

ΑΓΑΠΗ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

**Η ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ**

Οικονομία - Οικολογία - Κοινωνία

**Μια κοινή ανθρωπότητα σ' έναν κοινό
κόσμο**



ISBN 978-618-00-1997-1

Creative Commons License



4.0 (CC-BY-NC-SA)

Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Παρόμοια Διανομή

Έκδοση ebook: Αυτοέκδοση

Επιμέλεια: Σάντρα Αϊβάζογλου

Αγάπη Καραμανλή

Η Εφαρμοσμένη Δημοκρατία στον 21ο αιώνα

Οικονομία – Κοινωνία – Οικολογία
Μια κοινή ανθρωπότητα σ' έναν κοινό κόσμο

**Σε όλους όσους διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν από κοινού
την συλλογική σκέψη,
τη φιλοσοφία, την οικονομία, το δίκαιο,
την κοινωνία, την οικολογία, την πολιτική
και συμβάλουν
στην προσπάθεια του ανθρώπου
για μια καλύτερη ζωή
στον κοινό μας κόσμο.**

**Στο παιδί μου και στις νέες γενιές
που καλούνται
να θεωρητικοποιήσουν και να υλοποιήσουν
τις αλλαγές στον κόσμο μας.**

Σκόπελος, 08.03.2020

**Ευχαριστώ από καρδιάς τη Σάντρα Αϊβάζογλου.
Χωρίς τη βοήθεια της η ολοκλήρωση αυτού του βιβλίου θα ήταν αδύνατη.**

Σκόπελος, 01.05.2020

Περιεχόμενα

Αντί εισαγωγής

Κεφάλαιο 1: Σκέψεις με αφορμή το διεθνές συνέδριο για τον Καρλ Μαρξ

Μέρος 1ο

Η Οικονομική Δημοκρατία και η Κοινωνική Δημοκρατία

στον 21ο αιώνα

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Κεφάλαιο 2: Το Μανιφέστο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Κεφάλαιο 3: Η ελληνική εμπειρία στην εφαρμογή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Κεφάλαιο 4: Οι δημοκρατικές αρχές: Ελευθερία - Ισότητα – Αδελφοσύνη

Κεφάλαιο 5: Η δημοκρατική κοινωνία

Κεφάλαιο 6: Η δημοκρατική οικονομία

Μέρος 2ο

Η Οικολογική Δημοκρατία στον 21ο αιώνα

Η Κυκλική Οικονομία

Κεφάλαιο 7: Η κυκλική οικονομία, ένας ορισμός

Κεφάλαιο 8: Οι φυσικοί κύκλοι της Γης, μια προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα

Κεφάλαιο 9: Το χρήμα χρέος

Κεφάλαιο 10: Το αγροδιατροφικό χρέος

Κεφάλαιο 11: Το οικολογικό χρέος

Κεφάλαιο 12: Η παγκόσμια φοροδιαφυγή, ένας παραγόμενος πλούτος που εξέρχεται του οικονομικού κύκλου

Κεφάλαιο 13: Οι σύγχρονοι σκλάβοι και οι εργαζόμενοι φτωχοί, ένας παραγόμενος πλούτος που εξέρχεται του οικονομικού κύκλου

Κεφάλαιο 14: Η κυκλική οικονομία απέναντι στη συμβατική καπιταλιστική οικονομία Δύο διαφορετικές οικονομικές εφαρμογές

Μέρος 3ο: Τα Κοινά

Κεφάλαιο 15: Η ανάδυση των Κοινών

Κεφάλαιο 16: Τα κοινά αγαθά

Κεφάλαιο 17: Τα Κοινά της γνώσης και η κοινοποίηση της χρήσης γνώσης

Κεφάλαιο 18: Το ανοικιοποιήσιμο των Κοινών

Κεφάλαιο 19: Ο κοινός πόρος, τα δικαιώματα του νερού στη Χιλή

Κεφάλαιο 20: Ο κοινός χώρος, η Νέα Αυτοδιοίκηση των Δήμων

Κεφάλαιο 21: Οι ανιθαγενείς ή απάτριδες της Γης στην κοινή ανθρωπότητα

Κεφάλαιο 22: Covid – 19, θα είναι η σπίθα του αρκετή για την χειραφέτηση της κοινής ανθρωπότητας;

Κεφάλαιο 23: Η κοινή γλώσσα, το Κοινό των Ποιητών

Κεφάλαιο 24: Η τραγωδία των μη Κοινών

Αντί επιλόγου για την Εφαρμοσμένη Δημοκρατία τον 21ο αιώνα

Για τη συγγραφέα



...σμιλεύοντας τις ιδέες..

Αγάπη...3 χρονών... Ελλάδα. Αύγουστος '74...

...shaping the ideas....

...Agapi... 3 years old....Greece, Augoust '74...

Πάνω στην άμμο...

Τίποτα δεν χτίζεται πάνω στην πέτρα,

όλα πάνω στην άμμο χτίζονται,

Όμως το χρέος μας είναι να χτίζουμε σα να ήταν η άμμος, πέτρα...

Nada se edifica sobre la piedra,

todo sobre la arena.

Pero nuestro deber es edificar como si fuera piedra la arena...

Jorge Luis Borges

Αντί εισαγωγής

Μαδρίτη

**“Την ξαναζώ αυτήν την αίσθηση γύρω μου.
Προφανής και ξεκάθαρη όσο και στο Λονδίνο.
Η τόσο πλούσια και σταθερά δομημένη μητρόπολη των αποικιοκρατικών
χωρών.
Πόσο ανθρώπινο πόνο,
πόσο αίμα,
πόσες στερήσεις
κρύβει το κάθε δομημένο τούβλο της;
Πόση ανθρώπινη εκμετάλλευση φωλιάζει στην ομορφιά των δρόμων της;
Αν η εικόνα εδώ είναι η μία όψη του νομίσματος,
την άλλη θα πρέπει να την ψάξουμε στις ιστορικές παραγκουπόλεις
και την ιστορική πείνα των λαών.
Στις μαζικές δολοφονίες εργασίας των ιθαγενών των κατακτημένων
χωρών,
των πρώην αποικιών της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής, των Ινδιών.
Θυσίες στο βωμό μιας εργασίας της οποίας
το όφελος δεν φτάνει,
ούτε σαν απόηχος, τη ζωή όσων μόχθησαν.
Ο παγκόσμιος άνθρωπος πόσο έχει στενάξει αλήθεια,
πόσο έχει ματώσει
από τις δυο του όψεις;
Κι ελπίζει πάντα
ότι θα μπορέσει να συντελέσει κάποια στιγμή
τη μία ενιαία, οικουμενική εικόνα.
Να είναι ο Άνθρωπος της Γης.”**

**Αγάπη Καραμανλή
Μαδρίτη, 06.10.2018**

Κεφάλαιο 1

Σκέψεις με αφορμή το διεθνές συνέδριο για τον Καρλ Μαρξ

Μαδρίτη 02 – 07.10.2018

Εργαζόμενοι όλου του κόσμου, ενωθείτε!!

Ένα διεθνές συνέδριο για το Μαρξ είναι, το δίχως άλλο, μια αναγκαστική ενσυνείδηση ότι η μαρξική κοσμοθεωρία παραμένει επίκαιρη - όχι μόνο για μερικούς ρομαντικούς επιστήμονες - εραστές της χειραφετικής ουτοπίας και της ανθρώπινης χειραφέτησης αλλά - για ολόκληρο τον κόσμο μας και τις ζωές μας, όπως αυτές συμβαίνουν και εξελίσσονται στην κάθε μέρα τους.

Όμως, τα εργαλεία που μας παραθέτει ο Μαρξ δεν μπορούμε να τα προσεγγίζουμε όπως ένα υλικό διατηρημένο στη φορμόλη. Δεν πρόκειται για μια θεωρία που χαιρόμαστε πολύ να την έχουμε στο ράφι της βιβλιοθήκης μας. Ο διαλεκτικός υλισμός δεν μπορεί να είναι αποκομμένος από το παρόν και τις ανάγκες του με τον ίδιο τρόπο που η ζωή και η εργασία δεν μπορούν να αποκοπούν από το χρόνο στον οποίο συμβαίνουν.

Σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να παραδώσουμε την κοσμοθεωρία μας και τις επιστήμες στον αντίπαλο, διαλέγοντας την ασφάλεια και παραμένοντας στην αδράνεια μιας θεωρίας αποτυπωμένης στο χαρτί, που δεν μπαίνουμε στον κόπο να επικαιροποιήσουμε.

Οφείλουμε να τις προφυλάξουμε από την απαξία και να τις αξιοποιήσουμε στην ιδεολογία μας. Να τις εξελίσσουμε σύμφωνα με τις ανάγκες που διαμορφώνονται στον άνθρωπο και στο περιβάλλον του.

Η αλήθεια είναι ότι ήθελα να μιλήσω ως μέλος της γενιάς της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού (γεννήθηκα το 1971), της γενιάς που έζησε την κατάρρευση του υπαρκτού της κόσμου το 1989. Τον κόσμο με τον οποίο γαλουχήθηκε και μεγάλωσε. Τον κόσμο που ασπάστηκε και πίστεψε.

Θα ήθελα να μιλήσω ως μέλος της γενιάς που έζησε την κατάρρευση του δομημένου κόσμου της για να δει να εγκαθίσταται στη θέση του η απόλυτη καταστροφή. Η καπιταλιστική λεηλασία και το πλιάτσικο της νεοφιλελεύθερης αγοράς. Συγχρόνως, η παγκόσμια αριστερά δεν έχει ακόμα αρθρώσει το ανάστημά της, δεν έχει καταφέρει να προτείνει με ενθουσιασμό την αισθητική της. Στέκεται συχνά αμήχανη και οχυρωμένη πίσω από ένα αφήγημα που επιμένει να μην επικαιροποιεί. Παραμένει κατατετμημένη και πρωτίστως θεωρητική. Δεν προχωρά σε μια ουσιαστική προσπάθεια να ενώσει τον κόσμο της εργασίας, να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής του ανθρώπου και του πλανήτη, που ψυχορραγεί λεηλατημένος, κατακερματισμένος, εξουθενωμένος, εξαθλιωμένος και φτωχός από την καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Επί τρεις δεκαετίες τώρα ζούμε το μαρτύριο ενός αφηγήματος που περιγράφει το αποτέλεσμα αυτό ως την κατάρρευση της συνολικής ιδεολογίας της κομμουνιστικής κοσμοθεωρίας και όχι ως την ανεπάρκεια της μερικής εφαρμογής της. Πρόκειται για ένα αφήγημα που μας έχει επιβληθεί.

Την στιγμή που το κανιβαλικό καπιταλιστικό σύστημα θέτει σε βαθιά υπαρξιακή κρίση τον πλανήτη και της ζωές μας και η νεοφιλελεύθερη θεωρία αποδεικνύεται ακατάλληλη, ανεπαρκής και επικίνδυνη οφείλω να υπερασπιστώ την κομμουνιστική υπόθεση ως την πλέον επίκαιρη από ποτέ.

Οι άξονες του συνεδρίου ήταν πολλοί και σημαντικοί. Θα σταθώ σε αυτούς που παρακολούθησα, λόγω της επιστήμης μου που είναι η οικονομία, και θα παραθέσω ορισμένες σκέψεις μου πάνω στα συγκεκριμένα πεδία.

A. Το ζήτημα της εργασίας και του εργαζομένου τον 21ο αιώνα

Το καπιταλιστικό μοντέλο οργάνωσης της παραγωγής εκμεταλλεύεται μέχρι εσχάτων τις α' ύλεις από τη γη (χώρος), εκμεταλλεύεται μέχρι εσχάτων την ανθρώπινη δυναμική για εργασία και μεταμόρφωση της ύλης (ανθρώπινος χρόνος - ανθρώπινες ικανότητες). Η μετουσίωση της εργασίας σε αξία και το ιδιοκτησιακό δικαίωμα του εργαζομένου στην εργασία του και στον χρόνο της αποτελούν τη βάση της μαρξιστικής ανάλυσης.

1. Σήμερα όμως η ίδια θεωρητική βάση προσεγγίζει διαφορετικά το υποκείμενο της σκέψης της.

- Η εργασία μετουσιώνει την α' ύλη σε μια νέα ύλη. Το αποτέλεσμα της εργασίας διαμορφώνει την αξία από την αξία χρήσης που δημιουργεί για τον άνθρωπο.
- Στην διαδικασία αυτή της εργασίας, ο ανθρώπινος χρόνος, τα εργαλεία - μέσα παραγωγής και η γνώση - δεξιότητες, που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της είναι στην πραγματικότητα η ανθρώπινη ιδιοκτησία.
- Στην περίπτωση που για την ολοκλήρωση του αποτελέσματος της εργασίας απαιτείται κοινή ή από κοινού ή συλλογική εργασία τότε μπορούμε να αναφερόμαστε σε κοινή - συλλογική ιδιοκτησία ή κοινοκτησία, που εμπεριέχει τον απαιτούμενο συλλογικό χρόνο, τα συλλογικά εργαλεία - μέσα παραγωγής και την συλλογική γνώση - δεξιότητες.

2. Το ζήτημα της κατάταξης της εργαζόμενης τάξης

Το ζήτημα του διαχωρισμού της εργασίας σε χειρωνακτική και πνευματική, σε υλοποίησης και διευθυντική, σε ανώτερη και κατώτερη, σε σημαντική και ευτελής διαιρεί την εργαζόμενη τάξη. Το άμεσα από αποτέλεσμα του διαχωρισμού αυτού

είναι η διαφορετική αμοιβή, η διαφορετική συμμετοχή του εργαζομένου στο αποτέλεσμα της εργασίας - συχνά κοινής - και η μισθολογική απόκλιση. Το γεγονός αυτό θεωρείται δυστυχώς θέσφατο και αυτονόητο για τον κόσμο της εργασίας. Αποτυπώνει δε και την κατάτμηση που ενυπάρχει στην αριστερά και εκφράζεται με την κατατετμημένη εκπροσώπηση του κόσμου της εργασίας.

Στην πραγματικότητα όμως ο άνθρωπος είναι μια σύνθετη οντότητα στην οποία δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε την ύλη από την σκέψη αλλά την προσεγγίζουμε ολιστικά. Η ανθρώπινη εργασία έχει ανθρώπινα χαρακτηριστικά - ύλη - σκέψη - κοινωνικότητα - και της οφείλουμε την ανάλογη ολιστική προσέγγιση.

Η ανθρώπινη εργασία είναι σε κάθε περίπτωση η εφαρμοσμένη τέχνη και η εφαρμοσμένη επιστήμη για την μεταμόρφωση της ύλης.

3. Το ζήτημα των τάξεων

Η εργαζόμενη τάξη σήμερα αποτελείται από το σύνολο των παγκόσμιων εργαζομένων, όλων αυτών που δεν υπόκεινται σε ένα καθεστώς κεφαλαιακής συσσώρευσης. Είναι ο παγκόσμιος εργαζόμενος αυτός που προσδιορίζει και συνδιαμορφώνει την τάξη του.

Η εργαζόμενη τάξη εμπεριέχει:

- το σύνολο των εργαζομένων, τις εργαζόμενες γυναίκες και τους εργαζόμενους άνδρες
- το σύνολο των φτωχών
- το σύνολο των ανέργων, που θέλουν να εργαστούν αλλά δεν μπορούν γιατί δεν βρίσκουν εργασία, γιατί η παγκόσμια προσφορά εργασίας δύναται να φθίνει, ενώ οι ώρες της μέρας – εργασίας αυξάνονται, και εξωθεί τον εργαζόμενο σε εργασιακό αποκλεισμό
- την απλήρωτη εργασία
- τον εργαζόμενο νομάδα, μετανάστη και πρόσφυγα, που οι συνθήκες της σύγχρονης ζωής τον ωθεί στην περιπλάνηση (οι οικονομικές κρίσεις και η

οικονομική ανέχεια, οι πόλεμοι και οι πολεμικές συρράξεις, η πολιτική αστάθεια και οι πολιτικοί διωγμοί, η κλιματική αλλαγή)

- τη μεσαία τάξη (χαμηλόμισθη ή υψηλόμισθη), με τον τρόπο που το εύρος της προσδιορίζεται παγκοσμίως ως ποσοστιαίο εύρος του ετήσιου κατά κεφαλήν εισοδήματος. Το εύρος της μεσαίας τάξης καθορίζεται ανάμεσα στο 60-200% του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος. Τα όρια της διαμορφώνουν το κατώφλι της φτώχειας και του πλούτου.

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα με ένα μέσο κατά κεφαλήν ετήσιο εισόδημα στα 20400 ευρώ το εύρος της μεσαίας τάξης ορίζεται από 12240 ευρώ ως 40800 ευρώ (τα ποσά είναι ενδεικτικά). Πέρα από τα όρια αυτά συνομολογούμε ότι αντιμετωπίζουμε τη διαμόρφωση μιας παρεκκλίνουσας οικονομικής συμπεριφοράς από τα ίδια τα υποκείμενα. Πρόκειται για τους ανθρώπους που δε συμμετέχουν ορθολογικά και με αποδεκτούς οικονομικούς όρους, δηλαδή στη βάση μιας κοινά ανεκτής μέσης διανομής, στο αποτέλεσμα της παραγωγής και στον παραγόμενο πλούτο.

Ενδεικτικό για τον παγκόσμιο φτωχό και τον παγκόσμιο άνεργο, είναι ότι ο μισός πληθυσμός της γης σήμερα, περισσότεροι από 3,5 δις άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση ούτε στην εργασία, δηλαδή σε εισόδημα και άρα ούτε στον παραγόμενο πλούτο, δηλαδή στην κατανάλωση ακόμη και των πλέον βασικών αγαθών.

Στην πραγματικότητα λοιπόν έχουμε 2 τάξεις, την τάξη των εργαζομένων και την τάξη των εκμεταλλευτών.

Είναι πολύ σημαντικό η εργαζόμενη τάξη να αποκτήσει και να εξοικειωθεί με τη συνείδηση της κοινής της θέσης και να μην αποσπάται από την κατάτμηση και την διαίρεση που της δημιουργείται από εξωγενείς παράγοντες, όπως η μισθολογική απόκλιση ή το είδος της εργασίας. Αντίθετα ο εργαζόμενος χρειάζεται να μεθοδεύει την εργασία του με τρόπο ώστε να καλλιεργείται η κοινή συνείδηση της τάξης του και να γεννά το αλληλέγγυο περιβάλλον στο εσωτερικό της. Ο αντίπαλος δεν πρέπει να τον βρίσκει μόνο στον αγώνα του. Για το σκοπό αυτό η μισθολογική σύγκλιση και το τέλος του διαχωρισμού της εργασίας σε ανώτερη και κατώτερη είναι ένα σημαντικό βήμα για τη χειραφέτηση της εργαζόμενης τάξης.

4. Το ζήτημα του χρόνου της εργασίας

Σήμερα ο παγκοσμιοποιημένος χρόνος εργασίας δείχνει ότι οι άνθρωποι δουλεύουν λιγότερο ενώ η παραγωγή παραμένει σταθερή ή βελτιώνεται. Αυτό είναι αποτέλεσμα της βελτίωσης των παραγωγικών δυνάμεων και της τεχνολογίας. Η εξέλιξη της κοινωνίας, της οικονομίας και της τεχνολογίας σταδιακά προϋποθέτει λιγότερη εργασία για να παράξει το ίδιο προϊόν.

Το πρόβλημα που δημιουργείται από το περισσότερο παραγόμενο προϊόν με λιγότερο χρόνο εργασίας, είναι το αποτέλεσμα της παραγωγής να μην αποδίδεται ισομερώς στο σύνολο της κοινωνίας αλλά να μοιράζεται σε ένα πολύ μικρό μέρος της κοινωνίας.

Η αύξηση της απασχόλησης στις δυτικές οικονομίες, στις πρώην ανεπτυγμένες οικονομίες σχετίζεται συνήθως με το καθεστώς εργασίας που επικρατεί εκεί. Είναι η ημιαπασχόληση, η επισφάλεια, τα μηδενικά συμβόλαια εργασίας, η πρόσκαιρη εργασία - το πρεκαριάτο - που εμφανίζονται στατιστικά ως αύξηση της εργασίας.

Οι άνθρωποι στις χώρες του δυτικού πολιτισμού δουλεύουν λιγότερο για λιγότερα χρήματα.

Δεν κερδίζουν ποιοτικό χρόνο ζωής από την μείωση του χρόνου εργασίας. Το αντίθετο. Ο κόσμος στις δυτικές κοινωνίες φτωχοποιείται βίαια. Δεν έχει πρόσβαση σε ποιοτικό χρόνο παρά μόνο στην ψυχική και σωματική ασθένεια που ο τρόπος ζωής μιας εισοδηματικής αποστέρησης προκαλεί.

Η μείωση του χρόνου εργασίας δεν στοχεύει στην αύξηση του ελεύθερου ποιοτικού χρόνου αλλά στην περαιτέρω εξαθλίωση του ανθρώπου. Με αυτόν τον τρόπο ένα οικονομικό σύστημα, το καπιταλιστικό, διατηρεί την εξουσία και τη διαχείριση του χρόνου του εργαζομένου και μπορεί να τον χρησιμοποιεί κατά το συμφέρον του. Ο εφεδρικός στρατός εργασίας κοστίζει λιγότερο στο καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα και είναι εντελώς αναλώσιμος.

Είναι η μισθολογική σύγκλιση και η κοινωνική κερδοφορία που μπορεί να απαντήσει στο παραπάνω διαμορφωμένο πρόβλημα και στο ζήτημα της νομής της παραγόμενης αξίας.

Κάποια βασικά υπαρξιακά συμπεράσματα του κοινωνικού ανθρώπου:

- 1. Είναι η ανθρώπινη υπαρξιακή ανάγκη που δημιουργεί τον ελεύθερο χρόνο και τον ελεύθερο χώρο. Όταν δεν τον έχει, τον εφεύρει.***
- 2. Η δυναμική της μαρξικής θεωρίας επικαιροποιείται συνεχώς. Συνεχίζει να βαδίζει τον δρόμο του διαλεκτικού υλισμού. Προχωρά εμπειριέχοντας και ενσωματώνοντας στην ίδια τη θεωρία τα νέα χωροχρονικά, υπαρξιακά και κοινωνικά δεδομένα:***
 - α. τις νέες ανθρώπινες οικονομικές συνθήκες και*
 - β. τις νέες ανάγκες και τον τρόπο που αυτές εκφράζονται σήμερα π.χ. ο ελεύθερος κοινός χώρος και το internet.*
- 3. Το άυλο προϊόν εργασίας ή η άυλη ύλη είναι κομμάτι του υλικού μας κόσμου και της εργασίας.***

Β. Το ζήτημα του χώρου και το ανθρώπινο χωροταξικό

1. Το ανθρώπινο χωροταξικό σύστημα πρέπει να απαντά στο αίτημα της βελτίωσης της καθημερινής ιδιωτικής και κοινής ζωής στο χώρο, εκεί δηλαδή όπου η ζωή αυτή συντελείται.

2. Το καπιταλιστικό σύστημα διαμορφώνει χωροταξικά το χώρο για να εξυπηρετεί τις ανάγκες και τα συμφέροντα του. Η χωροταξία είναι τέτοια ώστε να μεγιστοποιεί τα κέρδη του.

Προστατεύονται ελάχιστες περιοχές όπου οι εκπρόσωποι του συστήματος κατοικούν ενώ ο υπόλοιπος πληθής είναι βορά στην λεηλασία τους.

Στις περιφερειακές ανισότητες μπορούμε να βρούμε τις απαρχές και τις αιτίες του φαινομένου αυτού.

Οι περιοχές της ανθρώπινης εξαθλίωσης στον κόσμο μπορούν να χαρτογραφηθούν όπως και οι περιοχές του μεγάλου πλούτου. Είναι οι περιοχές της εξόρυξης και της

ληλασίας των α' υλών, της συμπύκνωσης της εργασίας και της συγκέντρωσης των υποδομών παραγωγής και οι οικονομικοί παράδεισοι του χρηματικού όγκου που αφαιρείται από την πραγματική οικονομία.

Η επαναδημιουργία - επαναπαραγωγή του κεφαλαίου προϋποθέτει την επανεκκίνηση του οικονομικού κύκλου από το μηδέν εφόσον το προηγούμενο οικονομικό αποτέλεσμα, το προηγούμενο παραγόμενο προϊόν έχει υφαρπαχτεί από την οικονομική ολιγαρχία.

3. Ο χώρος μέχρι την εποχή μας είναι αφιερωμένος στην ιδιοκτησία και την ιδιωτική εκμετάλλευση. Είναι ανάγκη να επανεφεύρουμε τον τρόπο με τον οποίο ενυπάρχουμε και συνυπάρχουμε εμείς σε αυτόν.

Γ. Βασικές υπαρξιακές οικονομικές συνθήκες

α. Το παράδοξο της καπιταλιστικής οικονομικής συνθήκης

Στον καπιταλισμό η ανθρώπινη ύπαρξη καθηλώνεται στην πραγματικότητα σε ένα ψευδο – παρόν. Στην πραγματικότητα ο χρόνος του αφορά το χρόνο κυκλοφορίας των καταναλωτικών προϊόντων του κεφαλαίου.

Η καπιταλιστική ιδεολογία διαμορφώνεται με την σταθερή υποχρέωση που δημιουργεί στον ανθρώπινο χρόνο και την συρρίκνωση του σε οικονομικό χρόνο - χρέος. Το αποτέλεσμα αυτό καθίσταται εφικτό με την συνεχή κατανάλωση αντικειμένων, προϊόντων - τις περισσότερες φορές που δεν χρειαζόμαστε καν - και την συρρίκνωση της επιθυμίας μας σε μια καταναλωτική πράξη.

Η έλλειψη χρόνου κυριαρχεί στην καπιταλιστική πραγματικότητα. Επιβάλλεται, στον άνθρωπο, η αίσθηση ότι ο χρόνος του δεν είναι ποτέ αρκετός για να ζήσει τη ζωή του, η πρωταρχική του υποχρέωση συρρικνώνεται σε ένα ξέφρενο καθημερινό αγώνα για να μπορέσει να αποκτήσει τα καταναλωτικά του αντικείμενα. Πρόκειται για μια διαδικασία από την οποία συχνά αγκιστρώνεται για να δικαιολογήσει την ύπαρξη του. Η απομάκρυνση από αυτόν τον ρυθμό “ποινικοποιείται”. Ο άνθρωπος

όταν έχει χρόνο να ανασάνει νιώθει τύψεις ή ενοχές. Κυριαρχεί το συναίσθημα ότι κάτι δεν κάνει καλά.

Εκεί έγκειται και η εκπληκτική φτώχεια του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος που δίνει την εντύπωση ότι κάτι συμβαίνει ενώ στην πραγματικότητα δεν συμβαίνει τίποτα. Ο άνθρωπος και η οικονομία είναι στην πραγματικότητα βαλτωμένοι σε ένα φαύλο κύκλο επιτόπιας κυκλοφορίας, αυτής της αέναης κατανάλωσης καινούριων αντικειμένων. Ο καπιταλισμός φτωχοποιεί οτιδήποτε αγγίζει.

Προφανώς η αγωνία για τα δισεκατομμύρια των ανθρώπων που δεν έχουν πρόσβαση στα στοιχειώδη αγαθά επιβίωσης είναι πολύ διαφορετική και βαθιά συνταρακτική. Η αγωνία των ανθρώπων αυτών προέρχεται από το γεγονός ότι δεν έχουν πρόσβαση σε αυτά που είναι απαραίτητα ώστε να συντηρήσουν την ζωή.

Ως προς την ύλη, στον καπιταλισμό έχουμε την πλήρη απαξία της. Η καπιταλιστική οικονομική ιδεολογία ακολουθεί το γραμμικό οικονομικό μοντέλο – σε αντιδιαστολή με το κυκλικό οικονομικό μοντέλο που στην πραγματικότητα εμπεριέχει την αλλαγή μορφής της ύλης. Στόχος της είναι η απόρριψη. Της α' ύλης, της εργασίας, του φυσικού πλούτου, του παραγόμενου πλούτου, της ζωής. Οτιδήποτε μπορεί να απορριφθεί, απορρίπτεται. Είναι ο μοναδικός τρόπος που έχει για να μεγιστοποιεί τα κέρδη της.

1. Η αξία του χώρου στον καπιταλισμό

Ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζεται τους φυσικούς πόρους και το αποτέλεσμα της εργασίας το ισχύον οικονομικό σύστημα (καπιταλιστικό / κεφαλαιοκρατικό) είναι απλό. Μέσα από το δικαίωμα εδαφικής ιδιοκτησίας ή χρήσης γης ή εκμετάλλευσης φυσικών πόρων είναι δυνατόν να αποφιλώνεται και να απαξιώνεται ολοσχερώς το φυσικό περιβάλλον στο βωμό μιας πρόσκαιρης ανθρώπινης κερδοφορίας.

Η βασική ιδέα που επιτρέπει μια τέτοια μεταχείριση ξεκινά από το γεγονός ότι το περιβάλλον δεν έχει δικαιώματα και αυταξία, ενώ το οικονομικό σύστημα δεν έχει υποχρεώσεις απέναντι στο περιβάλλον και τους κατοίκους του κόσμου.

Το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα θεωρεί ότι το φυσικό περιβάλλον δεν έχει σταθερή αξία στον χρόνο. Στην υπόθεση αυτή στηρίζει την ιδεολογική του αρχή για την αέναη ανάπτυξη της κερδοφορίας. Πρόκειται για μια οικονομική ιδεολογία που προτάσσει ότι η ανθρώπινη οικονομική δραστηριότητα μπορεί να τροποποιεί το φυσικό περιβάλλον και να εξαντλεί τους φυσικούς πόρους κατά το δοκούν. Ακόμη, διατείνεται ότι δε φέρει καμιά υποχρέωση γι' αυτό, ότι μπορεί να το λεηλατεί χωρίς να αποκαθιστά τις ζημιές που αφήνει πίσω της η εκροή των φυσικών πόρων και χωρίς να καταβάλει το παραμικρό κεφάλαιο (κόστος αποκατάστασης του φυσικού πλούτου) για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος χώρου (κόστος αποκατάστασης της οικολογικής καταστροφής).

Το σύνολο του κεφαλαίου που δεν έχει αποδοθεί ως κόστος α' ύλης παρακρατείται από την καπιταλιστική οικονομία, την επιχείρηση, τον επιχειρηματία. Αποκαλείται και αποτελεί το αδιαμφισβήτητο ιδιωτικό του κέρδος και περιέρχεται εξ ολοκλήρου στην κερδοφορία της επιχείρησης.

2. Η αξία του χρόνου στον καπιταλισμό

Ως προς το αποτέλεσμα της εργασίας, το παραγόμενο προϊόν και τον παραγόμενο πλούτο, η αξία του χρόνου διατηρεί μια οξύμωρη και άκρως κανιβαλική θέση.

Το παράδοξο που εδραίωσε το κυρίαρχο ολιγαρχικό οικονομικό σύστημα, που επικράτησε και επικρατεί στον ανθρώπινο οικονομικό πολιτισμό, είναι ότι διατηρείται το δικαίωμα στο μεμονωμένο άτομο να αφαιρεί τον συλλογικά παραγόμενο πλούτο από την σφαίρα της πραγματικής οικονομίας, του φυσικού οικονομικού του χώρου.

Η δυνατότητα της αφαίρεσης του παραγόμενου πλούτου από τον οικονομικό κύκλο της παραγωγής και της οικονομικής κυκλοφορίας του δίνεται με την διαδικασία της συσσώρευσης.

Το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα θεωρεί ότι ο παραγόμενος πλούτος και το αποτέλεσμα της εργασίας δεν έχει σταθερή αξία στον χώρο. Ολόκληρο σχεδόν το αποτέλεσμα της εργασίας και της παραγωγής χάνεται σε μαύρες τρύπες συσσώρευσης και απαξιώνεται εφόσον δεν υπηρετεί πλέον τον σκοπό του που είναι

η πραγματική οικονομία, η κάλυψη των πραγματικών αναγκών των ανθρώπων στο παρόν, στο χρόνο δηλαδή που συμβαίνει η ανθρώπινη ζωή και η ανθρώπινη εργασία. Η ίδια η παραγωγή του πλούτου.

Με τον τρόπο αυτό το αποτέλεσμα της παραγωγής και της εργασίας, άρα ο ανθρώπινος οικονομικός χρόνος που χρειάστηκε για να παραχθεί ο παραγόμενος πλούτος εξέρχεται του χώρου της πραγματικής οικονομίας σαν να μην συνέβη ποτέ.

Ο παραγόμενος πλούτος, τα κεφάλαια που παράχθηκαν από την εργασία και κατά συνέπεια η ίδια η ανθρώπινη εργασία είναι σαν να μην συνέβη ποτέ. Ο χρόνος του εργαζόμενου μηδενίζεται σαν να μην εργάστηκε ποτέ.

Ο ανθρώπινος χρόνος εργασίας αποποιείται το παρελθόν του και το παρόν του. Η συνήθως ελάχιστη συμμετοχή των συντελεστών στο αποτέλεσμα της παραγωγής και ο αποθησαυρισμός του κέρδους που εξέρχεται της οικονομικής σφαίρας καθιστούν την οικονομία ανίκανη και ανεπαρκή στην εξυπηρέτηση των αναγκών του παρόντος μιας ολόκληρης κοινωνίας.

Όμως η εργασία συμβαίνει για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες στο παρόν και στο κοντινό μέλλον.

3. Συμπεράσματα για την έλλειψη οικονομικής εργονομίας στον καπιταλισμό

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι, στο καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, οι φυσικοί πόροι (χώρος) υφαρπάζονται και η ανθρώπινη εργασία (χρόνος) αφαιρείται επειδή ακριβώς βιάζεται η βασική χωροχρονική τους συνθήκη που τους προσδιορίζει υπαρξιακά και διαμορφώνει τη μεταξύ τους σχέση. Αυτή η κατάργηση της χωροχρονικής διάστασης της ανθρώπινης ύπαρξης, στις διαφορετικές εκφάνσεις της (οικονομική, οικολογική, κοινωνική και προφανώς πολιτική, εφόσον κάποιος πρέπει να θεσμοθετήσει και να νομιμοποιήσει το δικαίωμα αυτής της πρακτικής) επιτρέπει και στηρίζει την κυριαρχία της παγκόσμιας οικονομικής ολιγαρχίας.

Στην πραγματικότητα αντιμετωπίζουμε ένα σύστημα με 2 μεταβλητές το οποίο δε διατηρεί μία σταθερή και μία μεταβαλλόμενη. Με τον τρόπο αυτό δεν επιτρέπει την ανάπτυξη καμιάς σχέσης μεταξύ των μεταβλητών του. Αντίθετα μεταβάλλει

ταυτόχρονα τις μεταβλητές κατά το δοκούν ανατρέποντας κάθε φορά την ισορροπία του ίδιου του συστήματος.

β. Οι 2 βασικές υποθέσεις ενός υγιούς οικονομικού συστήματος:

1. Η αξία του χώρου (χωρικότητα της αξίας) διατηρείται σταθερή στον χρόνο

Η χρήση του περιβάλλοντος, των α' υλών, των φυσικών πόρων και του φυσικού πλούτου μπορεί να λειτουργήσει μόνο με τη λογική του σεβασμού και της αποκατάστασης των ζημιών που η οικονομική δραστηριότητα δημιουργεί.

Η συνολική αξία του φυσικού περιβάλλοντος (φυσικός πλούτος) οφείλει να αποκαθίσταται και να παραμένει σταθερή στον χρόνο.

Ενδεικτική είναι η Μέρα Εξάντλησης των Ορίων της Γης που απομακρύνεται ολοένα και περισσότερο από το ημερολογιακό τέλος του έτους, η σύγκλιση των οποίων θα όφειλε να είναι και η ελάχιστη συνθήκη της ύπαρξής μας στον πλανήτη. Η ανθρώπινη κοινωνία ζει σε καθεστώς περιβαλλοντικού χρέους και καταναλώνει τους φυσικούς πόρους 3 πλανητών χωρίς να πετυχαίνει την ευημερία του συνόλου της. Το αντίθετο. Η φυσική καταστροφή και αποψίλωση βλάπτει σοβαρά τον έμβιο πληθυσμό της Γης.

2. Η αξία του χρόνου (χρονικότητα της αξίας) διατηρείται σταθερή στον χώρο

Ο παραγόμενος πλούτος είναι το χρονικό αποτέλεσμα της παραγωγικής προσπάθειας. Οφείλει και αυτός να παραμένει στον φυσικό του χώρο. Με την έννοια του φυσικού χώρου εννοούμε τον οικονομικό χώρο όπου έχει παραχθεί. Τον τόπο και τους συντελεστές της παραγωγής.

Ο παραγόμενος πλούτος διανέμεται στους συντελεστές της παραγωγής, στο παρόν του οικονομικού κύκλου και στον χώρο πραγμάτωσής του.

Παραμένει στον υπαρξιακό του χρόνο, δηλαδή παραμένει στον οικονομικό κύκλο ως αξία για χρήση στο παρόν και διατηρεί το αποτέλεσμα της παραγωγής στον φυσικό του χώρο, αυτόν της οικονομικής κυκλοφορίας.

Παραμένει στον υπαρξιακό χώρο, δηλαδή διανέμεται στους συντελεστές παραγωγής το αποτέλεσμα της παραγωγής ώστε η παραγωγική προσπάθεια (χρόνος εργασίας και φυσικοί πόροι που δημιουργήσαν το σύνολο της παραγωγής) να μπορούν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες που την ώθησε στην μετατροπή της ύλης και να πετύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα που είναι η κοινή ευημερία.

Δ. Το ζήτημα της οικολογίας

Η οικολογία αποτελεί κεντρική και δομική διάσταση στην άρθρωση μιας οικουμενικής κοσμοθεώρησης:

- 1. Συνθέτει το ζήτημα της γεωγραφίας, χώρες - περιβάλλον - κλιματική συνθήκη.*
- 2. Εμπεριέχει τη συνθήκη της σταθερής αξίας του χώρου στο χρόνο.*
- 3. Αποκαλύπτει το πρόβλημα του αφηγήματος της ελαχιστοποίησης της εργασίας με την πρόοδο της τεχνολογίας που παρουσιάζει κενά. Η εργασία αλλάζει αλλά δεν καταργείται.*

Στην οικολογία ο προβληματισμός γύρω από το ζήτημα της εργασίας αφορά:

- α. τη μετακίνηση της εργασίας στο χώρο*
- β. τη μετακίνηση των υποδομών παραγωγής στο χώρο*
- γ. την αποψίλωση του χώρου από την διαρκή ανάγκη α' υλών*
- δ. τη μη αποκατάσταση της καταστροφής του χώρου*

- 4. Αποσαφηνίζει και εξηγεί την οικονομική παρακμή του λεγόμενου δυτικού κόσμου*

Μαζικά το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης συνδέθηκε με την μετεγκατάσταση της παραγωγής, και άρα των υποδομών και των μέσων παραγωγής, και άρα και της εργασίας, σε περιοχές του πλανήτη όπου διακρινόταν

α. για το χαμηλό μισθολογικό κόστος και την εξαιρετικά χαμηλή συμμετοχή του εργαζόμενου στον παραγόμενο πλούτο. Η συχνότερη εικόνα της πρακτικής αυτής περιγράφει ολόκληρους πληθυσμούς εργαζομένων που ζούνε επί 10ετίες με λιγότερο από 1/2 ή 1 δολάριο τη ημέρα, χωρίς πρόσβαση σε βασικά αγαθά όπως το νερό και τον ηλεκτρισμό, με τον υποσιτισμό να αποτελεί τη συνηθισμένη καθημερινή πραγματικότητα, και με τις ακραίες επιπτώσεις της πρακτικής αυτής να απειλούν λαούς ολόκληρους π.χ. στην Αιθιοπία, η συμμετοχή της χώρας στον παγκόσμιο πλούτο ως εξαγωγές της 1ης ποιότητας καφέ παγκοσμίως δεν μπορεί να εξηγήσει την διολίσθηση ολόκληρου του λαού της σε συλλογική πείνα και σε θάνατο - προσδόκιμο ζωής και παιδική θνησιμότητα - από πείνα.

β. την υψηλή ανεκτικότητα απέναντι σε κάθε είδους περιβαλλοντική καταστροφή και λεηλασία χωρίς την παραμικρή επίπτωση στην κάθε επιχείρηση και με σημαντικότερες επιπτώσεις στον περιβάλλοντα χώρο των χωρών μετεγκατάστασης της παραγωγής, στις ζωές και στην υγεία των κατοίκων και των τοπικών πληθυσμών.

γ. τη γενικευμένη ανεκτικότητα απέναντι στην εξαγωγή των κερδών από την ίδια την χώρα στην οποία ο πλούτος παράγεται, σε συνδυασμό με μια εξαιρετικά χαμηλή φορολογία στο αποτέλεσμα της επιχειρηματικής οικονομικής δραστηριότητας και στη χρήση των εργαζομένων, των α' υλών, του εδάφους, του υπεδάφους και των κοινών αγαθών της χώρας αυτής.

δ. το διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα ενός πολιτικού προσωπικού που στο όνομα του δικού του κέρδους νομιμοποιεί την παραπάνω πραγματικότητα στους οικονομικούς του πελάτες και εξασφαλίζει στους πολίτες του την ανυπαρξία του Καιάδα.

5. Επανεξετάζει το ζήτημα της υπόθεσης των μαζών και τη μαρξική ψυχολογία

Η έκφραση της μάζας μπορεί να είναι αποδεκτή ως η ισχυρή συμπυκνωμένη δύναμη που αγωνίζεται για ένα κοινό σκοπό.

Όμως, δεν μπορεί να χαρακτηρίζει τον παγκόσμιο εργαζόμενο η έκφραση της ομογενοποιημένης μάζας. Τον καθιστά αναλώσιμο, τον εκμηδενίζει.

Ο παγκόσμιος εργαζόμενος είναι μοναδικός, αναντικατάστατος, σημαντικός. Από κοινού γίνεται εξαιρετικά ισχυρός - συλλογική προσέγγιση της εργασίας - όπως και το προϊόν που παράγει – συλλογικός παραγόμενος πλούτος.

Το ζήτημα της ψυχολογίας για την εργαζόμενη τάξη αφορά στον τρόπο με τον οποίο η ίδια αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και αποκτά συνείδηση των υπαρξιακών της χαρακτηριστικών - συμφέροντα, ανάγκες, εκφράσεις.

Μέσα από το ισχύον καπιταλιστικό και άνισο σύστημα εκμετάλλευσης ο παγκόσμιος εργαζόμενος εκπαιδεύεται και μπολιάζεται με την κενή συνείδηση ότι:

α. είναι αδιάφορος, ασήμαντος και αναλώσιμος

β. έχει την πλήρη ευθύνη της κακής του θέσης

γ. είναι φυσικό να ποινικοποιούνται οι αγώνες και τα αιτήματα του

Η συλλογική ψυχολογία ξεκινά με την αποδοχή ότι σήμερα 8 άτομα κατέχουν τον πλούτο 3,5 δις ατόμων. Συνεχίζει όμως ανάλογα με την απάντηση των 3,5 δις ατόμων στην πραγματικότητα αυτή. Ολοκληρώνεται με το σταθερό και αταλάντευτο αίτημα τους για τη θέση που θέλουν στην ζωή.

Η συλλογική θεραπεία στην ψυχολογία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι φέρνει ξανά τους ανθρώπους σε ομάδες, τους βγάζει από την μοναξιά τους.

Η απάντηση για το πως δρουν συλλογικά τα υποκείμενα ως κομμάτι της εργαζόμενης τάξης είναι κεντρικό στην μαρξική ψυχολογία.

Ε. Ο απόηχος του 20ου αιώνα και της οκτωβριανής επανάστασης

Τα 30 χρόνια που πέρασαν από την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού μάς φέρνουν μπροστά στην ανάγκη να σκεφτούμε τη θέση μας στην ιστορία. Ο 20ος αιώνας εξέφρασε την 1η προσπάθεια της ανθρωπότητας για την ευρύτερη εφαρμογή της κομμουνιστικής κοσμοθεωρίας με την εδραίωση του υπαρκτού σοσιαλισμού σε μια σειρά από χώρες που συνύφαναν το νέο παγκόσμιο χάρτη. Το τέλος του αιώνα αυτού σηματοδοτείται από το τέλος του υπαρκτού σοσιαλισμού, συνδέεται με την κληρονομιά που άφησε η εμπειρία αυτή στην παγκόσμια

κοινωνία, αλλά, και τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες που είχαν την εμπειρία βιώνουν σήμερα τη συνέχεια της.

Η κληρονομιά της εμπειρίας των λαϊκών δημοκρατιών και των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού τον 20ο αιώνα, από το τέλος της δεκαετίας του 1980 με την αλλαγή της πολιτικής πραγματικότητας στις χώρες αυτές, δεν προσδιορίζεται από ένα κοινό βίωμα τόσο στο εσωτερικό των χωρών αυτών αλλά και στο εξωτερικό τους, στον λεγόμενο δυτικό κόσμο.

Προσδιορίζεται οπωσδήποτε από μια σημαντική - ολοκληρωτική θα μπορούσαμε να πούμε - οπισθοδρόμηση κάθε νέας ιδέας και της συνολικής πολιτικής και κοινωνικής προσπάθειας που έφερε στο φως η σοσιαλιστική εμπειρία του 20ου αιώνα.

Αυτό συμβαίνει ακόμη και στις χώρες που είχαν μια εμπειρία πολιτικής αντίθεσης και λαϊκής έγερσης απέναντι στο σύστημα κυριαρχίας της Σοβ. Ένωσης στις Λαϊκές Δημοκρατίες.

Είναι η Ανατ. Γερμανία του 1953 και του 1980, η Ουγγαρία το 1956, η Τσεχοσλοβακία το 1968 με τη σοσιαλιστική αναθεώρηση, η Πολωνία το 1980 με το *solidarnosc*.

Με το τέλος της δεκαετίας του 1980 ένα ολόκληρο σύστημα που λειτουργούσε με την ονομασία «λαϊκές δημοκρατίες» εξαφανίστηκε.

Η εξαφάνιση του όμως δεν συνδυάστηκε με νέες χειραφετικές προτάσεις και την ανάγκη βελτίωσης της συλλογικής εμπειρίας, δεν συνδυάστηκε με την πολιτική εφευρετικότητα και την πολιτική καινοτομία.

Αντίθετα η αντικατάσταση του συστήματος των λαϊκών δημοκρατιών συντελέστηκε με τρόπο εξαιρετικά αντιδραστικό, εξαφανίζοντας ακόμη και το ίχνος της συλλογικής προσπάθειας και της χειραφετικής εμπειρίας που συντελέστηκε στο εσωτερικό των λαών των χωρών αυτών.

Στις λαϊκές δημοκρατίες η αντικατάσταση του υπάρχοντος συστήματος πήρε στην πραγματικότητα 2 μορφές.

Η μία είναι η καπιταλιστική ολοκλήρωση – διαδικασία γνωστή σε όλους μας από τα τέλη του 19ου αιώνα – χωρίς το αντίρροπο δέος ενός ισχυρού κομμουνιστικού

κόμματος ικανό, σε παγκόσμιο επίπεδο, να υπερασπίζεται τα εργατικά και λαϊκά δικαιώματα και συμφέροντα. Το μενού της παγκόσμιας οικονομικής τάξης πραγμάτων περιέχει μια ποικιλία δεδομένη. Τις εξαιρετικά επιθετικές ιδιωτικοποιήσεις, το βάθεμα των οικονομικών ανισοτήτων, την μεγιστοποίηση του θησαυρισμού και του πλουτισμού μιας μικρής μερίδας του πληθυσμού-της οικονομικής ολιγαρχίας, την ταυτόχρονη βίαιη φτωχοποίηση ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων και την συντήρηση της μεσαίας τάξης ως εργαλείο μόχλευσης των πολιτικών εξελίξεων και της δημοκρατικής κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης.

Από την άλλη έχουμε την δραματική αντιδραστική επιστροφή στο ακροδεξιό φασιστικό αφήγημα περίκλειστων εθνών. Τα κράτη στεγανοποιούνται, ορθώνουν τείχη (χώρες του Βίζενγκραντ –Πολωνία, Σλοβακία, Τσεχία και Ουγγαρία) ώστε να περιορίζουν την είσοδο και την επαφή με ανθρώπους, με αξίες και με αρχές, συγχωνίζονται και συνασπίζονται γύρω από τη βασική ιδέα ότι ο κάθε άλλος είναι εχθρός. Οι εθνικές εκλογές στις χώρες αυτές είναι ενδεικτικές για το μέγεθος της ακροδεξιάς, ρατσιστικής και φασιστικής επιρροής μέσα στο λαό.

Για μένα, για μας, τους αγωνιστές και υπέρμαχους της ιδεολογίας για έναν διαφορετικό κόσμο, που είμαστε ταυτόχρονα και μέρος του δυτικού κόσμου, η έλλειψη μιας θετικής κληρονομιάς από την εμπειρία του σοσιαλισμού τον 20ο αιώνα είναι μια απογοήτευση. Η έλλειψη μιας νέας πολιτικής πρότασης για αυτό που σκεφτόμαστε ως κομμουνισμό, από τις χώρες που είχαν την εμπειρία του, φέρει τα σημάδια της καθολικής απουσίας κάθε πολιτικής εφευρετικότητας, θολώνει τον ορίζοντά μας και είναι ιδιαίτερα αρνητική για όλους μας. Δεν μας επιτρέπει να προσεγγίσουμε τα ίχνη μας, να συναντήσουμε τα χνάρια μας και να χαράξουμε τη συνέχεια στο κοινό μονοπάτι της ιστορίας μας.

Σήμερα, αναγνωρίζουμε στην οικονομική δημοκρατία, την οικολογική δημοκρατία και την κοινωνική δημοκρατία τα βασικά εργαλεία για την υλοποίηση της κοσμοθεωρίας μας και την εφαρμοσμένη δημοκρατία στον 21ο αιώνα.

Οι Μετασχηματιστικές Οικονομίες και οι πρακτικές τους, η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, η Κυκλική Οικονομία, τα Κοινά, η Νέα

Αυτοδιοίκηση των Πόλεων, έχουν πολλά να συμβάλουν στην ενδυνάμωση των πολιτών και την παγκόσμια αλληλεγγύη. Η ελπίδα ενυπάρχει στην οικοδόμηση νέων συστημάτων πολιτικής δράσης, φροντίδας και οικονομικής πρακτικής από τη βάση προς την κορυφή, που να είναι ισότιμα, δίκαια και συμμετοχικά. Η ελπίδα έγκειται στην συνέργεια της ίδιας της κοινωνίας, των επιμέρους της δράσεων, ώστε να μπορούν να συντονίζουν και να προσεγγίζουν περισσότερους ανθρώπους με τρόπο υπεύθυνο, ευέλικτο, αποτελεσματικό και ανθεκτικό για την ίδια την ζωή. Όστε η κυρίαρχη οικονομική ολιγαρχία να μην μας βρίσκει περιφραγμένους, απομονωμένους και αποδυναμωμένους.

Μείζον ζήτημα είναι να καταθέσουμε την απόφαση μας να μην παραδώσουμε τις επιστήμες στον αντίπαλο.

Οφείλουμε να τις προφυλάξουμε, να τις αξιοποιήσουμε και να τις εξελίξουμε σύμφωνα με τις ανάγκες που διαμορφώνονται στον άνθρωπο και στο περιβάλλον του.

Μέρος 1ο

***Η Οικονομική Δημοκρατία και η Κοινωνική Δημοκρατία
στον 21ο αιώνα***

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

“Το βασικό αίτημα και η αρχή της κοινωνικής πολυτέλειας

θέλει για όλους

ένα μερίδιο από το καλύτερο.”

Commune de Paris, 18.03.1871

Κεφάλαιο 2

Το Μανιφέστο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

“Στη θέση της παλιάς αστικής κοινωνίας, με τις τάξεις και τις ταξικές της αντιθέσεις, μορφοποιείται μια σχέση συνεταιρικότητας, όπου η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός είναι η προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων”.

Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο

Καρλ Μαρξ - Φρήντριχ Ενγκελς, 21.02.1848

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ) στοχεύει στη δημιουργία μιας νέας οικονομικής γεωγραφίας, που είναι το αποτέλεσμα της κοινής συνέργειας και της συνεργασίας όλων όσων υιοθετούν το οικονομικό μοντέλο της ΚΑΛΟ για την ανάπτυξη της οικονομικής τους δραστηριότητας, συντελούν στην ανάπτυξη των φορέων – νομικών προσώπων ΚΑΛΟ και διαμορφώνουν ικανοποιητικά τη νέα οικονομική συνθήκη στο κοινωνικό πεδίο.

*Η πρωταρχική ανάγκη της ΚΑΛΟ είναι να **αγγίξει διευρυμένα την κοινωνία** ως τρόπος αντίληψης της νέας της οικονομικής πραγματικότητας, να εκφραστεί διεθνικά, ξεπερνώντας το φράγμα του κλειστού κοινοτισμού, των περικλειστων χώρων, της κατάτμησης της κοινής μας κοινωνίας και να εισάγει τον κοινωνισμό στη διαμόρφωση των οικονομικών σχέσεων και της κοινωνικής εταιρικότητας ως προϋπόθεση για την υγιή και ειρηνική συνύπαρξη των μελών της κοινωνίας.*

Για τον παγκόσμιο πληθυσμό που πιστεύει στην οικονομική δικαιοσύνη και την κοινωνική ευημερία, η ΚΑΛΟ δίνει απάντηση στα βασικά ερωτήματα της ανθρώπινης συνύπαρξης.

Σταχυολογώντας μπορούμε να αναφερθούμε σε 4 κεντρικά σημεία:

1. Μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός νέου οικονομικού χώρου σε παγκόσμιο επίπεδο (μακροοικονομία – μικροοικονομία – τραπεζικό σύστημα) διάφορο από την ιδιοκτησία του κεφαλαίου ή την κρατική ιδιοκτησία του κράτους - διαχειριστή.

Είναι μια πρόταση και μια απάντηση στην κυρίαρχη οικονομική ολιγαρχία. Η ΚΑΛΟ οργανώνει την παραγωγή με τρόπο διαφορετικό από την οικονομική ανισότητα, την απόλυτη στόχευση στο ιδιωτικό κέρδος και τη βαρβαρότητα του καπιταλισμού.

Σε δημοσιονομικό επίπεδο τα βασικά χαρακτηριστικά της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας μπορούν να αποτελέσουν τη στρατηγική οικονομική πολιτική μιας προοδευτικής κυβέρνησης, που θα συνθέσει με τις επιλογές της το κοινωνικό της συμβόλαιο.

Η οικονομική αυτή πρόταση αφορά την οικονομική κοινωνική επιχείρηση που δημιουργείται από τους κοινωνικούς επιχειρηματίες. Οι άνθρωποι μπαίνουν στη λογική της εμπιστοσύνης προς την οικονομική τους επιχειρηματική επιλογή. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες σκέφτονται την επιχείρηση τους όπως κάθε επιχειρηματίας και στοχεύουν στη βιωσιμότητα της και την κερδοφορία της. Όμως, στην θέση του ιδιωτικού κέρδους υπάρχει η κοινωνική κερδοφορία, το κέρδος που μοιράζεται η κοινωνική επιχείρηση από κοινού στον αξιοπρεπή βιοπορισμό των εργαζομένων της (μελών και μη) και την επιστροφή μεγάλου μέρους του κέρδους αυτού στην κοινωνία.

Ο εργαζόμενος – μέλος συνδιαμορφώνει και συναποφασίζει για την επιχείρηση του, συμμετέχει, νιώθει και είναι σημαντικός και άρα αποδοτικός και εφευρετικός. Αποτελεί μέρος του όλου και παύει να είναι πια αναλώσιμος.

2. Η ΚΑΛΟ μπορεί να δώσει απαντήσεις και λύσεις στο ζήτημα της εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο:

α. Σήμερα ο παγκόσμιος νέος εργαζόμενος πληθυσμός, ενώ είναι όλο και περισσότερο μορφωμένος, ικανός και επιδέξιος και παρόλο που είναι ο βασικός δημιουργός και παραγωγός του παγκόσμιου πλούτου, είναι αναγκασμένος να ανέχεται και να συνηθίζει το αφήγημα του συστήματος που του λέει ότι το μέλλον του είναι η ανεργία, η άθλια εργασιακή εκμετάλλευση και η ασημαντότητα του ίδιου και της εργασίας του, ενώ του προσάπτει και εξολοκλήρου το λάθος ως δικό του.

Η ΚΑΛΟ μπορεί να συμβάλλει με τα οικονομικά της εργαλεία στην οργάνωση της παραγωγής, ώστε η ενσυνείδηση της παραπάνω πραγματικότητας να γίνει οικονομική και χειραφετική δύναμη για τον ίδιο τον εργαζόμενο.

β. Η ΚΑΛΟ σηματοδοτεί το τέλος της διαίρεσης του κόσμου της εργασίας με τη μισθολογική σύγκλιση και το τέλος του οικονομικού ταξικού διαχωρισμού των εργαζομένων.

Με τη μείωση των τεράστιων μισθολογικών αποκλίσεων, που επικρατούν σήμερα σε ολόκληρο τον πλανήτη, η ΚΑΛΟ υποστηρίζει τη διεύρυνση των θέσεων εργασίας, εφόσον το μισθολογικό κόστος της κάθε επιχείρησης λειτουργεί υπέρ των εργαζομένων, και ανοίγει τη συζήτηση για την περαιτέρω μείωση του χρόνου εργασίας διατηρώντας, όμως, σταθερό το εισόδημα από την εργασία.

Ο εργαζόμενος μπορεί να συμμετέχει ισότιμα στην παραγωγή του πλούτου και να απολαμβάνει ισότιμα τους καρπούς της εργασίας του.

3. Μπορεί να επαναφέρει την ισορροπία στο φυσικό περιβάλλον σεβόμενη τη γη, αποκαθιστώντας και μειώνοντας τις ζημιές που προκαλεί η μη ορθολογική ανθρώπινη παραγωγή.

Η ΚΑΛΟ μπορεί να απομειώσσει το περιβαλλοντικό χρέος που έχει δημιουργηθεί μέχρι σήμερα και να αποδώσει στις επόμενες γενιές έναν πλανήτη σε καλύτερη κατάσταση από αυτήν που αντικρίζει σήμερα η γενιά μας.

Η ΚΑΛΟ στέκεται απέναντι στη λογική της κυρίαρχης κανιβαλικής οικονομίας, μιας οικονομίας εγκληματικής εκμετάλλευσης, που θεωρεί τον άνθρωπο και το περιβάλλον αναλώσιμη μάζα στη γραμμή παραγωγής ή στη γραμμή κατανάλωσης, που επικεντρώνεται αποκλειστικά στη μεγιστοποίηση του κέρδους αδιαφορώντας για το πραγματικό του κόστος, που υποθηκεύει στο απόλυτο μέτρο τον πλανήτη και τις ζωές μας.

4. Τέλος, μπορεί να είναι η απάντηση στο παγκόσμιο λαϊκό αίτημα για δημοκρατικό ήθος.

Οι λέξεις ελευθερία (που είναι η συναπόφαση των μελών για το κοινό γίγνεσθαι της κοινωνίας), η ισότητα των μελών (ως προς την σχέση συναπόφασης και η επιλογή της απόρριψης της δυνατότητας κυριαρχίας μερικών σε άλλους) και η αδελφοσύνη (ως χώρος και σχέση εμπιστοσύνης - και όχι επιβολής ή κυριαρχίας - που απορρέει από τις 2 προηγούμενες έννοιες και διαμορφώνεται στο εσωτερικό της κοινωνίας) μπορούν να αποκτήσουν νόημα και να γίνουν πράξη.

Κεφάλαιο 3

Η ελληνική εμπειρία στην εφαρμογή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Ο νόμος 4430 του 2016 για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία το 2016 στην Ελλάδα γίνεται νόμος του κράτους και περιλαμβάνει όλα τα δημοκρατικά χαρακτηριστικά ενός μετασχηματισμού της οικονομίας. Αποτελεί την ελληνική θεσμική καινοτομία. Παρά τις όποιες ελλείψεις και βελτιώσεις που μπορεί να χρειάζεται, είναι θεσμικό πρότυπο για τον υπόλοιπο πλανήτη σύμφωνα με τα λεγόμενα του παγκόσμιου πεδίου της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας..

Θεσμοθετεί και υπερασπίζεται τα νέα δικαιώματα, που ο νόμος αυτός φέρει, και τα κατοχυρώνει για τους πολίτες, τους ανθρώπους της κοινωνίας μας.

Τα 3 βασικά δικαιώματα που διαμορφώνουν το νέο οικονομικό μοντέλο οργάνωσης της παραγωγής και των οικονομικών σχέσεων και εδραιώνονται στη βάση της κοινωνίας, του παραγωγικού ιστού και των εργαζομένων είναι:

α. η δημοκρατική συμμετοχική διαδικασία, με την αρχή 1 ψήφου για κάθε μέλος (αρχή της ελευθερίας).

β. η μισθολογική σύγκλιση (1 προς 3) στις αποδοχές των εργαζομένων της κοινωνικής επιχείρησης που σημαίνουν το τέλος της διαίρεσης του κόσμου της

εργασίας και του οικονομικού ταξικού διαχωρισμού στο εσωτερικό του (αρχή της ισότητας).

γ. η κερδοφορία στην εργασία αναγνωρίζει τη σημασία της εργασίας στην παραγωγική διαδικασία και της αποδίδει μερίδιο – το $1/3$ - από το κέρδος της κοινωνικής επιχείρησης.

δ. η επιχειρηματική κοινωνική κερδοφορία που στοχεύει στο κοινό – κοινωνικό – όφελος, εγκαθιστά τη νέα συνθήκη οικονομικής εμπιστοσύνης, τον νέο τρόπο με τον οποίο τα μέλη μιας κοινωνικής επιχείρησης συμμετέχουν στο αποτέλεσμα της παραγωγής. Η κοινωνική επιχείρηση αποδίδει τα $2/3$ περίπου του κέρδους της στην κοινωνία. Ο πλούτος και το όφελος του καθένα αυξάνεται όταν ο πλούτος και το όφελος όλων αυξάνεται (αρχή της αδελφοσύνης).

Η ΚΑΛΟ διαμορφώνει το αρχικό της πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να εκφραστούν όλοι αυτοί που πιστεύουν στην οικονομική και κοινωνική δημοκρατία, στην οικονομική δημοκρατία, στον κομμουνισμό, στην οικολογική και την ανθρώπινη αυταξία.

Δημιουργεί τον απαραίτητο ζωτικό οικονομικό χώρο στον οποίο οι άνθρωποι από κοινού μπορούν να εργαστούν για την περαιτέρω οργάνωση του, να συνεισφέρουν στην οικονομική χειραφέτηση του συνόλου της κοινωνίας, να εγκαταστήσουν την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και την αισθητική της στην κοινωνία των ανθρώπων.

Είναι γεγονός ότι αν δεν εργαστούμε για την εφαρμογή αυτών που πιστεύουμε και αν δεν υπερασπιστούμε αυτά που πιστεύουμε δεν υπάρχει κανείς να το κάνει στη θέση μας.

Οι βασικοί στόχοι για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Στους στόχους των κοινωνικών επιχειρηματιών και όσων συμμετέχουν στην ανάπτυξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και την εδραίωση του πεδίου της μπορούμε να παραθέσουμε μεταξύ άλλων:

- Να διαμορφώσουμε την ικανή συνθήκη μέσα στην κοινωνία ώστε οι άνθρωποι να σκέφτονται συλλογικά την οικονομία μέσα από το πρίσμα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Να συνεχίσουμε το θεωρητικό μας έργο, τη βελτίωση της θεωρίας, την υλοποίηση της θεωρίας στο πεδίο, που είναι η ίδια η κοινωνία, και την ενδυνάμωση του πεδίου.
- Να βελτιώσουμε τον νόμο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και να μπολιάσουμε διαφορετικά πεδία της οικονομίας με τη λογική της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Να πρωτοστατήσουμε σε κάθε συλλογική δραστηριότητα του χώρου αναδεικνύοντας πάντα το ίδιο το πεδίο με ανιδιοτέλεια και ταυτίζοντας το συμφέρον μας με το κοινό όφελος, με το όφελος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Να καταθέσουμε συγκεκριμένα, ρεαλιστικά, εμβληματικά, πιλοτικά παραδείγματα, και να τα υποστηρίξουμε σαν έργα σημαίες.
- Να διευρύνουμε και να εξελίξουμε τα επιστημονικά εργαλεία, οικονομετρικά και άλλα, ώστε η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία να βελτιώνεται συνεχώς και να γίνεται ευκολότερη και πιο κατανοητή η προσέγγιση της από τον ίδιο τον άνθρωπο που την εφαρμόζει.
- Να συσπειρώσουμε τις δυνάμεις της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας μέσα στην κοινωνία.
- Να μεταφέρουμε οριζόντια στην κοινωνία ζητήματα που αφορούν στην υλοποίηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, την μεγέθυνση της και του ρόλου της στην αμφισβήτηση του κυρίαρχου αναπτυξιακού υποδείγματος.
- Να συνεχίσουμε τη συμμετοχή μας στην οικοδόμηση της οικονομικής πολιτικής επιβεβαιώνοντας τη σημασία που έχει ο κάθε πολίτης στην

υπέρβαση των κυριότερων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις και η κοινωνία μας.

- Να εντείνουμε τις προσπάθειές μας για την υποστήριξη των διεθνικών διαδικασιών, των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων φόρουμ που συντονίζουν και συμβάλουν στην ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών.*
- Να αναγνωρίσουμε και να υποστηρίξουμε την έρευνα που προσδιορίζει τις ανάγκες, την εμπειρία και την μέτρηση του κοινωνικού τους αντίκτυπου των φορέων ΚΑΛΟ, με στόχο την βελτίωση των γνώσεων και των πρακτικών της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε όλα τα επίπεδα καθώς και τη προώθηση της διάδοσης των βέλτιστων πρακτικών.*
- Να συμβάλουμε στην ανάπτυξη της διασύνδεσης μεταξύ πόλης και υπαίθρου και να εργαστούμε για τη μεγαλύτερη συνοχή της πολιτικής σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (τοπική, δημοτική, περιφερειακή, εθνική και διεθνής).*
- Να κινητοποιήσουμε και να διαμορφώσουμε τις αναγκαίες συνθήκες για την ηθική, εναλλακτική και αλληλέγγυα χρηματοδότηση καθώς και τη διαδικασία των τοπικών αποταμιεύσεων για την υποστήριξη της ανάπτυξης της ΚΑΛΟ.*
- Να βελτιώσουμε τις περιβαλλοντικές πρακτικές, να εδραιώσουμε τις Ενεργειακές Κοινότητες και την Κυκλική Οικονομία ώστε να βελτιωθούν τα συστήματα παραγωγής – κατανάλωσης και να δημιουργήσουμε τη συνθήκη για μια δίκαιη οικονομικά προς τον άνθρωπο και φιλική προς το περιβάλλον ενεργειακή μετάβαση.*

Το βασικό μέλημα της δράσης μας είναι η μεγαλύτερη οριζόντια συσπείρωση των δυνάμεων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, η εδραίωση και διεύρυνση στο πεδίο και την κοινωνία.

Οι δημοκρατικές αρχές: Ελευθερία - Ισότητα – Αδελφοσύνη

Άρθρο 1 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων των Ανθρώπων και των Πολιτών: "Οι άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν ελεύθεροι και ίσοι έναντι των δικαιωμάτων"

1. Ελευθερία

Ο όρος και η έννοια της ελευθερίας έχουν υφαρπαχθεί και παραβιαστεί από τον νεοφιλελευθερισμό. Σε καμιά περίπτωση, όμως, δεν μπορούμε και δεν πρέπει να την εγκαταλείψουμε στον αντίπαλο, στη φιλελεύθερη δηλαδή προσέγγιση.

Για τους φιλελεύθερους η ελευθερία του ενός σταματά εκεί που αρχίζει η ελευθερία του άλλου. Πρόκειται για την ελευθερία του διαχωρισμένου ατόμου, του αναδιπλωμένου στον ατομισμό του, που με τον τρόπο αυτόν θέλει να συντηρήσει την ανεξαρτησία του. Αναφερόμαστε στην ελευθερία ως ανεξαρτησία.

Στη δημοκρατική, όμως, προσέγγιση της ελευθερίας, όπως αρθρώθηκε από τον Ρουσό, η ελευθερία του καθένα αρχίζει εκεί που αρχίζει η ελευθερία των άλλων. Πρόκειται για την ελευθερία ως αυτονομία. Η ελευθερία παύει να είναι ένα προσωπικό και εξατομικευμένο στοιχείο ανεξαρτησίας, οριακά αντικοινωνικό. Γίνεται στοιχείο αλληλεγγύης που προϋποθέτει την αρχή ότι μπορούμε να είμαστε πραγματικά ελεύθεροι μόνο από κοινού, ως πολλαπλότητα. Διαμορφώνει την πολιτική ως τον πραγματικό τόπο της ελευθερίας.

Ο τόπος αυτός δεν είναι αναγκαστικά ή αποκλειστικά το κράτος. Μπορεί να είναι η κοινωνία, η συλλογικότητα. Κάθε σύνδεση και συμμαχία των ανθρώπων αντανακλά τη δυναμική και ισχυροποιεί την ελευθερία του καθένα.

Η δημοκρατική ρίζα της ελευθερίας θεωρεί ότι ο άνθρωπος γίνεται πραγματικά ελεύθερος όντας πολίτης και συνδιαμορφώνοντας την πολιτεία και κατά συνέπεια την κοινωνία του. Είναι η λαϊκή κυριαρχία που βρίσκεται στην καρδιά της δημοκρατικής ελευθερίας.

Στην πραγματική πολιτειακή ελευθερία, στη δημοκρατία, βασική αρχή είναι η αναγνώριση του κάθε ανθρώπου ως ομοίου και η αποδοχή ότι δεν υπάρχουν διαφορές εντός του ανθρώπινου είδους. Ο κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα και την ικανότητα να συνδιαμορφώσει τους κοινούς νόμους, τους νόμους που διέπουν την ανθρώπινη κοινωνία και να απορρίψει τους απάνθρωπους και τυραννικούς νόμους.

Η ελευθερία στη δημοκρατία προϋποθέτει ότι δεν υπάρχουν κυρίαρχοι και κυριαρχούμενοι, δεν είναι μια ελευθερία κυριαρχίας μερικών έναντι άλλων, είναι η ελευθερία της μη κυριαρχίας.

2. Ισότητα

***“Σήμερα η κριτική των ανισοτήτων είναι παντού αλλά η συρρίκνωση τους
πουθενά”***

Pierre Rosavaillon.

Η ισότητα στη δημοκρατία είναι η αμοιβαιότητα της ελευθερίας. Στον κοινό της τόπο δεν υπάρχουν κυρίαρχοι και κυριαρχούμενοι, εκμεταλλευτές και εκμεταλλεζόμενοι αλλά άνθρωποι πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά ίσοι, που διαμορφώνουν από κοινού τους κανόνες της ανθρώπινης κοινωνίας και την ιστορία τους.

Είναι γενικευμένη στις μέρες μας η κριτική των ανισοτήτων. Υπάρχουν ολοένα και περισσότερα πονήματα, βιβλία και κείμενα για το ζήτημα αυτό. Για την εξαθλίωση που επιβάλλουν στον άνθρωπο, για την άδικη και ανήθικη αρχή που επιβάλλουν σε ολόκληρο τον πλανήτη μια χούφτα οικονομικοί ολιγάρχες.

Συγχρόνως, όμως, απουσιάζει πλήρως μια θεωρία της ισότητας ως κοινωνική σχέση και δεν έχει αρθρωθεί ένας λόγος για την ισότητα ως εμπειρία ζωής για τον άνθρωπο. Η άρθρωση μιας θεωρίας της ισότητας μπορεί να σηματοδοτήσει την ανατροπή της τρομαχτικής τάσης των ανισοτήτων στην ανθρωπότητα και την εδραίωση της ισότητας στις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.

Τα στατιστικά στοιχεία αποτυπώνουν την αλληλοσυγκρουόμενη και αλληλοανερούμενη σκέψη που διαμορφώνει τις ανθρώπινες συνειδήσεις.

Στη Γαλλία στις μέρες μας:

Το 90% θεωρούν απαράδεκτο το επίπεδο των ανισοτήτων όπως διαμορφώνεται σήμερα.

Το 70% θεωρούν ανεκτές τις ανισότητες όταν οφείλονται στην αξία της εργασίας, των γνώσεων ή των ικανοτήτων ενός ανθρώπου.

Το 70% σκέφτονται ότι οι ανισότητες είναι πιθανά αναπόφευκτες.

Παράλληλα, ο νεοφιλελεύθερος πολιτικός λόγος, που παραμένει ο κυρίαρχος πολιτικός λόγος στον πλανήτη σήμερα, παρουσιάζει τις ανισότητες ως ένα φυσικό ανθρώπινο χαρακτηριστικό και ως όχι μια πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά επιβεβλημένη συνθήκη.

Παρότι, λοιπόν, ριζοσπαστικοποιείται η κριτική απέναντι στις ανισότητες ταυτόχρονα παραμένει και καλλιεργείται ο σκεπτικισμός προς όφελός τους.

Συνεπώς, είναι σημαντικό να εξοπλίσουμε τη σκέψη μας για την ισότητα ώστε να μπορέσουμε να καταπολεμήσουμε αποτελεσματικότερα την ανισότητα.

α. Το ιστορικό προηγούμενο της ισότητας

Μέχρι σήμερα δεν έχει διαμορφωθεί “ μια θεωρία της ισότητας” αλλά θεωρίες δικαιοσύνης που πραγματεύονται ποιες ανισότητες είναι αποδεκτές και ποιες είναι απαράδεκτες.

Η/Οι θεωρία/ες δικαιοσύνης προέρχονται κατά κύριο λόγο από τη θεωρία των ίσων ευκαιριών. Είναι μια θεωρία που δίνει χώρο στην ανισότητα των όσων μπορούν να συμβούν.

Στη βάση των θεωριών ίσης ευκαιρίας έχουμε αποδοχή των ανισοτήτων που διαμορφώνονται από τις δυνατότητες κατά τη διάρκεια της ζωής και μη αποδοχή των ανισοτήτων που κληρονομούνται. Με την προσέγγιση αυτή είναι αποδεκτές οι ανισότητες που προέρχονται από τη δράση των ατόμων, π.χ. από την εκπαίδευση. Έτσι, είναι συνήθως αποδεκτή η μισθολογική απόκλιση ανάμεσα σε άτομα με διαφορετική διάρκεια σπουδών ή διαφορετικό αντικείμενο σπουδών. Η συζήτηση

που συνεχίζεται γύρω από το θέμα αυτό και τα αποτελέσματα της δε διαμορφώνουν σε καμία περίπτωση μια θέση “αυτονόητη”.

Η θεωρία των ίσων ευκαιριών κυριάρχησε στην αμερικάνικη και τη γαλλική επανάσταση διαμορφώνοντας τον πυρήνα του δημοκρατικού ιδεώδους μέσα από την κριτική στην κληρονομιά.

Στις Η.Π.Α. προσδιόριζαν τη δίκαιη κοινωνία ως αυτή που δίνει στην αφετηρία της ζωής του κάθε πολίτη ένα ίσο κεφάλαιο. Ο Τζέφερσον στην Πολιτεία της Βιρτζίνια διέθετε γη και κεφάλαιο σε κάθε πολίτη 18 ετών ανοίγοντας, έτσι, τη συζήτηση της αναδιανομής του πλούτου. Στα σοσιαλιστικά κείμενα του 1880 κυριαρχεί η κριτική στην κληρονομιά. Σήμερα, η κριτική στην κληρονομιά έχει εξασθενήσει. Αντίθετα, το οικονομικοπολιτικό σύστημα θεωρεί αποδεκτό καθετί διευρύνει την ανισότητα και συσσωρεύει τον πλούτο και την πολιτική εξουσία στα χέρια μιας ολιγαρχίας.

Για παράδειγμα, στη Γαλλική Επανάσταση διαμορφώθηκε ένας σημαντικότερος διάλογος για τον ρόλο των φόρων στην αναδιανομή του πλούτου. Στις μέρες μας από τη συζήτηση αυτή δεν απομένουν παρά ίχνη. Τουναντίον, η απομείωση της φορολογίας, ιδιαίτερα των μεγάλων επιχειρήσεων, βρίσκεται στο επίκεντρο του αφηγήματος της οικονομικής ανάπτυξης και θεωρείται προϋπόθεση της οικονομικής ευημερίας για το καπιταλιστικό σύστημα.

Μια 2η προσέγγιση της θεωρίας των ίσων ευκαιριών θέλει το άτομο να έχει πρόσβαση στο ίδιο επίπεδο μόρφωσης. Έφτασε μάλιστα ως τη σκέψη της πλήρους ομογενοποίησης των μαθητών στα σχολεία – κοινό ρούχο/ποδιά, κοινό φαγητό/συσσίτιο – ώστε το οικογενειακό περιβάλλον και η κοινωνικής του τάξη να μην τους επηρεάζει καθόλου στο σχολείο.

β. Η εξέλιξη της σκέψης για την ισότητα σήμερα

Από τις σκέψεις της θεωρίας των ίσων ευκαιριών διαμορφώθηκε η θεωρία δικαιοσύνης. Είναι αυτή που διερευνά τα όρια των αποδεκτών και μη αποδεκτών ανισοτήτων.

Μια πρώτη προσέγγιση της σκέψης είναι ότι από τη στιγμή που διαμορφώνεται μια κοινή οικονομική εκκίνηση στη ζωή των πολιτών ακολουθούμενη από τα ισότιμα σχολεία και την ίση πρόσβαση στη γνώση μπορεί να είναι αποδεκτή κάθε ανισότητα που δημιουργείται από το σημείο αυτό κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου.

Σήμερα αυτή η προοπτική μας οδηγεί σε μια εξαιρετικά επικίνδυνη πρακτική κατά την οποία τα 10 δις δολάρια που κερδίζει ένας επιχειρηματίας να είναι αποδεκτά τη στιγμή που το ίδιο ποσό είναι απαράδεκτο ως κληρονομιά.

Με τον ίδιο τρόπο είναι ευρέως αποδεκτή η τεράστια μισθολογική απόκλιση. Στις μέρες μας είναι φυσιολογικό η αμοιβή ενός ποδοσφαιριστή να είναι 15 εκ. ευρώ το χρόνο, ενός υψηλόβαθμου στελέχους 7 εκ. και ο χαμηλότερος μισθός να διαμορφώνεται στα 650 ή 700 ευρώ το μήνα (σε αρκετές χώρες της Ε.Ε. αρκετά λιγότερα).

Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε εδώ ότι η συζήτηση γίνεται πάντα για τα όρια του κατώτατου μισθού, που διαμορφώνεται συνήθως πολύ κάτω από το ανώφλι της φτώχειας. Στην πραγματικότητα η ανάγκη της κοινωνίας για να βιώσει την εμπειρία της ισότητας θα ήταν να ανοίξει η συζήτηση για τον ανώτερο μισθό, τα αποδεκτά του όρια και τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αποφασίζει να διαμορφώσει τις μισθολογικές της συγκλίσεις, την κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων και τη δίκαιη φορολογία για την αναδιανομή του πλούτου.

Οι θεωρίες των ίσων ευκαιριών δε δίνουν από μόνες τους την ευκαιρία σε μια κοινωνία να διαμορφώσει τη συνθήκη της ισότητας που θα τη διέπει, ούτε αποκρυσταλλώνει τη σκέψη για το απαράδεκτο της ανισότητας και τη σχέση της κοινωνίας με αυτήν.

γ. Η ισότητα ως κοινωνική σχέση

Το ερώτημα που διαμορφώνεται στη δημοκρατική κοινωνία είναι: “Πώς μπορούμε να ζήσουμε σαν ίσοι;”

Η ισότητα διαμορφώνει την αξιοπρέπεια. Διαμορφώνει το άτομο περήφανο γι’ αυτό που είναι και απαλλαγμένο από κάθε σχέση εξάρτησης.

Το 1930 στην Αμερική διαμορφώθηκε η σκέψη και η βιωματική εμπειρία του ατόμου ως αυτόνομο και περήφανο γι' αυτό που είναι. Η διαφορετικότητα της εργασίας του δεν διαφοροποιούσε την ευγένεια και τη σημαντικότητα της.

Στην επαναστατική Γαλλία κινητήριοι σκέψη ήταν η απελευθέρωση από το πλαίσιο, δηλαδή το όριο και τους φραγμούς που διαμόρφωναν οι περικλειστές κοινωνικές τάξεις, και η χειραφέτηση του ατόμου μέσα από την εργασία, η αυτονομία του ατόμου από την κοινωνική τάξη στην οποία γεννήθηκε.

Ο καπιταλισμός ισοπέδωσε όλες αυτές τις επαναστατικές σκέψεις ισότητας των ανθρώπων και έκανε την ανθρώπινη εργασία, από οδό για τη χειραφέτηση του ανθρώπου, εργαλείο για την υποδούλωση του στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κεφαλαίου και της ολιγαρχίας του.

Η έμμισθη εργασία σταδιακά στρεβλώνεται από αυτονομία σε εξάρτηση και για το λόγο αυτό το αίτημα της εργατικής τάξης του 19ου αιώνα είναι η κατάργηση της μισθωτής εργασίας.

Στην Αμερική ο καπιταλισμός και η μισθωτή εργασία ή όπως αποκαλέστηκε “μισθωτή σκλαβιά” δηλώνει το τέλος του ανεξάρτητου εργαζομένου και το τέλος της επαναστατικής κοινωνίας ισότητας.

Είναι λοιπόν σημαντικό να αποκρυσταλλώσουμε αυτό που αντιτίθεται σε μια κοινωνία ίσων μελών και ισότιμων κοινωνικών σχέσεων.

Στην κοινωνία ισότητας ο καθένας μας οφείλει να αποδέχεται και να δίνει αξία στον καθένα μας ως ενικότητα. Είναι η ατομικότητα και όχι ο ατομισμός που βρίσκεται στο επίκεντρο της κοινωνικής σκέψης. Η ισότητα ανδρών και γυναικών είναι πολύ σημαντική και βρέθηκε στην καρδιά του ζητήματος της ισότητας γιατί θεμελίωνε το ζητούμενο ότι ο άνδρας και η γυναίκα δικαιούνται να ζήσουν ως ίσοι την ενικότητα τους.

Το δικαίωμα στην ισότητα μεταφράζει ακριβώς αυτήν τη συνθήκη. Το δικαίωμα του ανθρώπου να του αναγνωρίζεται η ενικότητα, να μπορεί να τη βιώνει ως ίσος και η αμοιβαιότητα αυτής της συνθήκης για κάθε ενικότητα του πολλαπλού, για κάθε άτομο της κοινωνίας.

Η ενικότητα δεν μπορεί να είναι περιχαρακωμένη ή μόνη της, κλειστή στον εαυτό της. Η ενικότητα οφείλει να συνδέεται και να σχετίζεται μέσα στην κοινωνία. Εκεί

ενυπάρχει μαζί με τις άλλες ενικότητες και διαμορφώνουν το κοινό μας πολλαπλό. Σταθερά με την κοινή πρακτική, την εμπειρία και την καθημερινή καλλιέργεια το πολλαπλό αυτό μπορεί να εξελιχθεί στην κοινή μας ενικότητα.

Στις κοινωνικές σχέσεις 3 χαρακτηριστικά χρίζουν συστηματικής και ολιστικής αντιμετώπισης ώστε η ισότητα να υπερασπιστεί, να εδραιωθεί και να αποτελέσει καθημερινό βίωμα και πρακτική ζωής για τα μέλη της κοινωνίας.

- Η αντιμετώπιση της κοινωνικής αναπαραγωγής της ανισότητας

Στην περίπτωση αυτή το άτομο δεν είναι ενικότητα αλλά φέρει μια δοσμένη κοινωνική θέση, η οποία τον καθορίζει και καταλήγει στο να είναι το ίδιο τελικά η δοσμένη θέση (αντίδοτο αυτής της πρακτικής μπορούν να είναι οι πολιτικές εμπνευσμένες από τη θεωρία των ίσων ευκαιριών).

Σήμερα ανοίγει η συζήτηση για την ισότητα των δεξιοτήτων που είναι η γνώση χρήσης ενός εργαλείου. “Δεν είναι αρκετό να έχω ένα εργαλείο, πρέπει να μπορώ να το χρησιμοποιήσω. Με τον τρόπο αυτό μεταμορφώνω ένα εργαλείο υλικό σε εργαλείο υπαρξιακό με το οποίο επανεφεύρω τη ζωή μου”. Δίπλα από την ιδιοκτησία του εργαλείου στοιχίζεται η εξοικείωση με το εργαλείο και η οικειοποίηση του εργαλείου, που διαμορφώνει εκ νέου την ζωή του κάθε ανθρώπου της κοινωνίας και συνυφαίνει το κοινό αφήγημα. Συνυφαίνοντας το κοινό αφήγημα εισάγουμε τα χαρακτηριστικά του αναντικατάστατου και του σημαντικού της ανθρώπινης ύπαρξης και τα καθιστούμε αποδεκτά και αδιαμφισβήτητα στην κοινωνία.

Διαμορφώνουμε, λοιπόν, τη δημοκρατία ως μια ισότητα των συνθηκών και αποποιούμαστε την απόλυτη ανισότητα των συνθηκών, στην οποία δυστυχώς είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε.

- Η αντιμετώπιση της έλλειψης μέτρου ως προς την οικονομική ανισότητα

Η πολιτεία ίσων πολιτών προϋποθέτει την οικονομική ισότητα. Στην παγκόσμια οικονομική σκηνή οι οικονομικές ανισότητες έχουν πάρει στις μέρες μας διαστάσεις

πρωτοφανείς στην ανθρώπινη ιστορία. Διεξοδικά θα αναφερθούμε σε άλλο σημείο αυτού του πονήματος.

Σε πολιτειακό επίπεδο ρυθμιστής της οικονομικής ισότητας είναι η δημοσιονομική πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος. Η οικονομική πολιτική από την πλευρά της πολιτείας εμπεριέχει τις πολιτικές μισθολογικής σύγκλισης και τις πολιτικές δημοσιονομικής αναδιανομής του πλούτου, δηλαδή τη φορολογία. Δεν είναι δυνατή η δημιουργία μιας πολιτείας ίσων πολιτών όταν οι μεταξύ τους σχέσεις προσδιορίζονται από οικονομικές ανισότητες.

Δυο λόγια για τη δημοσιονομική πολιτική αναδιανομής: Η αποδοχή της φορολογίας ως αξία αναδιανομής προσδιορίζεται από τον βασικό ορισμό του κράτους ως μια κοινότητα αναδιανεμητικής δράσης μέσα από τη συλλογικά αποδεκτή φορολογία.

Σήμερα η αποδοχή της αναδιανομής υποχωρεί συνεχώς. Το 1970 το φορολογικό ανώφλι ήταν γύρω στο 70%. Σήμερα το 40% θεωρείται πολύ υψηλό.

- Η αντιμετώπιση του κοινωνικού διαχωρισμού

Ο κοινωνικός διαχωρισμός θέλει μια κοινωνία κατατετμημένη σε ανθρώπινες ομάδες, σε εδάφη, κοινότητες στεγανοποιημένες μεταξύ τους. Είναι στην πραγματικότητα η αρχή του “διαίρει και βασίλευε” με κυρίαρχους και κυριαρχημένους σε μια κοινωνία που δεν αντιλαμβάνεται ούτε την κοινή της συνθήκη ούτε την κοινή της δύναμη. Αποτελεί το τέλος της ισότητας γιατί αποτελεί το τέλος της σχέσης των μεν με τους δε, το τέλος της σχέσης των ανθρώπων μεταξύ τους. Οι άνθρωποι δεν είναι πλέον μέρος της κοινής ανθρωπότητας αλλά η κάθε ομάδα αναδιπλώνεται στον ταυτοτικό της μικρόκοσμο.

Για την πραγματική καταπολέμηση των οικονομικών ανισοτήτων χρειαζόμαστε ως κοινωνία μια κοινά αποδεκτή οπτική της ισότητας. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να διαμορφώσουμε μια κοινή συνείδηση απέναντι στην κοινωνική αναπαραγωγή, την οικονομική ανισότητα, τον κοινωνικό διαχωρισμό και να εδραιώσουμε τις πρακτικές ισότητας μέσα στην κοινωνία ξεκινώντας κάθε φορά από το ιδιαίτερο περιβάλλον μας. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ένα σημαντικό κίνδυνο ο οποίος ελοχεύει. Οι άνθρωποι ενώ αντιτίθενται στις ανισότητες μακροσκοπικά σε μεγάλη κλίμακα, επιλέγουν να τις εφαρμόσουν στην

μικροκλίμακα της καθημερινότητας τους. Αποδέχονται την εφαρμογή τους σε προσωπικό και τοπικό επίπεδο. Είναι κατά του καπιταλισμού συνολικά αλλά επιλέγουν στη ζωή τους τα 3 χαρακτηριστικά που καλλιεργούν την άνιση συνθήκη.

Η παιδεία που χρειάζεται η ανθρωπότητα για την αντίληψη, την κατανόηση και την εφαρμογή της ισότητας είναι εξαιρετικά σημαντική. Η αποδοχή της ισότητας είναι η αποδοχή όλων των στοιχείων που τη συνθέτουν. Στην κατεύθυνση αυτή είναι πραγματικά κρίσιμη η βοήθεια και η συνεισφορά της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας ως αντίληψη και πρακτική των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων και ως μοντέλο οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας.

3. Η Αδελφοσύνη

«Υπάρχει διέξοδος;

Είναι εύκολο να θέτεις τέτοια ερωτήματα, αλλά είναι δύσκολο να τα απαντήσεις με κάποιο βαθμό βεβαιότητας. Εντούτοις, πρέπει να προσπαθήσω όσο καλύτερα μπορώ, αν και είναι εν γνώσει μου το γεγονός ότι τα συναισθήματα και οι επιδιώξεις μας βρίσκονται πολύ συχνά σε αντίθεση και δεν μπορούν να εκφραστούν με εύκολες και απλές φόρμουλες.

Ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα μοναχικό και κοινωνικό ον.

Σαν μοναχικό ον προσπαθεί να προστατέψει την ύπαρξή του καθώς και την ύπαρξη αυτών που είναι κοντά του, να ικανοποιήσει τις προσωπικές του επιθυμίες και να αναπτύξει τις έμφυτες ικανότητές του.

Σαν κοινωνικό ον προσπαθεί να κερδίσει την αναγνώριση και τη στοργή των συνανθρώπων του, να μοιραστεί τις χαρές τους, να τους παρηγορήσει στη θλίψη τους και να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσής τους.

(...) Η αφηρημένη έννοια "κοινωνία" για ένα άτομο σημαίνει το σύνολο των άμεσων και των έμμεσων σχέσεών του με τους συγχρόνους του, αλλά και με όλους τους ανθρώπους προηγούμενων γενεών.

Το άτομο είναι σε θέση να σκεφτεί, να αισθανθεί, να παλέψει και να εργαστεί για τον εαυτό του.

Εξαρτάται τόσο πολύ όμως από την κοινωνία - στη φυσική, διανοητική και συναισθηματική του ύπαρξη - που είναι αδύνατο να διανοηθεί ή να κατανοήσει τον εαυτό του έξω από το πλαίσιο της κοινωνίας.

Είναι η "κοινωνία" που προμηθεύει στον άνθρωπο το φαγητό, την ένδυση, το σπίτι, τα εργαλεία της δουλειάς, τη γλώσσα, τους τύπους σκέψεως και το μεγαλύτερο μέρος των σκέψεών του.

Η ζωή του επιτυγχάνεται μέσα από την εργασία και τα επιτεύγματα πολλών εκατομμυρίων και του παρελθόντος και του παρόντος, τα οποία είναι κρυμμένα πίσω από τη λέξη "κοινωνία" (...) η ανθρωπότητα αποτελεί σήμερα μια πλανητική κοινότητα παραγωγής και κατανάλωσης.

Έχω τώρα φτάσει σε εκείνο το σημείο, που μπορώ να υποδείξω σύντομα τι κατά τη γνώμη μου αποτελεί την ουσία της κρίσης που αντιμετωπίζει η εποχή μας.

Αφορά τη σχέση του ατόμου με την κοινωνία(...).

Ο άνθρωπος μπορεί να βρει νόημα στη ζωή - που είναι σύντομη και επικίνδυνη - μόνο αφιερώνοντας τον εαυτό του στην κοινωνία.

Η κύρια πηγή του κακού, κατά τη γνώμη μου, είναι η οικονομική αναρχία της καπιταλιστικής κοινωνίας (...).

Έχουμε μπροστά μας μια τεράστια κοινότητα παραγωγών, τα μέλη της οποίας ακατάπανυστα προσπαθούν να στερήσουν ο ένας από τον άλλο τα φρούτα της ομαδικής εργασίας - όχι διά της βίας, αλλά μέσω μιας πιστής συμμόρφωσης σε ένα σύστημα νομικών κανόνων.

Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι τα μέσα παραγωγής - δηλαδή ολόκληρη η παραγωγική ικανότητα, η οποία είναι αναγκαία για την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, αλλά και επιπρόσθετα απαραίτητα αγαθά - μπορεί νομικώς, και κατά μεγάλο μέρος έτσι είναι, να είναι η ατομική ιδιωτική περιουσία.

(...) Ο κάτοχος των μέσων παραγωγής είναι σε θέση να κυνηγήσει την ικανότητα για εργασία που κατέχει ο εργάτης. Χρησιμοποιώντας τα μέσα παραγωγής ο εργάτης δημιουργεί νέα προϊόντα, τα οποία και θα αποτελέσουν περιουσία του κεφαλαιούχου.

Το ουσιαστικό σημείο της διαδικασίας αυτής είναι η σχέση μεταξύ των προϊόντων που παράγει ο εργάτης και της αμοιβής του, που και τα δύο μετρούνται σε πραγματική αξία (...).

Είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ότι ακόμα και θεωρητικά η αμοιβή του εργάτη δεν καθορίζεται από την αξία των προϊόντων που έχει παραγάγει.

Το ιδιωτικό κεφάλαιο τείνει να συγκεντρώνεται σε λίγα χέρια (...).

Το αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων είναι μια ολιγαρχία του ιδιωτικού κεφαλαίου με τεράστια δύναμη, που δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί αποδοτικά, ακόμα και από μια δημοκρατικά πολιτικά οργανωμένη κοινωνία.

Αυτό είναι αλήθεια, αφού τα μέλη των νομοθετικών Σωμάτων εκλέγονται μέσω πολιτικών κομμάτων, τα οποία χρηματοδοτούνται ή επηρεάζονται από το ιδιωτικό κεφάλαιο, το οποίο για πολύ πρακτικούς λόγους διαχωρίζει τους ψηφοφόρους από τους νομοθέτες.

Το αποτέλεσμα είναι οι αντιπρόσωποι του λαού να μην προστατεύουν επαρκώς τα συμφέροντα των λιγότερο προνομιούχων τμημάτων του λαού.

Επιπρόσθετα, υπό τις υπάρχουσες συνθήκες το ιδιωτικό κεφάλαιο ελέγχει - άμεσα ή έμμεσα - τις κύριες πηγές πληροφόρησης (Τύπο, ραδιόφωνο, εκπαίδευση).

Για το λόγο αυτό, είναι εξαιρετικά δύσκολο και τις περισσότερες φορές τελείως αδύνατο για έναν πολίτη να εξάγει αντικειμενικά συμπεράσματα και να κάνει έξυπνη χρήση των πολιτικών του δικαιωμάτων (...) σε μια οικονομία που βασίζεται στην ιδιωτική ιδιοκτησία του κεφαλαίου (...) τα μέσα παραγωγής (κεφάλαιο) είναι προσωπική ιδιοκτησία και οι κάτοχοί τους τα διαθέτουν όπως οι ίδιοι θέλουν (...).

Η παραγωγή γίνεται για το κέρδος και όχι για το όφελος.

Δεν υπάρχει καμιά βεβαιότητα ότι όλοι όσοι είναι σε θέση και έχουν τη θέληση να δουλέψουν, θα μπορούν πάντοτε να βρουν μια δουλειά.

Ένας "στρατός" από ανέργους υπάρχει σχεδόν πάντοτε. Ο εργάτης διακατέχεται από το συνεχή φόβο ότι μπορεί να χάσει τη δουλειά του. Αφού οι άνεργοι και οι χαμηλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι δεν αποτελούν μια κερδοφόρα αγορά, η παραγωγή καταναλωτικών αγαθών υποχρεωτικά περιορίζεται και η συνέπεια είναι οι μεγάλες δυσκολίες.

Η τεχνολογική ανάπτυξη πολύ συχνά έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των ανέργων, παρά τη διευκόλυνση της εργασίας για όλους.

Το κίνητρο του κέρδους, σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό μεταξύ των κεφαλαιοκρατών, είναι υπεύθυνο για μια αποσταθεροποίηση στη συσσώρευση και χρησιμοποίηση του κεφαλαίου, η οποία οδηγεί σε συνεχώς αυξανόμενες και σοβαρές υφέσεις.

Ο χωρίς όρια ανταγωνισμός οδηγεί σε τεράστια απώλεια εργασίας, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και ένας ακρωτηριασμός της κοινωνικής συνείδησης των ατόμων.

Θεωρώ ότι αυτός ο ακρωτηριασμός των ατόμων είναι το χειρότερο κακό του καπιταλισμού (...). Είμαι πεπεισμένος ότι υπάρχει μονάχα ένας δρόμος για την εξάλειψη αυτών των θανατηφόρων κακών.

Είναι η δημιουργία μιας σοσιαλιστικής οικονομίας σε συνδυασμό με ένα εκπαιδευτικό σύστημα, που θα είναι προσανατολισμένο προς την επίτευξη κοινωνικών στόχων.

Σε μια τέτοια οικονομία, τα μέσα παραγωγής ανήκουν στην ίδια την κοινωνία και χρησιμοποιούνται σε μια σχεδιασμένη φόρμα.

Μια σχεδιασμένη οικονομία, η οποία προσαρμόζει την παραγωγή στις ανάγκες της κοινότητας, θα διένειμε τη δουλειά που πρέπει να γίνει σε όλους όσοι έχουν την ικανότητα για εργασία και θα εγγυόταν τα προς το ζην σε όλους τους ανθρώπους στις γυναίκες και στα παιδιά.

Η εκπαίδευση του ατόμου, σε συνδυασμό με την προώθηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων του, θα προσπαθήσει να αναπτύξει στο άτομο αυτό ένα αίσθημα ευθύνης απέναντι στον συνάνθρωπό του, αντί του αισθήματος εξύμνησης της δύναμης (...).

Ο σοσιαλισμός κατευθύνεται σ' ένα κοινωνικό ηθικό άκρο.

Η επιστήμη όμως δεν μπορεί να δημιουργήσει άκρα και ακόμα λιγότερο, να τα ενσταλάξει στα ανθρώπινα όντα. Το περισσότερο που μπορεί να κάνει η επιστήμη, είναι να παρέχει τα μέσα με τα οποία μπορούν να επιτευχθούν τα άκρα αυτά.

Πρέπει να προσέξουμε, ώστε να μην υπερεκτιμήσουμε την επιστήμη και τις επιστημονικές μεθόδους, όταν το ζήτημα αφορά ανθρώπινα προβλήματα.

Και δεν πρέπει να υποθέτουμε ότι οι ειδικοί είναι και οι μόνοι που έχουν το δικαίωμα να εκφέρουν γνώμη σε ζητήματα που επηρεάζουν την οργάνωση της κοινωνίας».

**Γιατί σοσιαλισμός;
Albert Einstein
Monthly Review, 1949**

Στη δημοκρατία η υπόθεση της αδελφοσύνης έχει απευθείας πολιτική προσέγγιση. Δεν αφορά την αγάπη προς τον διπλανό, προς τον αδελφό, όπως συμβαίνει στη χριστιανική πίστη αλλά είναι μια πολιτική δήλωση.

Η ευαισθησία προς τον συνάνθρωπο δεν αφορά την αγάπη μας ή τη φιλία μας γι' αυτόν. Η ευαισθησία προς τον συνάνθρωπο είναι μια κοινωνική ευαισθησία που μας επιτρέπει να υπερασπιζόμαστε τις δημοκρατικές αρχές μας – ελευθερία, ισότητα, αδελφοσύνη. Με τον τρόπο αυτόν εδραιώνουμε ένα τόπο εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων όπου δεν επικρατεί ο νόμος της ζούγκλας, ο νόμος του ισχυρού, της κυριαρχίας μερικών σε άλλους, του πολέμου όλων εναντίων όλων.

Ο τόπος αυτός είναι ο τόπος της πολιτειακής εμπιστοσύνης.

Εκεί εισάγουμε στις καθημερινές συνήθειες, τρόπους συνύπαρξης και συμβίωσης μεταξύ των ανθρώπων που στηρίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό. Στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των θετικών, για τους ανθρώπους, νόμων.

Σε μεγαλύτερη κλίμακα, η αδελφοσύνη των λαών αφορά την αμοιβαία αναγνώριση της λαϊκής κυριαρχίας του άλλου λαού. Η απεύθυνση αδελφοσύνης μεταξύ των λαών προστατεύει τους ίδιους τους λαούς από τον τρόπο με τον οποίο καταπιέζονται από τα συμφέροντα της παγκόσμιας οικονομικής ολιγαρχίας και αγγίζει την υπόθεση εκμετάλλευσης των λαών. Η ελληνική οικονομική κρίση, οι οικονομικοί πόλεμοι, η καταλήστευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων των φτωχότερων χωρών, το περιβαλλοντικό χρέος είναι τέτοια παραδείγματα.

Μια φράση της γαλλικής επανάστασης περιγράφει ότι αυτός που καταπιέζει ένα λαό κηρύσσεται εχθρός όλων μας. Η φράση αυτή μας βοηθά να κατανοήσουμε τον σεβασμό και την αμοιβαιότητα της κυριαρχίας των λαών.

Διαφορετικά διαμορφώνεται μια κατάτμηση στο εσωτερικό της κοινωνίας, είτε τοπική είτε παγκόσμια, όπου το συναίσθημα της κοινής ανθρωπότητας φθίνει. Τότε, κυριαρχούν και εδραιώνονται καταστάσεις όπου η μη αδελφοσύνη είναι απόλυτη, όπως για παράδειγμα οι πολιτικοί και οι οικονομικοί εκβιασμοί σε ολόκληρες χώρες.

Η αδελφοσύνη μπορεί να αντιμετωπίσει τη γενικευμένη απάθεια που έχει εγκατασταθεί στην ανθρώπινη κοινωνία/στις ανθρώπινες κοινωνίες. Δεν υπερασπίζεται κάτι αφηρημένο αλλά έννοιες συγκεκριμένες της καθημερινής πραγματικότητας και συνδέεται με καθημερινές πρακτικές.

Έτσι, όταν τα δικαιώματα ενός συνανθρώπου δε γίνονται σεβαστά υποφέρουμε γιατί υποφέρει το δικαίωμα του συνανθρώπου. Αυτό είναι το πολιτικό συναίσθημα. Δεν πρόκειται για συμπόνια προς τον πόνο του άλλου.

Όμως, όταν ο συνάνθρωπος βάλλεται στο δικαίωμα του, τότε βάλλεται το ίδιο το δικαίωμα που μας προστατεύει και τότε ξέρουμε απερίφραστα ότι το σύνολο της κοινωνίας δεν προστατεύεται ως προς το δικαίωμα του.

Αυτή είναι η αμοιβαιότητα που διαμορφώνει τον τόπο αδελφοσύνης. Αντίθετα της είναι η έλλειψη ευαισθησίας, δηλαδή η πολιτική απάθεια, που εμποδίζει την αδελφοσύνη.

Επιστρέφοντας στο σήμερα, είναι αυτό το κανιβαλικό σύστημα, ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός και ο νεοφιλελευθερισμός, που κάνει τον άνθρωπο να νιώθει αδύναμος και εκμηδενισμένος. Για να το αντιμετωπίσουμε πρέπει να εργαστούμε για την ενδυνάμωση των δημοκρατικών αρχών στην καθημερινότητα μας, στον τρόπο με τον οποίο βιοποριζόμαστε και υπάρχουμε. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να ανακτήσουμε τη δύναμή μας ως άνθρωποι και ως πολίτες, ως οικονομικά και πολιτικά υποκείμενα και να διαμορφώσουμε εκ νέου και από κοινού την ιστορία μας.

Κεφάλαιο 5

Η δημοκρατική κοινωνία

“το Ταξίδι στον Άη-Στράτη.

*Χτες την αυγή φουντάραμε
στο νέο πετρονήσι μας.
Το «Μεταγωγόν ο Αλφειός»,
εσύρθηκε νωθρά στ’ ακροθαλάσσι...
Άνοιξε τις μασέλες του. Και ξέρασε-
μιαν αμπαριά καινούργιους Ιωνάδες.
Βαρύ ήταν το ταξίδι μας. Ενάντιο.
Κι’ η θάλασσα ένα πέλαγο χολή.
Το πλοίο οκνό, κι’ ολονυχτίς μας εσεργιάνιζε
στα βορινά σοκάκια του Αιγαίου.
- Μεταλλικό κιβούρι -
που έψαχνε για το νεκροταφείο μας.*

*Είμαστ’ ένα φορτίο αγύριστα μυαλά,
παραδομένα με το μέτρο.
Ένα φορτίο αντίγνωμοι,
Φερέοικοι Ροβινσώνες του Αιγαίου.
Που ζαλωθήκαμε στην πλάτη την τιμή μας,
και πάμε στης θυσίας το Μαραθώνιο.*

*... Πίσω στο βράχο του Μακρονησιού
ακόμη κυματίζει,
η διψασμένη ανάσα μας.
Και στο γιαλό απ’ την πέτρινην εξέδρα της
μ’ ένα γυμνό κλαρί,*

μας ξεπροβόδισε ξεφούσκωτη η Ιστορία.
Είχαμε κάτι μάτια θεονήστικα για πράσινο.
Κάτι χείλια ραγισμένα για νερό.
Και κάτι χέρια κόκκαλα...

Και χτες πρωί, με την αυγή
φουντάραμε στον Κόσμο μας,
σε νέο καταστρωμένο ανθρωποστάσι.
Νησί μικρό χαμένο στα νερά,
«κλωβός επικινδύνων».

Μα ο κόσμος ήταν πάλι χωροφύλακες...
Αμπαρωμένα σπίτια και τουφέκια.
Σπίτια τεφρά. Και βράχοι κυματοδάρτοι.
Βράχοι ξανά. Όλο βράχοι. Και βοριάδες.
Η Μακρόνησο μας πήρε το κατόπι...

Μα σαν επήραμε σιγά τη ρεματιά,
πατώντας στο εμβατήριο που μας έφελναν
οι ραφωδοί της ζέστης – τα τζίτζικια.
Σαν πήραμε το ρέμα για το πλάτωμα.
Εκεί που βούιζε το πάνινο χωριό μας.
Εκεί που πρασινίζαν και μας προσμέναν
κάτι γριούλες μυγδαλιές
λίγου νερού ζητιάνες
Σαν πήραμε το ρέμα-ρέμα για το πλάτωμα...
Μια λυγαριά καταμεσίς στη ρεματιά,
(προσκυνητάρι της πανώριας Άνοιξης)
Αγκάλιασε τη μέση μας σαν αδελφή.
Και μας θυμιάτισε με τη μοσκοβολιά της...

Κι' εκεί... Αυτή η ψυχή...
Αυτή η ψυχή που ελύγισε τα σίδερα.

*Αυτή η ψυχή η ορθή, αυτή η ψυχή μας,
μπροστά στο τέμπλο της πανώριας Άνοιξης.
Ανάσανε βαθειά. Βαθειά πολύ.
Ανάσανε για όλες τις ανάσες.
Και προσκύνησε.
Ήταν η πρώτη φορά...”*

*Μενέλαος Λουντέμης
Ελληνικός Εμφύλιος*

Ο κοινωνικός διαχωρισμός που καθιστά την κοινωνία των ανθρώπων ένα διαιρεμένο κόσμο είναι ο στυλοβάτης της φασιστικής ιδεολογίας και το άλλοθι της φασιστικής πρακτικής.

1. Η διαμόρφωση της φασιστικής πρότασης

Ο φασισμός είναι στην πραγματικότητα ο καπιταλισμός που εκτιμά ότι έχει έρθει η στιγμή να υποστηρίξει απόλυτα τα συμφέροντα του κεφαλαίου που εκπροσωπεί, καθώς και την χειραγώγηση και την καταστολή που εφαρμόζει, με τη βοήθεια μίας ταυτότητας. Παραδοσιακά ο καπιταλισμός διαμορφώνει τη λατρεία της ταυτότητας σε τέτοιο βαθμό ώστε να του επιτρέπεται να προσποιηθεί ότι ο ίδιος δεν υπάρχει, ότι δεν υφίσταται πλέον αλλά έχει αντικατασταθεί από το έθνος. Η πραγματικότητα που διαμορφώνεται είναι μια πραγματικότητα ψεύτικη. Ο δομικός νόμος του κεφαλαίου παραμένει. Μόνο που οι δοσοληψίες και οι μεταξύ διαπραγματεύσεις του κεφαλαίου και της φασιστικής πραγματικότητας ορίζουν την νέα κατάσταση.

Η άνοδος του φασισμού και της φασιστικής προοπτικής στην Ευρώπη, με τις διαφορετικές μορφές που παίρνει σε κάθε χώρα, ενισχύεται από την κοινή γνώμη και από το φόβο που υποδεικνύουν οι άλλες πολιτικές μπροστά στην προοπτική αυτή. Ο φόβος στην πολιτική δεν είναι ένας καλός σύμβουλος και συνοψίζεται στη φράση : « Πρέπει να κάνουμε ότι μας ζητούν διαφορετικά θα επικρατήσει αυτό που φοβόμαστε». Η γενναιότητα είναι μια προϋπόθεση για να μπορέσουμε να αντιταχθούμε στην αιτία του φόβου κατά μέτωπο. Όταν η συγκυρία σε διάφορα επίπεδα, όπως στο κοινωνικό, το οικονομικό και το πολιτικό είναι δύσκολη, τότε

επιτρέπει, και αυτό συμβαίνει σήμερα, την εδραίωση της ταυτοτικής κατηγορίας ή των ταυτοτικών κατηγοριών.

Στη Γαλλία, η Marine Le Pen και το κόμμα της, η βάση του οποίου διαμορφώνεται απολύτως από την ταυτοτική κατηγορία δε διατείνεται ότι θα καταργήσει την ιδιοκτησία ή την εξουσία του κεφαλαίου. Πως θα μπορούσε άλλωστε; Η πελατεία του Front National διαμορφώνεται από άτομα που κατά κύριο λόγο την επικροτούν και την υποστηρίζουν.

Οι ταυτοτικές κατηγορίες λειτουργούν σαν καταφύγιο απέναντι στα ρίσκα που ο καπιταλισμός επιβάλλει στις μεσαίες οικονομικές τάξεις, οι οποίες βάλλονται και συχνά αιμορραγούν από το γεγονός ότι η οικονομική «ανιδιοτέλεια» και η απλόχερη προσφορά του καπιταλισμού απέναντί τους έχει πολύ περιορισμένα όρια. Τα όρια αυτά προσδιορίζονται από το γεγονός ότι το κεφάλαιο και οι διαχειριστές του είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν τις τάξεις αυτές μόνο στο βαθμό που κι αυτές εξυπηρετούν τα συμφέροντά του και είναι σε θέση, δηλαδή πρόθυμες και οικονομικά ικανές, να πληρώνουν τις απαιτήσεις του. Έτσι το κενό που υπάρχει ανάμεσα στις δύο πλευρές αναγκαστικά αποκαλύπτεται και τότε είναι η στιγμή που η ταυτοτική κατηγορία καλείται να παίξει το ρόλο της.

Οι ταυτοτικές κατηγορίες παρουσιάζουν ένα διπλό πλεονέκτημα.

1. επιτρέπουν τη δημιουργία ενός σταθερού σημείου αναφοράς, ένα ταυτοτικό πλεονέκτημα “Είμαι Έλληνας και αυτό είναι καλό – ο άλλος δεν είναι”, “είμαι άνδρας, η άλλη ή ο άλλος δεν είναι”, “είμαι χριστιανός (γενικευμένα ή ορθόδοξος - καθολικός κλπ), ο άλλος είναι κάποιας άλλης θρησκείας”, “είμαι ή θέλω να είμαι μέρος της μεσαίας τάξης, ο άλλος δεν είναι”.
2. επιτρέπουν τον προσχεδιασμό ενός υπευθύνου που θα του χρεωθεί η ευθύνη της εκτροπής (οικονομικής, κοινωνικής, ηθικής, δημοκρατικής) που διαδραματίζεται στην κοινωνία – όπως χαρακτηριστικά συνέβη τη δεκαετία του 30 και όπως χαρακτηριστικά συμβαίνει και σήμερα.

Το πραγματικά εντυπωσιακό σε κάθε καπιταλιστική κρίση είναι ότι ψάχνουμε υπεύθυνους στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, ακόμη και στην απόλυτη

ανέχεια και ένδεια. Τη στιγμή του απόλυτου σκανδάλου με ανθρώπους που αποκτούν και διατηρούν εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ σε συνθήκες εντελώς ακροβατικές, με τεράστια αδήλωτη και παράνομα φοροαπαλλαγμένη κερδοφορία, μας εκπαιδεύουν να αποδεχόμαστε τη λογική της εξήγησης ότι ο πραγματικός υπεύθυνος είναι ο πρόσφυγας, ο οικονομικός μετανάστης, ο φτωχός, ο τσιγγάνος που ψάχνει τα σκουπίδια και πουλά μέταλλα και χαρτιά με το κιλό για να βγάλει μεροκάματο.

Αυτό το είδος του εγκληματία που επωφελείται της ατιμωρησίας που του παρέχει η ταυτοτική χειραγώγηση είναι άθλιο και ελεεινό. Οφείλουμε να σταθούμε απέναντι του με μια δυναμική χωρίς όρια και να αναλάβουμε δράση άμεσα. Σήμερα, όπως και κατά τη δεκαετία του 1930, οι άνθρωποι δεν αναγνωρίζουν και δεν προστατεύονται από την ταυτοτική χειραγώγηση.

Όταν όμως, το δεκανίκι της ταυτότητας και η πολιτική της ταυτοτικής κατηγορίας αρχίζει να εγκαθιδρύεται και να καταλαμβάνει το χώρο και τη σκέψη των ανθρώπων, μεταμορφώνεται σε ένα όπλο εξαιρετικά επικίνδυνο.

Διαμορφώνει το καταφύγιο μέσα στο οποίο η υποκειμενικότητα σμιλεύεται ενάντια στον πραγματικό κόσμο, σε σημείο τέτοιο που να μην μπορεί πλέον να τον αντιληφθεί. Ο άνθρωπος μέσα από τη παραπάνω λογική δεν μπορεί πλέον να δει τον πραγματικό κόσμο. Όταν κάποιος σκέφτεται ότι για όλα όσα συμβαίνουν είναι υπεύθυνο το κορίτσι με το μαντίλι στο κεφάλι ή ο τσιγγάνος που περνάει και μαζεύει μέταλλα ή χαρτόνια τότε δεν μπορεί να δει ούτε να αντιληφθεί τον πραγματικό κόσμο. Είναι κυριολεκτικά τυφλός.

Κάποιες φορές συγκαλύπτουν τη φασιστική λογική με την περιφρόνηση και μιλούν για λαϊκισμό. Έτσι κατά κάποιο τρόπο ο λαός ή ένα μέρος του λαού παρουσιάζεται ως υπεύθυνος για την ταυτοτική περιφρόνηση. Στην πραγματικότητα, όμως, η περιφρόνηση μιας ταυτότητας χειραγωγείται καθημερινά και ενισχύεται από τους πολιτικούς, από τους οικονομικά ισχυρούς, από τα media και από ένα συγκεκριμένο κομμάτι της διανοήσης. Αυτό είναι κάτι που συμβαίνει εδώ και πάρα πολύ καιρό. Δεν υπάρχει καμιά διαφορά στη χειραγώγηση που ασκεί ο λόγος κάποιων «καθώς πρέπει» υπουργών, η συμπεριφορά του αμόρφωτου ή άξεστου ρατσιστή της γειτονιάς, αυτή του αποκτηνωμένου εγκληματία χρυσαυγίτη ή του δολοφόνου του ISIS.

Όμως, ακόμη κι αν η συλλογική και η λαϊκή συνείδηση στο ζήτημα αυτό έχει προοδεύσει, η υπόθεση της φασιστικής προοπτικής παραμένει και καταλαμβάνει ζωτικό χώρο στη ζωή μας. Ο πολίτης πρέπει να αντιληφθεί την ευθύνη του. Η προοπτική αυτή δε δημιουργείται από το πουθενά. Κτίζεται αργά και σταθερά σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής μας ιστορίας, στην κάθε μας μέρα.

Η φασιστική πολιτική εντοπίζει πάντα τον αποδιοπομπαίο τράγο της που συνήθως δε φταίει σε τίποτα. Η πραγματική ευθύνη, αυτή που προσπαθεί να καλύψει, είναι αυτή που αγγίζει τον καπιταλισμό. Το μόνο που πρέπει να κάνει, ανεξάρτητα από τις ιδιαίτερες συνθήκες, κρίσεις ή άλλες, είναι να σώσει το καπιταλιστικό σύστημα το οποίο υπηρετεί.

2. Η δομή του φασιστικού εγκλήματος

Διάχυτη, περίπου από το 90% του συνόλου, είναι σήμερα η κοινωνική ανάγκη για την τιμωρία του φασιστικού εγκλήματος στην ιστορία της ανθρωπότητας και η απαίτηση έκφρασης της δικαιοσύνης απέναντι του.

Για το σκοπό αυτό είναι σημαντικό να προσδιορίσουμε καταρχήν ποιο είναι το φασιστικό έγκλημα ώστε να καταστήσουμε σαφή τη δομή του, να το γνωρίσουμε και να το αντιμετωπίσουμε.

Το φασιστικό έγκλημα προσδιορίζεται από 4 χαρακτηριστικά.

α. Πρόκειται για ένα έγκλημα στοχευμένο και όχι τυχαίο. Το κίνητρο του είναι πάντα ιδεολογικό και φασιστικού χαρακτήρα.

Αυτό σημαίνει ότι ο στόχος του είναι πιστή απόρροια της λογικής του ταυτοτικού προσδιορισμού του άλλου. Στη βάση της λογικής αυτής τον κατηγοριοποιεί ταυτοτικά και του επιτίθεται. Ένας συνηθισμένος ταυτοτικός προσδιορισμός μπορεί να είναι ο εθνικός, ο ρατσιστικός, ο τοπικός, ο θρησκευτικός αλλά μπορεί ακόμη και να ακολουθεί τις ανθρώπινες συνήθειες. Οι φασίστες εγκληματίες και δολοφόνοι στοχεύουν με πολύ συγκεκριμένο τρόπο.

β. Το φασιστικό έγκλημα χαρακτηρίζεται από μια ακραία και θεαματική βία, την οποία η κοινή γνώμη υπομένει στη λογική της «δίκαιης» εκδίκησης.

Ο φασισμός, με τον τρόπο αυτό θέλει να επιβάλει στην κοινωνία την ιδέα ενός ψυχρού και απόλυτου προσδιορισμού του θανάτου ως αυτοσκοπού. Του θανάτου για το θάνατο.

γ. Το φασιστικό έγκλημα στοχεύει με τον όγκο του, με το παιχνίδι του εντυπωσιασμού και της έκπληξης και με τη μη κανονικότητα που παρουσιάζει να φέρει το αποτέλεσμα του τρόμου και να τροφοδοτήσει από την πλευρά του Κράτους και της κοινής γνώμης ανεξέλεγκτες αντιδράσεις.

Οι αντιδράσεις αυτές, ανάλογα και με τον τρόπο που θα εκφραστούν, θα μπορέσουν να δικαιολογήσουν στα μάτια των εγκληματιών και των εργοδοτών τους το έγκλημα αίματος που έχουν διαπράξει.

δ. Η διαμόρφωση του κοινού φασιστικού τόπου, ο οποίος επεκτείνεται γεωπολιτικά κατακτώντας νέα εδάφη και το σημαντικότερο νέους ανθρώπους, συνθέτεται από το μερικό, από τους μεμονωμένους τόπους, ανεξάρτητα από το αν το κοινό τους ιδεογράφημα είναι προφανές ή όχι.

Σήμερα, με τις συνθήκες που διαμορφώνονται στην παγκόσμια σκακιέρα, είμαστε αντιμέτωποι με την εξέλιξη του φασισμού σε παγκόσμια κλίμακα. Η εξέλιξη της φασιστικής μορφολογίας είναι ότι δε συνιστά ένα ενιαίο φαινόμενο που ξεκινά από ένα ισχυρό κέντρο αλλά διαμορφώνεται ως ένα πολλαπλό με διαφορετικές τοπικές ή μερικές πραγματικότητες.

Η κάθε πραγματικότητα συγκαλύπτεται πίσω από την ταυτότητα που της προσδίδουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της επιμέρους τοπικής φασιστικής ομάδας. Οι ομάδες αυτές χρησιμοποιούν τις τοπικές και ταυτοτικές τους ιδιαιτερότητες ως μοχλό ανάπτυξης διατοπικών εστιών βίας, πόλωσης του φαινομένου της βίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και καλλιέργειας των απαραίτητων συνθηκών που θα πυροδοτήσουν τις βίαιες ανεξέλεγκτες αντιδράσεις από την πλευρά της κοινής γνώμης.

Η σημερινή πραγματικότητα όπως διαμορφώνεται από τη σχέση «τζιχαντισμός – δυτική ισλαμοφοβία», με τη βοήθεια της πολιτισμικής κατηγοριοποίησης, εξηγεί με ακρίβεια τα προλεγόμενα.

Με την εξάπλωση του τζιχαντισμού ο χάρτης της φασιστικής προοπτικής στον παγκόσμιο χώρο αναπτύσσεται κερδίζοντας εδάφη και εγκαθιδρύοντας το καθεστώς της ακραίας βίας και καταστροφής ως δυνητική ικανότητα του ισχυρού.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Κούρδοι αγωνιστές στο Κομπάνι δεν θεωρούν τους τζιχαντιστές μουσουλμάνους, δηλαδή υπό μια έννοια «δικούς» τους. Δεν τους θεωρούν καν ανθρώπους αλλά κτήνη που έχουν στόχο να καταλύσουν την κοινωνία των ανθρώπων. Ο πόλεμος εναντίον των τζιχαντιστών είναι διαρκείας και αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για τη διατήρηση της κοινωνίας των ανθρώπων.

Η απάντηση του δυτικού κράτους στον τζιχαντιστικό φασισμό είναι μια άμετρη και επικίνδυνη συστράτευση στη φασιστική ρητορεία. Στο έγκλημα που έχει ως κίνητρο την ταυτότητα αναπτύσσει μια συμμετρική κινητοποίηση ταυτοτικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, η απάντηση του γαλλικού κράτους για το τζιχαντιστικό έγκλημα στο Charlie Hebdo κατηγοριοποιεί τους ανθρώπους, αντιτάσσοντας στο φανατικό μουσουλμάνο το δημοκράτη Γάλλο. Καλλιεργεί, δηλαδή, όλες τις απαραίτητες συνθήκες για τη φασιστική έξαρση και εδραίωση.

Ο φασισμός δημιουργεί πολλές εστίες φασιστικής δράσης και βρίσκει σε καθεμία από αυτές το εύκολο θύμα, την εύκολη πρόταση βίας. Αυτές με τη σειρά τους ξεκινούν τον μεταξύ τους διάλογο βίας και δικαιολογούν την αρχή τους. Αυτή η διαδικασία ως δράση σε σχέσεις αμφίδρομες στο εσωτερικό της φασιστικής πολιτικής δημιουργεί ένα ευρύτερο χώρο δραστηριότητας του φασισμού, μη ενοποιημένου, ο οποίος κρύβεται πίσω από την κάθε τοπική, πολιτισμική, ιδεολογική, ταξική ή άλλη ταυτότητα.

3. Η διαμόρφωση της ρατσιστικής νοοτροπίας και το σπορείο της φασιστικής προοπτικής διαταξικά και ενδοταξικά

Το παράδειγμα της Ελλάδας

- **Διαταξικός ρατσισμός**

Αρχές της δεκαετίας του 1990. Η κατάλυση του αριστερού σοσιαλιστικού μπλοκ και η διαμόρφωση των καπιταλιστικών συνθηκών ώστε να υποστηρίξουν την καπιταλιστική αφήγηση και υπόσχεση για την κοινωνία της ευημερίας και την αρχή του ισχυρού δημιούργησε μια νέα κατάσταση σε επίπεδο κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων. Συγκεκριμένα θα αναφερθώ στον Ελλαδικό χώρο.

Οι αρχές του 1990 ξεκινούν με τη διαμόρφωση της χρηματοπιστωτικής φούσκας που θα ορίσει την οικονομική πραγματικότητα στην Ελλάδα και θα καθορίσει τις ζωές όλων μας. Είναι η εποχή της μεγάλης χρηματικής ρευστότητας στην αγορά, του εύκολου δανεισμού, της διευκόλυνσης της αισχροκέρδειας, της υφαρπαγής του δημόσιου χρήματος, της εδραίωσης ενός διευρυμένου κορμού εργαζομένων στο δημόσιο που ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό την καθιέρωση του πελατειακού κράτους. Ο μεγάλος όγκος της χρηματικής ρευστότητας που παρουσιάζεται στην αγορά δεν είναι προϊόν της παραγωγικής διαδικασίας. Δεν αφορά, δηλαδή, παραγόμενο πλούτο. Είναι το προϊόν της διαδικασίας της χρηματοπιστωτικής φούσκας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Μέσα από τη διαδικασία αυτή το τραπεζικό σύστημα δανείζει πολύ μεγαλύτερο όγκο χρήματος από τα πραγματικά χρηματικά διαθέσιμα αλλά και από το οικονομικό προϊόν που δύναται να παραχθεί. Εισρέει με τη διαδικασία του δανεισμού άφθονο χρήμα το οποίο δεν έχει κανένα πραγματικό υπόβαθρο στην οικονομία. Το αντίκτυπο που έχει στην κοινωνία είναι η αίσθηση της υπέρτατης ευημερίας, του εύκολου πλουτισμού, η εισαγωγής της τάξης των νεόπλουτων, της εύκολης δυνατότητας αλλαγής οικονομικής τάξης. Μακροχρόνια το αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτή είναι η ολοκληρωτική αιχμαλωσία και σκλαβιά του δανειζόμενου από το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Την ίδια χρονική περίοδο έχουμε την είσοδο μεταναστών από τις χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ελλάδα. Είναι κατά κύριο λόγο οικονομικοί μετανάστες και έρχονται στην Ελλάδα για δουλειά.

Με βάση τα παραπάνω διαμορφώνονται κάποιες ιδιαίτερες συνθήκες στην Ελλάδα. Ο ελληνικός πληθυσμός διαμορφώνει μια συνείδηση νεόπλουτου, γοητεύεται από την αστική τάξη και ταυτίζεται μαζί της. Διαχωρίζει τη θέση του από την εργαζόμενη τάξη. Θεωρεί ότι κάποιες δουλειές δεν είναι για τον ίδιο. Είναι για τον «Αλβανό», για τον «άλλο» για τον «ξένο». Αυτές είναι οι σκληρές αγροτικές εργασίες, οι εργασίες που αφορούν την καθαριότητα, τον χειρονακτικό κόπο, οι «βρώμικες δουλειές» κλπ. Ξεκινά η ρατσιστική λογική που αναφέρεται στο ότι ο

Έλληνας είναι ανώτερος, δε γίνεται να ξεπέσει σε μια εργασία τέτοιου είδους. Αυτές οι δουλειές είναι για τους άλλους, για τους κατώτερους ανθρώπους. Η ελληνική κοινωνία καλλιεργεί και τροφοδοτεί στο έπακρο τον ρατσιστικό σπόρο και γίνεται με τον τρόπο αυτό φορέας της φασιστικής προοπτικής. Η διαδικασία αυτή συντελείται με την καθωσπρέπει μάσκα του ανώτερου ανθρώπου. Είναι η μάσκα του επιτυχημένου. Είναι ο ανώτερος άνθρωπος απέναντι στον κατώτερο άνθρωπο. Η βία που ασκείται στην περίπτωση αυτή είναι μια συγκαλυμμένη βία. Το θύμα της, ο υπό-άνθρωπος είναι ο οικονομικός μετανάστης και μάλιστα, ακόμη καλύτερα για τις ανάγκες της καπιταλιστικής πόλωσης, ο πρώην κομμουνιστής. Την εποχή αυτή ο Έλληνας ξεχνάει ταχύτατα ότι πριν από μερικά μόλις χρόνια ήταν ο ίδιος οικονομικός μετανάστης και συχνά θύμα της ίδιας ρατσιστικής, και κατ' επέκταση φασιστικής, αντίληψης και εκμετάλλευσης. Ξεχνάει ότι ήταν ο ίδιος κομμάτι της ιστορίας του ελληνικού εμφυλίου που δίχασε, περιθωριοποιώντας, τρομοκρατώντας, βασανίζοντας και δολοφονώντας τον μισό ελληνικό πληθυσμό, και συνεχίζει να διχάζει μέχρι σήμερα την ελληνική κοινωνία.

- **Αποδόμηση του παραγωγικού ιστού**

Το δεύτερο χαρακτηριστικό της χρηματοπιστωτικής φούσκας και της υποδούλωσης ενός λαού στο ανύπαρκτο δανεικό χρήμα είναι η σταδιακή καταστροφή του παραγωγικού ιστού, των θέσεων εργασίας και της δυνατότητας του ίδιου του λαού στην εργασία.

Καθ' όλη τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής φούσκας, τις δύο δεκαετίες (1990 – 2010) δηλαδή που είχαμε το φαινόμενο της εικονικής οικονομικής ευημερίας χωρίς πραγματικό παραγόμενο αντίκρισμα, είμαστε θεατές μιας διαδικασίας καθολικής καταστροφής του παραγωγικού ιστού της χώρας. Η διαδικασία αυτή καθιστά τη χώρα ανίκανη σε οποιαδήποτε οικονομική διαδικασία τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Στον δημόσιο τομέα οι δημόσιες επιχειρήσεις πωλούνται με συνοπτικές διαδικασίες έναντι ενός ελάχιστου συνήθως ποσού ως εντελώς άχρηστες και απαξιωμένες και περνούν σε ιδιωτικά χέρια μέσω αυτής της ιδιότυπης και νόμιμης λεηλασίας.

Στον ιδιωτικό τομέα οι επιχειρήσεις μετεγκαθίστανται μαζικά, συνήθως με κρατική και ευρωπαϊκή επιχορήγηση για το σκοπό αυτό, αλλάζοντας ριζικά το παραγωγικό τοπίο της χώρας.

Ο ελληνικός πληθυσμός βρίσκεται στη δεινή θέση να είναι στην πραγματικότητα εντελώς ανήμπορος και ανίκανος να υπερασπιστεί τη ζωή του, τα οικονομικά του συμφέροντα, την επιβίωσή του. Η παράλληλη διόγκωση του δημόσιου τομέα σε αριθμό υπαλλήλων και του χρηματοπιστωτικού χρέους που διατηρεί τα επίπεδα ρευστότητας αποκρύπτουν τα πραγματικά δεδομένα. Τα δεδομένα αυτά δεν θα αργήσουν καθόλου να εμφανιστούν στην Ελλάδα και να διαμορφώσουν τη βαθεία οικονομική, ανθρωπιστική και κοινωνική κρίση της 2ης δεκαετίας του 21ου αιώνα.

- **Ενδοταξικός ρατσισμός**

Η καπιταλιστική οικονομία και οι πολιτικοί υπηρέτες της δεν έχουν αφήσει κανένα εργαλείο στο λαό της Ελλάδας για να αγωνιστεί στην καθημερινότητα του, κανένα εργαλείο ώστε να μπορεί να εργαστεί για να ζήσει. Η στρατιά των Ελλήνων ανέργων είναι έτοιμη να πάρει σάρκα και οστά ταχύτατα. Αυτό θα συμβεί με το «σπάσιμο της εικονικής πραγματικότητας της χρηματοπιστωτικής φούσκας» και την εδραίωση της οικονομικής κρίσης.

Με την οικονομική κρίση και την εγκαθίδρυση του μνημονιακού καθεστώτος στη χώρα μας η κοινωνία φτωχοποιείται ταχύτατα. Η συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, οι μαζικές απολύσεις και η κινητικότητα των δημοσίων υπαλλήλων, η απώλεια των συλλογικών συμβάσεων και του εργασιακού κεκτημένου, οι αλλεπάλληλες μειώσεις των μισθών και των συντάξεων, το λουκέτο σε 300.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η τεράστια ανεργία στον ιδιωτικό τομέα (28% και 60% στους νέους ως 25 ετών), τα 2,5 εκατομμύρια ανασφάλιστων χωρίς πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας, η απώλεια του 25% του ΑΕΠ είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν το οικονομικό τοπίο του σύγχρονου Έλληνα. Είναι το οικονομικό τοπίο του άνεργου και του νεόπτωχου.

Ο Έλληνας φτωχοποιείται βίαια και βίαια αλλάζει οικονομική τάξη. Δύσκολα μπορεί να συνεχίζει να ταυτίζεται με την αστική τάξη χωρίς το βασικό χαρακτηριστικό του πλούτου. Βάλλεται, ακόμη και, η ιδιοκτησία καθώς μπαίνει στο στόχαστρο των μνημονίων και των τραπεζών με την φορολογία και την οδό των μη

εξυπηρετούμενων δανείων. Ο μύθος του ιδιόκτητου σπιτιού και της οικογενειακής περιουσίας εξαϋλώνεται σε μια νύχτα. Χάνει όλα όσα τον συνδέουν με αυτά που θα ήθελε να έχει ώστε να δικαιολογεί την ύπαρξή του με τον τρόπο που είχε μάθει να το κάνει. Επαναπροσεγγίζει την εργαζόμενη τάξη και διεκδικεί μια θέση εργασίας που θα του επιτρέψει να επιβιώσει, θα τον ξεχωρίσει από τη στρατιά των ανέργων, θα τον διαφυλάξει από τον κίνδυνο του απόλυτου υπαρξιακού του μηδενισμού.

Στο σημείο αυτό ελλοχεύει και διαμορφώνεται μια επικίνδυνη ρατσιστική φρασεολογία που οδηγεί, καθώς δείχνουν και τα γεγονότα της ελληνικής πραγματικότητας, στην αύξηση της απήχησης του ακροδεξιού – φασιστικού ιδεογράμματος και την εδραίωσή του στη ελληνική κοινωνία.

Ο ρατσισμός δεν είναι πλέον διαταξικός όπως μέχρι τις αρχές της οικονομικής κρίσης. Διαμορφώνεται ενδοταξικά, αφορά την ίδια οικονομική τάξη. Την τάξη των εργαζομένων. Ο ρατσισμός στην περίπτωση αυτή έχει βίαια χαρακτηριστικά. “Ο θάνατος σου, η ζωή μου” διατείνεται η ακροδεξιά φασιστική πρόταση. Έχει χάσει την μάσκα του καθωσπρεπισμού που φορούσε την προηγούμενη περίοδο. Η περίοδος του διαταξικού ρατσισμού είναι πολύ μακρινή.

Η ρατσιστική αντίληψη διαμορφώνεται με βάση την υπόθεση ότι καταρχήν ο βασικός υπαίτιος της οικονομικής κρίσης, της ανέχειας και της ανεργίας είναι ο ξένος, ο οικονομικός μετανάστης. Είναι αυτός που στερεί το δικαίωμα στην εργασία από τον Έλληνα πατριώτη. Αυτός ο ξένος που κλέβει τις δουλειές των Ελλήνων δεν είναι καν άνθρωπος, διατείνεται η ρατσιστική οπτική. Είναι μια απειλή για κάθε Έλληνα. Θα πρέπει να αφανιστεί από τη χώρα. Να εκδιωχθεί, να σαπίσει στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, να δολοφονηθεί. Δεν αξίζει τίποτα. Μόνο τη μη ύπαρξη.

Επάνω στον ξένο, τον αλλοδαπό μετανάστη, ακόμη και τον πρόσφυγα, ο Έλληνας μπορεί να διοχετεύσει άφοβα και χωρίς τύψεις το θυμό του για την οικονομική πραγματικότητα στην οποία έχει υποβληθεί. Για την πραγματικότητα δεν φταίει το οικονομικό σύστημα και τα πολιτικά της φερέφωνα. Μοναδικός φταίχτης είναι ο ξένος.

Το ρατσιστικό αυτό ιδεόγραμμα καλλιεργείται και τροφοδοτείται προσεκτικά. Επάνω του πατά ο φασισμός για να ορθωθεί και να κατακτήσει την κοινωνία. Ο φασισμός κατακτά την κοινωνία των ανθρώπων αποκτηνώνοντας την.

4. Η κοινή πρόταση για την αντιμετώπιση της φασιστικής προοπτικής στην ανάγκη ενός κοινού ανθρώπινου παρόντος

Ανάμεσα στην πολιτική αλήθεια που οι προοδευτικοί άνθρωποι εκφράζουν και το φασισμό υπάρχει ένας σιωπηλός, ένας αδρανής πόλεμος, από χρόνια, όμως, υπαρκτός και κηρυγμένος.

Στην πραγματικότητα δεν μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα προκύψει κάτι που να έχει μια αξία θετική και χειραφετική σε επίπεδο πολιτείας και κοινωνίας χωρίς να έχουμε αποφασίσει και στρατευτεί σε ένα πόλεμο σκληρό και ανελέητο ενάντια στην ταυτοτική χειραγώγηση.

Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ξεριζώσουμε την αντιδραστική υποκειμενικότητα όπου αυτή εδράζεται. Για να συμβεί αυτό πρέπει καταρχήν να γνωρίζουμε πού και πώς η ταυτοτική υποκειμενικότητα ριζώνει. Να προστατέψουμε και να αποτρέψουμε τη διάνοηση από οποιαδήποτε παρέκκλιση της στη φασιστική λογική όταν αυτό συμβαίνει στο όνομα μιας ταυτότητας.

- **Η συνήθεια των ανθρώπων να λειτουργούν με την ταυτοτική κατηγορία μπορεί να στραφεί ενάντια στο σύστημα που τη δημιουργήσε.**

Ο στόχος αυτός προϋποθέτει κάποιες πρακτικές:

α. να αποσαφηνίσει στη συνείδηση των ανθρώπων ότι ο πραγματικός περιορισμός που διαμορφώνεται αφορά την ολιγαρχία που χειραγωγεί τους ανθρώπους με τη βοήθεια της ταυτότητας.

Η μοναδική ταυτοτική κατηγορία, που πραγματικά υπάρχει και οφείλουμε να περιορίσουμε στον αντικειμενικό υπαρξιακό της χώρο, αφορά αυτούς τους ίδιους, που ενστερνίζονται την φασιστική προοπτική ως όπλο και σημαία για να χωρίσουν τους ανθρώπους. Από την άλλη πλευρά στεκόμαστε όλοι εμείς, οι άνθρωποι που δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα, που δε μας χωρίζει τίποτα. Όλοι εμείς, οι λαοί της Ευρώπης, οι λαοί της γης που θέλουμε να συνυπάρξουμε ειρηνικά στον κοινό μας

κόσμο χωρίς τα τείχη που ορθώνουν οι κατηγορίες ανάμεσά μας και χωρίς τη λογική των ταυτοτήτων που χωρίζει τους ανθρώπους.

β. να αποκαλύπτει την ταυτότητα του πραγματικού υπαίτιου και υπεύθυνου των δεινών που βιώνει ο άνθρωπος σήμερα.

Ο πραγματικός υπαίτιος είναι αυτός που επιδιώκει το ιδιωτικό συμφέρον κατ' αποκλειστικότητα και αδιαφορεί εντελώς για το συλλογικό συμφέρον, για το κοινό συμφέρον.

γ. να αποκαλύπτει την αισθητική της ανισότητας που έχει από τη μια πλευρά το πρόσωπο του απόλυτα πλούσιου και από την άλλη το πρόσωπο του απόλυτα φτωχού.

Τα δύο αυτά πρόσωπα είναι οι δύο όψεις της ίδιας αισθητικής, κοιτάζοντας το ένα βλέπουμε και το άλλο όσο κι αν το σύστημα προσπαθεί να το κρύψει πίσω από τα τείχη που ορθώνει.

δ. να αντιπροτείνει και να εξοικειώσει τους ανθρώπους με την κοινωνία της ισότητας, τη μοναδική προϋπόθεση που μπορεί να εγγυηθεί και να εξασφαλίσει μια υγιή κοινωνία με ειρήνη και ευημερία για τους ανθρώπους, για το σύνολο της κοινωνίας των ανθρώπων.

Ένα καθεστώς ψυχρού πολέμου διασαφηνίζεται στις μέρες μας. Ανάμεσα στην πολιτική αλήθεια που εξυπηρετεί την ανθρώπινη ανάγκη για μια ανθρώπινη ζωή μέσα στην κοινωνία των ανθρώπων και τη φασιστική προοπτική που ψάχνει για θύμα και αποκτηνώνει την κοινωνία των ανθρώπων.

Εμείς, για το σκοπό αυτό, οφείλουμε να φωτίσουμε το σύνολο της πολιτικής αλήθειας που ενστερνιζόμαστε και υπερασπιζόμαστε και που αποτελεί την αλήθεια της σύγχρονης προοδευτικής πρωτοπορίας. Να καταστήσουμε σαφές το ιδεολογικό και υπαρξιακό μονοπάτι που οδηγεί σ' αυτήν και που αποτελεί το σίγουρο και σταθερό δρόμο της δικής μας πρότασης για την κοινωνία των ανθρώπων.

- **Να αντιπαλέψει το καθεστώς της ανισότητας :**

1. ως προς την κεφαλαιοκρατική καπιταλιστική δομή, της οποίας η υπαρξιακή δυνατότητα παρέχεται και διατηρείται από τις εξής αρχές στο εσωτερικό της κοινωνίας των ανθρώπων:

α. την αρχή της οικονομικής ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων

β. την αρχή της οικονομικής εκμετάλλευσης ενός ανθρώπου από έναν άλλο άνθρωπο

γ. της αρχής της οικονομικής συσσώρευσης μέσα από τη διατήρηση στο μέλλον της αξίας του παραγόμενου πλούτου

δ. την αρχή της ιδιοκτησίας ως υπέρτατη αξία, την αρχή του «έχει», την οποία υπερασπίζεται με κάθε μέσο (με τη διαπαιδαγώγηση των πολιτών, με βίαιο εξαναγκασμό και καταστολή)

2. ως προς την αισθητική της κεφαλαιοκρατικής – καπιταλιστικής δομής

α. να αποκαλύψει την αισθητική της εξαθλίωσης που το σύστημα αυτό υποχρεώνει.

Ένα σύστημα που επιτρέπει το 10% των ανθρώπων να υφαρπάζουν το 90% του παγκόσμιου πλούτου (παραγόμενου και φυσικού) και να εγκαταλείπει το 90% του παγκόσμιου πληθυσμού στο υπόλοιπο 10% του παγκόσμιου πλούτου και στα σκουπίδια.

β. να καταστήσει σαφές ότι το νόμισμα του απόλυτου πλούτου έχει στην πίσω του όψη την απόλυτη φτώχεια.

Ο κάθε απόλυτα πλούσιος τραπεζίτης ή πρωτοκλασάτος παράγοντας είναι η μισή εικόνα της αισθητικής του συστήματος. Η υπόλοιπη μισή, που συνθέτει ολόκληρη την εικόνα που το σύστημα αυτό προτείνει και υπερασπίζεται, είναι αυτή του

απόλυτα φτωχού, του κοινωνικά αποκλεισμένου, του ρακένδυτου που ψάχνει στα σκουπίδια για να φάει, που ζει από τα σκουπίδια των άλλων. Είναι αυτή του πεινασμένου παιδιού που λιποθυμά από την πείνα, αυτή του αρρώστου που δε χρήζει ιατρικής περίθαλψης γιατί δεν έχει χρήματα.

γ. να αντιταχθεί στην αισθητική που οδηγεί στην απαξία της ανθρώπινης ζωής.

Δύο γεγονότα μπορούν να περιγράψουν με αποκαλυπτική σαφήνεια την παραπάνω φράση.

Ένα είναι αυτό της 17χρονης εγκύου (αρχές 2008) που ζει στη χωματερή και την πατά η σκουπιδιάρα γιατί απλά ο οδηγός δεν την πρόσεξε, δεν την ξεχώρισε από τα σκουπίδια. Εμβρόντητη, μπροστά σε μια είδηση που δε μπορούσα να χωρέσω, αναρωτήθηκα αν την 17χρονή έγκυο την έθαψαν ή απλά εγκατέλειψαν το σώμα της στη χωματερή, σ' αυτό το μακάβριο κοινό τάφο της ύλης.

Το δεύτερο γεγονός είναι αυτό της δολοφονίας του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Η απόφαση του κράτους και της βίας για καταστολή επιτρέπει στα όργανα της προστασίας του πολίτη να δολοφονούν ένα 15χρονο και μαζί του και μια ολόκληρη γενιά, τη γενιά του.

δ. να αντιπαραθέσει την υπαρξιακή αυταξία απέναντι σε μια ζωή περιορισμένη και ταγμένη στον πεπερασμένο και κλειστό κύκλο της κυκλοφορίας των πραγμάτων από τον οποίο ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος να αντλεί εξ ολοκλήρου την αίσθηση της ευχαρίστησης, της ικανοποίησης, της αυτοεκτίμησης και να διαμορφώνει τη σχέση του με τους άλλους.

Απέναντι στη λογική της αισθητικής της ανισότητας θα πρέπει να σταθούμε με σθένος και αποφασιστικότητα, να την αποκαλύψουμε και να εργασθούμε ώστε να απαλείψουμε κάθε δυνατότητα που θέλει έναν άνθρωπο διαχειρίσιμο στα χέρια ενός άλλου ανθρώπου. Να σταθούμε απέναντι σε κάθε λογική που στοχεύει στην αποκτήνωση της κοινωνίας των ανθρώπων.

5. Μία κοινή ανθρωπότητα – μία κοινή ιστορία: η συνύπαρξη της θετικής και της αρνητικής κληρονομιάς μας



**το χρέος της Αντιγόνης
Βάσω Κατράκη, 1972**

α. Τρία παραδείγματα μιας κοινής κληρονομιάς

- Χιροσίμα – Ναγκασάκι - Η μαζική δολοφονία 2 πόλεων με τη ρίψη της ατομικής βόμβας

«Δεν είδες τίποτα στη Χιροσίμα», λέει ο Ιάπωνας άνδρας στην ταινία «Χιροσίμα Αγάπη Μου». «Έχω δει τα πάντα», του απαντά η Γαλλίδα γυναίκα. Η ταινία διαλέγει τον τρόπο αυτό για να διατυπώνει στο κοινό την επιλογή του, για να απολέσει ή να συγκεντρώσει, να συνυπογράψει κινηματογραφικά ή λεκτικά τα αντικείμενα και τους τόπους. Όλα διέρχονται από μπροστά του. Το νοσοκομείο και το μουσείο, την επικαιρότητα από την πρώτη μέχρι την δέκατη πέμπτη ημέρα, τη συλλογή εικόνων με τα απανθρακωμένα απομεινάρια, τα ζώα που εμφανίζονται από τις στάχτες, τα λουλούδια που καλύπτουν το τοπίο.

Στην πραγματικότητα διέρχεται μπροστά στα μάτια του η μαζική δολοφονία που συντελείται σε μια στιγμή.

Αυτή η συνάθροιση του κινηματογραφικού υλικού θα μπορούσε να μιλήσει για τη Χιροσίμα, όμως, δε θα μπορούσε να τη δείξει γιατί αυτό είναι αδύνατο. Όπως αδύνατο είναι να τη δει ο κάθε περαστικός επισκέπτης ακόμη και μέσα από τη μουσειακή ματιά. Μπορεί μόνο να ελευθερώσει τη ματιά του, να της επιτρέψει να

βγει από το πλαίσιο που του προσφέρουν τα αντικειμενικά απομεινάρια και να βιώσει τη μελαγχολία και το στοχασμό.

«Οι τόποι της μνήμης, είναι κατά κύριο λόγο τα απομεινάρια. Συνθέτουν την ακραία ιστορική μορφή, γιατί ενώ ενυπάρχει η συνείδηση μιας κοινής μνήμης στην ιστορία, η ίδια ιστορία αναζητά την κοινή μνήμη γιατί ακριβώς δεν τη γνωρίζει.» (Pierre Nora, *Μέρη της μνήμης*).

Ένα μέρος της μνήμης αντί να συνδέεται με το οπτικό πεδίο, με αυτό που βλέπουμε μπροστά μας, αναφέρεται συνήθως στη μνήμη της καταστροφής, συνδέεται με τη σκέψη και ζητά από τον επισκέπτη να στοχαστεί. Είναι η συνείδηση της άγνοιας που οδηγεί στην ανάγκη της σκέψης. Αλλά αυτή η σκέψη δεν είναι δημιουργική γιατί δε λυτρώνει τον άνθρωπο με το πένθος του, ώστε να του επιτρέψει να επιστρέψει στον κόσμο των ζωντανών μετά την καταστροφή, δεν του επιτρέπει να αποτελέσει κομμάτι της συλλογικής κοινής μνήμης. Το πένθος που του προτείνει έχει την κανονικότητα της λήθης γιατί δεν του επιτρέπεται να αποσφραγίσει την ίδια του την ιστορία αλλά τη συντηρεί ως ένα περιχαρακωμένο μυστικό σε φορμόλη.

Απέναντι στη λήθη που είναι η εμφανής όψη του μυστικού αρχείου, η ιστορία, δηλαδή το παρόν μας, εγείρει τη συνείδηση της κοινής-συλλογικής μνήμης ώστε να εγγράφεται ατομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά και να μπορεί, προσεγγισμένη στη βάση της κοινής μνήμης, να αποσφραγίζει το μυστικό.

Οι τόποι μνήμης δεν αποτελούν για εμάς ένα μάθημα ιστορίας αλλά οφείλουν να διαμορφώνουν μια ιστορική διάρρηξη που μας επιτρέπει να επιστρέψουμε στο συμβάν. Χρειάζονται κάτι που θα αφήσει το ίχνος του, κάτι που θα επαναπροσδιοριστεί και θα γίνει η μνήμη σ' αυτούς τους τόπους.

- Οι νεκροί στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου

Για τους νεκρούς του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου, τα άτομα, οι οικογένειες, η κοινωνία διακηρύσσουν ότι δε θέλουν να ξεχάσουν και επιβάλουν ως επιτακτική την ανάγκη να δουν τα απομεινάρια. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο στο ζήτημα του απορρήτου. Το φαινόμενο της μηχανικής πράξης της μετάδοσης της μνήμης, της αντικειμενοποίησης της συμβολικής αξίας της, ώστε να είναι διαχειρίσιμη και

επαναλαμβανόμενη επ' αόριστον, υιοθετούν οι σύγχρονες μορφές της τουριστικής βιομηχανίας.

Όταν επισκέπτεστε την Πολωνία, το Auschwitz-Birkenau είναι μια περιήγηση.

"Αφήστε την Κρακοβία για ένα πρωί ή ένα απόγευμα και ελάτε στην περιοχή του Auschwitz-Birkenau. Το μουσείο αυτό κατατάσσεται στα μουσεία της παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Μην παραλείψετε αυτή την οδυνηρή εκδρομή μισής ημέρας, τιμώντας τις ζωές εκείνων που χάθηκαν στα στρατόπεδα θανάτου κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος του Β "Παγκοσμίου Πολέμου", περιγράφει η διαφήμιση της ξενάγησης.

Η ξενάγηση διαρκεί 5-6 ώρες, κοστίζει 33€ και για τις λεπτομέρειες του «προϊόντος» μπορεί να έχει κάποιος πρόσβαση από το website.

Σε αυτή την εμπορευματοποίηση της μνήμης, το επίκεντρο δεν είναι πλέον ούτε το πένθος ούτε η μελαγχολία, αλλά η σχέση απόλαυσης που προκαλείται από ένα οδυνηρό θέαμα. Πρόκειται για μια παράσταση που δε συνεγείρει το στοχασμό, αλλά την ευχαρίστηση.

- Ο Ελληνικός Εμφύλιος

Η ελληνική ιστορία του εμφυλίου εγκατέστησε 2 διακριτούς κόσμους. Τον κόσμο των ηττημένων, του εγκλεισμού και της καταστολής και τον κόσμο των νικητών, τον θεατό και ελεύθερο κόσμο. Βλέποντας το αρχείο του Αη-Στράτη μας καθηλώνουν οι μορφές των εξόριστων που ξεπηδούν από το σκοτάδι της ανυπαρξίας και της λήθης. Μας κοιτάζουν επίμονα αναζητώντας να τους αναγνωρίσουμε. Να γνωρίσουμε το όνομα τους και τη θέση τους στην ιστορία. Επανέρχονται αναζητώντας τη γαλήνη που θα τους πρόσφερε η ταφή και η μνήμη.

Οι ηττημένοι του εμφυλίου αποκλείστηκαν από τη θέση τους στην ιστορία, η ύπαρξη τους αποσιωπήθηκε και ποινικοποιήθηκε, ο αγώνας τους άφησε το ίχνος του ανώνυμου και του φόβου της αποκάλυψης στην κοινή συνείδηση, ο θάνατος τους παραχώθηκε σε κοινούς ανώνυμους τάφους.

Κι όμως, οι νέοι άνθρωποι που προσέρχονται σήμερα στην επιστημονική έρευνα του Εμφυλίου, με μελέτες και μεταπτυχιακά, επιθυμούν να γνωρίσουν ό,τι δεν τους αποκαλύπτεται. Δεν ταυτίζονται συναισθηματικά με το γεγονός, δεν είναι μέρος της ιστορίας, όπως οι προηγούμενες γενιές, την συναντούν χωρίς το φόβο και τη

συνομολογία της σιωπής. Έχουν όμως την ακατανίκητη επιθυμία να γνωρίσουν αυτό που τους έφερε στο παρόν. Θέλουν με πάθος να κοινωνήσουν την αλήθεια της ιστορίας τους. Και συναντούν ό,τι έχει απομείνει από αυτή σε μουχλιασμένες αποθήκες και σκοτεινές γωνιές όπου, δεν φυλάσσονται αλλά απλά, περιμένουν τα αρχεία.

β. Η ανάγκη της ανθρώπινης ευαισθησίας, της ενσυναίσθησης και της γνώσης ότι αποτελούμε μέρος ενός κοινού κόσμου

Τον δέκατο όγδοο αιώνα έλαβε χώρα η «Ανάκτηση των Δακρύων», η συνυπογραφή της επιβεβαίωσης ότι η ανθρωπότητα είναι ευαίσθητη, διακατέχεται από την ανθρωπιά της και μπορεί να παραμένει τρυφερή ενάντια στην οντολογία της αναισθησίας (η οποία επιτρέπει την ιεραρχική κυριαρχία στην εταιρική δομή της κοινωνίας και τη σκλαβιά στην αποικιοκρατική οικονομία).

Αυτή η ευαισθητοποιημένη λογική ενυπάρχει στην ιδρυτική ιδέα του Διαφωτισμού.

Ένα μουσείο ιστορίας υπάρχει ως ένας τόπος που προσκαλεί τον επισκέπτη να εμπλακεί με ένα σώμα ευαισθητοποιημένο και στοχαστικό. Το ιστορικό μουσείο είναι ο τόπος της ευαισθητοποιημένης λογικής και χάρη σε αυτήν το ίχνος μπορεί να μετατρέπεται σε νόημα. Οι συγκινήσεις που προκύπτουν σε μια πολιτική κατάσταση υπερέχουν της απλής προσωπικής συγκίνησης. Γίνονται εν δυνάμει ικανές να κρίνουν ποιοι περιορίζονται στο να διακηρύσσουν τους κανόνες του έργου και ποιοι προσκαλούν στη μύηση και τη συνέργεια στο έργο αυτό. Ωστόσο, το μουσείο δεν αρκεί να φιλοξενεί τις συγκινήσεις που θεσμοθετούνται εν τη γενέσει, αλλά μπορεί να παράγει δυναμικά τις αισθητικές συνθήκες της επίσκεψης επιχειρώντας θεματικές και σκηνογραφικές μουσειακές επιλογές.

Το γεγονός ότι οι δήμειοι και οι βασανιστές δεν εμφανίζονται καθόλου στο Auschwitz περιορίζει την ιστορική αναγνώριση, που μπορεί να γίνει αποκλειστικά ως προς τα θύματα (Piotr Cywinski). Πρόκειται, όμως, για μια συνθήκη που δεν επιτρέπει να τεθούν βαθύτερα ανθρωπολογικά και φιλοσοφικά ερωτήματα τα οποία σχετίζονται με τη φύση του ανθρώπου. Η απουσία των δήμειων από τα

μουσεία των πολέμων του 20ου αιώνα είναι παγιωμένη. Ελάχιστα είναι τα μουσεία ή οι εκθέσεις που έχουν αναλάβει την πρωτοβουλία να τους εκθέσουν.

Σήμερα η κυρίαρχη αισθητική είναι η αισθητική των θυμάτων που δεσμεύει τον επισκέπτη στον οίκτο. Η ηρωική αισθητική που συνεγείρει τη δόξα και η αισθητική της έκθεσης του θύτη απαραίτητη για να ανακαλέσει την ντροπή σχεδόν πάντα περιθωριοποιούνται και αποσιωποούνται.

Η ηρωική αισθητική προϋποθέτει τη διατήρηση της ιδέας ότι εξακολουθούν να υπάρχουν αξίες, όπως η ελευθερία, οι οποίες αξίζουν τη θανάσιμη εμπλοκή. Η ιδέα, όμως, αυτή σήμερα φαίνεται να αποτελεί κομμάτι ενός κόσμου βυθισμένου. Η διατύπωση «ελευθερία ή θάνατος», που είναι η διατύπωση του επαναστατικού αγώνα απέναντι στους αντεπαναστάτες ή στους κατακτητές, που αγνοούν το δικαίωμα και το δίκαιο, συνήθως παραμένει άφωνη και βουβή. Οι ήρωες συχνά παρουσιάζονται ως απλά παιχνίδια σε ένα κυνικό, κρατικό διαθέσιμο. Ξεχνάμε ότι πολλές φορές η ανθρωπιά της ανθρωπότητας στηρίχτηκε στην ύπαρξή τους και συνέχισε να υπάρχει χάρη σε αυτούς.

Η έκθεση του θύτη, η αισθητική της ντροπής υπήρχε στην έκθεση με τίτλο «Εγκλήματα της Βέρμαχτ, ο πόλεμος της εξόντωσης, 1941-1944» το 1995. Επικεντρώθηκε στις οικογενειακές φωτογραφίες, και όχι στα κείμενα και τις επίσημες φωτογραφίες του στρατού, προσπαθώντας να αντιταχθεί στη διαίρεση της Γερμανίας, αποτέλεσμα της δημόσιας συζήτησης που αντιπαρέθετε το Ολοκαύτωμα και τις οικογενειακές σιωπές. Η αποσφράγιση της ιδιωτικότητας και η έκθεση του θύτη συντελέστηκε για το θεατή μέσα από το εκτεθειμένο υλικό και τον κίνδυνο να αντιμετωπίσει οικεία πρόσωπα στις φωτογραφίες των δήμιων και των βασανιστών που έδρασαν στο Ανατολικό Μέτωπο. Το βιβλίο επισκεπτών πήρε τις διαστάσεις της συλλογικής έγερσης απέναντι σ' ένα μυστικό προσεκτικά στεγανοποιημένο. Όμως, η έκθεση επικρίθηκε βίαια ως αυτομαστίγωση και η εργασία για την αισθητική της ντροπής δεν μπόρεσε να συνεχίσει.

Η ντροπή είναι η μη δυνατότητα που έχουμε να κρύψουμε αυτό που θα θέλαμε να αφαιρέσουμε από το οπτικό μας πεδίο κατά τη σύγκρουση ανάμεσα σε μια πιεστική

επιθυμία να ξεφύγουμε και την αδυναμία κάθε διαφυγής. Νιώθω ντροπή σημαίνει ότι έχω παραδοθεί στο αφόρητο, στο αβάσταχτο και έτσι, ως συνέπεια αυτού, αποκτώ συνείδηση.

Η ντροπή μας υποχρεώνει να μην είμαστε απαθείς μπροστά στη φρίκη. Να μην παραμένουμε στωικοί θεατές στην εξαφάνιση της μνήμης μας. Είναι οι παραπάνω δράσεις που μας οδηγούν στην απώλεια της συναισθηματικότητας μας, δηλαδή, στην απώλεια της ικανότητας μας να βιώνουμε συναισθηματικά την εμπειρία μας, να εκπροσωπούμε και να αντανακλούμε τις πράξεις μας.

Η ανοιχτή πληγή δεν είναι σοβαρή όταν πονά. Είναι η απάθεια που οδηγεί στο χειρότερο.

«Από συνάνθρωπο σε συνάνθρωπο, το τραύμα διαχέεται μέσω των λαών εκεί όπου τα εγκλήματα διαπράχθηκαν. Επικρατεί μια παράξενη επανοργάνωση της πραγματικότητας ώστε καθετί που μπορεί να λειτουργήσει διαρρηκτικά να ακυρώνεται. Τα πάντα γίνονται συμπαγή και συγκολλούνται ασφυκτικά». (Patrice Loraux, « Les disparus »)

Στη συγκεκριμένη πλαισιοδότηση είναι η ντροπή που γίνεται διαρρηκτική. Αν, το μουσείο του Auschwitz, οι δικοί μας τόποι μαρτυρίου του Ελληνικού Εμφυλίου, δείξουν τους δήμιους και τους βασανιστές θα μπορέσουν, χωρίς αμφιβολία, να αποσφραγίσουν τα μυστικά και να ξεπεράσουν τις απάθειες που διαπερνούν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και τη δική μας, στη σχέση τους με το κάθε ιστορικό συμβάν. Η ανάγκη να προσδιορίσει ο καθένας τη θέση του στον κόσμο, στην ιστορία, στην συνέχεια των γενεών, μέσα από την αποσφράγιση και την έκθεση του μυστικού που συγκαλύπτεται, δεν υποστηρίζεται από καμία χώρα.

Κάποια βήματα γίνονται στη σύγχρονη τέχνη (όπως ο πίνακας του Ivan Ilie «I am guilty», μια ψηφιακή εικόνα μεταβαλλόμενων διαστάσεων, πρωτοεμφανιζόμενη στο *Becomings, Contemporary Arts in South Eastern Europa, Paris, Culture access*, 2001), που υποδεικνύουν την ανάγκη του αυτοπροσδιορισμού ως ενόχου και αναδεικνύουν πως ένα συμβάν ωμής σκληρότητας είναι μεταδοτικό στο σύνολο των συμμετεχόντων, ακόμη και των θεατών.

γ. Και τώρα τι;

Η ανάγνωση και η αναπαράσταση του θεατρικού έργου, του αρχαίου δράματος, και συγκεκριμένα της τραγωδίας είναι ένας κλασσικός τρόπος γνώσης και μύησης στα αρχέτυπα και τις λειτουργίες της ανθρώπινης φύσης. Παραμένει πάντα επίκαιρο για τον άνθρωπο, ένας πνευματικός οδηγός στην προσωπική του αναζήτηση, στη διάρκεια των αιώνων.

Οι τρεις αισθητικές – α. του ήρωα που επαναπροσδιορίζει τα δεδομένα, που γίνεται ο καταλύτης για την κάθαρση και την νέα ισορροπία, β. του θύτη που διαπράττει την αδικία και γ. του θύματος που υπόκειται στην αδικία, είναι οι αισθητικές που συνεγείρουν διαφορετικά συναισθήματα, τη δόξα, τη ντροπή, τον οίκτο.

Τα συναισθήματα αυτά ενυπάρχουν στο αρχαίο δράμα και είναι οι αισθητικές αυτές που το καθιστούν ισχυρό αρχετυπικό οδηγό, κλασσικό, δηλαδή πάντα επίκαιρο, ικανό να δίνει απαντήσεις και να ξυπνά το στοχασμό και τη σκέψη ώστε το άτομο να μπορεί να επαναπροσδιορίζει τη θέση που το ίδιο θέλει να έχει στον κόσμο. Η αρχαία τραγωδία δε θα μπορούσε να έχει το αποτέλεσμα αυτό, να αποτελεί πανανθρώπινη κληρονομιά, να είναι πνευματικός και ηθικός οδηγός στο πέρασμα των αιώνων, αν έλειπαν κάποιοι από τους αρχετυπικούς πρωταγωνιστικούς της ρόλους, αν, δηλαδή, το ίδιο το έργο δεν αποτελούσε μια ολότητα.

Η μονοθεματική αισθητική του θύματος και η στοχευμένη συγκάλυψη του συνόλου της κοινής ιστορίας και της μνήμης είναι ένας τρόπος που προκαλεί τον ριζικό διαχωρισμό της ιστορίας. Δημιουργεί μια ιστορία χωρίς τη μνήμη και την ευθύνη, χωρίς το πένθος και τη μελαγχολία. Αυτή η ιστορία είναι η συντονισμένη συνυπογραφή των αρχείων μιας συντήρησης των ερειπίων χωρίς, όμως, τη συμμετοχή του αρχείου της ψυχής, του εσωτερικού αρχείου, που είναι και το μόνο με τη δυνατότητα ενός ανοίγματος στις γενιές που έρχονται.

Όμως αυτή η υποχρέωση στη μνήμη, η ανάγκη αποσφράγισης και το δικαίωμα στη μελαγχολία δε στοχεύει στην αυτομαστίγωση. Διαμορφώνει τη νέα συνθήκη και τη γνώση ότι, απέναντι στην κοινότυπη αποδοχή του κακού, η ανθρωπότητα δεν είναι αφοπλισμένη αλλά περιδιαβαίνεται από τις επιλογές και την ευθύνη που αναλαμβάνει στο εσωτερικό της.

Γιατί αν ένας κόσμος έχει καταβαραθρωθεί, ένας άλλος μπορεί να εφευρεθεί, που να λαμβάνει υπόψη του την προηγούμενη τρομερή εμπειρία.

δ. Τι είναι αυτό που οφείλουμε να συνυπολογίσουμε;

Καταρχήν να αρνηθούμε τον διαχωρισμό ανάμεσα στους δήμειους, τους βασανιστές και την υπόλοιπη ανθρωπότητα. Να συνειδητοποιήσουμε ότι ο δήμειος - βασανιστής είναι κομμάτι της κοινής ανθρωπότητας, ότι είναι η ανθρωπότητα που προκαλεί το απάνθρωπο και ότι δεν υπάρχει εξωτερικότητα της ανθρωπότητας.

Εφόσον ο εγκληματικός κίνδυνος υπάρχει εν δυνάμει στον καθένα μας και δεν είναι αποκλειστικά προδιαγεγραμμένος στον γεννημένο εγκληματία μπορεί να αποφευχθεί χρησιμοποιώντας την ελευθερία μας και τη γνώση μας.

Η δημοκρατική συνείδηση συνυφαίνεται σήμερα με τη θέληση να συγκρατήσουμε τη σκληρότητα και τη βία. Η σκέψη των νέων δημοκρατικών θεσμών που θα αντικαταστήσουν αυτούς που ενυπάρχουν σε έναν καταβαρθρωμένο κόσμο εργάζεται σε αυτή την κατεύθυνση.

Αυτό καλούμαστε να κάνουμε διατηρώντας τα μνημειακά μας απομεινάρια. Να επανεφεύρουμε τον κόσμο. Να επανεφεύρουμε νέες χειραφετικές ουτοπίες, νέες σχέσεις με το αδύνατο. Όχι να κοιτάζουμε τα απομεινάρια, αλλά να συνεγείρουμε μυστικά την επιθυμία ενός κόσμου μετά τη συλλύπηση.

Η δημοκρατική οικονομία

**“ Όποιος σήμερα θέλει να πολεμήσει το ψέμα, την αμάθεια
και να γράφει την αλήθεια, πρέπει να ξεπεράσει τουλάχιστον πέντε
δυσκολίες.**

**Πρέπει να έχει το θάρρος να γράφει την αλήθεια, παρόλο που παντού
καταπνίγεται.**

**Τη διορατικότητα να την ξεχωρίζει, παρόλο που παντού
συγκαλύπτεται.**

**Την τέχνη να την κάνει να λειτουργεί σαν όπλο για να υπερασπίζεται αυτά
που πρεσβεύει.**

**Την κρίση να διαλέγει εκείνους που στα χέρια τους γίνεται
αποτελεσματική.**

Την εξυπνάδα να τη διαδώσει στους τελευταίους.

Μπέρτολτ Μπρεχτ”

1. Ο διαχωρισμός της κοινωνίας των ανθρώπων και τα παγκοσμιοποιημένα καπιταλιστικά τείχη

Σήμερα ο πραγματικός κόσμος των ανδρών και των γυναικών, ο πραγματικός κόσμος των ανθρώπων δεν υπάρχει. Ο κόσμος μας είναι ένας κόσμος αντικειμένων και χρηματικών ροών. Μοιράζεται απλόχερα τα σύμβολα της αγοράς και της πώλησης, τα διεθνή νομίσματα.

Όμως στο εσωτερικό του δεν υπάρχουν ελεύθερα ανθρώπινα υποκείμενα. Οι άνθρωποι δεν έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας. Κατά δισεκατομμύρια βρίσκονται αποκλεισμένοι έξω από αυτόν τον χώρο χωρίς χρήματα

και αγαθά. Την ίδια στιγμή, η παγκόσμια οικονομική πολιτική χτίζει τείχη. Ανάμεσα στο Μεξικό και τις ΗΠΑ, την Παλαιστίνη και το Ισραήλ και πολλά πολλά άλλα... Οι παγκόσμιοι φτωχοί πρέπει να μείνουν στο σπίτι τους, δεν πρέπει να φαίνονται. Αποτελούν τους παγκόσμιους αόρατους. Η πραγματικότητα του παγκοσμιοποιημένου κόσμου είναι αυτή ενός έγκλειστου κόσμου.

Τον 20ο αιώνα το τείχος του διαχωρισμού ήταν ανάμεσα στον καπιταλιστικό και τον σοσιαλιστικό κόσμο. Σήμερα το τείχος ορθώνεται ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς (Βορράς – Νότος). Οι φτωχοί είναι οι αποκλεισμένοι από την παραγωγική διαδικασία και το αποτέλεσμα της παραγωγής. Είναι οι αποκλεισμένοι από την κοινωνία, τα κοινωνικά δικαιώματα, τα κοινά αγαθά και την ίδια τη ζωή.

Οι άνθρωποι του διαχωρισμένου κόσμου δεν πηγαίνουν στα ίδια σχολεία, δεν έχουν την ίδια περίθαλψη και πρόσβαση στην υγεία, δεν κατοικούν τις ίδιες περιοχές του πλανήτη. Το τείχος, είναι αυτό της προκατάληψης, της αστυνόμευσης και της καταστολής. Ο φτωχός πληθυσμός του πλανήτη ποινικοποιείται και αντιμετωπίζεται με καχυποψία, πρέπει να παραμείνει χωρίς δικαιώματα. Ο πλούσιος πληθυσμός πρέπει να διαφυλάξει τον πλούτο και να τον απολαύσει απρόσκοπτα.

Στην οικονομία και την παραγωγική διαδικασία το οικονομικό αποτέλεσμα του παραγόμενου πλούτου δεν έχει τη δυνατότητα να εξαφανίζεται. Δεν έχει τη δυνατότητα να μην υπάρχει. Για να μην είναι κάπου σημαίνει ότι βρίσκεται κάπου αλλού. Για να μπορεί το ένα μέρος του πληθυσμού να απολαμβάνει το σύνολο σημαίνει ότι το άλλο μέρος έχει λεηλατηθεί. Η άμετρη απόλαυση των πλουσίων συντελείται ταυτόχρονα με την ανικανοποίητη επιθυμία των φτωχών για την ίδια τους τη ζωή. Στην πραγματικότητα είναι η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη που χωρίζεται με τα τείχη αυτά.

Στην Ευρώπη και παγκόσμια, η μετανάστευση διαμορφώνεται σε θεμελιώδες πολιτικό πρόβλημα. Όλοι αυτοί οι ζωντανοί άνθρωποι που καταφθάνουν αποτελούν την απόδειξη ότι η ενότητα του κόσμου είναι ένα ψέμα. Είναι η τεράστια ρωγμή στο συμπαγές αυτό τείχος. Το αφήγημα του διαχωρισμού μαζικά ενημερώνει ότι οι άνθρωποι αυτοί έρχονται από έναν άλλο κόσμο. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το προσφυγικό μεταναστευτικό απειλεί την ίδια της την ύπαρξη. Μπροστά στην

απειλή της εισβολής από αυτόν τον άλλο κόσμο πληθαίνουν οι φωνές που αποζητούν την εθνική περιχαράκωση.

Βέβαια, τα χρήματα του ξένου τα αναγνωρίζουν και τα δέχονται. Ο ίδιος όμως, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός. Πρέπει να ελεγχθεί και πολύ συχνά να εκδιωχθεί. Με τον τρόπο αυτό εδραιώνεται σταθερά η πολιτική της καταδίωξης και της μαζικής απέλασης, τρέφεται και αυξάνεται ο χώρος της εγκληματικής πολιτικής.

Σήμερα υπάρχουν διαχωρισμένες ζώνες, απελπισμένα ταξίδια και θάνατος. Υπάρχει η καταπίεση ολόκληρων χωρών από άλλες χώρες απλώς γιατί έχουν τη δύναμη και άρα τη δυνατότητα, την οποία και επιλέγουν. Η αλήθεια της ανθρώπινης επιλογής που διαμορφώνεται είναι ο πραγματικός κοινός κόσμος ενάντια στον παγκοσμιοποιημένο αγοραίο κόσμο. Πατρίδα του ανθρώπου είναι ο κόσμος. Για να υπάρξει ο κοινός κόσμος πρέπει να τελειώνουμε με τη χρηματοοικονομική δικτατορία της αγοραίας ολιγαρχίας.

2. Η οικονομική ανισότητα, το παγκόσμιο πρόβλημα που εδραιώνει και η δομή των τάξεων

Ένα σημαντικό σημείο διερεύνησης είναι το μέγεθος της οικονομικής ανισότητας στον πλανήτη, ο αντίκτυπος της στην κοινωνία, οι οικονομικές και κοινωνικές τάξεις που διαμορφώνει και ο τρόπος με τον οποίο η οργανωμένη ανθρώπινη κοινωνία αποφασίζει να αντιμετωπίσει τη κατατετμημένη της πραγματικότητα.

Σήμερα ξέρουμε ότι το 1% του πλανήτη κατέχει περισσότερο συσσωρευμένο πλούτο από τον διπλάσιο που έχουν στην κατοχή τους 6,9 δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Τα στοιχεία είναι αποκαλυπτικά: 84 άτομα κατέχουν όσα 3,5 δις. ανθρώπινου πληθυσμού.

Το 10% του πληθυσμού έχει το 88% του παγκόσμιου πλούτου.

Η πρωτοφανής συγκέντρωση του πλούτου στην ιστορία της ανθρωπότητας ακυρώνει κάθε πρόφαση δημοκρατίας.

Από την άλλη πλευρά έχουμε το 50% του πληθυσμού που δεν έχει απολύτως τίποτα. Πρόκειται για την τεράστια μάζα των εξαθλιωμένων φτωχών, των ανθρώπων που δεν έχουν καμία οικονομική ιδιότητα, δεν είναι ούτε εργατική δύναμη ούτε καταναλωτές και από τους οποίους το κεφάλαιο δεν μπορεί να αντλήσει κανένα

κέρδος. Στην πραγματικότητα για το κεφάλαιο αυτοί οι άνθρωποι δεν θα έπρεπε καν να υπάρχουν, δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη τους.

Στα σύνολα του παγκόσμιου πληθυσμού έχουμε $10\%+50\%=60\%$

Υπολείπεται ένα 40% του παγκόσμιου πληθυσμού που μοιράζεται το 12% του παγκόσμιου πλούτου. Είναι η λεγόμενη μεσαία τάξη. Είναι ο στυλοβάτης της δυτικής δημοκρατίας και βρίσκεται κατά κύριο λόγο συγκεντρωμένη στον ανεπτυγμένο κόσμο.

Ο μεγάλος της φόβος, που καλλιεργείται μεθοδικά στη μεσαία τάξη από το ίδιο το σύστημα ώστε να το στηρίζει σε κάθε του βήμα, είναι να μη βρεθεί ξαφνικά από την πλευρά των εξαθλιωμένων, από την πλευρά που η ύπαρξη μηδενίζεται.

Συναισθήματα όπως ξενοφοβία, ρατσισμός, και άλλοι περικλειστοί ταυτοτικοί προσδιορισμοί βρίσκουν γόνιμο έδαφος στο φόβο που χαρακτηρίζει τη μεσαία τάξη για μια πιθανή απώλεια των προνομίων της. Αυτά τα προνόμια είναι που της δίνουν το 2^ο χαρακτηριστικό της, το συναίσθημα ανωτερότητας, ότι εκπροσωπεί το δυτικό κόσμο ως κόσμο των πολιτισμένων. Ο πόλεμος ενάντια στους βάρβαρους εμπεριέχει την υπόθεση ότι βάρβαροι είναι οι άλλοι.

Η ευρωπαϊκή μεσαία τάξη είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη στην προσπάθεια της να διατηρήσει το μερίδιο της από τον παγκόσμιο πλούτο, και να προστατευθεί από τους φτωχούς και τους άνεργους που ενυπάρχουν και διευρύνονται όλο και περισσότερο στην ευρωπαϊκή κοινωνία με την αποβιομηχάνιση και την αποδιάρθρωση της παραγωγής.

Συγχρόνως, η ευρωπαϊκή μεσαία τάξη, που αποτελεί στην ουσία ένα μεγάλο μέρος της εργαζόμενης τάξης, έχει μάθει να σκέφτεται περικλειστα και με βασικό άξονα τη διατήρηση των προνομίων της.

Δεν ανοίγεται σε μια κοινή ματιά της εργαζόμενης τάξης που θα μπορούσε να χωρέσει, ακόμη και με μείωση του χρόνου εργασίας, όλους εκείνους που δεν έχουν εργασία.

Όλους εκείνους που το κεφάλαιο δεν ξέρει αν μπορεί να χρησιμοποιήσει ως εργατικό δυναμικό γιατί δεν είναι σίγουρο αν θα αποκομίσει το απαιτούμενο κέρδος ή αν θα αναγκαστεί να μοιραστεί ένα μέρος του κέρδους του με την εργαζόμενη τάξη.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως αντιλαμβάνεται η ανθρώπινη κοινωνία τη μεσαία τάξη και τον κόσμο της εργασίας.

Ο κόσμος της εργασίας δεν αποτελεί έναν ενιαίο, πολύμορφο, χειραφετημένο κόσμο. Η εργαζόμενη τάξη στην πραγματικότητα διασπάται.

Στη μεσαία τάξη, τους βιομηχανικούς εργάτες, τους οικοδόμους, τους διανοούμενους, τους εκπαιδευτικούς, τους ακαδημαϊκούς με τους τίτλους τους, τα στελέχη, τους τραπεζικούς υπαλλήλους, τους αγρότες, τους δημόσιους υπαλλήλους, τους ιδιωτικούς, τους ανέργους, τους εξαθλιωμένους φτωχούς.

Η εργαζόμενη τάξη κατακερματίζεται και διαιρείται πλήρως χάνοντας εντελώς την πρωταρχική της ισχύ. Διαμελίζεται κυριολεκτικά απέναντι στον παγκοσμιοποιημένο αγοραίο κόσμο. Αδυνατεί να αρθρώσει πολιτικό λόγο, να υπερασπιστεί το δικαίωμα της, να αξιώσει το δημοκρατικό της αίτημα. Ο κόσμος της εργασίας δεν μπορεί να ολοκληρώσει και να συγκεκριμενοποιήσει την πρόταση του, αν δεν αντιληφθεί την εργαζόμενη τάξη ως ενιαία και αν δε βοηθήσει τον ίδιο να αποκτήσει τη νέα διάσταση της ταξικής του συνείδησης.

3. Η διαφθορά του πολιτικού και του οικονομικού συστήματος

Στο πολιτικό σύστημα υπάρχουν δύο τρόποι για να προσδιορίσουμε τη διαφθορά του.

α. Ένα κράτος είναι διεφθαρμένο όταν οι πολίτες δεν μπορούν να ονομάσουν αυτό που συμβαίνει. Όταν η ελεύθερη φωνή του κάθε πολίτη, του κυρίαρχου λαού της πολιτικής εξουσίας, που την εκλέγει και ελέγχει την εκτέλεση της, φιμώνεται, καταστέλλεται και διώκεται (εφόσον δεν συμβαδίζει με τα συμφέροντα των ιθυνόντων).

β. Ένα κράτος είναι απόλυτα διεφθαρμένο όταν ο πληθυσμός του, και κατά συνέπεια ο λαός του, έχει περιέλθει σε τέτοιο σημείο πολιτικής απάθειας, που το να ονομάσει αυτό που συμβαίνει δε σημαίνει τίποτα, δε διεγείρει καμιά πολιτική σκέψη ή πράξη. Σήμερα, οι οικονομικές ανισότητες περιγράφονται ακόμη και από το ΔΝΤ. Όμως, το ότι 80 άτομα κατέχουν τον πλούτο 3,5 δις ανθρώπων οι οποίοι δεν έχουν απολύτως τίποτα, γίνεται αντιληπτό σαν μια πληροφορία αδιάφορη. Η πληροφορία

αυτή δεν αλλάζει κάτι στην καθημερινότητα και την σκέψη των λαών, δεν σηματοδοτεί ένα συμβάν, τα υποκείμενα της δεν δείχνουν να αντιλαμβάνονται ότι τους αφορά.

Στο οικονομικό σύστημα η διαφθορά εκφράζεται με την ίδια τη δομή αυτού του συστήματος που στηρίζεται στη λογική ότι οι συντελεστές της παραγωγής - γη - άνθρωπος - γνώση - είναι αναλώσιμα και δε δικαιούνται να συμμετέχουν παρά ελάχιστα στο αποτέλεσμα της παραγωγής.

Το αποτέλεσμα της παραγωγής θεωρείται εξ ολοκλήρου επιχειρηματικό κέρδος. Είναι ιδιοκτησία και προστατεύεται ως τέτοια. Μπορεί να μεταφέρεται στο χώρο ώστε να μην υπόκειται σε φορολογικό καθεστώς. Μπορεί να φοροαποφεύγει και να φοροδιαφεύγει. Να εξέρχεται από τον κύκλο της παραγωγής αφήνοντας πίσω τα αδιέξοδα μιας παραγωγικής διαδικασίας που δεν καρποφόρησε για όλους όσους συμμετείχαν σ' αυτή. Την καμένη γη μιας λεηλασίας.

Το κέρδος - ιδιοκτησία μπορεί να αποσπάται εξ ολοκλήρου από τη σφαίρα της παραγωγής αφήνοντας πίσω την εξαθλίωση της λεηλασίας του. Δεν αποκαθιστά τον φτωχό πληθυσμό, του οποίου ο χρόνος εργασίας δεν απολαμβάνει μερίδιο από την παραγωγή τέτοιο ώστε η ζωή του να είναι άξια μιας ανθρώπινης ζωής. Δεν αποπληρώνει το περιβαλλοντικό του χρέος, ούτε αποκαθιστά τη ζημία που προκαλεί στο περιβάλλον .

Οι ιδιοκτήτες του αποτελέσματος της παραγωγής έχουν το δικαίωμα να μη φέρουν καμιά εταιρική και κοινωνική ευθύνη απέναντι στο σύνολο της κοινωνίας και του περιβάλλοντος που δημιουργεί τον πλούτο τους.

Τα κράτη χωρίς τα ανάλογα έσοδα από τη φορολογία της παραγωγής αδυνατούν να ασκήσουν αποτελεσματική κοινωνική οικονομική πολιτική, να διατηρήσουν σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο τα δημόσια αγαθά για τους πολίτες, και να αναδιανέμουν τον πλούτο στα μέλη της κοινωνίας τους.

Τα αποτελέσματα της πολιτικής και της οικονομικής διαφθοράς εντείνουν την εδραίωση του δημοκρατικού ελλείμματος και την ολοκληρωτική απαξίωση των δημοκρατικών αρχών.

4. Η εμβάθυνση της δημοκρατίας μέσα από την καθημερινή πρακτική

“Η δημοκρατία είναι η κυβέρνηση του λαού, από το Λαό, για το λαό”

Abraham Lincoln

Αν θέλουμε να διερευνήσουμε τους τρόπους που καθιστούν δυνατή τη δημοκρατική εμβάθυνση οφείλουμε πρωτίστως να αναφερθούμε στο λαό. Σήμερα, παραμένουμε μπροστά σ' ένα ισχυρό λαϊκό δημοκρατικό αίτημα που εκφράζεται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σταθερά το αίτημα αυτό εκφράζει τη λαϊκή ανάγκη να αισθάνεται ο καθένας μας και η καθεμιά μας, ο κάθε άνθρωπος και πολίτης, ισχυρός και όχι εξαντλητικά ανίσχυρος όταν αποκαλείται πολίτης.

Περιγράφει το δημοκρατικό έλλειμμα αλλά και την έλλειψη πραγματικού χώρου, με την κυριολεκτικά υλική προσέγγιση του όρου, όπου μπορεί να διαρθρώνεται η πολιτική.

Αυτό σημαίνει καταρχήν ότι σήμερα στις δυτικές κοινωνίες, που εξάγουν το δημοκρατικό μοντέλο και ευαγγελίζονται την δημοκρατική παράδοση και πρακτική, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, σε ένα δήμο, για παράδειγμα, όταν ζητάμε μια δημοτική αίθουσα (γιατί υπάρχει η ανάγκη συγκέντρωσης από μέρους των πολιτών για πολιτική συνάντηση και συζήτηση) παίρνουμε αρνητική απάντηση γιατί η ανάγκη αυτή ούτε αναγνωρίζεται ούτε συνηθίζεται.

Για κάποιον που δεν είναι ιδιαίτερα γνωστός-επώνυμος και δεν ανήκει σε πολιτικό κόμμα είναι ιδιαίτερα δύσκολο να έχει πρόσβαση σε χώρο. Πρέπει να πληρώσει την αίθουσα.

Καλούμαστε λοιπόν να απαντήσουμε στην ερώτηση πού καλλιεργούμε, εμείς οι πολίτες, τις ειδικές μας συνθήκες; Πού προσεγγίζουμε, όλοι μαζί οι πολίτες, την ηθική και την ταξική μας πρόταση;

Παράλληλα, υπάρχει και ένα λαϊκό ανικανοποίητο που εκφράζεται με τη μη συμμετοχή των πολιτών σε πολιτικά κόμματα, με την υψηλή αποχή στις εκλογές. Ο πολίτης είναι ιδιαίτερα σκεπτικός για το κατά πόσο τα πολιτικά κόμματα, τα συνδικάτα, οι οργανώσεις κλπ, λειτουργούν έτσι ώστε να μπορεί να εκφραστεί ο ίδιος ως μονάδα μιας συλλογικότητας. Για το αν διαθέτουν την καλλιέργεια μιας δομής που επιτρέπει στη βάση της να εκφράζεται με τρόπο περισσότερο καθολικό και συνεχόμενο από τη μοναδική στιγμή της ψήφου.

Είναι σημαντικό να αναλογιστούμε το χώρο που δίνουμε, εμείς η παγκόσμια κοινωνία, στον πληθυσμό ώστε να γίνει λαός, ώστε να μην τον περιορίζουμε στη στιγμή της ψήφου (Λαός), ώστε να αποκτήσει λαϊκή συνείδηση και να μην παραμείνει ένας πληθυσμός που μπορεί να γοητεύεται και να χειραγωγείται από τις ακροδεξιές-φασιστικές και νεοφιλελεύθερες ρητορείες.

Σήμερα, η παγκόσμια συγκυρία δεν αφήνει μεγάλα περιθώρια αισιοδοξίας. Οι άνθρωποι έχουν αφήσει το δρόμο. Κι αυτό δεν ξέρουμε που θα τους οδηγήσει. Αν θα τους ριζοσπαστικοποιήσει και στη συνέχεια ή αν θα τους κάνει πιο αντιδραστικούς; Σήμερα ο πολίτης διασχίζει τις πόλεις του χωρίς να συναντά την πολιτική του δυνατότητα. Συναντά κατά κύριο λόγο μια αγορά που στοχεύει στην καταναλωτική συναλλαγή εμπορευμάτων. Η αγορά δεν αναφέρεται πλέον στα κοινά. Διεκδικεί και καλύπτει τον δημόσιο χώρο για να ικανοποιήσει την ιδιωτική της συνθήκη, δηλαδή το κέρδος. Εκφράζει και καλλιεργεί αποκλειστικά την ιδέα της εμπορευματοποίησης. Αποτελεί στην πραγματικότητα έναν διάλογο εξαιρετικά φτωχό.

Εντέλει, ο άνθρωπος διασχίζει τη ζωή του χωρίς να συναντά την πολιτική του δυνατότητα. Οι “αγορές” της ανθρωπότητας, με την αρχαία αθηναϊκή προσέγγιση της αγοράς, είναι πολύ μακριά από τις ζωές μας και τη βιωματική μας εμπειρία. Όμως η ανάγκη της συνάντησης, της συνδιαλλαγής ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας είναι η προτεραιότητα μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

Εδραιώνεται στους ανθρώπους ο φόβος ότι όποιος γίνεται κυβερνητικό στέλεχος ξεχνά τη βασική του ιδιότητα, αυτήν του πολίτη. Κατά συνέπεια ξεχνά αυτόν που έχει κληθεί να υπηρετήσει. Χάνει την ουσιαστική επαφή με το βασικό κίνητρο της πολιτικής του δράσης που είναι η έκφραση της βούλησης των πολιτών και η υπεράσπιση της πολιτειακής τους συνθήκης.

Στην πραγματικότητα, η δημοκρατία είναι ένας τρόπος συνάντησης των πολιτών, των εκλεγμένων, των σκεπτόμενων, των επιστημόνων, των καθημερινών ανθρώπων, των πολιτικών, όλων αυτών που επιθυμούν να συναντηθούν και να συναντήσουν, είναι ο τρόπος που μπορεί να φέρει την πολιτική συζήτηση και δράση επί σκηνής, ώστε ο καθένας να μπορεί να είναι δράστης και όχι περιορισμένος θεατής στη διαμόρφωση της πολιτείας, στην διαμόρφωση των δικαιωμάτων του.

Υπάρχει εδώ κάτι από την αναβίωση της αρχαίας αγοράς που μπορεί να φέρει μια καινούρια παιδεία και μια καθημερινή εφαρμογή του πολιτικού στη ζωή μας και να λειτουργήσει ως ανάχωμα στην πολιτική απάθεια που μας παραλύει.

5. Η εμφάνιση της δημοκρατίας μέσα από την οικονομική πρακτική στην 4η βιομηχανική επανάσταση και το μέλλον της εργασίας

“Το δημοκρατικό αφήγημα οφείλει να είναι ένα αφήγημα της ανθρώπινης ευτυχίας”

Alain Badiou

Μεταφυσική της πραγματικής ευτυχίας

Η 1η βιομηχανική επανάσταση αναφέρεται στην ιστορική περίοδο που εκτείνεται από τα τέλη του 18ου αιώνα μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα. Συνδέεται με τη χρήση της ατμομηχανής ως κινητήρα για τη λειτουργία μηχανών. Με άλλα λόγια, η παραγωγή είναι μηχανική χάρη στο νερό. Η 2η βιομηχανική επανάσταση, η οποία ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα, βασίστηκε στη χρήση νέων πηγών ενέργειας, όπως η ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο για τη μαζική παραγωγή. Το τελευταίο τρίτο του εικοστού αιώνα ξεκίνησε η 3η βιομηχανική επανάσταση. Χαρακτηρίζεται, κυρίως, από τη χρήση νέας ενέργειας, από την πυρηνική ενέργεια και από την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπολογιστών που καθιστούν δυνατή την παραγωγή μικροσκοπικού εξοπλισμού και προηγμένη αυτοματοποίηση της παραγωγής. Τέλος, η 4η βιομηχανική επανάσταση σημαίνει όλες τις καινοτομίες που ανατρέπουν σήμερα τις οικονομίες μας. Οι αλλαγές δε βασίζονται μόνο σε ψηφιακές τεχνολογίες. Η ψηφιοποίηση, η ρομποτικοποίηση, οι βάσεις δεδομένων, τα αεροσκάφη ή η εκτύπωση 3D είναι ακριβώς η ορατή επιφάνεια των αναταραχών που μετασχηματίζουν τα μέσα παραγωγής, διανομής και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες. Όλα είναι διασυνδεδεμένα. Ο εικονικός κόσμος αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι του πραγματικού κόσμου. Λειτουργεί και αποτελεί τον παράλληλο χώρο. Οι ζωές των ανθρώπων έχουν εκεί, στον ίδιο χρόνο, μια κοινή εμπειρία.

Είναι προφανές ότι αυτές οι ανακατατάξεις έχουν και θα έχουν συνέπειες που είναι δύσκολο να φανταστούμε το μέγεθος για τις επιχειρήσεις, τους εργαζόμενους αλλά και, γενικότερα, για ολόκληρη την κοινωνία.

Η 46η έκδοση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF) είναι αφιερωμένη σε αυτό το θέμα. Παρουσιάστηκε η μελέτη για τις συνέπειες της 4ης βιομηχανικής επανάστασης. Προβλέπει ότι η τελευταία, σε συνδυασμό με άλλες κοινωνικοοικονομικές και δημογραφικές αλλαγές, θα οδηγήσει σε καθαρές απώλειες άνω των 5 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας κατά τα επόμενα πέντε χρόνια στις 15 πρώτες αναπτυγμένες και αναδυόμενες αγορές. Συνολικά, ο WEF εκτιμά ότι 7,1 εκατομμύρια εργαζόμενοι θα εξαφανιστούν λόγω απολύσεων, αυτοματοποίησης διαδικασιών και απομάκρυνσης. Αυτές οι απώλειες αναμένεται να αντισταθμιστούν εν μέρει από τη δημιουργία 2,1 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας κατά τα επόμενα πέντε έτη, ιδίως στους τομείς των μαθηματικών, της πληροφορικής και της μηχανικής.

Σύμφωνα με την μελέτη του Frey & Osborne το 2013, το 47% όλων των θέσεων εργασίας θα μπορούσε να αντικατασταθεί από υπολογιστές ή αλγόριθμους τα επόμενα 10 έως 20 χρόνια στις ΗΠΑ και σε άλλες προηγμένες χώρες.

Ο ΟΟΣΑ μόλις δημοσίευσε μια έκθεση με πολύ λιγότερο ανησυχητικά συμπεράσματα σχετικά με την απασχόληση. Πράγματι, εκτιμά ότι στα 21 κράτη μέλη της, το 9% των θέσεων εργασίας είναι κατά μέσο όρο αυτοματοποιημένο. Με μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών, δεδομένου ότι το ποσοστό κυμαίνεται από 6% στην Κορέα έως 12% στην Αυστρία. Είναι οι θέσεις χαμηλής ή μεσαίας εξειδίκευσης, χειροκίνητες ή μη, αλλά κυρίως επανειλημμένες, οι οποίες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο.

Οι αριθμοί διαφέρουν ανάλογα με τις μελέτες. Ωστόσο, η 4η βιομηχανική επανάσταση θα έχει πολύ σημαντικές επιπτώσεις στην απασχόληση και η κοινωνία πρέπει να είναι προετοιμασμένη.

Προς το παρόν έχουμε πολλές ερωτήσεις και λίγες απαντήσεις. Διευρυμένα στην κυρίαρχη οικονομία επικρατεί η άποψη που στην πραγματικότητα διασφαλίζει τα κέρδη της. Τα αποτελέσματα της 4ης βιομηχανικής επανάστασης δεν στοχεύουν στην βελτίωση της ανθρώπινης κοινωνίας και της ζωής των ανθρώπων αλλά στη μεγιστοποίηση των κερδών. Περιγράφει ότι οι οικονομίες με ευέλικτη αγορά

εργασίας είναι οι καλύτερα προετοιμασμένες για την αντιμετώπιση αυτής της εξέλιξης. Στην πραγματικότητα ο ίδιος ο εργαζόμενος βρίσκεται για άλλη μια φορά εκτοπισμένος από το επίκεντρο και το ενδιαφέρον της οικονομίας που ο ίδιος δημιουργεί και παράγει. Η σχέση του με την τεχνολογία καταδικάζεται για ακόμη μια φορά να είναι ανταγωνιστική και αντίπαλη.

Κι όμως η 4η βιομηχανική επανάσταση μπορεί να είναι μια ευκαιρία που θα εδραιώσει μια νέα σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο και την κοινωνία του, ανάμεσα στον εργαζόμενο και την οικονομία του. Η μείωση του χρόνου εργασίας, με τη διατήρηση του επιπέδου των οικονομικών απολαβών σε αυτό το καθεστώς πλήρους απασχόλησης, είναι μια πιθανή πρόταση για να μη βυθιστεί ο παγκόσμιος εργαζόμενος σε πρωτοφανή ανεργία. Στην πραγματικότητα απλά αλλάζει ο ορισμός της πλήρους απασχόλησης και περνά από τις 8 στις 6 ώρες για παράδειγμα. Με τον τρόπο αυτό διευρύνεται η συμμετοχή των ανθρώπων στην παραγωγική διαδικασία και στο αποτέλεσμα της παραγωγής. Διευρύνεται η πρόσβαση των ανθρώπων στην ίδια την οικονομία.

Η 4η βιομηχανική επανάσταση γίνεται, με τον τρόπο αυτό, αρωγός στην ευημερία της ανθρώπινης κοινωνίας απελευθερώνοντας χρόνο για μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Για μια ανθρώπινη ζωή μέσα σε μια ανθρώπινη κοινωνία ώστε να πάψει να περιορίζεται σε έναν αγώνα επιβίωσης μέσα σε ένα καθεστώς ζούγκλας.

6. Το κοινωνικό χρέος της απλήρωτης εργασίας, ένα οικονομικό χρέος καταρχήν προς τη γυναίκα

“Σε παγκόσμιο επίπεδο οι γυναίκες, από την ηλικία των 15 ετών και άνω, εργάζονται 12,5 δισεκατομμύρια ώρες χωρίς αμοιβή την ημέρα”

www.oxfam.org

Η αναγνώριση της συμβολής των γυναικών στην οικονομία ως προϋπόθεση για την καταπολέμηση της οικονομικής ανισότητας

Η ανάλυση ενός κοινωνικού οικονομικού χρέους από την πλευρά της γυναικείας εμπειρίας και οπτικής φωτίζει και αποκαθιστά μια ακόμη πτυχή στην κατανόηση του χρέους αυτού και θέτει επιτακτικά το ερώτημα "ποιος οφείλει σε ποιον". Η

προσέγγιση του κοινωνικού οικονομικού χρέους από τη θέση του γυναικείου φύλου ξεπερνά το ζήτημα της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης και, ως εκ τούτου, της παραγωγικής εργασίας, και καθιστά ορατή τη “μη παραγωγική” εργασία που πραγματοποιείται κυρίως από τις γυναίκες και τις καθιστά πιστώτριες ενός τεράστιου κοινωνικού χρέους.

Η καπιταλιστική νεοφιλελεύθερη οικονομία βασίζεται σε μια θεμελιώδη διάκριση ανάμεσα σε αυτά που θεωρούνται “παραγωγικά” και “μη παραγωγικά”. Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται κατά κύριο λόγο από τις αποκαλούμενες δραστηριότητες “αναπαραγωγής” που το σύστημα θεωρεί ότι δεν αποτελούν εργασία και αποκαλεί αναπαραγωγική εργασία.

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός ορισμών της αναπαραγωγικής εργασίας. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι είναι αυτή που καθιστά δυνατή την παραγωγή εργατικού δυναμικού και εργαζομένων με τη γέννηση και την ανατροφή των παιδιών. Ακόμη, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αφορά στα όσα καθιστούν δυνατή την αναπαραγωγή της δυνατότητας για εργασία με τη φροντίδα, την καθαριότητα και το πλύσιμο, τη θρέψη, την υποστήριξη, την αγάπη...

Λόγω της έμφυλης διαίρεσης και της σεξουαλικής κατανομής της εργασίας, στην οποία βασίζεται ο πατριαρχικός καπιταλισμός που κυριαρχεί στις ζωές μας, αυτό το αναπαραγωγικό έργο αποδίδεται σχεδόν αποκλειστικά στις γυναίκες. Μια εργασία, η οποία δεν αναγνωρίζεται ως τέτοια. Παραμένει αόρατη και δωρεάν, της αποδίδεται ο φυσικός χαρακτήρας της γυναικείας προσφοράς και παραμένει βασική για τη διαίωνιση του νεοφιλελεύθερου συστήματος και της καπιταλιστικής συσσώρευσης, που θα ήταν ανεπαρκής αν η γυναικεία αναπαραγωγική εργασία αμείβονταν.

Ένας αριθμός αποκαλύπτει την αλήθεια και το μέγεθος της εξαπάτησης: σε παγκόσμιο επίπεδο, οι γυναίκες ηλικίας άνω των 15 ετών εκτελούν 12,5 δισεκατομμύρια ώρες εργασίας χωρίς αμοιβή κάθε μέρα. Η ελάχιστη εχρήματη αξία της μη αμειβόμενης εργασίας της παγκόσμιας γυναίκας ανέρχεται στα 10800 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο (www.oxfam.org).

Συνεπώς, υπάρχει ένα αποσιωπημένο και κρυμμένο κοινωνικό οικονομικό χρέος προς την εργασία των γυναικών, η οποία προστίθεται στην έμμισθη εργασία τους, η

οποία κι αυτή με τη σειρά της συντελείται σε καθεστώς ανισότητας, επισφάλειας, πληρώνεται λιγότερο από όσο πληρώνεται ένας άνδρας για ίσα καθήκοντα. Το κοινωνικό οικονομικό χρέος απέναντι στο γυναικείο πληθυσμό που αναπαράγεται από το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα και την κυρίαρχη πατριαρχική δομή του. Οι γυναίκες είναι πιστώτριες και κατέχουν τους τίτλους ιδιοκτησίας ενός τεράστιου κοινωνικού οικονομικού χρέους. Χωρίς την άμισθη και δωρεάν εργασία παραγωγής, αναπαραγωγής και φροντίδας των οικείων τους, οι κοινωνίες μας απλώς θα κατέρρεαν. Το κοινωνικό οικονομικό χρέος μετασχηματίζεται και αυξάνεται διαρκώς. Τα μέτρα λιτότητας που εφαρμόζονται στο όνομα του δημόσιου χρέους συρρικνώνουν ολοένα τις δημόσιες υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και συνοχής. Οι γυναίκες είναι αυτές που καλούνται να συμπληρώσουν με το χρόνο και τη φροντίδα τους τις αποδομημένες δημόσιες υπηρεσίες πρόνοιας για την πρώιμη παιδική ηλικία και την πρόσβαση σε βρεφονηπιακό σταθμό, τη φροντίδα των ηλικιωμένων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες κλπ. Στην πραγματικότητα, το κράτος είναι ένας επιπρόσθετος οφειλέτης του κοινωνικού χρέους προς τη γυναίκα. Οι ανεκπλήρωτες ευθύνες του που αφορούν την παροχή ποιοτικών δημόσιων υπηρεσιών, που χρηματοδοτούνται από τους φόρους μας, στην πράξη αυξάνουν τον όγκο και το βάρος της εργασίας αναπαραγωγής των γυναικών.

Το κοινωνικό οικονομικό χρέος προς τη γυναίκα εμπίπτει σε πολλά ονόματα, "αναπαραγωγικό χρέος", "χρέος φροντίδας", "έμφυλο χρέος", που δε διαφέρουν στην πραγματικότητα μεταξύ τους. Το κοινωνικό οικονομικό χρέος προς τη γυναίκα σήμερα αιτείται την οικονομική εγχρήματη πληρωμή ενός συγκεκριμένου και υλικού χρέους, δεδομένου ότι οι γυναίκες δεν πληρώνονται για μια εργασία που παράγει αξία. Οι αγώνες για τους μισθούς των νοικοκυρών, που οδήγησαν αρκετά φεμινιστικά κινήματα στη δεκαετία του 1970 στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, αποτελούν μέρος της ιστορίας αυτής της προοπτικής. Από την άλλη πλευρά, η εκκαθάριση της κοινωνικής οικονομικής οφειλής προς τις γυναίκες συνεπάγεται, επίσης, τη συμβολική αναγνώριση μιας άυλης αξίωσης που επηρεάζει, φροντίζει και συνδέει τα μέλη της κοινωνίας, προστατεύει την κοινωνική συνοχή και επιτρέπει την παραγωγή του πλούτου. Η αναγνώριση και η αποπληρωμή αυτού του χρέους συνεπάγεται μια ανακατανομή της αναπαραγωγικής εργασίας, που να είναι

ουδέτερη ως προς το φύλο, και μια ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών, προκειμένου να κοινωνικοποιηθεί η εργασία αυτή.

Στο Βέλγιο, η επιτροπή δράσης “V'la la facture”, μέσω της σύνταξης μιας απόδειξης παροχής υπηρεσιών, κατέγραψε και κατέστησε ορατές όλες τις ώρες άμισθης και δωρεάν εργασίας των γυναικών για τη φροντίδα των παιδιών και των εξαρτώμενων ατόμων λόγω έλλειψης δημοσίων υπηρεσιών και απέστειλε τον λογαριασμό στο βελγικό κράτος.

Σε μια επόμενη φάση η επιτροπή δράσης συνέκρινε το συνολικό ετήσιο εισόδημα των γυναικών (επίδομα ανεργίας, επίδομα αλληλεγγύης, μισθολογικό εισόδημα κ.λπ.) με το όριο της φτώχειας.

Η επιτροπή πρότεινε την εξατομίκευση του ορίου της φτώχειας και τον αντικειμενικό προσδιορισμό της φτώχειας, ενός νοικοκυριού χωρίς προϋποθέσεις φύλου. Προτείνοντας τα 1000 ευρώ ανεξάρτητα από το πρόσωπο το ανώφλι του ορίου της φτώχειας υπολόγισε το ανάλογο ποσό του νοικοκυριού. Με τον τρόπο αυτό μπόρεσαν να εξέλθουν από τα στερεότυπα που ορίζουν το όριο της φτώχειας στα 1000 ευρώ για τον επικεφαλής της οικογένειας, 500 για τον/τη σύζυγο και 300 ευρώ για κάθε παιδί. Η επιτροπή θεωρώντας ότι ο υπολογισμός οφείλει να επιτρέπει σε κάθε γυναίκα να απολαμβάνει οικονομική αυτονομία χωρίς να εξαρτάται από τη σύζυγο της επανεξέτασε το οικονομικό υπόδειγμα. Σε ένα ζευγάρι με δύο παιδιά, το όριο φτώχειας του νοικοκυριού είναι 2600 ευρώ (1000 + 1000 + 300 + 300) και όχι 2100 ευρώ (1000 + 500 + 300 + 300), όπως το παρουσιάζει η οικονομία της νεοφιλελεύθερης κοινωνικής πολιτικής.

Η κατανόηση και η γνώση του κοινωνικού χρέους απέναντι στην παγκόσμια γυναίκα αποκρυσταλλώνει στη συνείδηση μας την περίφημη φράση “Nos deben una vida” ή “Μας χρωστάνε μια ζωή” στο παράθυρο μιας τράπεζας, κατά τη διάρκεια των φεμινιστικών κινητοποιήσεων κατά της λιτότητας στην Αργεντινή.

Μέρος 2ο

Η Οικολογική Δημοκρατία τον 21ο αιώνα

Η Κυκλική Οικονομία

***“Αν όλα τα παιδιά της γης πιάναν γερά τα χέρια,
κορίτσια αγόρια στη σειρά και στήνανε χορό,
ο κύκλος θα γινότανε πολύ πολύ μεγάλος
και μια φορά τη γη μας θ’ αγκάλιαζε θαρρώ.***

***Αν όλα τα παιδιά της γης φωνάζαν τους μεγάλους
κι αφήναν τα γραφεία τους και μπαίνουν στο χορό,
ο κύκλος θα γινότανε ακόμα πιο μεγάλος
και δυο φορές τη γη μας θ’ αγκάλιαζε θαρρώ.***

***Θα ‘ρχόταν τότε τα πουλιά, θα ‘ρχόταν τα λουλούδια,
θα ‘ρχόταν και η Άνοιξη να μπει μες το χορό.
Κι ο κύκλος θα γινότανε ακόμα πιο μεγάλος
και τρεις φορές τη γη μας θ’ αγκάλιαζε θαρρώ.***

***Το γαϊτανάκι
της Ζωρζ Σαρή”***

Η κυκλική οικονομία, ένας ορισμός

“Η οικονομία είναι μια ιδεολογία, μια ανθρωπιστική επιστήμη.

Είναι εξ ορισμού ατελής.

**Αυτό σημαίνει ότι όταν οι επιπτώσεις μιας οικονομικής πολιτικής,
όπως για παράδειγμα της καπιταλιστικής,
είναι σε τέτοιο βαθμό καταστροφική
έχουμε 2 δυνατότητες:**

**1. κατά της διάρκειας της οικονομικής μας πορείας
όλα όσα μπορούμε να βελτιώσουμε
να τα βελτιώνουμε με διορθωτικές κινήσεις**

**2. όταν τα αποτελέσματα μιας οικονομικής πολιτικής
είναι τόσο καταστροφικά ώστε να μη χρίζουν διόρθωσης,
όπως η πραγματικότητα που αντιμετωπίζουμε σήμερα,
τότε είμαστε υποχρεωμένοι να βάλουμε τα δεδομένα μας κάτω
και να αναθεωρήσουμε το σύνολο της αποτυχημένης οικονομίας μας.”**

Αγάπη Καραμανλή

Συναντήσεις στους δρόμους της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Μέχρι σήμερα η ανάπτυξη βασίστηκε σε ένα οικονομικό μοντέλο εντατικής χρήσης των διαθέσιμων και εισαγόμενων πόρων χωρίς να υπολογίζονται οι μακροπρόθεσμες συνέπειες και με τις τιμές των πόρων να αυξάνονται διαρκώς.

Η αλλαγή που προτείνεται να γίνει μέσω της προσέγγισης της Κυκλικής Οικονομίας βασίζεται στη μεγιστοποίηση της απόδοσης των υπάρχοντων πόρων και στη μείωση των απωλειών κατά τη χρήση. Στο επίκεντρο της νέας παιδείας, του οικολογικού πολιτισμού ως βασική προϋπόθεση επιτυχίας, είναι να μάθουμε να υπολογίζουμε

και να εκτιμούμε ό,τι μέχρι σήμερα απορρίπτουμε ως πόρους και να μην αφήνουμε τίποτα αναξιοποίητο.

Παράλληλα θα πρέπει να εγκαταλείψουμε τη σημερινή προσέγγιση της εξόρυξης περιορισμένων πρώτων υλών από το έδαφος, της χρήσης τους για την παραγωγή ενός προϊόντος και στη συνέχεια της απόρριψης και της υπόγειας ταφής τους.

Επιγραμματικά η αλλαγή αυτή προϋποθέτει τη στροφή από το μοντέλο «προμήθεια, παραγωγή, κατανάλωση και απόρριψη» της συμβατικής γραμμικής οικονομίας, σε ένα μοντέλο κυκλικής οικονομίας που βασίζεται στο τετράπτυχο «επαναχρησιμοποίηση, επισκευή, ανακαίνιση και ανακύκλωση».

Πρόκειται για ουσιαστικό μέρος των προσπαθειών για τον εκσυγχρονισμό και τον μετασχηματισμό της παγκόσμιας οικονομίας, με στόχο τη στροφή της προς μια πιο βιώσιμη κατεύθυνση.

Η κυκλική οικονομία είναι ένα σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων που εστιάζει μακροπρόθεσμα στη μείωση της σπατάλης των πόρων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία, δίνοντας έμφαση στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πόρων, φυτικών και ζωικών υποπροϊόντων και βιοαποικοδομήσιμων υλικών, την ανάκτηση και την επαναχρησιμοποίηση προϊόντων, αλλά και την παραγωγή ενέργειας από τα απόβλητα παραγωγικών διαδικασιών, τη διατήρηση ενός προϊόντος σε καλή λειτουργική κατάσταση για μακρύ χρονικό διάστημα, την οικονομική αξιοποίηση προϊόντων για την παροχή υπηρεσιών σε πολλαπλούς χρήστες (*sharing economy*), και, τέλος, τη χρήση της υπηρεσίας που προσφέρει ένα προϊόν και όχι την κατοχή αυτού του ίδιου του προϊόντος. Έτσι, η κυκλική οικονομία είναι σε κάποιο βαθμό η μετεξέλιξη της ανακύκλωσης, αν και όχι μόνο.

Δείγμα της αυξανόμενης σημασίας της κυκλικής οικονομίας στην πορεία προς μια βιώσιμη ανάπτυξη είναι ότι από το 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκκίνησε μια φιλόδοξη δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία και ένα σχέδιο δράσης με μέτρα που καλύπτουν ολόκληρο τον κύκλο ζωής των προϊόντων: από τον σχεδιασμό, την προμήθεια πρώτων υλών, την παραγωγή και την κατανάλωση μέχρι τη διαχείριση των αποβλήτων και την αγορά δευτερογενών πρώτων υλών.

Μεταξύ των στόχων ήταν η μείωση της απόρριψης τροφίμων κατά 50% μέχρι το 2030, η εισαγωγή προτύπων ποιότητας για δευτερεύουσες πρώτες ύλες, μέτρα για την ενίσχυση της ανακυκλωσιμότητας των προϊόντων, μέτρα για την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων, για τα αγροτικά λιπάσματα κ.α. Επίσης έθεσε στόχο ότι η ανακύκλωση των οικιακών σκουπιδιών θα πρέπει να φτάσει το 65% μέχρι το 2030.

Η παγκόσμια καπιταλιστική συμβατική οικονομία είναι γραμμική: οι εταιρίες εξάγουν πόρους από το περιβάλλον, τους μετατρέπουν σε καταναλωτικά προϊόντα, τα οποία θα καταλήξουν κάποια στιγμή στα σκουπίδια “παίρνω-φτιάχνω-διαθέτω-απορρίπτω”. Έτσι, όμως, εξαντλούμε τους φυσικούς πόρους της γης και σπαταλάμε χρήσιμα υλικά.

Στη σύγχρονη οικονομία ο στόχος μας είναι να στραφούμε προς ένα κυκλικό μοντέλο διαχείρισης, όπου όλα τα απόβλητα επαναχρησιμοποιούνται ή ανακυκλώνονται.

Το κυκλικό οικονομικό μοντέλο είναι μια βιομηχανική (μμεΐται τη ζωή) προσέγγιση, μία σχολή σκέψης που έχει τη φύση ως παράδειγμα και θεωρεί ότι τα συστήματά μας πρέπει να λειτουργούν όπως οι οργανισμοί, επεξεργαζόμενα τα συστατικά που μπορούν να επιστρέψουν πίσω στον κύκλο.

Το μοντέλο αυτό βασίζεται σε πέντε αρχές:

α. Η εξάλειψη των αποβλήτων.

Τα βιολογικά και τεχνικά μέρη κάθε προϊόντος θα πρέπει να είναι σχεδιασμένα για αποσυναρμολόγηση και επαναπροσδιορισμό της χρήσης τους.

Τα βιολογικά μέρη είναι μη τοξικά και μπορούν απλά να κομποστοποιηθούν.

Τα τεχνικά, πολυμερή, κράματα και άλλα τεχνητά υλικά, πρέπει να είναι σχεδιασμένα για να χρησιμοποιηθούν ξανά με τη μικρότερη δυνατή ενέργεια.

β. Η ποικιλομορφία είναι δύναμη.

Τα πολυποίκιλα συστήματα με πολλές συνδέσεις και κλίμακες είναι πιο ανθεκτικά απέναντι σε εξωτερικά πλήγματα.

Το αντίθετο συμβαίνει με τα συστήματα που είναι φτιαγμένα με βάση την αποδοτικότητα.

γ. Η ενέργεια πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές.

δ. Οι τιμές πρέπει να αντανακλούν το πραγματικό κόστος.

ε. Το κλειδί είναι να σκεφτόμαστε με όρους συστήματος, να καταλαβαίνουμε πώς τα πράγματα επηρεάζουν το ένα το άλλο συνολικά.

Το πέρασμα από τη γραμμική στην κυκλική οικονομία σηματοδοτεί το τέλος της απαξίας του παραγόμενου προϊόντος και των φυσικών πόρων.

Σηματοδοτεί το τέλος της απαξίας του ανθρώπινου χρόνου (εργασία) και του φυσικού χώρου (φυσικός πλούτος).

Σηματοδοτεί το τέλος της απαξίας της ίδιας της οικονομίας.

Κεφάλαιο 8

Οι φυσικοί κύκλοι της Γης, μια προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα

Ο σεβασμός, που η ανθρώπινη δραστηριότητα οφείλει, στους φυσικούς κύκλους της Γης είναι η προϋπόθεση για την οικονομική και οικολογική βιωσιμότητα.

Ο πρώτος φυσικός κύκλος συμβαίνει στη βιόσφαιρα, στην επιφάνεια της Γης, εκεί όπου η ζωή είναι δυνατόν να υπάρξει. Είναι ο κύκλος της ζωής που συντελείται μεταξύ της χλωρίδας και της πανίδας. Τα φυτά παράγουν οξυγόνο και τροφή στα ζώα για να τραφούν. Τα ζώα παράγουν CO₂ και λίπασμα τρέφοντας μ' αυτόν τον τρόπο τα φυτά. Πρόκειται για ένα σύστημα ισορροπημένο και έναν κύκλο ταχύρρυθμο εφόσον αναπνέουμε κάθε δευτερόλεπτο και τρώμε κάθε μέρα.

Η βιόσφαιρα είναι ένα σύστημα ανοιχτό ως προς την ενέργεια. Η ηλιακή ενέργεια εισέρχεται σε αυτό και εξέρχεται από αυτό.

Η βιόσφαιρα είναι ένα σύστημα κλειστό ως προς την ύλη, “τίποτα δε χάνεται, τίποτα δε δημιουργείται, όλα αλλάζουν μορφή”. Η ύλη που υπήρχε στην αρχή της ιστορίας της Γης παραμένει σήμερα. Απλώς τα μόρια της ίδιας ύλης αναδιοργανώνονται.

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό της ύλης είναι ότι αποδομείται στη διάρκεια του χρόνου. Γίνεται σκόνη. Αντίθετα, όμως, από το αποτέλεσμα (τη σκόνη) δεν έχουμε την δυνατότητα να ανακτήσουμε ποτέ την αρχική μορφή του αντικειμένου. Το φαινόμενο αυτό λειτουργεί μόνο σε μια κατεύθυνση. Βρισκόμαστε στον χώρο της θερμοδυναμικής. Το φαινόμενο αυτό είναι η αρχή της εντροπίας.

Ο κόσμος, όπως τον ξέρουμε, συνεχίζει να υπάρχει, να ανθίζει και να ευημερεί χάρη στη φωτοσύνθεση που κάνουν τα φυτά με την ηλιακή ενέργεια. Η φωτοσύνθεση είναι αυτή που αναδομεί την ύλη, παράγοντας τις α' ύλες για τη σύνθεση της. Χωρίς τη φωτοσύνθεση θα ήμασταν καταδικασμένοι στο φαινόμενο της εντροπίας.

Ο δεύτερος γεωλογικός κύκλος είναι εξαιρετικά αργός και χρειάζεται εκατομμύρια χρόνια για να ολοκληρωθεί. Πρόκειται, όμως, για ένα σύστημα εξαιρετικά ισορροπημένο. Στον κύκλο αυτό α' ύλες από την λιθόσφαιρα ανεβαίνουν στην επιφάνεια της Γης με τις εκρήξεις των ηφαιστείων, τις γεωλογικές και τις κλιματικές αλλαγές. Η ίδια ποσότητα ύλης επανέρχεται στην λιθόσφαιρα από τη βιόσφαιρα μέσω φαινομένων όπως η καθίζηση και ορυκτοποίηση.

Η ανθρώπινη δραστηριότητα για να είναι βιώσιμη πρέπει να σέβεται την οικολογική βιωσιμότητα και τους φυσικούς κύκλους της ζωής.

Οι βασικές προϋποθέσεις για να μην προσβάλουμε την οικολογική βιωσιμότητα είναι 4:

α. Να μην εξάγουμε και σωρεύουμε συστηματικά μεγάλες ποσότητες υλικών από το υπέδαφος της Γης στην επιφάνεια της Γης, που η φύση δεν έχει τη δυνατότητα και τα μέσα να τα διαχειριστεί (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, μέταλλα κλπ), διαταράσσοντας τον 2ο γεωλογικό φυσικό κύκλο της λιθόσφαιρας και της βιόσφαιρας.

β. Να μη δημιουργούμε κατά την παραγωγική μας διαδικασία μεγάλες ποσότητες από χημικές ουσίες και χημικά υλικά, που η φύση δε γνωρίζει και δεν μπορεί να αποδομήσει ή τα αποδομεί με εξαιρετικά αργό ρυθμό (CO₂, συνθετικά υλικά κλπ). Τα υλικά αυτά σωρεύονται συστηματικά στην επιφάνεια της Γης γιατί η φύση δεν έχει τη δυνατότητα και τα μέσα να τα διαχειριστεί. Διαταράσσουμε έτσι τον 1ο φυσικό γεωλογικό κύκλο της βιόσφαιρας.

γ. Να μην απαξιωνούμε και καταστρέφουμε σταθερά τη φύση με ρυθμό ταχύτερο από τον φυσικό ρυθμό αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος γιατί δεν επιτρέπουμε στη Γη να λειτουργήσει τους φυσικούς της κύκλους (π.χ. κόβουμε δέντρα με ταχύτερο ρυθμό από αυτόν που μεγαλώνουν), να διαχειριστεί τις φυσικές καταστροφές που προκαλούμε και να διατηρήσει τη ζωή. Με τον τρόπο αυτό απομειώνουμε τη δυνατότητα της φύσης για φωτοσύνθεση και αναδόμηση της ύλης δίνοντας όλο και μεγαλύτερο χώρο στο φαινόμενο την εντροπίας.

δ. Να μη χρησιμοποιούμε συστηματικά ένα παραγωγικό μοντέλο (διαδικασίες παραγωγής, προμηθευτές και μοντέλα αγοράς) αρνητικό ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινωνίας των ανθρώπων. Να μην υψώνουμε τείχη αποκλεισμού στις κοινωνίες μας και να μην εμποδίζουμε τα άτομα να ικανοποιήσουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες τους ή τις επόμενες γενιές να ικανοποιήσουν τις δικές τους. Αναφερόμαστε εδώ στις 9 βασικές ανθρώπινες ανάγκες που είναι: η τροφή, η προστασία, η συμμετοχή, η κατανόηση, η στοργή, η ξεκούραση, η δημιουργικότητα, η ταυτότητα, η ελευθερία.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι βιωσιμότητα είναι η δυνατότητα των ανθρώπινων κοινωνιών να ενυπάρχουν και να πορεύονται αέναα στο εσωτερικό των φυσικών κύκλων.

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη με σταθερή κατεύθυνση τη βιωσιμότητα.

Η ανθρωπότητα το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να προσαρμοστεί και να λειτουργήσει μέσα στους κύκλους αυτούς.

Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, οι χώρες υιοθέτησαν μία σειρά από στόχους, επιδιώκοντας να δώσουν τέλος στη φτώχεια, να προστατεύσουν τον πλανήτη, αλλά και να διασφαλίσουν την ευημερία για όλους μας ως μέρος της νέας ατζέντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο κάθε στόχος έχει συγκεκριμένες επιδιώξεις οι οποίες αναμένονται να υλοποιηθούν μέχρι το 2030.

Οι στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι οι εξής:

Στόχος 1. Δίνουμε τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού.

Στόχος 2. Δίνουμε τέλος στην πείνα, επιτυγχάνουμε την επισιτιστική ασφάλεια, βελτιώνουμε τη διατροφή και προάγουμε τη βιώσιμη γεωργία.

Στόχος 3. Διασφαλίζουμε μία ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS



Στόχος 4. Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση, προάγοντας τις δια βίου μάθησης ευκαιρίες για όλους.

Στόχος 5. Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.

Στόχος 6. Διασφαλίζουμε τη διαθεσιμότητα και τη βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής για όλους.

Στόχος 7. Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.

Στόχος 8. Προάγουμε τη διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη καθώς και την πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους.

Στόχος 9. Δημιουργούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την ανοιχτή και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία.

Στόχος 10. Μειώνουμε την ανισότητα εντός και μεταξύ των χωρών.

Στόχος 11. Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές, βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς.

Στόχος 12. Διασφαλίζουμε τη βιώσιμη κατανάλωση και τις βιώσιμες μεθόδους παραγωγής.

Στόχος 13. Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.

Στόχος 14. Προστατεύουμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στόχος 15. Προστατεύουμε, αποκαθιστούμε και προωθούμε τη βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων, διαχειριζόμαστε με βιώσιμο τρόπο τα δάση, καταπολεμούμε την ερημοποίηση, αναστρέφουμε την υποβάθμιση του εδάφους και σταματούμε την απώλεια της βιοποικιλότητας.

Στόχος 16. Προάγουμε ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς, υπεύθυνους και συμμετοχικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα.

Στόχος 17. Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Το χρήμα χρέος

**“Η εκποίηση του εθνικού και του ατομικού μας πλούτου
οργανώνεται πολύ προσεκτικά
από ένα καθεστώς εξουσίας
που βρίσκεται στα όρια της παραβατικότητας και της αδιαφάνειας.
Με ύποπτες συμφωνίες κρατικών παραγόντων και επιχειρηματιών.
Με δανεισμό, από υπερχρεωμένες τράπεζες,
ανακεφαλαιωποιημένες επανειλημμένα
με χρήματα των Ελλήνων πολιτών,
σε ιδιώτες, για την εξαγορά του εθνικού μας πλούτου.
Μια ζοφερή στρατηγική
που θέλει να καταστήσει τη χώρα μας
μια χώρα χωρίς χώρο.
Είναι η ίδια ζοφερή στρατηγική
που έχει συρρικνώσει τη ζωή των Ελλήνων
σε μια ζωή χωρίς χρόνο.
Ο χρόνος της ζωής μας δεν μας ανήκει πια.
Τον χρωστάμε.
Το ίδιο ισχύει για τα παιδιά μας,
το ίδιο ισχύει για τα αγέννητα εγγόνια μας.
Αυτή είναι η θεωρία του εφιάλτη.
Ο παραγωγικός χρόνος του καθένα από εμάς
ανήκει στον πλούσιο δανειστή μας!
Ο πολίτης βρίσκεται σήμερα ανάμεσα σε δύο υπαρξιακούς κινδύνους.
Αφού υποθήκευσε τον παραγωγικό χρόνο,
με την γνωστή σε όλους μας διαδικασία
του ιδιωτικού και του δημόσιου χρέους,
τώρα βγαίνει από το συρτάρι το δεύτερο σενάριο.**

**Ένα μέρος του υποθηκευμένου χρόνου μπορεί να το εξαγοράσει
πουλώντας τον εθνικό του χώρο.**

**Μας προτείνουν να γίνουμε εργαζόμενοι χωρίς δικό μας χρόνο
σε μια χώρα χωρίς δικό της χώρο.”**

Αγάπη Καραμανλή

**Ομιλία για την πώληση της δημόσιας περιουσίας και του Αιγιαλού
Αθήνα, 2014**

Εδώ και δεκαετίες το δημόσιο χρέος που αντιμετωπίζουν οι αναπτυγμένες χώρες δε σταμάτησε να μεγαλώνει. Αυτό το γενικευμένο δημόσιο χρέος υποχρεώνει τις περισσότερες κυβερνήσεις στη μείωση του κοινωνικού κράτους, δηλαδή της χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα (και συγκεκριμένα της παιδείας, της δικαιοσύνης, των συντάξεων, του πολιτισμού, της κοινωνικής προστασίας, της υγείας) με επιβλαβείς συνέπειες στη πλειονότητα του πληθυσμού. Θα ήταν, λοιπόν, σημαντικό να κατανοήσουμε τα αίτια ενός τέτοιου χρέους, το οποίο, σε αντίθεση με τη γενικευμένη λαϊκή άποψη, δεν προέρχεται από τα υπερβολικά έξοδα του κράτους. Η αλήθεια είναι λίγο διαφορετική και αξίζει να τη γνωρίσουμε, ώστε οι καταβολές του δημόσιου χρέους να μην αποτελούν ένα μυστήριο για μας.

α. Η κατανόηση του νομισματικού συστήματος

1. Ο ορισμός του νόμιμου χρήματος

Το νόμιμο χρήμα, με τη μορφή του τραπεζογραμμάτιου και του μεταλλικού κέρματος είναι αυτό που βρίσκεται μέσα στο πορτοφόλι μας και το χρησιμοποιούμε τη στιγμή που πραγματοποιούμε μια αγορά. Αυτό το είδος του νόμιμου χρήματος υπάρχει από την αρχαιότητα, με τη μορφή νομισμάτων από μέταλλο αρκετά πολύτιμο ώστε να του αποδίδεται καθολική εμπιστοσύνη (νομισματική πίστη), η βασική προϋπόθεση για τις εμπορικές συναλλαγές.

Τον 20^ο αιώνα ένα πολύτιμο μέταλλο διατηρούσε πάντα πρωτεύουσα θέση στις εμπορικές συναλλαγές, ο χρυσός. Πραγματικά, κάθε μεταλλικό κέρμα και

τραπεζογραμμάτιο αντιπροσωπεύονταν θεωρητικά από την ισοδυναμία του σε χρυσό κάπου σε μια τράπεζα. Επιπλέον, οι χώρες ήταν υποχρεωμένες να πληρώνουν τις μεταξύ τους συναλλαγές κατευθείαν με πλάκες χρυσού. Μπορούμε κατά κάποιον τρόπο να πούμε ότι το χρήμα της εποχής ήταν ο χρυσός.

Από το 1973 τα εθνικά νομίσματα δε συνδέονται πλέον με κανένα πολύτιμο μέταλλο. Οι χώρες ολοκληρώνουν τις συναλλαγές τους χρησιμοποιώντας τα εθνικά τους νομίσματα, των οποίων η ισοδυναμία διαμορφώνεται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το καινούριο εργαλείο νομισματικής πίστης, το καινούριο νόμιμο χρήμα είναι τα κέρματα και τα τραπεζογραμμάτια που βρίσκονται μέσα στο πορτοφόλι σας.

Μια βασική διαφορά μεταξύ του χρυσού και του νομίσματος είναι ότι ο χρυσός υπάρχει σε περιορισμένη ποσότητα, ενώ το νόμιμο χρήμα μπορεί να δημιουργείται από την Κεντρική Τράπεζα της κάθε χώρας.

Μια χώρα μπορεί να ωφελείται απεριόριστα από τη δημιουργία εθνικού νομίσματος;

Στην πραγματικότητα **όχι**.

- Εάν μια χώρα αγοράζει περισσότερο από όσο πουλάει τότε η ισοδυναμία του νομίσματος της σε σχέση με της πωλήτριας χώρας θα παρουσιάσει αρνητική πρόοδο, δημιουργώντας σχέση εξάρτησης. Θα είναι ολοένα και πιο δύσκολο να εισάγει προϊόντα γιατί θα κοστίζουν ολοένα και ακριβότερα. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται υποτίμηση του νομίσματος.
- Αν ο χρηματικός όγκος αυξάνεται πιο γρήγορα από την πραγματική οικονομία τότε το χρήμα θα κατακλύσει την αγορά και θα χάσει την αξία του γιατί θα είναι διαθέσιμο σε όλους, πωλητές και αγοραστές, σε μεγαλύτερη ποσότητα. Αυτό μεταφράζεται με μια γενικευμένη αύξηση των τιμών. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται πληθωρισμός.

2. Ο ορισμός του πλασματικού χρήματος

Ιδιαίτερα διαδεδομένο είναι το πλασματικό χρήμα. Για να το κατανοήσουμε καλύτερα πρέπει να γυρίσουμε πίσω στην ιστορία.

Το 17^ο αιώνα οι χρυσοχόοι είχαν υπό την ευθύνη τους τη φύλαξη της περιουσίας των οικείων τους πλουσίων εμπόρων στο προσωπικό τους θησαυροφυλάκιο. Διαθέτοντας μια τεράστια ποσότητα χρυσού αχρησιμοποίητη, οι χρυσοχόοι δάνειζαν ένα μέρος αυτού του πλούτου με στόχο να το ανακτήσουν συνοδευμένο από ένα ζουμερό τόκο. Αλλά, όταν δάνειζαν τα πλούτη τους δεν τα δάνειζαν στην υλική τους υπόσταση αυτή καθεαυτή αλλά με τη μορφή ανταλλασσόμενης επιστολής. Οι επιστολές αυτές, που ήταν πολύ πιο εύχρηστες στη μεταφορά, ήταν ανταλλάξιμες οποιαδήποτε στιγμή με τα πλούτη που αντιπροσώπευαν. Όμως, οι ανταλλαγές συνέβαιναν πολύ σπάνια. Οι επιστολές διέθεταν την επαρκή αξιοπιστία για να χρησιμοποιούνται οι ίδιες στις συναλλαγές ως καθολικό νόμισμα. Έτσι, παρόλα τα δάνεια, υπήρχαν πάντα θησαυροί μέσα στο θησαυροφυλάκιο των χρυσοχόων.

Γιατί λοιπόν, να μη δανείσουν περισσότερες επιστολές από τους θησαυρούς του θησαυροφυλακίου; Αυτό θα δημιουργούσε μεγαλύτερη ευκαιρία πλουτισμού μέσω του επιτοκίου και, όσο οι δανειζόμενοι δεν ερχόταν να ανταλλάξουν τις επιστολές τους όλοι μαζί, το σύστημα θα λειτουργούσε.

Με τον τρόπο αυτό οι χρυσοχόοι έγιναν τραπεζίτες, δηλαδή δανειστές μιας ποσότητας χρήματος που δεν είχαν στην κατοχή τους και που πάνω απ' όλα δεν υπήρχε.

3. Το τραπεζικό σύστημα σήμερα λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο

Στις μέρες μας οι χρυσοχόοι είναι οι τράπεζες, οι θησαυροί στο θησαυροφυλάκιο είναι το νόμιμο χρήμα σε μορφή τραπεζογραμμάτων και κερμάτων και οι ανταλλασσόμενες επιστολές είναι το πλασματικό χρήμα.

Όταν δανειζόμαστε σε μία τράπεζα, αυτή δε μας δίνει ένα μέρος των χρημάτων των καταθετών της σε μορφή νόμιμου χρήματος. Μας δίνει πλασματικό χρήμα το οποίο δημιουργείται με την εμφάνιση του δανείου και εξαφανίζεται όταν το δάνειο εξοφλείται. Το πλασματικό χρήμα είναι οποιαδήποτε στιγμή ανταλλάξιμο με νόμιμο χρήμα, αλλά, όπως και για τους χρυσοχόους, αυτό συμβαίνει σπάνια.

Οι τράπεζες, λοιπόν, μπορούν να δανείσουν μεγαλύτερο όγκο χρήματος από τα πραγματικά διαθέσιμα. Μπορούν να δανείζουν 9 φορές την αξία του πραγματικού τους διαθέσιμου. Εκτιμάται σήμερα ότι τα πραγματικά διαθέσιμα των τραπεζών

είναι της τάξεως του 15% του συνολικού όγκου των συναλλαγών ενώ οι τράπεζες μπορούν να δανείσουν έως 9 φορές περισσότερο από τα πραγματικά τους διαθέσιμα. Αυτή η ιδιαιτερότητα του τραπεζικού συστήματος ονομάζεται σύστημα κλασματικών αποθεμάτων.

4. Ανακεφαλαιώνοντας

- Το νόμιμο χρήμα δημιουργείται στις Κεντρικές Τράπεζες, οι οποίες είναι κυβερνητικοί φορείς. Τα κέρματα και τα τραπεζογραμμάτια είναι μια σταθερή μορφή του νόμιμου χρήματος, αποτελούν μέρος της νομισματικής πίστης και του εθνικού νομίσματος και αντιπροσωπεύουν την πραγματική οικονομία.
- Το πλασματικό χρήμα δημιουργείται από τις Εμπορικές Τράπεζες, οι οποίες είναι συνήθως Ιδιωτικές Τράπεζες. Αυτή η δημιουργία πλασματικού χρήματος προϋποθέτει τη σύναψη δανείου και υπάρχει μόνο στο πλαίσιο ενός χρέους.

β. Η απαρχή του δημόσιου χρέους

1. Το άρθρο 123 της συνθήκης της Λισαβόνας

Τα κράτη παλαιότερα είχαν απεριόριστη δυνατότητα δημιουργίας χρήματος μέσω της κεντρικής τους τράπεζας. Αυτό δεν ισχύει πια. Το άρθρο 123 της συνθήκης της Λισαβόνας, υπογεγραμμένο από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορίζει και απαγορεύει στην Κεντρική Ευρωπαϊκή Τράπεζα και στις Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών να δανείσουν χρήματα σε κρατικό φορέα. Το παρόν άρθρο υπήρχε ήδη στη συνθήκη του Μάαστριχ και στο γαλλικό νόμο από το 1973. Είναι ένα πολύ σημαντικό άρθρο γιατί αναγκάζει τα κράτη να χρηματοδοτηθούν από τις χρηματαγορές και τις Ιδιωτικές Τράπεζες. Αντίθετα, στην περίπτωση που οι Ιδιωτικές Τράπεζες δεν έχουν αρκετά διαθέσιμα δεν υπάρχει πρόβλημα γιατί μπορούν να έχουν πρόσβαση στην Κεντρική Τράπεζα.

2. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της παραπάνω διαδικασίας στο χρήμα;

Κάθε οικονομία σε αυξανόμενη ανάπτυξη συνδυάζεται με μια λογική και ανάλογη αύξηση του χρηματικού της όγκου. Αλλά στο σύστημα που μόλις περιγράψαμε οι Ιδιωτικές Τράπεζες είναι ο βασικός ενδιάμεσος για τη δημιουργία χρήματος. Πράγματι, τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και τα κράτη μπορούν να απευθυνθούν μόνο στη χρηματαγορά για να χρηματοδοτηθούν. Ως εκ τούτου, το χρήμα των Εμπορικών Τραπεζών, δηλαδή το πλασματικό χρήμα, γίνεται το βασικό εργαλείο της χρηματοδότησης ολόκληρου του έθνους. Αυτό ισχύει ακόμη κι όταν μια Εμπορική Τράπεζα ζητά τη βοήθεια της Κεντρικής Τράπεζας - για μια ποσότητα νόμιμου χρήματος που θα της δοθεί, η Εμπορική Τράπεζα μπορεί να αποδώσει μια πολύ μεγαλύτερη ποσότητα χρήματος (1 προς 9). Έτσι, περισσότερο από το 90% της συνολικής ποσότητας χρήματος σε κυκλοφορία στη σημερινή οικονομία είναι πλασματικό χρήμα, το οποίο διαχειρίζονται οι Εμπορικές Τράπεζες.

3. Το χρέος

Ας μιλήσουμε, τώρα, για μια σημαντική επίπτωση στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Το χρέος. Όπως είδαμε, πάνω από το 90% του χρηματοοικονομικού όγκου σε κυκλοφορία αποτελείται από πλασματικό χρήμα. Όμως, το πλασματικό χρήμα δεν υπάρχει παρά μόνο στο πλαίσιο ενός χρέους. Αυτό σημαίνει ότι, μια οικονομία που έχει κατακλυστεί από πλασματικό χρήμα είναι μια οικονομία χρεωμένη.

Είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι αυτό το χρέος είναι η φυσική συνέπεια του χρηματοοικονομικού μας συστήματος. Δεν οφείλεται σε υπερβολικά έξοδα της κοινωνίας αλλά πολύ απλά στο ότι η δημιουργία πλασματικού χρήματος είναι δυνατή μόνο μέσα από τη δανειακή πίστωση. Αν αντικαταστήσουμε το πλασματικό χρήμα με νόμιμο σταθερό χρήμα ο χρηματικός όγκος θα ήταν ο ίδιος και ο πληθωρισμός της ίδιας τάξης ενώ το συνολικό χρέος της κοινωνίας θα ήταν πολύ μικρότερο.

4. Κάποια παραδείγματα

Παράδειγμα 1: ΗΠΑ

Το συνολικό χρέος των Ηνωμένων Πολιτειών (δημόσιο + ιδιωτικό) είναι περίπου 60 τρισεκατομμύρια δολάρια, ένα χρέος τεράστιο, που δεν υποστηρίζεται μόνο από τα ξένα κράτη αλλά, στο μεγαλύτερό του μέρος, από τις αμερικάνικες Ιδιωτικές Τράπεζες.

Παράδειγμα 2: Γαλλία

Ποιο θα ήταν το γαλλικό χρέος αν η Γαλλία δανειζόταν από την Κεντρική Τράπεζα και όχι από τη χρηματαγορά;

1. Όταν ένα κράτος δανείζεται από μια Εμπορική Τράπεζα της οφείλει αμοιβή. Η αμοιβή είναι το επιτόκιο.
2. Όταν ένα κράτος δανείζεται από την Κεντρική του Τράπεζα δεν υπάρχει αμοιβή διότι το κράτος δημιουργεί, κατά κάποιον τρόπο, χρήματα για τον εαυτό του. Δεν υπάρχει επιτόκιο.

Το γαλλικό κράτος δανειζόταν με 0 επιτόκιο πριν το 1973. Μετρώντας την επίπτωση του επιτοκίου από το 1973 κι έπειτα έχουμε τα εξής αποτελέσματα.

συνολικό επιτόκιο του δημόσιου χρέους από το 1973	1.400 δισεκατομμύρια ευρώ
συνολικό σημερινό δημόσιο χρέος της Γαλλίας	1.500 δισεκατομμύρια ευρώ

Η ουσία του δημόσιου χρέους μπορεί να εξηγηθεί αποκλειστικά από το σημερινό σύστημα δημιουργίας χρήματος που είναι βασισμένο στην πίστωση με επιτόκιο. Αυτό συμβαίνει χωρίς την παρέμβαση των δημόσιων δαπανών, της κοινωνικής ασφάλισης ή την έλλειψη ανταγωνιστικότητας, που συνήθως αποτελούν τους κοινά αποδεκτούς λόγους.

γ. Συμπεράσματα

1. Πριν από κάποιες δεκαετίες το κράτος μπορούσε να πληρώνει τις επενδύσεις του δανειζόμενο με επιτόκιο 0% από την Κεντρική του Τράπεζα, δημιουργώντας νόμιμο χρήμα.
2. Σήμερα τα κράτη είναι υποχρεωμένα να δανείζονται από τις Εμπορικές Τράπεζες με επιτόκιο μη μηδενικό δημιουργώντας πλασματικό χρήμα.

3. Αυτή η υποχρέωση προσφέρει στον χρηματοπιστωτικό κόσμο τεράστια εισοδήματα και την εξουσία να επηρεάζει τις κυβερνήσεις λόγω του μη αναστρέψιμου ρόλου του στην χρηματοδότηση των κρατών.
4. Η δημιουργία χρήματος με επιτόκιο μέσω της δανειακής πίστωσης έχει σαν αποτέλεσμα την αυξητική και αναπόφευκτη υπερχρέωση της κοινωνίας και της δημόσιας εξουσίας.
5. Η υπερχρέωση συνήθως χρεώνεται ως αποτυχία της δημόσιας εξουσίας στη διαχείριση των δαπανών. Με τον τρόπο αυτό, η δημόσια εξουσία απαξιώνεται σημαντικά, επηρεάζεται η κυριαρχία της και περιορίζεται η δυνατότητα δράσης της.
6. Στην πραγματικότητα, όμως, η υπερχρέωση αυτή οφείλεται στο πρωτοφανές προνόμιο που έχει χορηγηθεί στις Εμπορικές Τράπεζες.

Το σύστημα αυτό αποτελεί μια μνημειώδη απάτη που δημιουργεί τις περιουσίες των λίγων εις βάρος όλων των υπολοίπων. Οφείλει την ύπαρξή του στην άγνοια των πολλών. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η καλλιέργεια αυτής της γνώσης και η διάδοση της σε ένα διαρκώς και περισσότερο διευρυμένο περιβάλλον.

δ. Ο παγκόσμιος οικονομικός δολοφόνος

Η μορφή «υποδούλωσης» του λαού μιας χώρας στους διεθνείς οργανισμούς δανειοδότησης, που τα ίδια τραπεζικά καρτέλ δημιούργησαν τον 20ο αιώνα, όπως την Παγκόσμια Τράπεζα (ΠΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), εφαρμόζεται παγκόσμια.

Ειδικοί οικονομικοί πράκτορες (οι οποίοι εργοδοτούνται από διάφορους οικονομικούς οργανισμούς ανάπτυξης και εμπορίου και εξυπηρετούν τα συμφέροντα της παγκόσμιας καπιταλιστικής - εταιροκρατικής ολιγαρχίας), αφού εντοπίσουν μια αναπτυσσόμενη χώρα, προσεγγίζουν την άρχουσα πολιτική και οικονομική τάξη, πείθοντας τους πως, για την ανάπτυξη της χώρας τους, αλλά και για το δικό τους όφελος, θα βοηθήσουν να εγκριθεί η χώρα τους για παροχή αναπτυξιακού δανείου από την ΠΤ ή το ΔΝΤ. Το δάνειο, συνήθως, καταλήγει στις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και σε μία μικρή ολιγαρχία της χώρας ενώ η

πλειονότητα του λαού και η χώρα η ίδια, δεν επωφελούνται καθόλου. Αντιθέτως καλούνται κάθε φορά να το αποπληρώσουν.

Πιο σημαντικό, όμως, είναι ότι στους όρους του δανείου περιλαμβάνονται και τα λεγόμενα Προγράμματα Προσαρμογής, βάσει των οποίων η χώρα πρέπει να προβεί σε ιδιωτικοποιήσεις των βασικών κρατικών εταιρειών και μειώσεις των κοινωνικών παροχών (ειδικά αυτών που αφορούν την εκπαίδευση και την υγεία), ως προϋπόθεση για να αρθούν οι περιορισμοί στο εμπόριο και να υιοθετηθούν μέτρα στήριξης του ελεύθερου εμπορίου. Φυσική κατάληξη όλων αυτών είναι η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος αλλά και της εθνικής κυριαρχίας.

Αυτά τα προγράμματα έχουν ως στόχο να ανοίξουν την αγορά της χώρας σε προϊόντα από άλλες χώρες και, όταν η κυβέρνηση δε θα μπορεί να αποπληρώσει τα δάνειά της, να αναγκαστεί να ξεπουλήσει τον όποιον φυσικό της πλούτο σε τιμή ευκαιρίας σε πολυεθνικές εταιρείες.

Για το λόγο αυτό κάθε αρχηγός κράτους που εθνικοποιεί το φυσικό πλούτο της χώρας του και απαιτεί από τις ξένες εταιρείες να πληρώνουν ανάλογα με τα κέρδη τους, κατηγορείται ότι είναι δικτάτορας, ώστε να εκδιωχθεί από την εξουσία, αν βέβαια εν τω μεταξύ δεν εξαγοραστεί.

Με τον τρόπο αυτόν απομακρύνθηκε από την εξουσία ο εκλεγμένος πρόεδρος του Ιράν Δρ. Μοχάμεντ Μόσσαντεγκ, επειδή απαίτησε από τις ξένες πετρελαϊκές εταιρείες αυτά που πίστευε ότι αναλογούσαν στη χώρα του. Για τους ίδιους λόγους, δολοφονήθηκε, ο ηγέτης του Εκουαδόρ Χάιμε Ρόντος Αγγουλέρα το 1981, αλλά και ο πρόεδρος του Παναμά Όμαρ Τορίχος το 1981, ενώ εναντίον του Προέδρου της Βενεζουέλας Χούγκο Τσάβες οργανώθηκε το 2002 πραξικόπημα.

Αυτές οι πρακτικές οικονομικού εκβιασμού χρησιμοποιήθηκαν και σε πολλές άλλες χώρες, ώστε η παγκόσμια καπιταλιστική εταιροκρατία να μπορέσει να εξαγοράσει το φυσικό τους πλούτο.

Η περίπτωση του Ιράν έδειξε πόσο εύκολα, με τη βοήθεια των ΜΜΕ και των ιδιωτικών πρακτόρων (νομικών ή οικονομικών συμβούλων διαφόρων οργανισμών ή εταιρειών δημοσίων σχέσεων), που δεν έχουν άμεση σχέση με την κυβέρνηση, μπορεί ένας ηγέτης να χαρακτηριστεί και να κατηγορηθεί ως δικτάτορας, μέσω της

χαλιναγώγησης της κοινής γνώμης, σε βαθμό που η κοινή γνώμη θα επιτρέψει, ακόμα και στρατιωτική επέμβαση εναντίον της χώρας αυτής.

ε. Οι πιστωτικές κάρτες

Οι περιοδικές οικονομικές κρίσεις είναι επίσης μία μέθοδος, με την οποία, αναπτυγμένα ή αναπτυσσόμενα κράτη, αναγκάζονται να προσαρμοστούν σε νέα οικονομικά προγράμματα, υπό τις οδηγίες, πλέον, της παγκόσμιας ολιγαρχικής καπιταλιστικής εταιροκρατίας. Η εξέλιξη, μάλιστα, της τεχνολογίας, προσφέρει τη δυνατότητα περαιτέρω διεύρυνσης της φιλοσοφίας δημιουργίας πλασματικής αξίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει τα πιο πάνω, είναι η δραματική έκρηξη της αγοράς των πιστωτικών καρτών τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, υπό τη σκιά της οικονομικής κρίσης ο χρηματιστηριακός και τραπεζικός κλάδος των Η.Π.Α έβλεπε τα κέρδη του να εκμηδενίζονται υπό το ρυθμιζόμενο ύψος των επιτοκίων που μπορούσε μια τράπεζα να δανείσει σε τρίτους.

Η Πολιτεία της Νότιας Ντακότας ήταν η πρώτη Πολιτεία που ήρε τους περιορισμούς στα επιτόκια προσελκύνοντας έτσι πολύ σύντομα σχεδόν όλα τα κεντρικά τμήματα πιστωτικών καρτών των μεγαλύτερων αμερικανικών τραπεζών. Το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, ψήφισε τότε το Νόμο Μαρκέτ (μετά από πιέσεις των τραπεζών), σύμφωνα με τον οποίο, μία τράπεζα, μπορούσε να εξάγει τα επιτόκια της σε άλλες Πολιτείες.

Δεν είχε πλέον σημασία σε πια Πολιτεία το δάνειο θα συμφωνείτο, αλλά σε ποια Πολιτεία η κεντρική απόφαση και η επεξεργασία της αίτησης της πιστωτικής κάρτας θα γινόταν.

Αυτή η απορρύθμιση του νομικού πλαισίου που προστάτευε τους πολίτες από την ασύδοτη κερδοσκοπία των τραπεζών, με τη βοήθεια της τεχνολογίας (που επέτρεψε την, σε σχεδόν πραγματικό χρόνο, παρακολούθηση και αποθήκευση προσωπικών χρηματοοικονομικών δεδομένων), υποβοήθησε στην εξάπλωση του δικτύου των πιστωτικών καρτών και στην κατηγοριοποίηση (φακέλωμα) όλων των καταναλωτών, σε αξιόπιστους ή σε αναξιόπιστους χρεώστες.

Αυτή η νοοτροπία δημιουργίας πλασματικού χρήματος είναι συμβατή με μια οικονομική φιλοσοφία που στοχεύει στη μονοδιάστατη, αριθμητική φιλοσοφία της οικονομικής μεγέθυνσης και όχι στην πολυδιάστατη φιλοσοφία της οικονομικής ανάπτυξης.

Η παγκόσμια εταιροκρατία έχει εδραιωθεί με τη βοήθεια της τακτικής της «περιστρεφόμενης πόρτας» που ακολουθείται από τις κυριότερες πολυεθνικές εταιρείες, τις τράπεζες, τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς και τις κυβερνήσεις.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι οι οικονομολόγοι αναλυτές αναφέρουν κατ' επανάληψη πως η κρίση είναι εμπεδωμένη μέσα στο σύστημα, ως ένας μηχανισμός ανανέωσης, εξοντώνοντας τους αδύνατους, οι οποίοι, προσπαθούν να επωμισθούν όσο το δυνατό λιγότερα χρέη, μεταφέροντας το μεγαλύτερο μέρος αυτών των χρεών σε τρίτους. Κάτι σαν τις μουσικές καρέκλες. Όταν τελειώσει η μουσική, πάντα μένει κάποιος όρθιος, εκτεθειμένος.

Το αγροδιατροφικό χρέος

Εάν υπάρχει ένα πεδίο όπου το γεωγραφικό σύνορο Βορρά-Νότου παραμένει απόλυτο, είναι η τροφή του κόσμου. Αν παρατηρήσουμε τον παγκόσμιο χάρτη του υποσιτισμού συνειδητοποιούμε αμέσως την καταστροφική πείνα στις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Αυτή αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες αποτυχίες του σημερινού οικονομικού συστήματος. Την ίδια στιγμή που η γεωργική παραγωγή δεν υπήρξε ποτέ τόσο άφθονη, ο ένας στους επτά ανθρώπους πεινάει, τουλάχιστον το ένα τρίτο του παραγόμενου τροφίμου σπαταλιέται και τα υπέρβαρα άτομα, απόρροια της κακής ποιότητας της παραγόμενης τροφής και της ανθυγιεινής διατροφικής πρότασης του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος, υπερβαίνουν πλέον τον αριθμό των πεινασμένων ανθρώπων.

Οι αριθμοί αυτοί μαρτυρούν τον παραλογισμό του κυρίαρχου αγροδιατροφικού μοντέλου, που μαστίζεται από τις επιταγές ενός οικονομικού συστήματος που καθιερώνει στην καθημερινή πρακτική τον νόμο της ζούγκλας. Του απεριόριστου κέρδους, της μη διανομής του και του υπέρμετρου ανταγωνισμού.

α. Η γέννηση ενός αγροτικού και διατροφικού χρέους

Οι ιστορικές αιτίες που εξηγούν αυτή την κατάσταση είναι ακριβώς οι ίδιες με αυτές που εξηγούν το οικολογικό χρέος: ο αποικισμός, η εντατική εκμετάλλευση, τα σχέδια διαρθρωτικής προσαρμογής. Οι αλλαγές στη γεωργική παραγωγή, που έγιναν πρώτα από τον άποικο και έπειτα από τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέσω των κανόνων του παιχνιδιού του παγκόσμιου εμπορίου, επιβάλλουν να αναγνωρίσουμε ότι το αγροδιατροφικό χρέος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του

οικολογικού χρέους. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το περιβάλλον καταλήγουν πάντα να έχουν αντίκτυπο στη τροφή του πληθυσμού.

Με τον αποικισμό, η δομή της παραγωγής τροφίμων στις χώρες του Τρίτου Κόσμου μετασχηματίστηκε πλήρως προκειμένου να προμηθευτούν οι μητροπόλεις με τους πόρους που χρειάζονταν. Η προώθηση του συνόλου των εξαγωγών σε βάρος της παραγωγής τροφίμων καθιστούν τις χώρες αυτές εξαιρετικά ευάλωτες σε κλιματολογικούς κινδύνους. Οι φυσικές καταστροφές πλήττουν βίαια έναν ήδη γονατισμένο αγροτικό πληθυσμό και ανοίγουν τον δρόμο στην παγκόσμια αγορά.

Γιατί, όπως και οι Άγγλοι χωρικοί αρκετούς αιώνες πριν, χιλιάδες παραγωγοί εξαρτώνται από μια εξωτερική προσφορά, από τις συνθήκες της αγοράς, από την υποβολή της γεωργίας στο αποικιακό καπιταλιστικό μοντέλο. Οι συνέπειες εξακολουθούν να είναι ορατές σήμερα, καθώς το 70% των χωρών του Νότου είναι καθαροί εισαγωγείς του συνόλου των προϊόντων διατροφής.

Αυτή η εξέλιξη των αγροτών στο Νότο συνεχίστηκε μετά την ανεξαρτησία τους από την αποικιοκρατία. Και εδώ η χρήση του χρέους ήταν θεμελιώδης, δεδομένου ότι τα σχέδια διαρθρωτικής προσαρμογής που επέβαλε το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα ενίσχυαν μόνο την προτεραιότητα που είχε ήδη δοθεί στις εξαγωγικές καλλιέργειες, οι οποίες ήταν απαραίτητες για τη συσσώρευση συναλλάγματος. Ως αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής πρακτικής, η εξάρτηση από την παγκόσμια αγορά χωρών του Τρίτου Κόσμου αυξήθηκε και χώρες που ήταν αυτάρκεις παραδοσιακά αναγκάζονται να εισάγουν τα βασικά διατροφικά τους προϊόντα από τις κυρίαρχες δυτικές οικονομίες.

Το άνοιγμα των εμπορικών συνόρων που προωθήθηκε από τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τη δεκαετία του 1980 είχε καταστροφικές συνέπειες για την αγροδιατροφική αλυσίδα ολόκληρων λαών. Στην αγροτική παραγωγή, όπως και στη βιομηχανία, οι μεγάλες δυνάμεις (Μεγάλη Βρετανία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ιαπωνία) αναπτύχθηκαν προστατεύοντας τους παραγωγούς τους από τον ξένο ανταγωνισμό. Μόνο όταν η θέση ισχύος τους καθιερώθηκε, επέβαλαν, με το

πρόσχημα του φιλελευθερισμού, το ελεύθερο εμπόριο στους λιγότερο ανταγωνιστικούς εταίρους τους.

Διαμόρφωσαν με τον τρόπο αυτό τη συνθήκη για να πυροδοτηθεί ο μηχανισμός του χρέους.

Το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα πίεσαν τις χρεωμένες χώρες να επιβάλλουν το ελεύθερο εμπόριο στα αγροτικά προϊόντα. Η άρση των μέτρων προστασίας των κρατών για την εγχώρια παραγωγή αποτέλεσε μία από τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση νέων πιστώσεων, οι οποίες προορίζονταν να εξοφλήσουν το χρέος, διαιωνίζοντας τον σπειροειδή κύκλο του. Έτσι, ξεκίνησε ένας αθέμιτος αγώνας δρόμου για όλους τους αγρότες παγκοσμίως. Από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις της Βραζιλίας ή της Αυστραλίας, τους μικροκαλλιεργητές και τους επιδοτούμενους αγρότες στην Ευρώπη, την Βόρεια Αμερική και τον υπόλοιπο κόσμο.

Μια γνωστή πρακτική του φιλελεύθερου οικονομικού συστήματος που χρησιμοποιεί δύο μέτρα και δύο σταθμά στις παγκοσμιοποιημένες οικονομικές του σχέσεις. Ενώ τα κράτη του λεγόμενου Νότου, μέσω των μέτρων διαρθρωτικής προσαρμογής ή του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) απαγορεύεται να υποστηρίξουν τους μικρούς τους παραγωγούς, οι αμερικανικές και οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επιχορηγούν τους αγρότες τους με δισεκατομμύρια δολάρια. Οι κανόνες του παιχνιδιού είναι μεροληπτικοί. Οι επιδοτήσεις που χορηγούνται γενναιόδωρα από τον Βορρά οδηγούν σε ένα σύστημα που τους επιτρέπει να πουλήσουν κάτω από την τιμή κόστους τους. Ενώ επιβάλλουν το ελεύθερο εμπόριο σε όλους, αφήνουν τους εαυτούς τους να εφαρμόζουν τους κανόνες επιδότησης, οι οποίοι αντισταθμίζουν τη διαφορά μεταξύ της τιμής της διεθνούς αγοράς και της τιμής κόστους των γεωργών τους. Από την άλλη πλευρά, οι φτωχές χώρες δεν μπορούν να κάνουν το ίδιο, επειδή δε διαθέτουν τους δημοσιονομικούς πόρους για να επιδοτούν τους παραγωγούς τους. Η διεθνής τιμή μειώνεται κάτω από την τιμή κόστους του 80% των αγροτών στον κόσμο. Και αν δεν βοηθηθούν, θα πεθάνουν από τη φτώχεια και την πείνα ή θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν την καλλιέργεια τους. Πρόκειται για ένα ντάμπινγκ, που εξηγεί γιατί τα ευρωπαϊκά τρόφιμα βρίσκονται στις αφρικανικές αγορές σε χαμηλότερη τιμή από τα τοπικά προϊόντα, βυθίζοντας τους παραγωγούς σε κίνδυνο ένδειας.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) ακολούθησε την πρακτική αυτού του ολέθριου συστήματος. Αρχικά καθιερώθηκε για να εξασφαλίσει την επισιτιστική ασφάλεια στην Ευρώπη και ταχύτατα εξελίχθηκε σε μια μηχανή για την καταστροφή της μικρής αγροτικής παραγωγής, προωθώντας τη βιομηχανοποιημένη και επεκτατική αγροτική παραγωγή μέσω της ελευθέρωσης των τιμών των προϊόντων και της πολιτικής ευνοϊκών επιδοτήσεων για τις μεγάλες εταιρείες αγροτικής παραγωγής. Οι αρνητικές επιπτώσεις στον δυτικό Βορρά μειώνουν τον αριθμό των αγροτών ανά έτος και συρρικνώνουν τον αγροτικό κλάδο που είναι συνδεδεμένος με την κάλυψη των πλέον βασικών ανθρώπινων αναγκών.

Μια πολύτιμη παράμετρος για να κατανοήσουμε το αγροτικό αδιέξοδο στο οποίο βρισκόμαστε είναι η κατανομή της καλλιεργήσιμης γης. Οι πολιτικές γης που προωθήθηκαν από τον εποικισμό μέχρι σήμερα αποτελούν στην πραγματικότητα την επιτομή της αγροτικής απορρύθμισης, δεδομένου ότι οδηγούν σε όλο και μεγαλύτερη συγκέντρωση γης σε όλο και λιγότερα χέρια. Η αυξανόμενη αρπαγή της γης πλουτίζει μια οικονομική ολιγαρχία ιδιοκτητών γης και πολυεθνικών εταιρειών σε βάρος των μικρών παραγωγών, που συχνά αναγκάζονται να γίνουν εργάτες γης ή να μετεγκατασταθούν στις παραγκουπόλεις των μεγαλουπόλεων.

Ο παγκόσμιος χάρτης της πείνας είναι αποκαλυπτικός. Το 75% είναι αγρότες (οι 9 στους 10 είναι φτωχοί αγρότες, χαμηλόμισθοι εργάτες γης και οι οικογένειές τους) ενώ το υπόλοιπο 25% είναι οι παραγωγοί γεωργικών εκμεταλλεύσεων που εκπροσωπούν την έξοδο από τη φτώχεια και την πείνα.

Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αγροτών είναι άκληροι είναι επίσης ενδεικτική της τρέχουσας παγκόσμιας επισιτιστικής κρίσης. Οι γεωργοί συχνά αναγκάζονται να παράγουν κυρίως για την παγκόσμια αγορά, εις βάρος των δικών τους αναγκών. Ακόμη και η κατάσταση των μικρών ιδιοκτητών γαιών είναι δύσκολη επειδή οι οικονομικές δεσμεύσεις τους (δάνεια για την αγορά σπόρων προς σπορά, αγροτικού εξοπλισμού κλπ.), τους υποχρεώνουν να παράγουν για την εξόφληση του χρέους τους.

Από την άλλη πλευρά της κλίμακας, οι μεγάλοι γαιοκτήμονες ασκούν σε μια σημαντική επιφάνεια μια εντατική καλλιέργεια τροπικών προϊόντων, ζωοτροφών ή

αγροκαυσίμων, που προορίζονται κυρίως για τις αγορές και τους μέσους καταναλωτές του Βορρά, αλλά επίσης, όλο και πιο συχνά, σε εκείνες των αναδυόμενων χωρών (για να μην αναφέρουμε χιλιάδες εκτάρια που αφέθηκαν αχρησιμοποίητα για κερδοσκοπικούς σκοπούς).

Είναι σαφές ότι το πρόβλημα της πείνας δεν αφορά τόσο τις παραγόμενες ποσότητες όσο την πρόσβαση στη γη. Τα τελευταία δέκα χρόνια, το φαινόμενο της πρόσκτησης γης κυριολεκτικά εξερράγη, επηρεάζοντας περισσότερα από 200 εκατομμύρια εκτάρια.

Εκτός από τις εταιρείες και τους χρηματοοικονομικούς επενδυτές (κερδοσκόποι, τράπεζες, συνταξιοδοτικά ταμεία, hedge funds ...), τα κράτη που δε διαθέτουν γεωργικές δυνατότητες (όπως η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Νότια Κορέα) αγοράζουν χιλιάδες εκτάρια. Και πολλά κράτη αναγκάζονται να πουλήσουν τη γη τους στον πλειοδότη, ειδικά για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του ΔΝΤ.

β. Το παγκοσμιοποιημένο αγροδιατροφικό σύστημα

Από την ίδρυση του, ο καπιταλισμός οδηγεί στη συγκέντρωση των μέσων παραγωγής. Σήμερα, με την έλευση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας το επίπεδο συγκέντρωσης του πλούτου και των παραγωγικών δομών είναι πρωτοφανή στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Η βιομηχανία τροφίμων πρωτοστατεί στην πρακτική αυτή. Η συγκέντρωση της παραγόμενης τροφής σε ελάχιστα χέρια αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα για την εξήγηση της επισιτιστικής ανασφάλειας στην οποία βυθίζεται ένα μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού. Το παγκόσμιο σύστημα αγροτικής παραγωγής ανήκει στην πραγματικότητα σε λίγες πολυεθνικές, οι οποίες το διαχειρίζονται κατά το δοκούν.

Για παράδειγμα, δέκα μόνο εταιρείες σήμερα ελέγχουν το ήμισυ της παγκόσμιας αγοράς εμπορικών σπόρων. Και οι σπόροι είναι ένας από τους τομείς συγκέντρωσης του πλούτου.

Η παγκόσμια αγορά σιτηρών, τις τελευταίες δύο δεκαετίες, αποτέλεσε τη σκηνή μιας ριζικής αλλαγής στον αγροδιατροφικό τομέα: οι μεγάλες εταιρείες ελέγχουν

πλέον την παραγωγή μέσω της σύμβασης καλλιέργειας. Συγκεκριμένα, η ισχύς αυτών των ετερογενών επιχειρήσεων τους επιτρέπει να υποβάλλουν τους παραγωγούς στα πρότυπα και τις απαιτήσεις τους, οδηγώντας σε πτώχευση, όσες επιχειρήσεις είναι λιγότερο ικανές να τις αντιμετωπίσουν. Αυτά τα πρότυπα μπορούν να είναι ποσοτικά, ποιοτικά ή πιστοποίησης.

Με αυτό τον τρόπο, οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν την εξουσία να επιβάλλουν την μονοκαλλιέργεια. Η μονοκαλλιέργεια είναι μια πρακτική καταστροφική για τη βιοποικιλότητα, είναι βασική υπαίτιος για τη δημιουργία των «πράσινων ερήμων», υπονομεύει το υγιές σύστημα των αγροτικών σπόρων και διαμορφώνει τις τοπικές αγορές. Έχει τη δύναμη να ρυθμίζει τις τιμές στην παγκόσμια αγορά των τροφίμων για τα είδη πρώτης ανάγκης που είναι απαραίτητα στην επιβίωση.

Για παράδειγμα, μια πολυεθνική εταιρεία δισεκατομμυρίων δολαρίων που ειδικεύεται στην εμπορία φοινικέλαιου, ζαχαροκάλαμου, γαλακτοπαραγωγικών προϊόντων, κτηνοτροφίας, πουλερικών, γουρουνιών και ιχθυοκαλλιέργειας έχει την ευχέρεια να αποθηκεύει τεράστιες ποσότητες σιταριού, ρυζιού ή καλαμποκιού, αναμένοντας τις υψηλότερες τιμές. Για να μπορέσει να πουλήσει τα εμπορεύματά της στις πέντε ηπείρους ταυτόχρονα. Όταν όμως θελήσει να εξαλείψει τους ανταγωνιστές της σε τοπικό επίπεδο έχει την δυνατότητα να ρίξει τις τιμές κάτω του κόστους και να κατακτήσει τις τοπικές αγορές.

Η οργάνωση της παγκόσμιας αγροτικής παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα να αφοπλίζει τις οικονομίες του Νότου με τον ανεξέλεγκτο ανταγωνισμό και να εστιάζει στις πιο επικερδείς καλλιέργειες με την μονοκαλλιέργεια.

γ. Το χρηματιστήριο τροφίμων

Σήμερα το Σικάγο, το Κάνσας Σίτι και η Μινεάπολις των ΗΠΑ ελέγχουν την παγκόσμια παραγωγή καλαμποκιού και φιλοξενούν τα σημαντικότερα χρηματιστήρια αξιών και τιμών των αγροτικών προϊόντων. Ελέγχουν στην πραγματικότητα το μέλλον των τροφίμων για δισεκατομμύρια ανθρώπους. Διαμορφώνουν με την αστάθεια των τιμών των αγροτικών προϊόντων, τον χρηματιστηριακό τζόγο για τους επιτήδειους κερδοσκόπους και την πείνα στις φτωχότερες περιοχές του πλανήτη.

Το 2008 η πρακτική αυτή πήρε δραματικές διαστάσεις όταν οι τιμές των βασικών ειδών διατροφής (σιτάρι, ρύζι, καλαμπόκι) εκτινάχθηκαν στα ύψη, ενώ τα είδη εκτεταμένης καλλιέργειας στον αγροτικό πληθυσμό (κακάο, τσάι, καφές) διατήρησαν τιμές σταθερές και σχετικά χαμηλές.

Συνήθως ο καπιταλιστικός ανταγωνισμός και οι φυσικές καταστροφές διαμορφώνουν την προσφορά. Η έλλειψη προσφοράς οδηγεί στην αύξηση των τιμών. Οι ζημίες από φυσικές καταστροφές, οι κακές σοδειές, η αυξημένη κατανάλωση κρέατος και ζωοτροφών, τα βιοκαύσιμα που ανταγωνίζονται τον αγροδιατροφικό τομέα σηματοδοτούν την αύξηση των τιμών. Όμως, τα τραγικά χαρακτηριστικά της αύξησης των τιμών στα βασικά είδη διατροφής ήταν σίγουρα αποτέλεσμα της κανιβαλικής και βάρβαρης συμπεριφοράς των κερδοσκοπικών ομίλων και των χρηματιστηριακών αρπακτικών που, μπροστά στην προοπτική του κέρδους τους, οδήγησαν στην πείνα εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους. Η πρακτική αυτή εμπόδισε ολόκληρους πληθυσμούς να έχουν πρόσβαση στην αγορά τροφίμων με ισχυρό αντίκτυπο επισιτιστικής ανασφάλειας σε δεκαπέντε περίπου χώρες. Στις φτωχές χώρες το 60 έως 80% του συνολικού προϋπολογισμού των νοικοκυριών δαπανώνται για τα τρόφιμα.

Η αύξηση των τιμών δεν ευνοεί τους μικρούς παραγωγούς για δύο λόγους:

α. ένα μεγάλο μέρος αυτών, κυρίως στο Νότο, είναι καθαροί αγοραστές τροφίμων, δηλαδή, ξοδεύουν περισσότερα χρήματα για τα έξοδα διατροφής τους από όσα κερδίζουν με την πώληση του προϊόντος τους

β. το κόστος παραγωγής (ενέργεια, λιπάσματα κ.λπ.) τείνει να αυξάνεται παράλληλα με τις τιμές των πρώτων υλών

Ως αποτέλεσμα, η αύξηση των πωλήσεων των μικρών παραγωγών απορροφάται από την αύξηση του κόστους. Οι αγρότες βρίσκονται σε κατάσταση βαθιάς αστάθειας και αναγκάζονται να εισέλθουν σε μια καθοδική σπείρα χρέους χωρίς επιστροφή. Να πουλήσουν τον εξοπλισμό τους, το ζωικό τους κεφάλαιο ή τη γη τους. Πολύ σύντομα αναγκάζονται να γίνουν εποχιακοί εργάτες γης, να μετακινηθούν στα αστικά κέντρα, να αυξήσουν τον πληθυσμό των παραγκουπόλεων.

Η πάγια οικονομική πολιτική θέλει τις εξηγήσεις αυτές συχνά να εξαιρούνται και να αγνοούνται από τα μεγάλα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Εκεί το ζήτημα της

πείνας περιορίζεται και ανάγεται στην έλλειψη παραγωγικότητας. Η προτεινόμενη αγροτική πολιτική - η εκβιομηχάνιση της γεωργίας και η απελευθέρωση των γεωργικών αγορών - επιδεινώνει το πρόβλημα, μεγιστοποιεί τα κέρδη της οικονομικής ολιγαρχίας του αγροδιατροφικού τομέα και αποδεκατίζει τον αγρότη.

Στην πραγματικότητα η έλλειψη τροφίμων μπορεί να αποτελεί πηγή κέρδους. Η πρακτική του μαυραγορίτη που θησαυρίζει και πλουτίζει στις πλάτες των πεινασμένων ανταλλάσσοντας περιουσίες με ένα κομμάτι ψωμί δεν αποτελεί μακρινό παρελθόν. Σήμερα η Mitsubishi ελέγχει το 40% της αγοράς τόνου και δεσμεύει τεράστιες ποσότητες του ψαριού. Έτσι, σε περίπτωση κατάρρευσης των φυσικών αποθεμάτων, η πρακτική του μαυραγορίτη που εκτοξεύει την τιμή για τις αποθηκευμένες του ποσότητες απέχει μόνο ένα βήμα από τη συμβατική πρακτική της αγοράς.

Το αγροδιατροφικό χρέος είναι στην πραγματικότητα αποτέλεσμα μιας παράλογης, επικίνδυνης, άδικης και μη βιώσιμης οικονομικής πρακτικής.

Το καθημερινό μας πιάτο μάς δίνει τη συνολική εικόνα της πρακτικής αυτής:

α. Παράλογη: Τα τρόφιμα τυποποιούνται αναγκαστικά και επιβαρύνονται με συσκευασία, μεταφέρονται σε αποστάσεις χιλιάδων χιλιομέτρων για να φτάσουν στον καταναλωτή, τα φρούτα και τα λαχανικά είναι άγευστα, επικρατεί η συνήθεια του γρήγορου φαγητού και του προπαρασκευασμένου κατεψυγμένου γεύματος, τα διατροφικά σκάνδαλα αποτελούν μια συνήθεια της καθημερινότητας μας, ο όγκος των αποβλήτων τροφίμων κατά την παραγωγή, τη μεταφορά και την κατανάλωση αφορά το 35% με 50% της παραγωγής τροφίμων.

β. Επικίνδυνη: Τα τρόφιμα υπόκεινται στη χρήση φυτοφαρμάκων και αντιβιοτικών, στην έλλειψη βιταμινών λόγω της τυποποίησης των τροφίμων, στις επαναλαμβανόμενες ασθένειες των ζώων λόγω του παραλογισμού και της δυστυχίας που συνοδεύει την διαδικασία της ζωικής παραγωγής, την έκρηξη των ποσοστών παχυσαρκίας λόγω της κακής ποιότητας του ίδιου του τροφίμου.

γ. Άδικη: Η κάθετη συγκέντρωση των εδαφών και των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (από το 1980 το μέγεθός τους έχει αυξηθεί κατά 70 στη Γαλλία), η

απώλεια της πρόσβασης στην παγκόσμια αγορά των σπόρων, τα τεράστια κέρδη που προέρχονται από την κυρίαρχη αγροτική βιομηχανία των κερδοσκοπών, την πείνα στην οποία ζουν τα υπόλοιπα εκατομμύρια των αγροτών, την εξαθλίωση των μικρών γεωργών σε παγκόσμιο επίπεδο και την υποβάθμιση του επαγγέλματός του αγρότη.

δ. Μη βιώσιμη: Η απώλεια της βιοποικιλότητας (πανίδα και χλωρίδα), οι μονοκαλλιέργειες, η διάβρωση του εδάφους, η αποψίλωση τεράστιων εκτάσεων, οι εκπομπές αερίων που επιταχύνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η ρύπανση υπόγειων υδάτων, οι απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης των ζώων, η καταστροφή των τοπίων, η υπερβολική κατανάλωση (νερού, πετρελαίου, άμμου κλπ)

Αυτή η οικονομική πρακτική ελέγχει απροκάλυπτα τις ζωές μας και διαμορφώνει την καθημερινότητα και την πραγματικότητα μας. Είναι η οικονομική πρακτική της συγκέντρωσης της οικονομικής εξουσίας και του ελλείμματος της οικονομικής δημοκρατίας που εδραιώθηκε τον 20ο αιώνα. Συνεχίζεται στον 21ο αιώνα με την πρωτοφανή στην ιστορία της ανθρωπότητας γεωμετρική επιτάχυνση της συγκέντρωσης της οικονομικής εξουσίας σε ένα ελάχιστο πληθυσμό και την πρωτοφανή γεωμετρική επιτάχυνση της αποστέρησης για τον συνολικό παγκόσμιο πληθυσμό.

Το οικολογικό χρέος

Η έννοια του οικολογικού χρέους μας βοηθά στην κατανόηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η προσέγγιση του προσθέτει μια πραγματική ιστορική διάσταση στις καταβολές και τον τρόπο με τον οποίο αυτό διαμορφώνεται. Φέρνει δε την δικαιοσύνη στην καρδιά της συζήτησης και αποκαλύπτει την ευθύνη της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας. Ο έλεγχος των φυσικών πόρων αποτελεί ένα κεντρικό σημείο στην διαμόρφωση των σχέσεων εξουσίας.

Μια κυρίαρχη σκέψη σήμερα είναι το αίτημα για την ακύρωση του εξωτερικού χρέους του Νότου προς το Βορρά στο όνομα του οικολογικού χρέους του Βορρά προς το Νότο και η δέσμευση των χωρών του Βορά ότι το οικολογικό χρέος θα σταματήσει να αυξάνεται με την άμεση αποκατάσταση των ζημιών που προκύπτουν από την παραγωγική διαδικασία και τη φιλική προς το περιβάλλον χρήση του.

Η σκέψη αυτή βρίσκεται ακόμα σε φάση ανάπτυξης. Ο ορισμός της, η μεθοδολογία και οι πολιτικές της συνέπειες εξακολουθούν να συζητούνται σε μη κυβερνητικές, επιστημονικές και πολιτικές σκηνές.

Η αντιμετώπιση του οικολογικού χρέους στοχεύει στην εξισορρόπηση των δυνάμεων του κόσμου προκειμένου να επιτευχθεί η Βιώσιμη Ανάπτυξη και μια ουσιαστική Περιβαλλοντική Δικαιοσύνη. Πρωτίστως, όμως, πρόκειται για μια βαθιά δεοντολογική έννοια. Μας επιτρέπει να αντιληφθούμε τις νέες προκλήσεις της περιβαλλοντικής κρίσης. Αφορά τις “αργές περιβαλλοντικές καταστροφές” με τις οποίες η κρίση αυτή συνδέεται, το οικολογικό χρέος μεταξύ γενεών, το οικολογικό χρέος για τις συνθήκες ζωής μεταξύ διαφορετικών πληθυσμών του πλανήτη και της αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος ώστε, μέσα στον χρόνο, να διατηρεί τη συνέχεια του και τη συνέπεια του απέναντι στην ζωή.

1. Ο ορισμός του οικολογικού χρέους

Ένας πρώτος ορισμός του οικολογικού χρέους είναι αυτός της *Accion Ecologica* και αφορά "το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τις βιομηχανικές χώρες του Βορρά στις χώρες του Τρίτου Κόσμου εξαιτίας της λεηλασίας των πόρων, των ζημιών που προκάλεσαν στο περιβάλλον και της ελεύθερης κατοχής και χρήσης του περιβάλλοντος για την εναπόθεση αποβλήτων, όπως τα αέρια που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, από τις βιομηχανικές χώρες".

Σε μια πρόσφατη έκθεση, το Κέντρο για την Αειφόρο Ανάπτυξη (CDO) του Πανεπιστημίου του Gant, προτείνει να χρησιμοποιηθούν ως πεδίο εργασίας του ορισμού για το οικολογικό χρέος:

α. οι οικολογικές ζημίες που προκαλούνται από μια χώρα σε άλλη χώρα μέσω των πρακτικών παραγωγής και κατανάλωσης

β. η εκμετάλλευση ή/και η χρήση των οικοσυστημάτων, των αγαθών και των υπηρεσιών τους, από μια χώρα εις βάρος των δίκαιων δικαιωμάτων πρόσβασης σε αυτά τα οικοσυστήματα από άλλες χώρες.

Οι δύο βασικές ιδέες της προσέγγισης είναι «οι οικολογικές ζημίες» και «τα άδικο δικαιώματα πρόσβασης στους πόρους».

Μια πολιτική διατύπωση της έννοιας του οικολογικού χρέους υπογραμμίζει το πρόβλημα των ελλείψεων στην πολιτική διακυβέρνηση των χωρών εξαγωγής:

α. οι εξαγωγές πρώτων υλών από φτωχές χώρες πωλούνται σε τιμές που δεν περιλαμβάνουν αποζημίωση για τοπικούς ή παγκόσμιους εξωτερικούς παράγοντες

β. οι πλούσιες χώρες χρησιμοποιούν δυσανάλογο «περιβαλλοντικό χώρο» και πολλές περιβαλλοντικές υπηρεσίες χωρίς καμία αποζημίωση ή αναγνώριση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας (Martinez-Alier, 2002).

Από οικονομική άποψη, η έννοια του οικολογικού χρέους ενσωματώνει πολλούς παράγοντες που μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις ομάδες:

α. Το χρέος άνθρακα που προκύπτει από τις κλιματικές αλλαγές λόγω εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προέρχονται κυρίως από δραστηριότητες των βιομηχανικών χωρών.

β. Τη βιοποικιλότητα που απορρέει από την πνευματική ιδιοποίηση των παραδοσιακών γνώσεων που συνδέονται με τους σπόρους ή τη χρήση

φαρμακευτικών φυτών από τη βιομηχανία αγροτικών προϊόντων των βιομηχανικών χωρών.

γ. Τις περιβαλλοντικές υποχρεώσεις με τη μορφή χρέους που αποκτήθηκε με την εξόρυξη φυσικών πόρων (πετρέλαιο, μέταλλα, δασικοί πόροι, θαλάσσιοι και γενετικοί πόροι κ.λπ.) με σκοπό την επιβράδυνση του εξορυκτισμού και την διεύρυνση των δυνατοτήτων ανάπτυξης των ενδιαφερόμενων λαών. Οι ανταλλαγές αυτές είναι οικολογικά άνισες, δεδομένου ότι τα αγαθά εξάγονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές ζημίες που προκαλούνται από την εκμετάλλευσή τους, θέτοντας σε κίνδυνο την επισιτιστική και πολιτιστική κυριαρχία των τοπικών και εθνικών κοινωνιών.

δ. Την αποθήκευση επικίνδυνων αποβλήτων που παράγονται σε βιομηχανικές χώρες και εναποθέτονται στις φτωχότερες χώρες: οι διοξίνες, τα βαρέα μέταλλα, ο αμίαντος, τα φυτοφάρμακα και άλλα απόβλητα. Τα προϊόντα αυτά εξάγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες συμφωνούν να τα αποθηκεύουν σε χαμηλές τιμές στα εδάφη τους, γεγονός που ευνοείται από τη χαλαρή και / ή ανίσχυρη νομοθεσία για τη διαχείριση επικίνδυνων υλικών.

Τέλος, από την οπτική της οικολογικής βιωσιμότητας, μπορούμε να περιγράψουμε πέντε παραμέτρους που μας απομακρύνουν από τη βιώσιμη ανάπτυξη και επιβαρύνουν το οικολογικό μας χρέος.

Οι τρεις πρώτες αφορούν την οικολογική διάσταση, το οικοκεντρικό οικολογικό χρέος.

Η δύο τελευταίες αφορούν την κοινωνική διάσταση, το ανθρωποκεντρικό οικολογικό χρέος.

Η τέταρτη αποτυπώνει το ενδογενεακό ανθρωποκεντρικό χρέος.

Η πέμπτη αναφέρεται στο διαγενεακό ανθρωποκεντρικό χρέος.

Οι πέντε παράμετροι είναι το ίδιο σημαντικές, απαραίτητες και επαρκής για την βιώσιμη ανάπτυξη:

α. Εξάγουμε σταθερά μεγάλες ποσότητες υλικών από το υπέδαφος της Γης στην επιφάνεια της διαταράσσοντας τον 2ο γεωλογικό φυσικό κύκλο της λιθόσφαιρας και της βιόσφαιρας. Τα υλικά αυτά σωρεύονται συστηματικά στην επιφάνεια της

Γης και η φύση δεν έχει τη δυνατότητα και τα μέσα να τα διαχειριστεί (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, μέταλλα κλπ).

β. Δημιουργούμε στην παραγωγική μας διαδικασία χημικές ουσίες και χημικά υλικά σε μεγάλες ποσότητες που η φύση δε γνωρίζει και δεν μπορεί να αποδομήσει ή τα αποδομεί με εξαιρετικά αργό ρυθμό (CO₂, συνθετικά υλικά κλπ). Διαταράσσουμε τον 1ο φυσικό γεωλογικό κύκλο της βιόσφαιρας. Τα υλικά αυτά σωρεύονται συστηματικά στην επιφάνεια της Γης και η φύση δεν έχει την δυνατότητα και τα μέσα να τα διαχειριστεί.

γ. Απαξιωνούμε και καταστρέφουμε σταθερά τη φύση με ρυθμό ταχύτατο και δεν της επιτρέπουμε να λειτουργήσει τους φυσικούς της κύκλους (π.χ. κόβουμε δέντρα με ταχύτερο ρυθμό από αυτόν που μεγαλώνουν), να διαχειριστεί τις φυσικές καταστροφές που προκαλούμε και να διατηρήσει τη ζωή. Με τον τρόπο αυτό απομειώνουμε τη δυνατότητα της φύσης για φωτοσύνθεση και αναδόμηση της ύλης δίνοντας όλο και μεγαλύτερο χώρο στο φαινόμενο την εντροπίας.

δ. Χρησιμοποιούμε συστηματικά ένα παραγωγικό μοντέλο (διαδικασίες παραγωγής, προμηθευτές και μοντέλα αγοράς) αρνητικό ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Υψώνουμε τείχη αποκλεισμού στις κοινωνίες μας και εμποδίζουμε τα άτομα να ικανοποιήσουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες τους.

Αναφερόμαστε εδώ στις 9 βασικές ανθρώπινες ανάγκες που είναι: η τροφή, η προστασία, η συμμετοχή, η κατανόηση, η στοργή, η ξεκούραση, η δημιουργικότητα, η ταυτότητα, η ελευθερία.

ε. Χρησιμοποιούμε συστηματικά ένα παραγωγικό μοντέλο που ικανοποιεί τις ανθρώπινες ανάγκες του παρόντος εμποδίζοντας τις επόμενες γενιές να ικανοποιήσουν τις δικές τους, γεγονός που αντιτίθεται στον ίδιο τον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πρόκειται, λοιπόν, για μια ενιαία αντίληψη που αντιστοιχεί σε πολλές πολιτικές και οικονομικές προσεγγίσεις. Διαπιστώνουμε ότι η εννοιοδότηση αυτή συνδέεται βαθιά με τη σειρά της εμφάνισης της ιδέας του οικολογικού χρέους. Πρώτα ως βίωμα στην κοινωνία των πολιτών και στη συνέχεια επαναπροσδιοριζόμενη από επιστήμονες και υπερεθνικούς φορείς.

2. Ο υπολογισμός του οικολογικού χρέους

Συγκεκριμένα και προκειμένου η ιδέα του οικολογικού χρέους να γίνει πραγματικός μοχλός άσκησης πολιτικής πίεσης, χρειαζόμαστε να την αντιληφθούμε ως οικονομική αξία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οφείλουμε να περιορίσουμε το οικολογικό χρέος στην εγχρήματη διάσταση του.

Για το σκοπό αυτό είναι σημαντικές οι ακόλουθες μεταβλητές:

- α. Το κόστος επισκευής ή αποζημίωσης από την πρόκληση οικολογικής ζημίας.
- β. Το κόστος αποθήκευσης τοξικών αποβλήτων ή αερίων υπολειμμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τα κατά κεφαλήν ίδια δικαιώματα στις περιοχές αυτές (π.χ. το χρέος άνθρακα).
- γ. Την επιστροφή της εμπορικής χρήσης πληροφοριών και γνώσεων σχετικά με τους γενετικούς πόρους, όταν η πίστωση τους γίνεται δωρεάν (Martinez-Alier, 2002).

Δυστυχώς, ενώ η ίδια η ιδέα του οικολογικού χρέους γίνεται ευρύτερα αποδεκτή, η μεθοδολογία που πρέπει να εφαρμοστεί για τον υπολογισμό της δεν καταλήγει εύκολα σε συμφωνία μεταξύ των πολιτικών, των επιστημόνων και της κοινωνίας των πολιτών. Η στιγμή που πρέπει να περάσουμε στο ταμείο για να πληρώσουμε τις υποχρεώσεις μας είναι οδυνηρή. Αποκαλύπτει και προκαλεί το ίδιο το σύστημα που δημιουργεί το οικολογικό χρέος να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του.

Δεν πρόκειται για μια διαδικασία χρηματοποίησης της φύσης.

Το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα έχει εμπορευματοποιήσει την φύση εδώ και πολύ καιρό,. Την έχει τιμολογήσει και την έχει ξεπουλήσει. Έχει μεγιστοποιήσει τα κέρδη του μη εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις τους απέναντι στις α' ύλες (οικολογικό χρέος), έχει τραυματίσει θανάσιμα την κότα που κάνει τα χρυσά αυγά (φύση) και απαξιώνει σταθερά την Γη και το συνολικό οικοσύστημα (το κοινό μας σπίτι) χρόνο με το χρόνο.

Η προτεινόμενη μέθοδος υπολογισμού του οικολογικού χρέους απαιτεί εγχρήματες εκτιμήσεις της αξίας του περιβάλλοντος. Συμπεριλαμβάνει παραμέτρους περιβαλλοντικών επιπτώσεων, περιορισμένης δυνατότητας υποκατάστασης μεταξύ του φυσικού κεφαλαίου και του ανθρώπινου κεφαλαίου, την αυθαίρετη φύση των προεξοφλητικών επιτοκίων , την ιερότητα της φύσης για ορισμένους λαούς, την αξία των κοινωνικών και περιβαλλοντικών εξωτερικών συνεπειών. Όλα όσα

σχετίζονται με την εξόρυξη φυσικών πόρων, την εκτιμώμενη αξία των προβλημάτων παγκόσμιας ρύπανσης από τα υπερβολικά υψηλά επίπεδα κατανάλωσης στις πλούσιες χώρες που αναλαμβάνουν οι φτωχές χώρες, του οικονομικού κόστους που συνδέεται με την αλλαγή του κλίματος.

Η έννοια του οικολογικού χρέους αποτελεί έναν τρομερό καταλύτη ιδεών για τα περιβαλλοντικά κινήματα. Αποτελεί έναν ισχυρό πολιτικό μοχλό διεκδίκησης, κατανοητό από όλους, για να απαιτήσουμε μια ριζική αλλαγή συμπεριφοράς εκ μέρους των ιστορικών εκμεταλλευτών ή / και όσων ρυπαίνουν τους φυσικούς πόρους.

Μια ολόκληρη συζήτηση εγείρεται για το παρελθόν του οικολογικού χρέους. Η Γη δεν είναι αυτή που ήταν πριν ένα αιώνα, 50 χρόνια, 10 χρόνια. Ούτε έχει τους ίδιους φυσικούς πόρους. Οι φυσικοί πόροι σταθερά φθίνουν λόγω της εγκληματικής εμπορευματοποίησης τους και της μη απόδοσης του οικολογικού χρέους, δηλαδή του αντιτίμου αποκατάστασης τους στην ίδια τη Γη. Το παρελθόν του οικολογικού χρέους πρέπει να ληφθεί υπόψη για την αποκατάσταση της παγκόσμιας απαξίας του οικοσυστήματος.

Όμως η μάχη με το οικολογικό χρέος, που η ανθρωπότητα δεν έχει την πολυτέλεια να χάσει, είναι στο παρόν. Η απόδοση του κόστους του οικολογικού χρέους πρέπει να γίνει η καθημερινή μας οικονομική πρακτική και να εφαρμόζεται καθολικά στην οικονομική δραστηριότητα.

3. Το φιλοσοφικό ερώτημα του οικολογικού χρέους:

Σε ποια Γη θέλουμε και έχουμε τη δυνατότητα να ζήσουμε;

Σήμερα δεν έχουμε την πολυτέλεια να καθυστερήσουμε περαιτέρω την απόφαση μας να περιγράψουμε σε ποια Γη θέλουμε και έχουμε τη δυνατότητα να ζήσουμε και να βαδίσουμε τα βήματα μας στην κατεύθυνση αυτή. Πρέπει άμεσα να κάνουμε καθημερινή πρακτική έναν τρόπο ζωής συνακόλουθο με την απόφαση μας να πετύχουμε τη βελτίωση του οικοσυστήματος και της κοινωνικής ευημερίας, που είναι ο στρατηγικός μας στόχος. Δηλαδή, η συνέχεια του ανθρώπινου πολιτισμού προς τη βιωσιμότητα.

Για τον στρατηγικό μας στόχο, που είναι η βιωσιμότητα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας:

- α. Όλα όσα έχουμε κάνει μέχρι σήμερα για να είναι ο κόσμος μας αυτός που είναι και να τα αποφύγουμε.
- β. Όλα όσα συνεχίζουμε να κάνουμε σήμερα και την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε.
- γ. Όλα όσα προγραμματίζουμε να κάνουμε σε αυτόν ώστε να βελτιώσουμε τις πρακτικές του παρόντος και να πετύχουμε τους στόχους που βάζουμε.
- δ. Τις προτεραιότητες που βάζουμε ώστε να προχωρήσουμε από στάδιο σε στάδιο και να διευκολυνθούμε στην επίτευξη του στόχου μας.

Οι επιλογές μας στο χρόνο καθορίζουν την πραγματικότητα μας.

Η επιλογή ενός πολιτισμού καταστροφής της Γης, όπως αυτόν που γνωρίζουμε μέχρι σήμερα, δεν μπορεί να χτίσει έναν πολιτισμό ειρήνης και ευημερίας για τον άνθρωπο και το περιβάλλον του.

Αντίθετα, ο σχεδιασμός του μέλλοντος που επιθυμούμε για τον πλανήτη και τις ζωές μας αποτελεί ένα σταθερό οδηγό για τις επιλογές μας σήμερα. Μπορεί να οργανώσει τη δυναμική μας στην κατεύθυνση της οικολογικής, της κοινωνικής και της οικονομικής ευημερίας όλων μας με σταθερά βήματα / επίπεδα που έχουν την δυνατότητα να πραγματώνονται και να δημιουργούν τις προϋποθέσεις που χρειαζόμαστε για να υλοποιήσουμε τον στόχο μας.

4. Τα όρια της Γης και το ξεπέρασμα των ορίων της

Τα όρια της Γης αφορούν την δυνατότητα της να παράγει αυτά που θέλουμε και να αφομοιώνει τα απορρίμματα μας. Το συνολικό έδαφος που στην πραγματικότητα διαθέτει η Γη και εξελίσσει τον κύκλο της ζωής της είναι η βιοδυναμική της.

Το οικολογικό αποτύπωμα απεικονίζει το συνολικό έδαφος που χρειάζεται η ανθρώπινη δραστηριότητα για να παράγει όλα όσα ο ανθρώπινος πολιτισμός καταναλώνει σε φυσικούς πόρους και να αφομοιώσει τα απορρίμματα που παράγει και σωρεύει στο φυσικό περιβάλλον.

Συγκρίνοντας τη βιοδυναμική της Γης και το οικολογικό αποτύπωμα του ανθρώπου βλέπουμε αν ζούμε σε ισορροπία με τις δυνατότητες μας.

Κάθε χρόνο το Global Footprint Network μετράει το ξεπέρασμα των ορίων της Γης. Ποια στιγμή του χρόνου οι άνθρωποι καταναλώνουμε περισσότερο από τη δυνατότητα της Γης να παράγει. Το 2019 ήταν την 1η Αυγούστου. Για 5 ολόκληρους μήνες η ανθρωπότητα έζησε με πίστωση, χρησιμοποιώντας συνολικά 1,7 πλανήτες για να καλύψει τις ανάγκες της και ζώντας σε βαθύ καθεστώς οικολογικού χρέους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που ξεκινάει το 1961 μέχρι το 2008 δείχνει ότι οι ανεπτυγμένες και οικονομικά ισχυρές χώρες έχουν ένα εξαιρετικά επιβαρυνμένο οικολογικό αποτύπωμα καταναλώνοντας πολύ πέρα από τις δυνατότητες τους. Ενδεικτικά το 17% του πληθυσμού της Γης καταναλώνει το 80% των πόρων της Γης. Το πρόβλημα δε βρίσκεται λοιπόν στη στενότητα των α' υλών και των φυσικών πόρων αλλά πρωτίστως στο γεγονός ότι η παγκόσμια κατανάλωση είναι ανισόρροπη και αναποτελεσματική.

Ακόμη η έρευνα έδειξε ότι η βιοδυναμική της Γης σταθερά φθίνει έχοντας απολέσει στο διάστημα αυτό το 1/3 των φυσικών της πόρων και της δυνατότητας της να αφομοιώνει απορρίμματα.

Η Γη φτωχοποιείται βίαια και ο ανθρώπινος πολιτισμός βυθίζεται σε ένα πρωτοφανές οικολογικό χρέος.

Είναι αναπόσπαστο κομμάτι αυτού που αποκαλούμε καπιταλιστική φτώχεια. Αυτή είναι και η πλέον ακριβής περιγραφή της καπιταλιστικής οικονομίας. Μια οικονομία η οποία παράγει και αναπαράγει τη φτώχεια σε όποιο επίπεδο επιλέγουμε να την εφαρμόσουμε.

5. Περίπτωση έρευνας (1) - Η περίπτωση ενός ιδιωτικού χρέους: αυτό μιας μεγάλης εταιρείας στον οικονομικό Βορρά

Στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος FP7 με την επωνυμία “Συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην οικολογική οικονομία”, οι επιστήμονες και οι ΜΚΟ συνεργάστηκαν για την επίλυση τοπικών περιβαλλοντικών συγκρούσεων οικολογικής οικονομίας, που αφορούν διεκδικήσεις του οικολογικού χρέους των επιχειρήσεων από τις τοπικές κοινωνίες.

Τα μέλη της φλαμανδικής ένωσης VODO - Φλαμανδική πλατφόρμα για την αειφόρο ανάπτυξη στις Βρυξέλλες - με τη βοήθεια ερευνητών του Free University of Brussels προσπάθησαν να υπολογίσουν το οικολογικό χρέος που, μια μεγάλη μεταλλουργική εταιρεία, η UMICORE, η οποία λειτουργεί εδώ και 130 χρόνια, έχει δημιουργήσει στους κατοίκους, που εργάζονται σε αυτήν και ζουν στην περιοχή της δραστηριότητας της, στην επικράτεια Hoboken, κοντά στην Αμβέρσα, στο Βέλγιο. Η εταιρεία αυτή έχει βαριά περιβαλλοντική και κοινωνική ευθύνη. Έχει συνδεθεί με πολλά σκάνδαλα σημαντικής ρύπανσης με βαρέα μέταλλα (αρσενικό, κάδμιο, μόλυβδο). Η ένωση VODO προσπάθησε να αξιολογήσει τις διαφορές περιβαλλοντικές και υγειονομικές ζημίες που αποδίδονται στην εταιρεία: τη ρύπανση του εδάφους, τη ρύπανση των υδάτων, την αδυναμία αγροτικής καλλιέργειας και κηπουρικής, την ύπαρξη μολύβδου στο αίμα των παιδιών, την απώλεια ικανοτήτων και την πρόκληση αναπηριών, τις ασθένειες που σχετίζονται με τα βαρέα μέταλλα κλπ.

Η άσκηση αυτή για τον υπολογισμό του οικολογικού χρέους της ιδιωτικής εταιρείας διεξήχθη με διερευνητικό τρόπο, προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα μιας περίπτωσης μελέτης σε άλλες ενώσεις και να διαμορφωθούν συστάσεις προς την εταιρεία και προς την κυβέρνηση της Φλάνδρας.

Τα αποτελέσματα είναι αποκαλυπτικά:

Το κόστος της θεραπείας για το μόλυβδο στο αίμα εκτιμάται σε 12 εκατομμύρια ευρώ, η υποχρέωση εισαγωγής λαχανικών για το χρονικό διάστημα 26 ετών στα 58 εκατομμύρια ευρώ, το κόστος για τη θεραπεία των καρκίνων που δημιουργήθηκαν από τη δραστηριότητα της εταιρείας σε 35 εκατομμύρια ευρώ και το κόστος θανάτου από τον καρκίνο που μπορεί να αποδοθεί στην εταιρεία στα 206 εκατομμύρια ευρώ.

Η τελική έκθεση της μελέτης αποστάλθηκε σκόπιμα στην εταιρεία. Η εταιρεία την απέρριψε, απορρίπτοντας ταυτόχρονα την ιδέα ότι για μια εταιρεία το οικολογικό χρέος και η αποκατάσταση της ζημίας που προκαλεί αποτελεί υποχρέωση της εταιρείας και εντάσσεται στην εταιρική της ευθύνη.

Η πρωτοτυπία της μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι προσπαθεί να υπολογίσει ένα οικολογικό χρέος μιας ιδιωτικής εταιρείας, που δε βρίσκεται στον φτωχοποιημένο και αναλώσιμο Νότο, αλλά στον πλούσιο οικονομικό Βορρά - με τα πολιτειακά

δικαιώματα που πρεσβεύει. Εκεί όπου η ίδια η κοινωνία, που έχει υποστεί την ζημία, μπορεί να παραπέμψει την εταιρεία σε δίκη και να αποζημιωθεί.

Αφορά στο δικαίωμα των απογόνων των κατοίκων που πλήττονται από τη ρύπανση της εταιρείας να απαιτήσουν τα οφειλόμενα από τους απογόνους των διευθυντών και μετόχων της εταιρείας, οι οποίοι ευθύνονται για την υπερβολική περιβαλλοντική ζημία που καταγράφηκε κατά τη διάρκεια 130 χρόνων λειτουργίας του εργοστασίου. Αυτοί οι απόγονοι εξακολουθούν να επωφελούνται από τον πλούτο που έχει συσσωρευτεί από αδικαιολόγητο περιβαλλοντικό χρέος και έχουν την πλήρη ευθύνη για τον πλούτο αυτό, για την αποδοχή της κληρονομιάς τους.

Έχουμε μια περίπτωση μελέτης με μια αποφασιστικά επαναστατική πολιτική προσέγγιση σε σχέση με αυτή που συνίσταται στην «απλή» ακύρωση του οικονομικού χρέους των χωρών του Νότου, διότι η ευθύνη του οφειλέτη δεν μπορεί να εξαφανιστεί στα πεδία της διεθνούς διπλωματίας και οι πιστωτές είναι σχετικά εύκολο να εντοπιστούν.

Τα βιομηχανικά οικολογικά χρέη εγείρουν την έννοια του οικολογικού χρέους ως εργαλείου για την προσπάθεια προσδιορισμού της περιβαλλοντικής και κοινωνικής δικαιοσύνης. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της οικολογικής δικαιοσύνης οφείλουν να αποτελέσουν την κανονικότητα και να πάψουν να αποδίδονται αποκλειστικά μετά από ξαφνική και πολύ ορατή καταστροφή.

6. Περίπτωση έρευνας (2) - Ο εξορυκτισμός, η λεηλασία της φύσης και της δημόσιας περιουσίας

Ο εξορυκτισμός είναι μια νέα λέξη και αποσκοπεί στην καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας ενός κόσμου που κυριαρχείται από τους ιδιοκτήτες του κεφαλαίου και της γενικευμένης εμπορευματοποίησης των α' υλών της Γης.

Ορίζει τη λεηλασία φυσικών πόρων από την οικονομική ολιγαρχία και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Μια ιδιωτικοποίηση των κοινών, που ανήκουν στην πραγματικότητα στον ίδιο τον πλανήτη: ανθρώπους, ζώα, έντομα, φυτά, βακτήρια κλπ.

Ορίζει επίσης την λεηλασία των ανθρωπίνων πόρων, την ιστορική δουλεία, την αποικιακή καταναγκαστική εργασία, την αμειβόμενη εργασία κλπ. καθώς και τη λεηλασία των οικονομικών πόρων.

Πράγματι, μετά το τέλος της αποικιοκρατίας, οι «ανεπτυγμένες» οικονομικά χώρες δημιούργησαν την ιδέα και την πρακτική του παράνομου δημόσιου χρέους για να συνεχιστεί και να ενισχυθεί η κλοπή των φυσικών πόρων. Ο βασικός στόχος είναι μεγιστοποίηση του κέρδους.

Η συμβατική καπιταλιστική οικονομία ακολουθεί την γραμμική οικονομία - α' ύλες – παραγωγή προϊόντος – χρήση – απόρριψη. Ο μοναδικός τρόπος της για να υπάρξει και να παράξει κέρδη είναι μέσα από την σπατάλη των α' υλών του πλανήτη για την παραγωγή ενός τεράστιου όγκου προϊόντων που σπάνια ικανοποιούν κάποια βασική ανθρώπινη ανάγκη, την κατανάλωση τους και την απαξίωση τους.

Εξορυκτισμός, παραγωγικότητα, καταναλωτισμός, κέρδη, απόβλητα, ρύπανση ... Και μετά από όλα αυτά τι; Πόσος χώρος μένει για την ίδια τη ζωή;

Αυτό το παράνομο δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε δάνεια που οι πληθυσμοί αποπληρώνουν μέσω των φόρων τους, άμεσων και έμμεσων. Σε δάνεια που δεν επενδύονται για τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας αλλά τρέφουν την οικονομική ολιγαρχία της εκάστοτε χώρας. Η δανειακή λεηλασία γίνεται πάντα μοχλός για τη μεγάλη λεηλασία των φυσικών πόρων και της ανθρώπινης εργασίας.

Ποιος είναι ο αντίκτυπος του εξορυκτισμού στις λεγόμενες "αναπτυσσόμενες" χώρες;

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα επέβαλαν σχέδια διαρθρωτικής προσαρμογής, ενόψει των μεγάλων δυσκολιών αποπληρωμής των "αναπτυσσόμενων" χωρών στη δεκαετία του 1980. Οι χώρες αναγκάστηκαν να περικόψουν τις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση, την υγεία, τις υποδομές και τις επενδύσεις, να μετατρέψουν μέρος της αγροτικής παραγωγής που στόχευε στην εγχώρια διατροφική αυτάρκεια σε εξαγωγική γεωργία, να αποδεχθούν το ελεύθερο εμπόριο και την ιδιωτικοποίηση μεγάλων δημόσιων επιχειρήσεων.

Γιατί; Ο βασικός υποχρεωτικός στόχος βάσει των δανειακών συμβάσεων ήταν να ελευθερωθούν τα οικονομικά μέσα για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους. Το αποτέλεσμα ήταν η εξασθένιση των χωρών και των πληθυσμών τους, καθώς και η απώλεια της εθνικής κυριαρχίας και της αυτονομίας των χωρών για τη λήψη των αποφάσεων στην οικονομική διαχείριση του έθνους τους. Έτσι, για να είναι σε θέση οι χώρες να αποπληρώνουν το παράνομο δημόσιο χρέος έπρεπε να

ιδιωτικοποιήσουν τις επιχειρήσεις εξόρυξης, να εξαγάγουν όλο και περισσότερους φυσικούς πόρους, αγροτική παραγωγή και τρόφιμα.

Η μέγγενη του παράνομου δημόσιου χρέους έκλεισε ασφυκτικά γύρω από την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Ο εξορθολογισμός και η αποκωδικοποίηση του δημόσιου χρέους είναι απαραίτητη. Όπως και η παραπομπή του ιδιώτη, που ευθύνεται για το παράνομο μέρος του δημόσιου χρέους, για την αποπληρωμή του.

7. Περίπτωση έρευνας (3) - Η φύση αποκτά νομικά δικαιώματα

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η σκέψη να αναγνωριστούν νομικά δικαιώματα στη φύση ήταν ακόμα στα σπάργανα τόσο στο επίπεδο της περιβαλλοντικής νομικής θεωρίας, όσο και σε αυτό της δημόσιας συνείδησης.

Σιγά σιγά τα πράγματα αλλάζουν. Ο ποταμός Γουανγκανούι στη Νέα Ζηλανδία αναγνωρίστηκε από το εγχώριο δίκαιο ως πρόσωπο, ενώ πρόσφατα, τον Μάρτιο του 2017, αποδόθηκαν στον ποταμό Γάγγη της Ινδίας δικαιώματα προσώπου. Αντίστοιχα, στο Εκουαδόρ το Σύνταγμα κατοχυρώνει «το δικαίωμα της φύσης στον σεβασμό της ακεραιότητάς της».

Η θεωρία της αναγνώρισης δικαιωμάτων στη φύση προτάθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 από τον Αμερικάνο νομικό και ακαδημαϊκό Κρίστοφερ Στόουν ως μια στρατηγική επιλογή στη μάχη υπεράσπισης του περιβάλλοντος. Σε δικαστικούς αγώνες που αφορούν περιβαλλοντικά θέματα, πολλές υποθέσεις χάνονται επειδή δεν αναγνωρίζεται στους ανθρώπους που καταθέτουν την αγωγή το έννομο συμφέρον, σύμφωνα με το γράμμα του νόμου. Για παράδειγμα, είναι πολύ δύσκολο για έναν ενάγοντα, όπως η οικολογική οργάνωση *Sierre Club*, να αποδείξει ότι είναι αυτή που έχει την αρμοδιότητα να καταθέσει μήνυση για μια περιβαλλοντική καταστροφή σε συγκεκριμένη έκταση και όχι ο ιδιοκτήτης αυτής της έκτασης. Με άλλα λόγια, είναι δύσκολο για τους οικολόγους και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις να υπερασπιστούν τη φύση στο δικαστήριο. Πέρασαν χρόνια μέχρι να μετατρέψει η νομική κοινότητα τη θεωρία της αναγνώρισης νομικών δικαιωμάτων στο ίδιο το περιβάλλον σε πράξη.

Το 2006, ο Δήμος της Ταμάκουα στην Πενσυλβανία έγινε η πρώτη αμερικανική κοινότητα που αναγνώρισε δικαιώματα στις φυσικές εκτάσεις της επικράτειάς της. Έκτοτε, δεκάδες κοινότητες έχουν υιοθετήσει παρόμοιες διατάξεις. Η φύση, σταδιακά, κερδίζει δικαιώματα διεθνώς.

Στο Εκουαδόρ, το άρθρο 71 του Συντάγματος (2008) δηλώνει ότι η φύση «έχει δικαίωμα στο συνολικό σεβασμό της ύπαρξης, της διατήρησης και της αναζωογόνησης των κύκλων ζωής της, της δομής, της λειτουργίας και των εξελικτικών διαδικασιών της». Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι κάθε άνθρωπος, κοινότητα και κράτος μπορεί να απαιτήσει από τις αρχές του Εκουαδόρ να προστατεύσουν τα δικαιώματα της φύσης. Ένα από αυτά τα δικαιώματα, σύμφωνα με το άρθρο 72, είναι το δικαίωμα στην αποκατάσταση μετά από καταστροφή. Η προσέγγιση του Εκουαδόρ στο ζήτημα των δικαιωμάτων της φύσης, που λίγο μετά υιοθετήθηκε και από τη Βολιβία, είναι αξιοσημείωτη για δύο λόγους. Πρώτον, αποδίδει στη φύση θετικά δικαιώματα, δηλαδή αξιώσεις σε κάτι συγκεκριμένο (αποκατάσταση, αναπαραγωγή, σεβασμός). Δεύτερον, επιλύει το ζήτημα της νομικής εκπροσώπησης με έναν γενικό τρόπο: ο καθένας μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο για την υπεράσπιση αυτών των δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη ιδιοκτησιακής σχέσης με ένα κομμάτι γης.

Η πρώτη επιτυχημένη υπόθεση εκδικάστηκε το 2011 για τον ποταμό Βιλκαμπάμπα. Οι εκπρόσωποί του στο δικαστήριο ήταν ένα ζευγάρι Αμερικανών που είχαν μια ιδιοκτησία στις όχθες του. Οι δύο Αμερικανοί μήνυσαν την τοπική κυβέρνηση της επαρχίας Λόχα, στην οποία βρίσκεται ο ποταμός, για τον σχεδιασμό ενός δρόμου. Η δημιουργία του δρόμου θα σήμαινε την εναπόθεση μέσα στον ποταμό μεγάλης ποσότητας πετρωμάτων και άλλων υλικών από τις εκσκαφές.

Παρ' όλα αυτά, σε μια γενική αποτίμηση, το Εκουαδόρ και η Βολιβία παρουσιάζουν αντιφατικά αποτελέσματα στην εφαρμογή αυτών των ρυθμίσεων. Και στις δύο χώρες, οι εξορυκτικές εταιρίες συνεχίζουν να εξαπλώνονται σε ιθαγενικές εκτάσεις, κυνηγώντας το πετρέλαιο (στο Εκουαδόρ) ή τα μεταλλεύματα (στη Βολιβία). Στο Εκουαδόρ, ομάδες της κοινωνίας των πολιτών δίνουν μάχη για να υπερασπιστούν

αποτελεσματικά τα δικαιώματα της φύσης, καθώς η εγχώρια οικονομία πολλές φορές είναι εξαρτημένη από τις οικολογικά επιζήμιες εξορυκτικές δραστηριότητες.

Τα πράγματα πηγαίνουν καλύτερα στη Νέα Ζηλανδία, η οποία πέρασε τις πρώτες της διατάξεις για τα δικαιώματα της φύσης τον Μάρτιο του 2017. Ο ποταμός Γουανγκανούι, που ρέει κατά μήκος του Βόρειου Νησιού, απέκτησε νομικό καθεστώς προσώπου. Αυτό σημαίνει ότι ο ποταμός –αλλά όχι συνολικά η φύση– μπορεί να αντιμετωπιστεί νομικά ως πρόσωπο σε μια δικαστική αίθουσα. Επίσης, ο νόμος της Νέας Ζηλανδίας καθορίζει τους εκπροσώπους του ποταμού: μια επιτροπή που αποτελείται από μέλη της ιθαγενικής κοινότητας που πάλεψε για αυτά τα δικαιώματα, καθώς και από εκπροσώπους του Στέμματος (η Νέα Ζηλανδία είναι μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας).

Αυτή η φόρμουλα που θυμίζει περισσότερο τις αμερικανικές θεωρίες για τα δικαιώματα της φύσης, διαφέρει σημαντικά από το μοντέλο του Εκουαδόρ και της Βολιβίας, καθώς καθορίζει συγκεκριμένα τους υπερασπιστές της φύσης, αλλά δεν αναγνωρίζει θετικά δικαιώματα. Αν για παράδειγμα αναγνωριζόταν στον ποταμό το δικαίωμα να ρέει προς την κανονική του κατεύθυνση, τότε οποιαδήποτε εκτροπή της ροής του θα συνιστούσε παραβίαση των δικαιωμάτων του. Καθώς στο δίκαιο της Νέας Ζηλανδίας αυτό το δικαίωμα απουσιάζει, το μόνο που αναγνωρίζεται είναι η νομική εκπροσώπησή του δικαστήριο, και έτσι ο προσδιορισμός των θετικών δικαιωμάτων αφήνεται στους νομικούς εκπροσώπους του. Σε θεωρητικό επίπεδο, λοιπόν, οι εκπρόσωποι του ποταμού θα μπορούσαν κάποια στιγμή να επιχειρηματολογήσουν υπέρ της αλλαγής της κατεύθυνσης του ποταμού ως αναγκαίο βήμα για την επιβίωσή του (εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής για παράδειγμα).

Και στις τρεις χώρες που αναφέρθηκαν, οι ιθαγενικές κοινότητες παίζουν σημαντικό ρόλο στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων της φύσης. Θεωρείται, έτσι, αυτονόητο ότι θα συνεχίσουν να έχουν αυτόν τον ρόλο και στο μέλλον. Άλλωστε, από την Κίνα μέχρι το Ελ Σαλβαδόρ, οι ιθαγενικές κοινότητες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των διεκδικήσεων για την προστασία του περιβάλλοντος.

Όμως, υπάρχουν και ορισμένα προβλήματα γύρω από αυτό το ζήτημα. Οι ιθαγενικές κοινότητες δεν είναι μια ομοιογενής ομάδα που εγγενώς ενδιαφέρεται για το περιβάλλον. Επιπλέον, αν ο νόμος δεν κατονομάζει συγκεκριμένα μια κοινότητα ως νομικό εκπρόσωπο των δικαιωμάτων της φύσης –όπως στην περίπτωση της Νέας Ζηλανδίας– είναι αμφίβολο αν η ιθαγενική κοινότητα που ενδιαφέρεται όντως για αυτά θα μπορέσει να φτάσει στο δικαστήριο. Στο Εκουαδόρ και τη Βολιβία, οι σχετικές νομικές διατάξεις χρησιμοποιούν μια ηθικά φορτισμένη γλώσσα και αναφορές στις ιθαγενικές κοινότητες, επιχειρώντας να καταδείξουν ότι αυτές αποτελούν τους φύλακες των φυσικών θησαυρών της χώρας.

Όμως στην πραγματικότητα, η νομική εκπροσώπηση εκχωρείται προς πάσα κατεύθυνση και καμία από τις δύο υποθέσεις που εκδικάστηκαν στο Εκουαδόρ δεν εκπροσωπήθηκε από τις ιθαγενικές κοινότητες. Η μία μήνυση κατατέθηκε από δύο Αμερικανούς στο όνομα του ποταμού Βιλκαμπάμπα, και η άλλη κατατέθηκε, το 2011, από το κράτος στο όνομα της φύσης των περιοχών Σαν Λορέντζο και Ελόι Αλφάρο, ενάντια σε μια μικρής κλίμακας εξορυκτική επιχείρηση. Το πνεύμα του νόμου σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να παραβιάστηκε, αλλά το γράμμα του νόμου τηρήθηκε.

Οι πιο στενοί νομικοί ορισμοί που δίνει το δίκαιο της Νέας Ζηλανδίας μπορεί να αποδειχτούν αποτελεσματικότεροι μακροπρόθεσμα. Δίνοντας σε καθεμία από τις φυσικές οντότητες ξεχωριστά νομικό καθεστώς προσώπου και ορίζοντας συγκεκριμένους εκπροσώπους των δικαιωμάτων τους, η Νέα Ζηλανδία μπορεί με το πέρασμα του χρόνου να αλλάξει δραστικά ένα απολιθωμένο νομικό σύστημα που ακόμα αντιμετωπίζει τους ωκεανούς, τα βουνά και τα δάση πρωτίστως ως ιδιοκτησία, και να εξασφαλίσει το δικαίωμα της φύσης να εισακουστεί στο δικαστήριο.

8. Περίπτωση έρευνας (4) – Ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο οικολογικός κύκλος – Οι 3 κύκλοι της βιώσιμης ανάπτυξης – Μια περίπτωση κατάρρευσης

Η βιώσιμη ανάπτυξη στηρίζεται σε τρεις πυλώνες: στο περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Μια πρώτη απεικόνιση της γίνεται με τρεις ίσους κύκλους που μεταξύ τους τέμνονται. Το σημείο τομής τους είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, εκεί δηλαδή όπου οι οικονομικοί στόχοι, η κοινωνική πραγματικότητα και η περιβαλλοντική υγεία συναντιούνται. Έτσι, τα τρία συστατικά της βιωσιμότητας είναι ο άνθρωπος, ο πλανήτης και η κερδοφορία.

Το ερώτημα είναι αν η πραγματικότητα αφορά 3 ίσους κύκλους, το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία, που έχουν τη δυνατότητα να μην τέμνονται σε κάποια μέρη τους. Στην πραγματικότητα όχι.

Η φύση με τη φωτοσύνθεση, που έχει την δυνατότητα να αναδομεί την ύλη, είναι ο μεγάλος κύκλος που εμπεριέχει όλους τους άλλους. Αφορά τις φυσικές α' ύλες και τις υπηρεσίες που μας παρέχουν τα οικοσυστήματα και είναι απαραίτητες για την επιβίωση και την ευημερία. Η κοινωνία ενυπάρχει στο εσωτερικό του περιβαλλοντικού κύκλου, είναι οι άνθρωποι. Η οικονομία ενυπάρχει στο εσωτερικό του κοινωνικού κύκλου ως παράγωγο της κοινωνίας, προσδιορίζεται από τους κανόνες και τις δομές των δύο άλλων κύκλων.

Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης στην πραγματικότητα εμπεριέχονται, δεν τέμνονται. Η οικονομία εμπεριέχεται ολόκληρη στο περιβάλλον. Η βιωσιμότητα οφείλει να απαντά στις ανθρώπινες ανάγκες μέσα στο πλαίσιο της οικολογίας. Με την οικονομική στρατηγική μας πρέπει να προσεγγίζουμε την κοινωνική και οικολογική βιωσιμότητα για να πετύχουμε την ευημερία.

Ένα καλό παράδειγμα είναι το ψάρεμα του βακαλάου στον Καναδά - Βόρειο Ατλαντικό.

Από το 1950 η τεχνολογία επέτρεψε στο ψάρεμα του βακαλάου να γίνεται με ρυθμούς ταχύτερους από την αναπαραγωγή του. Ο βακαλάος θεωρήθηκε μια α' ύλη απεριόριστη της οποίας η αξία δεν προσμετρήθηκε. Αντίθετα, τα εισοδήματα από την πώληση του ψαριού προσμετρήθηκαν. Στην πραγματικότητα, στην περίπτωση της αλιείας του βακαλάου οι άνθρωποι ρευστοποίησαν το φυσικό τους κεφάλαιο και το αποκάλεσαν εισόδημα. Μέσα σε 40 χρόνια ο πληθυσμός του βακαλάου μειώθηκε στο 1%, το ψάρι θεωρήθηκε απειλούμενο είδος και το ψάρεμα του απαγορεύτηκε. Μια παράδοση αλιείας 500 χρόνων έλαβε τέλος.

Στο παράδειγμα μας ο κύκλος του περιβάλλοντος κατέρρευσε όταν το ψάρι αφανίστηκε. Στη συνέχεια, ο κοινωνικός κύκλος των ψαράδων του Βόρειου

Ατλαντικού κατέρρευσε όταν οι ψαράδες έμειναν χωρίς δουλειά και μια ολόκληρη κοινωνία που εξαρτώταν από τα εισοδήματα αυτά φτωχοποιήθηκε. Μαζί του κατέρρευσε και ο οικονομικός κύκλος της επιχειρηματικότητας με επίκεντρο τον βακαλάο και οι επιχειρήσεις που συνδέονταν με αυτή.

Στο παράδειγμα μας η οικονομία οφείλει να εξασφαλίζει την επισιτιστική επάρκεια και το εμπόριο του βακαλάου χωρίς να απειλεί το ψάρι και τα συνδεδεμένα οικοσυστήματα. Το ψάρεμα του βακαλάου πρέπει να γίνεται με σεβασμό στον κύκλο της αναπαραγωγής και της επιβίωσης του είδους. Η οικονομική επιχειρηματικότητα θα πρέπει να συγκεντρώνεται πρωτίστως στην εξασφάλιση της τροφής για την κοινωνία και όχι σε αυτό καθεαυτό το ψάρεμα. Η βιώσιμη οικονομική στρατηγική θα εξασφάλιζε την διατροφική επάρκεια της κοινωνίας, την συνέχεια της εργασίας ολόκληρου του κλάδου και τον σεβασμό της ζωής του έμβιου όντος και του οικοσυστήματος.

**Η παγκόσμια φοροδιαφυγή,
ένας παραγόμενος πλούτος που εξέρχεται του οικονομικού
κύκλου**

Όπως προαναφέραμε, για τη δημοσιονομική πολιτική αναδιανομής, η αποδοχή της φορολογίας ως αξία αναδιανομής προσδιορίζεται από τον βασικό ορισμό του κράτους ως μια κοινότητα αναδιανεμητικής δράσης μέσα από τη συλλογικά αποδεκτή φορολογία.

Στο πλαίσιο της αναδιανομής του πλούτου από το κράτος, οι επιχειρήσεις φορολογούνται για τα κέρδη τους και τα νοικοκυριά για τα εισοδήματά τους. Παράλληλα, ένα ολόκληρο σύστημα φοροαποφυγής έχει αναπτυχθεί και εδραιωθεί παγκόσμια, οι φορολογικοί παράδεισοι, που επιτρέπει στους φορολογούμενους να φορολογηθούν λιγότερο από αυτό που τους αναλογεί μεταφέροντας τα κέρδη τους και τα εισοδήματά τους εκεί.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης δίνει τα βασικά χαρακτηριστικά της χώρας - φορολογικού παράδεισου:

α. Μια εξαιρετικά χαμηλή φορολογία για τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες, σε σχέση με το ποσοστό φορολογίας των άλλων κρατών.

β. Μια πλήρης αδιαφάνεια στον υπολογισμό των φόρων.

γ. Μια έλλειψη συνεργασίας της χώρας που αρνείται να δώσει πληροφορίες στις άλλες χώρες για τα δηλωμένα μεγέθη στις φορολογικές δηλώσεις και την ταυτότητα αυτών που υποβάλουν τις φορολογικές δηλώσεις.

Οι φορολογικοί νόμοι των χωρών αυτών συχνά συνοδεύονται από το τραπεζικό απόρρητο για τους καταθέτες και το δικαϊκό απόρρητο, που επιτρέπει στους επιχειρηματίες και τους ιδιώτες να παραμείνουν ανώνυμοι.

Οι παραπάνω εσωτερικοί κανονισμοί των χωρών δεν αφήνουν κανένα περιθώριο στις άλλες χώρες να γνωρίσουν το μέγεθος της φοροδιαφυγής εφόσον δεν έχουν

πρόσβαση σε καμιά πληροφορία για να μελετήσουν τις φορολογικές δηλώσεις, τους τραπεζικούς λογαριασμούς ή το καθεστώς των επιχειρήσεων.

Μια επιχείρηση, για να φυγαδεύσει τα κέρδη της μπορεί να ιδρύσει την πλασματική μητρική εταιρεία με έδρα τη χώρα – φορολογικό παράδεισο και να ελέγχεται από αυτήν. Ο στόχος είναι να μεταφέρει το μέγιστο των κερδών στη μητρική της μέσω αγορών αγαθών και υπηρεσιών με υψηλή τιμολόγηση από την μητρική εταιρεία. Τα έξοδα της εγχώριας θυγατρικής αυξάνονται και τα κέρδη της ελαχιστοποιούνται, ως εκ τούτου και η φορολόγηση της. Η μητρική από την πλευρά της θα παρουσιάσει πολλά κέρδη αλλά εφόσον υπάγεται σε μια χώρα με καθεστώς ελάχιστης φορολογίας θα φορολογηθεί λίγο.

Η αδιαφάνεια αφορά και την πραγματική δραστηριότητα της εταιρείας που αποτελεί την αληθινή πηγή του οικονομικού της κύκλου και της κερδοφορίας της. Η δραστηριότητα μπορεί να προέρχεται από κάθε παράνομη και ειδική δραστηριότητα και εμπόριο.

Το ΔΝΤ θεωρεί ότι το 50% των παγκόσμιων συναλλαγών γίνονται δια μέσω φορολογικών παραδείσων. Το ύψος των συναλλαγών αυτών για το 2013 προσεγγίστηκε στα 30 τρισεκατομμύρια δολάρια.

**Οι σύγχρονοι σκλάβοι και οι εργαζόμενοι φτωχοί,
ένας παραγόμενος πλούτος που εξέρχεται του οικονομικού
κύκλου**

Σήμερα η παγκόσμια ανθρώπινη κοινωνία οφείλει να αντιμετωπίσει δύο εξαιρετικά σοβαρά ζητήματα στο εσωτερικό της:

1. Τη σύγχρονη δουλεία που συνεχίζει να υπάρχει και να διατηρεί τον στόχο που είχε πάντα δηλαδή, την εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο, την εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας με σκοπό το ιδιωτικό κέρδος.

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε κάποια μεγέθη:

- Ένα στα 200 άτομα είναι σήμερα σκλάβος, γεγονός που ανεβάζει το αριθμό τους παγκοσμίως σε 40 εκατομμύρια ανθρώπους σκλάβους.
- Η αγορά σκλάβων λειτουργεί και μέσω διαδικτύου, όπου ένας άνθρωπος μπορεί να αγοράσει έναν άνθρωπο, δηλαδή τις ισόβιες “υπηρεσίες του”, με 2500 – 3500 δολάρια.
- Υπολογίζονται 10 εκατομμύρια παιδιά σκλάβοι.
- Περισσότεροι από 25 εκατομμύρια άνθρωποι σκλάβοι υποχρεώθηκαν με τη βία να εργαστούν.
- Περισσότεροι από 1,5 εκατομμύρια άνθρωποι σκλάβοι ζουν σε ανεπτυγμένες χώρες.
- Αριθμούνται 15 χιλιάδες και πλέον σκλάβοι στρατιώτες.
- Το ποσοστό των γυναικών και των ανήλικων κοριτσιών σκλάβων ανέρχεται στο 71%.
- Περισσότεροι 15 εκατομμύρια άνθρωποι σκλάβοι ζουν σε γάμους που τους έχουν επιβληθεί.

Ενδεικτικά, στις ΗΠΑ ζουν 403.000 σύγχρονους σκλάβοι, ενώ 136.000 ζουν στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η σύγχρονη δουλεία παράγει έως 150 δισεκατομμύρια δολάρια έσοδα τον χρόνο, εκ των οποίων περισσότερα από το 1/3 από αυτά εντοπίζονται στις ανεπτυγμένες χώρες.

2. Το φαινόμενο των φτωχών εργαζομένων είναι, επίσης, εξαιρετικά ανησυχητικό με βαθιές επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή.

Σήμερα 470 εκατομμύρια άνθρωποι εργάζονται χωρίς επαρκή αμοιβή.

Πάνω από 630 εκατομμύρια εργαζόμενοι σε διεθνές επίπεδο, ο ένας στους πέντε ανθρώπους του ενεργού πληθυσμού, βιώνει ακραία ή λιγότερο ακραία φτώχεια, με έσοδα κάτω από 3,20 δολάρια την ημέρα.

Η καπιταλιστική οικονομία δεν αποδίδει στην εργασία, που αποτελεί τον κοινωνικό συντελεστή της παραγωγής, το μερίδιο που της αναλογεί από το αποτέλεσμα της παραγωγής. Η ανθρώπινη εργασία αποστερείται του οικονομικού αποτελέσματος της παραγωγής συμμετέχοντας ελάχιστα στη διανομή του.

Το μερίδιο της εργασίας βαφτίζεται κέρδος και εξέρχεται από τον οικονομικό κύκλο για να αποθησαυριστεί.

**Η κυκλική οικονομία απέναντι στην συμβατική καπιταλιστική
οικονομία**

Δύο διαφορετικές οικονομικές εφαρμογές

**“Πρόκειται σε τούτο το σύντομο βιβλίο να αναδείξω την οδό
ώστε ο στρατηγικά σκεπτόμενος στη φιλοσοφία
να μπορεί να πει στον καθένα:
- Να ένας τρόπος να σε πείσω
ότι το σκέφτεσαι ενάντια στις γνώμες,
υπηρετώντας κάποιες αλήθειες,
όχι μόνο δεν είναι η άγωνα και μάταιη άσκηση που φαντάζεσαι
αλλά
αποτελεί την συντομότερη οδό για την αληθινή ζωή,
η οποία, όταν υπάρχει,
γίνεται εμφανής μέσω μιας ασύγκριτης ευτυχίας,”**

Alain Badiou

Η μεταφυσική της πραγματικής ευτυχίας

Η πρωταρχική συνθήκη που η οικονομία καλείτε να εκπληρώσει είναι η διατήρηση της σταθερότητας και συνοχής της κοινωνίας. Μόνο έτσι τα μέλη της κοινωνίας βιώνουν το αίσθημα του “από κοινού” τους βίου, έχουν δηλαδή την εμπειρία ότι λειτουργούν και ζουν μαζί.

Όταν η οικονομία εκπέσει τότε η κοινωνική σταθερότητα χάνεται. Με την οικονομική κρίση η πρώτη βαλλόμενη είναι η εργασία. Η ανεργία αυξάνεται, τα δάνεια των σπιτιών και τα ενοίκια δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν, οι επιχειρήσεις

κλείνουν. Οι κυβερνήσεις χάνουν τη φερεγγυότητα τους. Στην πραγματικότητα αναγκάζονται να βρεθούν κι αυτές “σε καθεστώς ανεργίας”.

Η κυκλική οικονομία σηματοδοτείται από την κοινωνική σταθερότητα. Ευαισθητοποιείται ιδιαίτερα για τις κοινωνικές σχέσεις, τους φυσικούς πόρους, το σεβασμό στο περιβάλλον. Πρωταρχικά, βεβαιώνει τη συνοχή και την υγιή συμβίωση στο κοινό μας σπίτι, τη Γη.

Η κυκλική οικονομία είναι η αναγκαία συνθήκη για την εξασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής ισορροπίας και ευημερίας, για τη διατήρηση της ειρήνης και της υγείας του ζωντανού οργανισμού που ονομάζουμε ανθρώπινη κοινωνία.

Τι συμβαίνει όμως στη συμβατική οικονομία; Γιατί ο καπιταλισμός απορυθμίζει απόλυτα τον πλανήτη και τις ανθρώπινες ζωές;

Η καπιταλιστική οικονομία, και οι νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές που επιλέγει, είναι η δημιουργός της κοινωνικής και οικονομικής ανασφάλειας.

Η συμβατική καπιταλιστική οικονομία, ως προς τη βασική, πρωταρχική, δομική της λειτουργία, τελεί ως μια διαδικασία συσσώρευσης σε καθεστώς ανισότητας.

Η λειτουργία αυτή προϋποθέτει ένα ισχυρό σοκ στη φυσιολογική οικονομική λειτουργία, μια βίαιη μετάβαση σε μια κατάσταση πλήρους ανισορροπίας του συστήματος, ή αλλιώς οικονομική κρίση, ώστε να ολοκληρωθεί ο πρωταρχικός της στόχος.

Για το σκοπό αυτό προχωρά στην απορρόφηση όλων των ζωτικών συστατικών που απορρέουν και δημιουργούνται από την υγιή οικονομική δραστηριότητα, η οποία υφίσταται την καπιταλιστική διαδικασία λεηλασίας.

Πρόκειται για ένα είδος “καρδιακού εμφράγματος”, όπου η τροφοδότηση διακόπτεται, η οικονομική κυκλοφορία του συστήματος αδρανοποιείται με τελικό σκοπό την ολοκληρωτική αφαίμαξη της προηγούμενης οικονομικής δραστηριότητας.

Κατά την παραπάνω διαδικασία, καθώς λαμβάνει χώρα η βίαιη συσσώρευση σε καθεστώς ανισότητας και ανισορροπίας, δεν υπάρχουν οι αναγκαίες συνθήκες που θα επέτρεπαν την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία παραγόμενου πλούτου.

Αντίθετα, επικρατεί αδράνεια της παραγωγικής διαδικασίας, διευρυμένη ανεργία, βίαιη φτωχοποίηση του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού, πείνα, έλλειψη οικονομικής ρευστότητας, οικονομική διάλυση και αποσάθρωση του κοινωνικού ιστού.

Η συμβατική καπιταλιστική οικονομία και το πολιτικό της σύστημα, που την υποστηρίζει, προϋποθέτουν, για να μπορούν να υπάρχουν, μια περίοδο κοινωνικής ευμάρειας και οικονομικής ευρωστίας, σχετικής οικονομικής ισότητας με διεύρυνση της διανομής του οικονομικού αποτελέσματος στα μέλη της κοινωνίας, πλήρους παραγωγικής συγκρότησης και λειτουργίας, αύξηση των θέσεων εργασίας και της εργασιακής δυνατότητας της κοινωνίας, ενίσχυση της οικονομικής ρευστότητας.

Προϋποθέτουν, δηλαδή, μια περίοδο οικονομικής ειρήνης και ευημερίας, όπου το σύστημα τείνει να συναντήσει τις συνθήκες ισορροπίας εκείνες που είναι οι πλέον ευνοϊκές για την κοινωνία, ώστε να μπορέσει με τη σειρά της να αποδώσει το μέγιστο οικονομικό αποτέλεσμα και, κατά συνέπεια, να παράγει τον προαπαιτούμενο πλούτο της καπιταλιστικής - κεφαλαιακής διαδικασίας συσσώρευσης.

Το οικονομικό σύστημα, όμως, που διακρίνεται από την ισορροπία στην οικονομική του δομή, την ισονομία μεταξύ των μελών του, την ισοκατανομή του παραγόμενου πλούτου, ένα σύστημα που δημιουργεί τις προϋποθέσεις της υγείας στην οικονομική και κοινωνική ζωή και της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας για το σύνολο των ανθρώπων που το συνθέτουν, είναι ακριβώς η οικονομική κατεύθυνση προς την οποία εργάζεται η κυκλική οικονομία που αποσκοπεί στην ανθρώπινη χειραφέτηση και την αυταξία του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο άνθρωπος και το φυσικό περιβάλλον δεν έχουν ανάγκη την κεφαλαιακή ανάπτυξη της οικονομίας για να υπάρξουν. Στην πραγματικότητα είναι αυτή που αποτελεί το εμπόδιο στην ανάπτυξη τους και θέτει την ίδια τους την ύπαρξη σε απόλυτο κίνδυνο.

Το χαρακτηριστικό κλειδί της συμβατικής καπιταλιστικής οικονομικής δράσης προϋποθέτει ότι η οικονομική σταθερότητα διατηρείται μόνο με την οικονομική

μεγέθυνση. Για τη μεγέθυνση αυτή ενεργοποιούνται όλες οι επιχειρηματικές και πολιτικές στρατηγικές. Με δυο λόγια οι καταναλωτές πρέπει να καταναλώνουν ολοένα και περισσότερο και να ξοδεύουν έναν τεράστιο όγκο χρήματος σε έναν τεράστιο όγκο αγαθών και υπηρεσιών για να διατηρήσουν αυτό που αποκαλούμε ως οικονομική σταθερότητα. Πρόκειται για μια σταθερότητα που στηρίζεται στο χρέος.

Για την περιβαλλοντική συνθήκη η παραπάνω διαδικασία αποτελεί μια τεράστια καταστροφή. Σημαίνει την ολοένα αυξανόμενη ανάγκη και κατά συνέπεια τη μεγαλύτερη λεηλασία σε α' ύλες και φυσικούς πόρους. Σημαίνει τη μεγαλύτερη ρύπανση της ατμόσφαιρας, του νερού και της γης. Σημαίνει απομείωση του ήδη ελαχιστοποιημένου εναπομένοντος φυσικού χώρου.

Όλη αυτή η καταστροφή γίνεται για πράγματα που δε χρειαζόμαστε. Γίνεται με α' ύλες και φυσικούς πόρους που στερείται το μεγαλύτερο μέρος του ανθρώπινου πληθυσμού, το οποίο μπορεί να υποφέρει από τη δίψα, την πείνα και τον πόλεμο στον 21ο αιώνα.

Τον τεράστιο όγκο των καταναλωτικών αγαθών, που στην πλειονότητα τους δε χρειαζόμαστε, ο πληθυσμός που τα καταναλώνει έχει τη δυνατότητα να τα καταναλώσει αποκλειστικά με την βοήθεια του χρέους.

Ανακεφαλαιώνοντας την ανάγνωση της συμβατικής οικονομικής πραγματικότητας, αυτής δηλαδή που ονομάζουμε καπιταλιστικό παραγωγικό μοντέλο, διακρίνουμε 3 βασικά συστατικά χαρακτηριστικά:

α. Τον τεράστιο όγκο αγαθών που για να παραχθεί δημιουργεί ένα τεράστιο οικολογικό χρέος, το οποίο οι επιχειρήσεις και η ίδια η οικονομία δεν αποπληρώνει ποτέ – σε ένα κανονικό οικονομικό περιβάλλον η αποκατάσταση του φυσικού πλούτου θα έπρεπε να είναι αναγκαστική.

β. Τον τεράστιο όγκο αγαθών που για να καταναλωθεί, οι καταναλωτές υποχρεούνται σε χρέος, το οποίο έχει τη δομή του χρέος εισοδήματος και υποθηκεύει τον χρόνο εργασίας.

γ. Την πραγματικότητα της ανάπτυξη της συμβατικής οικονομίας που είναι μια ανάπτυξη του χρέους των ατόμων προς τις τράπεζες.

Είναι αυτό το χρέος που δημιουργεί το κέρδος το οποίο εξέρχεται από τον οικονομικό κύκλο και την πραγματική οικονομία. Συσσωρεύεται σε ελάχιστους ανθρώπους, χωρίς καμιά συνέπεια για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος (φυσικού πλούτου) και της εργασίας (συμμετοχή στον παραγόμενο πλούτο). Η Γη συνεχίζει να λεηλατείται και να χάνει τη βιώσιμη δυναμική της στο χρόνο για το σύνολο του οικοσυστήματος. Οι εργαζόμενοι συνεχίζουν να ζουν σε μη βιώσιμες συνθήκες, στις οποίες υπάγεται ένα συνεχώς αυξανόμενο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού διαρρηγνύοντας την κοινωνική συνοχή.

Η συνθήκη που μας επιβάλλει η συμβατική οικονομία είναι αυτή της αστάθειας στην οικονομία.

Η οικονομία είναι σχέση. Στην πράξη δομεί τον τρόπο με τον οποίο συσχετιζόμαστε.

Η επιχειρηματικότητα δομεί τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων. Η παραγωγή δομεί την σχέση μεταξύ των ανθρώπων και της φύσης. Η εργασία δομεί την σχέση του ανθρώπου με το παρελθόν και το παρόν του. Η επένδυση δομεί την σχέση του ανθρώπου με το παρόν και το μέλλον του.

Η οικονομική θεωρία και η οικονομική πρακτική αντανakλά την πραγματικότητα που διαμορφώνουμε στη σχέση μας με τα δομικά στοιχεία της ζωής μας. Τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Η οικονομία είναι μια επιλογή. Διαμορφώνει την υπαρξιακή μας πραγματικότητα και το καθεστώς στο οποίο επιλέγουμε να ζούμε. Αν τα δομικά στοιχεία της ζωής μας θα είναι μεταξύ τους ανταγωνιστικά και κανιβαλικά ή αν θα συνυπάρχουν ειρηνικά, θα συνεργάζονται ευεργετικά και θα συντελούν στην σταθερότητα και την ευημερία του συνόλου.

Στη συμβατική οικονομία, οι οικονομολόγοι παρουσιάζονται ως κοινοί εγκληματίες. Είναι συνεργοί και προαγωγοί ενός συστήματος που βαδίζει επί πτωμάτων, υποθηκεύει τον πλανήτη και υποβιβάζει τον άνθρωπο σε εγωιστή και μοναχικό καταναλωτή.

Η επένδυση, για παράδειγμα, προσεγγίζεται αποκλειστικά ως η διαδικασία επέκτασης της δυνατότητας παραγωγής και της διαμόρφωσης νέων αγορών κατανάλωσης. Ο αποκλειστικός στόχος είναι το ιδιωτικό κέρδος που εξέρχεται από την οικονομική διαδικασία σε μια ξέφρενη ιδιωτική συσσώρευση του πλούτου.

Οι συντελεστές της παραγωγής, η φύση, η ανθρώπινη εργασία, η τεχνογνωσία και ο παραγόμενος πλούτος αντιμετωπίζονται ως κομμάτι της γραμμικής οικονομίας. Είναι αναλώσιμοι και προγραμματισμένοι για αχρήστευση μετά τη χρήση.

Το οικονομικό αυτό μοντέλο έχει αποτύχει πλήρως. Τη φτώχεια και την κενότητα του καπιταλιστικού οικονομικού μοντέλου την αντιλαμβανόμαστε από τα αποτελέσματα του. Φτώχεια για τον άνθρωπο και το περιβάλλον του και απόλυτη έλλειψη ικανοποίησης.

Το μοντέλο αυτό έχει καταρρεύσει πλήρως. Κινδυνεύουμε αν του επιτρέψουμε να συμπαρασύρει στο βύθισμα του το σύνολο της οικονομίας.

Τίποτα, όμως, δε μας επιβάλλει την καταστροφή της οικονομίας. Το μόνο που χρειαζόμαστε είναι να εξέλθουμε από αυτό το καταστροφικό οικονομικό μοντέλο. Να σκεφτούμε τον κόσμο που θέλουμε να ζήσουμε και να εδραιώσουμε την ευημερία και την ελπίδα στις ζωές μας.

Η κυκλική οικονομία εισάγει τον οικονομικό πολιτισμό της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Η κοινωνική κερδοφορία και η προστασία των συντελεστών παραγωγής, της φύσης, της ανθρώπινης εργασίας, της τεχνογνωσίας και του παραγόμενου πλούτου αναδεικνύουν την κοινωνική και οικολογική ευθύνη της οικονομίας. Γίνονται οδοί της οικονομικής ευημερίας, της οικονομικής σταθερότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Η ζωή παύει να είναι αναλώσιμη, απαξιωμένη και προς αχρήστευση μετά τη χρήση. Η ζωή επανακτά την αυταξία της. Είναι μοναδική, σημαντική και αναντικατάστατη.

Η πραγματικότητα μας αναδύει την ανάγκη ενός αργού κεφαλαίου. Ενός κεφαλαίου που να κινείται αργά μέσα στην οικονομία - αντί να ρευστοποιεί ταχύτατα τα περιουσιακά του στοιχεία για να τα εξάγει από τον οικονομικό κύκλο, αντί δηλαδή “να σκοτώνει την κότα που κάνει τα χρυσά αυγά” - και να διατηρεί την προτεραιότητα της προστασίας για το σύνολο της οικονομικής διαδικασίας. Ενός κεφαλαίου που προστατεύει την ανθρώπινη κοινωνία στην προσπάθεια που κάνει, για την ίδια και τις επόμενες γενιές, να ικανοποιήσει τις βασικές της ανάγκες. Ενός κεφαλαίου που προστατεύει την βιοποικιλότητα και το δικαίωμα της φύσης να τη διατηρεί, που προστατεύει και σέβεται τους φυσικούς κύκλους της ζωής στη Γη.

Η κυκλική οικονομία εδραιώνει το αργό κεφάλαιο στο οικονομικό της μοντέλο. Εδραιώνει αυτόν τον οικονομικό πολιτισμό και μας οδηγεί σταθερά σε μια συγκεκριμένη αντίληψη του κόσμου και στην προοπτική μιας συγκεκριμένης δυνατότητας για την ζωή. Στην συνείδηση ότι ανήκουμε σε έναν κοινό κόσμο και ότι σε αυτόν μπορούμε να ζήσουμε κάνοντας πράξη την ευημερία και την ελπίδα στις ζωές μας.

Μέρος 3ο

Τα Κοινά

“Μια σκέψη προς τους μη κομμουνιστές:

Όλα είναι κοινά, ακόμη κι ο Θεός”

Mon cœur mis à nu, feuillet 61

Charles Beaudelaire

“Ότι υπάρχει γύρω σου είναι κοινό.

Αν δεν μπορείς να το μοιραστείς,

δεν μπορείς να το χρησιμοποιήσεις”

Ο αναρχικός των δύο κόσμων

Ursula K. Le Guin

Η ανάπτυξη των κοινών

Η κοινή υπόθεση του νερού

Το 2005 η Nestlé Waters, ηγέτιδα της βιομηχανίας εμφιάλωσης νερού, δια μέσω του διευθύνοντος συμβούλου της, θύμισε στην παγκόσμια κοινωνία ότι το νερό είναι ένα τρόφιμο και ως εκ τούτου έχει μια αγοραία αξία όπως όλα τα τρόφιμα.

Ούσα ιδιοκτήτρια του πάρκου Σάο Λορεντζο στη Βραζιλία, η Nestlé Waters άντλησε εντατικά τις ιαματικές πηγές του από το 1996 ως το 2006 για να γεμίσει τα μπουκάλια της. Αδιαφόρησε πλήρως για την αποστράγγιση του φυσικού πόρου στην περιοχή και για την πλήρη υποβάθμιση της ποιότητας των ιαματικών νερών και της περιεκτικότητας του σε μέταλλα στην ευρύτερη περιοχή, παρ' όλες τις ενστάσεις και τις κινητοποιήσεις των κατοίκων.

Το 2014 η εταιρεία αυτή υλοποίησε έναν κύκλο εργασιών στο εμφιαλωμένο νερό της τάξης των 7 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο αριθμός των εμφιαλωμένων λίτρων νερού συνολικά έφτασε το 2013 στα 266,3 δισεκατομμύρια, με ποσοστό αύξησης 6% ανά έτος.

Την απάντηση των Κοινών στην καπιταλιστική θηριωδία του νερού μας δίνει το Ομάν. Στο Ομάν η συλλογική διαχείριση των υδάτων είναι 1600 χρονών και λειτουργεί από το 400μ.Χ. Συνολικά 5 δίκτυα ύδρευσης τροφοδοτούν 3000 συστήματα άρδευσης που επιτρέπουν την δίκαιη και ισότιμη κατανομή του νερού στο σύνολο του πληθυσμού και της γης. Μια κοινή υδάτινη όαση στην μέση της ερήμου.

Η κοινή υπόθεση του φαρμάκου

Στον τομέα της Υγείας από το 1974 ως το 2004 μόνο το 1,3% των φαρμάκων που διατίθεντο στην αγορά έδιναν θεραπεία σε τροπικές νόσους.

Το 2008 ιδρύθηκε στην Ινδία το *Open source Drug Discovery (OSDD)*. Πρόκειται για ένα συνεργατικό ερευνητικό πρόγραμμα που επικεντρώνεται στις τροπικές νόσους και ιδιαίτερα στη φυματίωση. Οι κανόνες του ερευνητικού οργανισμού είναι απλοί. Όλα τα δεδομένα έχουν ελεύθερη πρόσβαση, κανένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν κατατίθεται, η συζήτηση μεταξύ των επιστημόνων ενθαρρύνεται και κανένα από τα ιατρικά εργαστήρια που συμμετέχουν δεν μπορεί να ιδιοποιηθεί το έργο αποκλειστικά για λογαριασμό του.

Μέσα σε 6 χρόνια το OSDD συγκέντρωσε 7800 συμμετέχοντες επιστήμονες από 130 χώρες. Το 2014 ανακάλυψε το μόριο PA824 και άνοιξε το δρόμο για ένα καινούριο φάρμακο κατά της φυματίωσης.

Η τραγωδία των Κοινών

Ο Γκάρρετ Χάρντιν (*Garrett Hardin*) στο κείμενο του με τίτλο “η Τραγωδία των Κοινών”, που εμφανίστηκε το 1968, παραθέτει μια αναλογία για τη σύγκρουση των ιδιωτικών συμφερόντων και του κοινού οφέλους στη διεκδίκηση των πόρων. “Η τραγωδία των Κοινών” χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει την ανικανότητα της συλλογικής δράσης στη διαχείριση των κοινών φυσικών πόρων.

Ο Γκάρρετ Χάρντιν χρησιμοποίησε σαν παράδειγμα έναν βοσκότοπο, ο οποίος είναι ανοικτός για εκμετάλλευση από όλους. Η επιδίωξη για όλο και μεγαλύτερο ατομικό κέρδος από τους βοσκούς, τους ωθεί να προσθέτουν όλο και περισσότερα ζώα για βοσκή στο εν λόγω βοσκότοπο, με αποτέλεσμα τη σταδιακή υποβάθμιση και τελικά την καταστροφή του. Ο μόνος τρόπος κατά τον Γκάρρετ Χάρντιν για να αποφευχθεί “η τραγωδία των Κοινών”, είναι ο κατακερματισμός και η παραχώρηση του κοινού πόρου σε ιδιώτες ή στο κράτος. Τα Κοινά σύμφωνα με την άποψη του οφείλουν να ιδιωτικοποιηθούν ή να κρατικοποιηθούν. Στην πραγματικότητα δεν αντιλαμβάνεται τα αγαθά αυτά ως κοινά (*res communes*) αλλά ως αδέσποτα (*res nullius*), ως δηλαδή αγαθά ελεύθερα κτήσης και σε αναμονή μιας κυριότητας.

Η πρόταση του Γκάρρετ Χάρντιν για τα Κοινά συμπίπτει χρονικά με τις προτάσεις της Οικονομικής Σχολής του Σικάγου, από την δεκαετία του 1950 και μετά.

Το βασικό χαρακτηριστικό των οικονομικών θεωριών, που αναπτύχθηκαν με συνέπεια και στοχοπροσύλωση στη σχολή του Σικάγου και εδραιώθηκαν στην παγκόσμια οικονομία από τους εκπροσώπους της, είναι ο άκρατος οικονομικός φιλελευθερισμός, οι βίαιες ιδιωτικοποιήσεις ακόμη και μέσω επιβαλλόμενων κρατικοποιήσεων και η ελεύθερη αγορά.

Ο Γκάρετ Χάρντιν χρησιμοποίησε το παράδειγμα της “τραγωδίας των Κοινών” για να καταδείξει ότι απέναντι στις “καταστροφικές επιπτώσεις της ελεύθερης πρόσβασης” στο αγαθό δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική από την εξωτερική παρέμβαση. Το σύστημα που διαχειρίζεται τον κοινό πόρο πρέπει ή να ελεγχθεί από το κράτος για να ρυθμίσει τη χρήση του πόρου, ή να ιδιωτικοποιηθεί ο πόρος.

Το νεοφιλελεύθερο αφήγημα στηρίχθηκε στον παραπάνω αποδεικτικό τύπο για να υποδείξει τα πλεονεκτήματα της ατομικής ιδιοκτησίας και για να υπογραμμίσει την αναποτελεσματικότητα κάθε δημόσιας ή συλλογικής διαχείρισης γενικότερα.

Η θέση του Χάρντιν ερμηνεύτηκε και συνήχησε με την νεοφιλελεύθερη σκέψη. Εξέφρασε πλήρως την κυρίαρχη οικονομία, που μπόρεσε να ανανεώσει τα επιχειρήματα υπέρ της ατομικής ιδιοκτησίας ενάντια σε κάθε μορφή συλλογικής ή κρατικής ιδιοκτησίας και Κοινών. Αυτό συνέβη σε μια χρονική συγκυρία που η ατομική ιδιοκτησία βρέθηκε κατηγορούμενη και θεωρήθηκε υπεύθυνη για την μετάθεση του κόστους χρήσης της στην κοινωνία και για την εξάντληση των φυσικών πόρων. Η θεωρία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας υπογράμμισε ότι μόνο η ατομική ιδιοκτησία επιτρέπει την “εσωτερικοποίηση των εξωτερικοτήτων”, θετικών ή αρνητικών, ενώ κάθε άλλη μορφή ιδιοκτησίας έχει το μειονέκτημα να επιβαρύνει με τις αρνητικές εξωτερικότητες τους άλλους και να εμποδίζει το άτομο στην απόλαυση του συνόλου των εισοδηματικών απολαβών του.

Στην πραγματικότητα βέβαια, ο περιγραφόμενος πόρος του Χάρντιν δεν είναι ένα “Κοινό” αλλά απλά ένας χώρος ελεύθερης πρόσβασης. Δε ρυθμίζονται από κάπου οι σχέσεις των βοσκών, ούτε προσπαθούν οι ίδιοι να λύσουν το δικό τους πρόβλημα στην ουσία. Συνεπώς, οι υπέρμαχοι των Κοινών, εύγλωττα κάνουν λόγο για την

“τραγωδία των μη ρυθμισμένων πόρων” και αντιπαρέρχονται τον όρο “τραγωδία των Κοινών”.

Η ανάγκη υπεράσπισης των Κοινών απέναντι στον Γκάρετ Χάρντιν και το παγκοσμιοποιημένο, ανεξέλεγκτο και βάρβαρο νεοφιλελεύθερο σύστημα διαχείρισης της οικονομίας έκαναν τους σύγχρονους μελετητές της θεωρίας των Κοινών να ανασυνταχτούν:

α. Η Έλινορ Όστρομ (Elinor Ostrom), Αμερικανίδα πολιτειολόγος, αμφισβήτησε τους ισχυρισμούς του Χάρντιν. Πιστεύοντας ότι η ανθρώπινη φύση δεν είναι τόσο ανεπαρκής, παρακολούθησε επιτυχημένα και αποτυχημένα παραδείγματα, μικρού και μεσαίου μεγέθους κοινοτήτων, σε όλο τον κόσμο. Παρατηρώντας πώς οι άνθρωποι σε μια κοινότητα σχετίζονται μεταξύ τους, αντιλήφθηκε ότι πολλές αποφάσεις δεν έχουν να κάνουν μόνο με το κέρδος και ότι οι άνθρωποι στην πραγματικότητα οργανώνονται για να λύσουν προβλήματα. Μετά από αρκετά χρόνια επίπονης έρευνας του πεδίου και της καινοτόμου θεωρίας, της αποδόθηκε το Νόμπελ Οικονομίας το 2009. Η Έλινορ Όστρομ απέδειξε ότι αρκετές τοπικές κοινωνίες διαχειρίζονται καλύτερα από το κράτος και τις εταιρείες τους κοινούς πόρους. Αυτό συμβαίνει εκεί όπου τα μέλη της κοινότητας έχουν βρει τρόπους να συνεννοηθούν, να θεσπίσουν κανόνες που ταιριάζουν στην τοπική κοινωνία και να οργανωθούν ώστε να τους προασπίσουν.

Σύμφωνα με την Έλινορ Όστρομ οκτώ είναι τα βήματα για να είναι αποτελεσματική η αυτοδιαχείριση των κοινών πόρων:

- Τα προσδιορισμένα όρια της κοινότητας που διαχειρίζεται το πόρο.
- Ο σεβασμός του θεσμικού πλαισίου που θέτει η κοινότητα από τις εξωτερικές αρχές.
- Το θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης του πόρου συνδιαμορφώνεται από όλους όσους αυτό επηρεάζει.
- Ο έλεγχος τήρησης των κανόνων γίνεται από τα μέλη της κοινότητας.
- Οι ποινές για το μη σεβασμό των κοινών κανόνων σε όσους δεν τηρούν τους κανόνες.

- Οι κανόνες πρέπει να συμβαδίζουν με τα τοπικά χαρακτηριστικά της κοινότητας και τις τοπικές ανάγκες.
- Το χαμηλού κόστους θεσμικό πλαίσιο και ο εύκολος τρόπος διευθέτησης των διαφορών.
- Η δομή αυτοδιαχείρισης να ξεκινάει από τη βάση και να ανεβαίνει προς τη κορυφή και όχι το αντίστροφο.

β. Ο Ντέιβιντ Μπολιέρ (David Bollier), Αμερικανός συγγραφέας και ακτιβιστής των Κοινών, επισημαίνει ότι στο σενάριο του βοσκοτόπου που περιγράφει ο Χάρντιν, δεν υπήρχαν σύνορα στο συγκεκριμένο λιβάδι, ούτε κανόνες διαχείρισής του και καμία κοινότητα χρηστών αυτού.

Αυτό δεν αποτελεί κοινόχρηστη χρήση. Αντίθετα, αυτό είναι ένα ασύδοτο καθεστώς χρήσης ελεύθερο προς όλους. Η κοινή χρήση έχει όρια, κανόνες, έλεγχο της χρήσης, τιμωρία των καταπατητών και των τζαμπατζήδων και κοινωνικές θεσμίσεις. Η κοινή χρήση απαιτεί ότι υπάρχει μια κοινότητα η οποία θέλει να διαχειρισθεί και να γίνει ο θεματοφύλακας του συγκεκριμένου πόρου.

Το απόλημα και η λανθάνουσα ερμηνεία του Χάρντιν είχε ως αποτέλεσμα την χειραγωγή της μεθόδου της κοινής χρήσης και την θεώρηση της ως αποτυχημένο παράδειγμα διαχείρισης για 2 και πλέον δεκαετίες,.

γ. Ο Ντέιβιντ Χάρβεϊ (David Harvey), Άγγλος καθηγητής ανθρωπολογίας και γεωγραφίας, θεωρεί εσφαλμένη τη χρήση του άρθρου του Χάρντιν ως επιχείρημα της ανώτερης αποτελεσματικότητας των δικαιωμάτων ατομικής ιδιοκτησίας όσον αφορά στη χρήση της γης και των πόρων, και ως εκ τούτου ως αδιάφευκτη νομιμοποίηση της ιδιωτικοποίησης.

Η καρδιά του προβλήματος κατά τον Χάρβεϊ, στο σενάριο του βοσκοτόπου που περιγράφει ο Χάρντιν, είναι η ατομική ιδιοκτησία των βοοειδών και η ιδιοτελής συμπεριφορά μεγιστοποίησης της αποδοτικότητας και όχι ο χαρακτήρας κοινοκτημοσύνης που χαρακτηρίζει τους πόρους.

Επίσης, θεωρεί ότι υπάρχει ένα πρόβλημα κλίμακας στο σενάριο του Χάρντιν, καθώς χρησιμοποιεί ένα μικρής κλίμακας παράδειγμα ιδιωτικού κεφαλαίου, που

λειτουργεί σε ένα μικρό κοινόχρηστο βοσκοτόπι προκειμένου να αναλύσει ένα παγκόσμιο πρόβλημα.

δ. Ο Massimo De Angelis αναφέρει ότι το επιχείρημα της "τραγωδίας των Κοινών" αποτελεί τη βάση της επιχειρηματολογίας των οικονομολόγων ώστε να δικαιολογήσουν τις περιφράξεις.

Υποστηρίζει ότι η υπόθεση Χάρντιν πρέπει να απορριφθεί καθώς δεν υπάρχουν Κοινά χωρίς τη δραστηριότητα που τα (ανα)παράγει, δεν υπάρχουν Κοινά χωρίς κοινότητες παραγωγών, χωρίς συγκεκριμένες ροές και σχέσεις.

Σημειώνει δε, ότι αυτό που κρύβεται πίσω από την "τραγωδία των Κοινών" είναι στην πραγματικότητα η καταστροφή των κοινωνικών σχέσεων που συγκροτούν τα Κοινά, μια καταστροφή που επιφέρουν τα διάφορα προγράμματα δομικής προσαρμογής, είτε επιβάλλονται δια της βίας είτε όχι.

Κεφάλαιο 16

Τα κοινά αγαθά

Το κυρίαρχο οικονομικό αφήγημα έχει εμποτίσει τον δημόσιο λόγο και τη γνώμη που εδραιώνεται και μορφοποιεί τα Κοινά. Η πολιτική οικονομία τα αντιλαμβάνεται ως δικαίωμα σε αγαθό. Από νομικής άποψης τα αγαθά ορίζονται ως εμπράγματα ιδιοκτησία και έχουν λογιστική υπόσταση. Στη συμβατική οικονομία, ένα οικονομικό αγαθό θεωρείται ως τέτοιο με βάση τα παρακάτω κριτήρια: την ικανοποίηση της ανάγκης που επιτρέπει, το είδος της κατανάλωσης με το οποίο συνδέεται και την εμπράγματα ή όχι παραγωγή του.

Έτσι, τα Κοινά αναφέρονται ως ιδιοκτησία αγαθών και όχι ως θεσμική κατοχύρωση. Όμως, τα Κοινά δεν μπορούν να συρρικνωθούν και να αναχθούν σε κοινά αγαθά.

Συχνά συγχέουμε και ταυτίζουμε τον όρο “κοινά αγαθά” με τα δημόσια ή συλλογικά αγαθά που είναι μεταξύ τους συνώνυμα.

Ιδιωτικά αγαθά και Δημόσια ή Συλλογικά αγαθά

Σύμφωνα με την γενική θέση των οικονομικών αγαθών, τα περισσότερα αγαθά, ανάλογα με τα τεχνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες τους, παράγονται από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και προορίζονται στις ανταγωνιστικές αγορές.

Ωστόσο, υπάρχουν αγαθά που, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, παράγονται από το Κράτος ή από Συλλογικούς Οργανισμούς (Εκκλησίες, συνδικάτα, πολιτικά κόμματα, συλλογικότητες κ.α.). Για το σκοπό αυτό τα μέλη

συναινούν και πειθαρχούν στην επιβολή της συνεισφοράς από όλους (φόροι, συνεισφορές κ.α.), ώστε να εξασφαλίσουν την παραγωγή των αγαθών αυτών που προορίζονται για όλα τα μέλη.

Τα δημόσια αγαθά δεν παράγονται από την αγορά εφόσον η ικανοποίηση των αναγκών που καλύπτουν δεν προϋποθέτει την εθελούσια και εξατομικευμένη πληρωμή για το κάθε αγαθό ξεχωριστά.

Τα ιδιωτικά αγαθά είναι αποκλειστικά και ανταγωνιστικά. Ένα αγαθό είναι αποκλειστικό εφόσον ο κάτοχος του ή ο παραγωγός του, δια του δικαιώματος της ιδιοκτησίας του αγαθού, μπορεί να αποκλείσει την πρόσβαση σε όποιον δεν είναι διατεθειμένος να πληρώσει το αντίτιμο που ζητάει. Ένα αγαθό είναι ανταγωνιστικό όταν η αγορά του ή η χρήση του απομειώνει την διαθέσιμη προσφορά για αγορά ή χρήση από άλλα άτομα.

Τα δημόσια αγαθά είναι μη αποκλειστικά και μη ανταγωνιστικά. Ένα αγαθό μη αποκλειστικό είναι αυτό που δεν μπορεί να δεσμευτεί από τον κάτοχο του για να δοθεί αποκλειστικά σε όσους πληρώνουν ένα αντίτιμο. Ένα αγαθό ή υπηρεσία μη ανταγωνιστικό είναι αυτό του οποίου η επιπλέον κατανάλωση από περισσότερους ανθρώπους δεν δημιουργεί επιπλέον κόστος παραγωγής εφόσον η κατανάλωση του αγαθού δε μειώνει την συνολική ποσότητα του αγαθού.

Τα κοινά αγαθά, η αποστέρηση και οι περιφράξεις

Η καθημερινότητα που βιώνουμε δεν μπορεί να κρύψει τη λογική του οικονομικού μοντέλου που μας επιβάλλεται. Τα αγαθά και οι υπηρεσίες πρώτης ανάγκης, όπως η τροφή και το φάρμακο, εξουσιάζονται ολοένα και περισσότερο από τη λογική της εμπορευματοποίησης που μας επιβάλει η παγκόσμια ολιγαρχία. Δεν αναφερόμαστε πλέον σε πολίτες αλλά σε πελάτες - χρήστες. Οι πόλεις, οι δρόμοι, οι πλατείες, τα μέσα μεταφοράς, οι φορείς πολιτισμού, ο αθλητικός εξοπλισμός, οι χώροι ψυχαγωγίας και ανάπαυσης έχουν ολοένα και περισσότερο δυσκολότερη πρόσβαση λόγω του ολοένα υψηλότερου αντιτίμου στο οποίο υποχρεούται ο πελάτης – χρήστης. Οι δημόσιες υπηρεσίες, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, οι φυλακές χτίζονται

και συνδιαχειρίζονται από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η επιστημονική έρευνα και τα πανεπιστήμια κατευθύνονται από τις ανάγκες και τις αποδόσεις της αγοράς. Τα δάση, οι θάλασσες, τα ποτάμια, το υπέδαφος υποβάλλονται σε μια ολοένα εντατικότερη βιομηχανική εκμετάλλευση. Η πολιτιστική κληρονομιά, που ανήκει στη δημόσια σφαίρα, αποκαλείται “κεφάλαιο” και προσδιορίζεται ως ένα προϊόν που πρέπει να προωθήσουν τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες.

Η εκτεταμένη αποστέρηση της ύπαρξης κάθε κοινού χώρου και του αποτελέσματος κάθε κοινού χρόνου, δηλαδή της συνολικής κοινής ανθρώπινης γεωγραφίας και ιστορίας, πυροδοτεί μαζικά φαινόμενα ανισότητας και αποκλεισμού. Υποβιβάζει τον ανθρώπινο πολιτισμό σε ένα αγοραίο εμπόρευμα και ιδιωτικοποιεί την ίδια την κοινωνία καλλιεργώντας την ταυτότητα ενός ατόμου – καταναλωτή που είναι αδιάφορο για το κοινό γίγνεσθαι.

Ο 20ος αιώνας έφερε στην ανθρωπότητα 2 ανεπαρκείς και ακατάλληλες εφαρμοσμένες πολιτικές πρακτικές για την διαχείριση της κοινωνίας, της οικονομίας και της οικολογίας. Τον κρατικοποιημένο σοσιαλισμό και τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό.

Στις αρχές του 21ου αιώνα τα Κοινά ή το Κοινό αναδείχτηκε σε κεντρική ιδεολογική κατηγορία ικανή να εκφράσει τον σύγχρονο αντικαπιταλισμό. Η ιδέα των Κοινών, ως μεγάλη κεντρική τάση του 21ου αιώνα, εκφράστηκε με περισσή σαφήνεια από την ινδιάννα ακτιβίστρια Vandana Shiva, ενεργή στον “πόλεμο του νερού” στη Βολιβία: “Αν η παγκοσμιοποίηση είναι ο έσχατος εγκλεισμός των Κοινών - του νερού μας, της βιοποικιλότητας μας, της τροφής μας, της κουλτούρας μας, της υγείας μας, της παιδείας μας – τότε η επανάκτηση των Κοινών είναι το πολιτικό, οικονομικό και οικολογικό χρέος του καιρού μας”.

Ο όρος “Κοινά” αρχικά αφορούσε ένα σύνολο κανόνων που προσδιόριζε, μέσα από ένα κεκτημένο παράδοσης και συνήθειας, τη συλλογική χρήση από τα μέλη μιας κοινότητας των δρόμων, των δασών και των βοσκοτόπων.

Ακόμη, με τον όρο “Κοινά”, σε επίπεδο “δήμου”, προσδιόριζε την πολιτική βούληση για την οργάνωση της κοινωνίας, την εγκαθίδρυση της Πολιτείας και την συναπόφαση των πολιτών για τη συνδιαχείριση των υποθέσεων που αφορούν την κοινή ζωή τους.

Ο όρος των Κοινών στις μέρες μας επεκτείνεται εμπεριέχοντας όλα όσα μπαίνουν στο στόχαστρο των ιδιωτικοποιήσεων, στη διαδικασία της εμπορευματοποίησης, της λεηλασίας και της καταστροφής που πραγματώνεται στο όνομα της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας. Τα Κοινά εμπεριέχουν την οικουμενική κατεύθυνση του αγώνα ενάντια στη νεοφιλελεύθερη βαρβαρότητα και την καπιταλιστική δυστυχία. Εναντιώνονται στη μεγάλη αποστέρηση του φυσικού και του παραγόμενου πλούτου των τελευταίων δεκαετιών, στην πρωτοφανή λεηλασία που λαμβάνουν χώρα από την ελάχιστη ολιγαρχία του 1%. Η συλλογική και δημοκρατική επανάκτηση των υφαρπαγμένων, των κλεμμένων πόρων και χώρων από τα ιδιωτικά ολιγοπώλια και τις κυβερνήσεις βρίσκεται στο επίκεντρο της ιδεολογίας και του αγώνα των Κοινών. “Το νερό είναι δικό μας” λένε οι αγρότες – αρδευτές και τα μέλη των συνεταιρισμών της Cochabamba. “Οι πόλεις είναι δικές μας” λένε οι πολίτες των πλατειών στη Μαδρίτη, το Κάιρο, τη Νέα Υόρκη, την Κωνσταντινούπολη. Η οικουμενική υπόσταση των Κοινών τούς προσδίδει μια παγκόσμια ταυτότητα, υπερασπίζεται τους πόρους, τις δράσεις, τις πρακτικές και αφορά όλους τους ανθρώπινους πληθυσμούς του πλανήτη, το σύνολο της κοινής ανθρωπότητας.

Η οικολογική δυναμική των Κοινών τα διαφοροποιεί από το συνηθισμένο αφήγημα της ελεύθερης πρόσβασης σε κοινόχρηστο πόρο και την προστασία της δημόσιας περιουσίας από την ιδιωτικοποίηση. Υπερασπίζονται και προστατεύουν τα φυσικά αγαθά ώστε τα ίδια να συνεχίσουν να υπάρχουν. Η φύση δεν εξαιρείται της δημοκρατίας του ανθρώπου. Αποτελεί ιδρυτικό μέλος και έχει δικαιώματα όπως κάθε άλλο μέλος. Σε περίπτωση κινδύνου απώλειας της συνέχειας του φυσικού πόρου μπαίνουν όρια και κανόνες στην πρόσβαση σε αυτό.

Ακόμα, τα Κοινά συνδέουν 2 είδη αγαθών. Τα κοινά αγαθά και τα δημόσια αγαθά. Οι κρατικοκεντρικές λύσεις του παρελθόντος, που επικεντρώνονταν στη δημόσια ιδιοκτησία ως την επαρκή και κατάλληλη λύση για τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα ενός εθνικού κράτους φαντάζουν κενές περιεχομένου. Σταμάτησαν να ισχύουν από τη στιγμή που οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο ρευστοποίησαν τα δημόσια περιουσιακά στοιχεία εκχωρώντας τα σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και επέτρεψαν τη μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων, του παραγωγικού ιστού, των θέσεων εργασίας και των φορολογικών εσόδων από τα κέρδη των επιχειρήσεων

αυτών, έξω από την εδαφική κυριαρχία των κρατών. Τα Κοινά απαντούν στο αίτημα μιας συλλογικής και δημοκρατικής διαχείρισης των κοινών πόρων που να είναι υπεύθυνη, βιώσιμη και δίκαιη.

Η σύγχρονη θεωρία των Κοινών εστιάζει με ιδιαίτερη ένταση στη σημασία της αποστέρησης (David Harvey) και της διαδικασίας συσσώρευσης μέσω αποστέρησης. Στη σύγχρονη οικονομική πολιτική σκέψη οι 2 πυλώνες που επιτρέπουν την πραγματοποίηση της συσσώρευσης του παγκόσμιου πλούτου (φυσικού και παραγόμενου) είναι η εκμετάλλευση και η αποστέρηση. Η πρώτη είναι η συσσώρευση μέσω της επεκτατικής αναπαραγωγής, όπου υλοποιείται η συνολική εξαγωγή του αποτελέσματος της παραγωγής (κέρδος) από τη σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας. Η δεύτερη είναι η συσσώρευση μέσω αποστέρησης που πραγματοποιείται μέσω της κερδοσκοπικής συνδυαστικής διαχείρισης της χρηματοπιστωτικής και της κυβερνητικής εξουσίας.

Η αποστέρηση διευρύνει βαθμιαία σε τέτοιο βαθμό τη δράση της στην ανθρώπινη ιστορία που βρίσκεται πλέον σε θέση να ξεπεράσει το ίδιο το καπιταλιστικό πλαίσιο. Επιταχύνει στο πολλαπλό τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας και του κεφαλαίου. Υλοποιείται στις παγκόσμιες περιφέρειες με τη λεηλασία των πόρων και την καταστροφή των καλλιεργειών. Εξασκείται συστηματικά με την εξάλειψη της μικρής και αδύναμης επιχειρηματικότητας, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, όπου τα περιουσιακά και επιχειρηματικά στοιχεία των κοινών ανθρώπων ρευστοποιούνται μαζικά για να περιέλθουν στην ιδιοκτησία των hedge funds και των τραπεζών.

Η λογικά του θηρευτή νομιμοποιείται από τις κυβερνήσεις που εκχωρούν στα ιδιωτικά συμφέροντα τον κυρίαρχο εθνικό χώρο, αντικαθιστούν την κοινωνική ασφάλιση με ιδιωτική, τη δημόσια παιδεία με ιδιωτική. Εγκαθίσταται μαζικά στις ζωές μας με την ιδιωτικοποίηση του χώρου, των πόρων, της επιστημονικής σκέψης, του εργαζόμενου ανθρώπινου χρόνου. Στοχεύει στον αποκλειστικό έλεγχο της κοινωνίας και της φύσης.

Η κυρίαρχη οικονομική τάξη, η οικονομική ολιγαρχία του 1% θέλει να αρπάξει όλα όσα δεν ανήκουν σε κανέναν αλλά ανήκουν σε όλους (τα κοινά αγαθά), να υπεξαιρέσει όλα όσα αποτελούν δημόσια ιδιοκτησία ή πολιτιστική κληρονομιά ή

συλλογικό κοινωνικό κεκτημένο. Αφαιρεί από την κοινή ανθρωπότητα κάθε τι που αφορά την ίδια την υπαρξιακή της δομή, είτε είναι αγαθό, είτε είναι δικαίωμα, είτε είναι υποχρέωση, είτε είναι εξουσία, είτε είναι πεμπτουσία.

Ο αγώνας για τα Κοινά αναδεικνύει τις 2 πλευρές του: την αμυντική και την επιθετική.

Τα κινήματα των Κοινών είναι κατεξοχήν κινήματα υπεράσπισης όλων όσων εννοούμε με την έννοια των Κοινών είτε αφορούν μια συγκεκριμένη τοπικότητα είτε αφορούν το σύνολο της ανθρώπινης κοινωνίας. Τα τοπία, το νερό, ο αέρας, οι ιδέες, η επιστήμη, οι συχνότητες, το διαδίκτυο, η κοινή χρήση της γης, η πληροφορία, οι κοινωνικές σχέσεις, η παιδεία, η πολιτειακή δέσμευση είναι κοινοί πόροι. Μπορούμε να αναπτύξουμε στρατηγικές για να υπερασπιστούμε αυτά που ανήκουν σε όλους από την αποσιωπημένη κλοπή της αγοραίας εισβολής και των ιδιοκτησιακών πρακτικών.

Το κίνημα των Κοινών εγείρει και μια επιθετική ποιότητα στον αγώνα του. Την προώθηση των πρακτικών που θέτουν και αναπτύσσουν την από κοινού δράση ως βάση στην επιλογή μας που αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες, κοινωνικές, οικολογικές, οικονομικές (Naomi Klein).

Το αρχαίο ελληνικό “κοινωνείν” είναι περισσότερο επίκαιρο από ποτέ. Μας παρέχει όλα τα απαραίτητα πεδία για να επανιδρύσουμε το κοινωνικό μας γίνεσθαι, την πολιτική μας διακυβέρνηση, την οικολογική μας διαχείριση, την οικονομική μας πρακτική. Μας επιτρέπει να επανασχεδιάσουμε τον πολιτικό μας πολιτισμό και να επαναπροσδιορίσουμε τη θεώρηση μας για τον φυσικό και τον ανθρώπινο πλούτο.

Τα Κοινά της γνώσης και η κοινοποίηση της χρήσης γνώσης

Η υπόθεση της διάχυσης της επιστημονικής γνώσης αποτελεί ένα σύνθετο επιστημονικό, πολιτικό και οικονομικό διακύβευμα. Καταρχήν συντελείται στη λογική της νεοφιλελεύθερης κυριαρχίας της αγοράς. Από το 1970 ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων συγκέντρωσε στα χέρια του τα περισσότερα επιστημονικά περιοδικά. Δημιούργησε στον χώρο επικοινωνίας ένα ολιγοπώλιο, που επέβαλε τους οικονομικούς του όρους στους αναγνώστες και υψηλότατα κόστη συνδρομής για την πρόσβαση στο επιστημονικό άρθρο. Το αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής πολιτικής από την πλευρά των εκδόσεων ήταν η γενικευμένη αδυναμία της πρόσβασης του κοινού στο επιστημονικό άρθρο και η εδραίωση, ως αποδεκτή και αδιαμφισβήτητη, της καταβολής του υψηλού αντιτίμου για την πρόσβαση στα περιοδικά όπου οι ερευνητές εκφράζονται. Μειώθηκε η πρόσβαση στις έρευνες ενός μεγάλου πλήθους επιστημόνων και πολιτών, δηλαδή μειώθηκε η πρόσβαση του συνόλου της ανθρώπινης κοινωνίας στο κοινό αγαθό της γνώσης και του αποτελέσματος της έρευνας που η ίδια παράγει.

Το παραπάνω αποτυπώνει ένα τεράστιο πρόβλημα δεδομένου ότι το 90% της έρευνας χρηματοδοτείται από δημόσιους πόρους. Με το φίλτρο της απολυταρχίας του αγοραίου νεοφιλελευθερισμού, που αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση των κερδών μέσω υφαρπαγής, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν επιστρέφουν στον δημόσιο χώρο, δεν αποτελούν δημόσια – ανοιχτή γνώση για τους πολίτες, πολύ συχνά ούτε για τους ίδιους τους επιστήμονες που μπορεί να τη χρειάζονται για να στοιχειοθετήσουν και να συνεχίσουν την έρευνα τους. Ακόμα και ο χρόνος που θεωρείται κατάλληλος για να κοινοποιηθεί μια γνώση είναι αποτέλεσμα της δεδομένης στιγμής, που η οικονομία της αγοράς θεωρεί κατάλληλη για να γίνει αυτή η γνώση εμπόρευμα. Στην πραγματικότητα η δημόσια σφαίρα αποστερείται

από την εμπειρογνωμοσύνη εφόσον δεν μπορεί να έχει ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτήν.

Στην πράξη, η ίδια η έρευνα κοστίζει το 98% του προϋπολογισμού συμπεριλαμβανόμενης και της σύνταξης του άρθρου. Το πρόγραμμα επεξεργασίας και η έκδοση κοστίζει το 2% του προϋπολογισμού. Κι όμως, αυτό το εξαιρετικά χαμηλό κόστος εμποδίζει τη συνολική διαδικασία διάχυσης της γνώσης.

Η μετάβαση στην ανοικτή πρόσβαση, στην κοινή γνώση απλώνει τη διαδικασία της γνώσης στο σύνολο της κοινής ανθρωπότητας, την καθιστά κοινή κληρονομιά και κοινό πολιτισμό και κυριολεκτικά μπορεί να σώσει ζωές. Ο κίνδυνος με τον οποίο βρίσκεται αντιμέτωπη η παγκόσμια κοινωνία είναι ο αποκλεισμός της και μη πρόσβαση στη γνώση. Ο κίνδυνος αυτός ριζώνει επειδή η κοινή ανθρωπότητα αγνοεί αυτό που έχει παράξει ως γνώση και δεν μπορεί να ενεργήσει και να δώσει λύσεις απέναντι σε παγκόσμιες προκλήσεις υγείας, τεχνογνωσίας και τεχνολογίας, να βελτιώσει τους όρους διαβίωσης, την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Για να μπορέσουμε να συνθέσουμε και να παράξουμε τις απαιτούμενες λύσεις, η ανθρώπινη κοινωνία χρειάζεται όλες τις επιστημονικές της γνώσεις.

Με τον περιορισμό της έντυπης έκδοσης και το πέραςμα στην εποχή της διαδικτυακής ενημέρωσης η σχέση με τον αναγνώστη άλλαξε. Αν στην προηγούμενη περίοδο το κάθε περιοδικό είχε ένα μέσο όρο 300 αναγνωστών σήμερα το κάθε περιοδικό μπορεί να έχει 20 με 80 χιλιάδες αναγνώσεις το μήνα. Για το 2015 η open edition, που είναι ένας διαδικτυακός τόπος ελεύθερης πρόσβασης στη γνώση είχε 64 εκατομμύρια επισκέψεις. Το κοινό της επιστημονικής ανάγνωσης διευρύνεται. Δεν είναι μόνο οι ερευνητές και οι σπουδαστές που μελετούν επιστημονικά συγγράμματα αλλά η κοινωνία σε όλη της την ποικιλομορφία θέλει να γνωρίσει τη γνώση. Αυτή είναι η συγκλονιστική επιτυχία της ελεύθερης πρόσβασης. Η διάχυση της γνώσης στην ίδια την επιστήμη. Οι ερευνητές πληρώνονται από δημόσιους πόρους, οι έρευνες χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους. Είναι κανονικότητα, λοιπόν, οι γνώσεις να επιστρέφουν σε αυτούς που έχουν την αγωνία τους, σε αυτούς που τις στήριξαν, σε αυτούς που τις επέτρεψαν να παραχθούν. Στο φυσικό κοινό τους, τον άνθρωπο. Η ελεύθερη πρόσβαση είναι αυτή που φέρνει την επιστήμη κοντά στον πολίτη.

Η γνώση δεν μπορεί να υπάρχει περιχαρακωμένη, στεγανοποιημένη, κατατετμημένη και μερική. Δεν μπορεί να υπάρχει ούσα εξαγοράσιμη και απευθυνόμενη σε μια οικονομική ολιγαρχία για να τη διαχειριστεί κατά το συμφέρον της. Στην περίπτωση αυτή, η γνώση καταδικάζεται στη συρρίκνωση, την ελαχιστοποίηση και την ανεπάρκεια.

Η γνώση αποτελεί ένα αγαθό μη αποκλειστικό και μη ανταγωνιστικό. Δεν είναι σπάνιο. Η διάχυση και η κοινή γνώση της χρήσης της όχι μόνο δεν απομειώνει τον όγκο της, αλλά την αυξάνει προσθέτοντας κι άλλη γνώση. Όσο περισσότερο η γνώση είναι χρήσιμη, χρησιμοποιείται, εφαρμόζεται και μοιράζεται ανάμεσα στο ανθρώπινο δίκτυο, τόσο περισσότερο αυξάνεται η αξία της και η ικανότητα της να δώσει απαντήσεις.

Η γνώση ως κοινό μεταμορφώνεται σε πραγματικό κέρας της αφθονίας, λειτουργεί προσθετικά και αυξητικά, συντελεί στην ευημερία της ζωής. Η κοινή χρήση της προσδίδει αξία και της επιτρέπει να δημιουργήσει κι άλλη. Η γνώση όταν μοιράζεται είναι το πλέον παραγωγικό αγαθό γιατί επιτρέπει την από κοινού δημιουργία νέων γνωστικών πεδίων και την αέναη επέκταση της γνώσης όλων των μελών της κοινής ανθρωπότητας.

Το ανοικειοποιήσιμο των Κοινών

Η έννοια των Κοινών έγκειται στην αδιάσειστη διάσταση που τα Κοινά προσδίδουν στην ίδια την κοινωνική ζωή. Η κοινή διάσταση της ανθρωπότητας φιμώνεται σταθερά σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του κυρίαρχου πολιτισμού, που επικεντρώνεται και στηρίζει την επιβολή του στην ιδιοκτησία και τον κατακερματισμό της κοινωνίας των ανθρώπων. Η ιδιοκτησία, ιδιωτική και δημόσια, επιβλήθηκε ως φυσικός ενδιάμεσος της σχέσης των ανθρώπων με το περιβάλλον τους (υλικό και άυλο) και της σχέσης των ανθρώπων μεταξύ τους. Τα Κοινά απομακρύνθηκαν από το φυσικό τους χώρο ανάπτυξης που είναι η ανθρώπινη κοινωνία. Μετατράπηκαν σε μια ουσιώδη και περιβάλλουσα κοινότητα, όπου το κάθε μέλος της μπορεί να γίνεται αντιληπτό μόνο σαν διαχωρισμένο μερικό ενός συνόλου, υλικού ή ιδεολογικού (φυσικού, μυστηριακού, πολιτικού).

Οι αναζητήσεις για την προέλευση των Κοινών και η εδραίωση τους στην ανθρώπινη σκέψη και στην κοινωνική θεώρηση και πρακτική μάς οδηγούν σε ένα συμπέρασμα. Τα Κοινά απελευθερώνουν την ύπαρξή μας και συνυφαίνουν το φαντασιακό μιας συνύπαρξης και μιας από κοινού δράσης στην κοινή ανθρωπότητα. Εμπνέουν την ανθρώπινη σκέψη με τη συνάντηση και τη συναπόφαση για το κοινό γίνεσθαι. Διαμορφώνουν ένα κοινό αίτημα για μια διαφορετική δυνατή ανάγνωση του πολιτισμού κι έναν ορίζοντα πέρα από το άτομο ιδιοκτήτη ή την κρατική ιδιοκτησία της δημόσιας σφαίρας.

Σήμερα, ο στοχασμός και η πολιτική δράση συνδέουν την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και προσέγγιση της πολιτειακής υπόστασης και της ενασχόλησης με τα κοινά, το ρωμαϊκό δίκαιο και τον ινδιάνικο πολιτισμό με το κοινοτικό πνεύμα και την οικολογική κουλτούρα του ανθρώπου που ανήκει στη φύση και όχι ενός ανθρώπου ιδιοκτήτη της φύσης. Στην ιστορική στιγμή που εγείρει αυτή τη σύνδεση

αναστοχαζόμαστε και επαναπροσδιορίζουμε τα Κοινά ως τη βασική αρχή που μας κάνει να ζούμε μαζί, που διαπερνά την κοινωνική διάσταση του ανθρώπινου είδους. Είναι η αρχή της μη οικειοποίησης ή του ανοικειοποίητου. Η θέσπιση των Κοινών μπορεί να συντελεστεί μόνο ως ανοικειοποίητο δικαίωμα των Κοινών. Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να συρρικνωθεί και να γίνει αντικείμενο ενός δικαιώματος κτήσης και μιας ιδιοκτησιακής σχέσης. Μπορούμε να αντιληφθούμε τα Κοινά ως δικαίωμα χρήσης με την προϋπόθεση ότι διατηρούν πάντα το δικαίωμα της υπαρξιακής τους συνέχειας. Αυτό σημαίνει ότι η όποια σχέση έχουμε με κάθε Κοινό δεν μπορεί να αποκλείει το ίδιο το Κοινό από την σχέση αυτή και οφείλει να προστατεύει και να υπερασπίζεται το δικαίωμα του Κοινού να συνεχίζει να υπάρχει διατηρώντας τα χαρακτηριστικά, τις ποιότητες και τις ιδιότητες του.

Η υπόθεση των Κοινών τίθεται καταρχήν ως πολιτική αρχή, ως δικαίωμα της οργανωμένης κοινωνίας μας. Γεννιέται από το σταθερό δημοκρατικό αίτημα των λαών και την αντίσταση τους στην κυρίαρχη τάξη πραγμάτων. Περιγράφει τις πρώτες γραμμές και τους αγώνες του κοινωνικού μετασχηματισμού. Μεταφράζει τις εμπνεύσεις των κινημάτων απέναντι σε ένα βάρβαρο και δυστυχή τρόπο ζωής που επιβάλλεται στην κοινή ανθρωπότητα. Τρέφει τις εναλλακτικές πρακτικές στη δημιουργία και τη διακυβέρνηση των Κοινών.

Τα κινήματα και οι αγώνες που αυτοπροσδιορίζονται “των Κοινών”, αναδύονται σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη και με διαφορετικές εκφάνσεις, περιγράφουν τους νέους θεσμούς και το νέο αφήγημα που η ανθρωπότητα επιλέγει για να αποτελέσει τη βάση της ιστορίας της. Τα κινήματα και οι πρωτοβουλίες των πολιτών δημιουργούν ένα φραγμό απέναντι στο δόγμα της αγοράς, τη διαφθορά του πολιτικού τοπίου, τη ζοφερή πραγματικότητα της επιβίωσης του ανθρώπινου είδους, όπως και κάθε άλλου έμβιου είδους. Αρθρώνουν το αίτημα για δημοκρατία και για δημοκρατικό ήθος. Η καινοτομία και η πρωτοπορία των δημοκρατικών εξεγέρσεων και των κοινωνικών κινημάτων είναι η σταθερή απόφαση για την απόρριψη κάθε τυραννικής πρακτικής (οικολογικής, κοινωνικής, οικονομικής) στην οδό προς τη χειραφέτηση.

Η οικουμενική διάσταση στη συνείδηση και την αφήγηση των ανθρώπων αποτελεί και διαμορφώνει τη σύγχρονη πραγματικότητα. Η ανάγκη εξόδου από την κυρίαρχη τάξη πραγμάτων τίθεται ως πρωταρχική ανάγκη της κοινής

ανθρωπότητας. Στον δρόμο που ανοίγουμε βαδίζουμε με τη σιγουριά ότι δικαιούμαστε μια καλύτερη ζωή, άξια να ονομάζεται ζωή, διαφορετική από την περιχαράκωση και τον εγκλεισμό στη δυστυχία μας. Η ιστορία των Κοινών δεν έχει υπαγορευτεί εκ των προτέρων. Η ιδέα που αρθρώνεται δίνει τον χώρο στην κάθε πρόταση να πυροδοτήσει κι άλλες προτάσεις που θα αξιολογηθούν, θα δοκιμαστούν, θα επιλεγούν στις ζωές μας δίνοντας απαντήσεις και λύσεις.

Τα θραύσματα των Κοινών σε ολόκληρο τον πλανήτη σήμερα αποτελούν το νήμα που συνδέει την ιστορική μας επικαιρότητα. Έχουμε μπροστά μας **3 βασικούς άξονες εργασίας για τη διαμόρφωση του πεδίου των Κοινών**: α. να θεωρητικοποιήσουμε τα Κοινά θέτοντας τις αρχές και τις αξίες που τα διαπερνούν, β. να κατοχυρώσουμε πολιτειακά τα δικαιώματα των Κοινών, γ. να υλοποιήσουμε εμπειρικά τα Κοινά με την καθημερινή πρακτική.

Το αίτημα των Κοινών αναδύεται από την ανάγκη της ανθρωπότητας για ένα νέο αφήγημα της ιστορίας της, που θα ενσαρκώνει το αίσθημα της κοινής ανθρωπότητας και της ενότητας του ανθρώπινου είδους.

Ο κοινός πόρος, τα δικαιώματα του νερού στη Χιλή

«Το νερό και η Γη πάνε μαζί. Το ένα είναι το θηλυκό και το άλλο το αρσενικό. Το νερό δεν είναι δικό μου, εγώ είμαι μέρος του. Ούτε η Γη είναι δική μου, εγώ είμαι μέρος της. Ο άνθρωπος είναι περαστικός. Και παρ' όλα αυτά θέλει να παίξει με τη Γη. Αλλά ποτέ δεν το έχει πετύχει. Γιατί μετά η Γη θα του στείλει το λογαριασμό. Και η Γη δεν ζητάει λεφτά, πληρώνεται με ζωή».

Ο Πρόεδρος των Ινδιάνων της Ατακάμα

Στη Χιλή η αγορά νερού επιτρέπει τους ιδιοκτήτες των μετοχών του νερού να το πωλούν, να το αγοράζουν και να κερδοσκοπούν σε βάρος της κοινωνίας χωρίς να το χρειάζονται. Το νερό της Χιλής δεν ανήκει στο κράτος. Δεν είναι πλέον δημόσιο αγαθό. Το 95% των υδάτινων πόρων της χώρας ανήκει σε ιδιώτες. Όλα τα νερά της χώρας, επιφανειακά και υπόγεια, τα νερά των πηγών, ποταμών και των λιμνών ανήκουν σε ιδιώτες. Έχουν καταταμηθεί σε μερίδια χρήσης που ονομάζονται δικαιώματα νερού. Είναι τίτλοι ιδιοκτησίας ισόβιοι, ξεχωριστοί από την ιδιοκτησία της γης και έχουν εμπορική αξία. Μετρούνται ως ροή κυβικού μέτρου νερού ανά έτος ή ανά δευτερόλεπτο και η τιμή εξαρτάται από τη θέση, την εξασφάλιση της ροής και τη δύναμη της ροής.

Οι αιτήσεις για το δικαίωμα του νερού γίνονται στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και δεν προϋποθέτει κάποιο χαρακτηριστικό όπως ιθαγένεια, κατοικία ή λόγους χρήσης. Τα δικαιώματα νερού της Χιλής είναι ισόβια, μπορούν να ανήκουν σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Τα δικαιώματα νερού μπορούν να πωλούνται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι τοπικές ανάγκες. Ο ιδιοκτήτης

μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για το συμφέρον του χωρίς κανένα κοινωνικό, οικολογικό ή οικονομικό περιορισμό.

Το 1981, ο δικτάτορας Πινοσέτ και οι σύμβουλοι του, πιστοί μαθητές της σχολής του Σικάγου και του οικονομολόγου Milton Friedman, υιοθέτησαν τη θεωρία του νεοφιλελευθερισμού (ελάχιστο κράτος - ελεύθερη αγορά) και νομοθέτησαν τον Κώδικα του Νερού (Código de Aguas), ένα πακέτο νόμων με το οποίο θεμελίωσαν ότι το νερό δεν είναι δημόσιο αγαθό, αλλά ιδιωτικό προϊόν. Η μετατροπή του νερού από δημόσιο αγαθό σε ιδιωτικό εμπόρευμα έφερε τη χώρα και τη δικτατορία της στην πρωτοπορία των εφαρμογών του νεοφιλελευθερισμού και των ιδιωτικοποιήσεων.

Η Χιλιανή νομοθεσία διαιρεί τους υδάτινους πόρους σε μερίδια, π.χ. έναν ποταμό. Ο κάθε ιδιοκτήτης του μεριδίου έχει αποκλειστικό δικαίωμα στη χρήση της συγκεκριμένης ποσότητας νερού του μεριδίου του. Ο κάθε ιδιοκτήτης ορίζει ένα μοναδικό τόπο απ' όπου μπορεί να αντλεί το νερό. Δεν έχει δικαίωμα να αντλήσει το νερό από κάπου αλλού. Εκεί τοποθετεί τον μετρητή της άντλησης νερού που πραγματοποιεί. Ένας κάτοικος της Χιλής ή ένας επισκέπτης δεν έχει δικαίωμα να πει νερό από ένα ποτάμι ή να χρησιμοποιήσει το νερό στο φυσικό του περιβάλλον αν δεν πρόκειται για νερό που του αναλογεί.

Η αποστέρηση του νερού στη Χιλή γιγαντώνεται από τις ανάγκες σε υδάτινους πόρους των εξορυκτικών επιχειρήσεων εκμετάλλευσης ορυκτών μετάλλων. Η Χιλή είναι ο τρίτος προμηθευτής χαλκού του κόσμου. Στη βόρεια Χιλή, στην έρημο της Ατακάμα, τα εδάφη, στα οποία κατοικούν από την αρχαιότητα οι Ινδιάνοι Αιμάρα και Λινκάν Αντάι, είναι πλούσια σε ορυκτά και μέταλλα. Οι εταιρίες που διαχειρίζονται τα τεράστια ορυχεία χαλκού της περιοχής, έχουν πάρει στην ιδιοκτησία τους τα νερά του Ρίο Λόα, του μακρύτερου ποταμού της χώρας. Έχει μήκος 400 χιλιόμετρα, ξεκινά από την οροσειρά των Άνδεων, διασχίζει την έρημο για να καταλήξει στον ωκεανό. Παραδοσιακά, απ' όπου περνούσε εξασφάλιζε τη διαβίωση και την ευημερία των περιοχών. Επέτρεπε την καλλιέργεια της γης, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Πλέον δεν υπάρχει τίποτα. Αν κάποτε τα νερά του ποταμού έδιναν ζωή στην περιοχή, σήμερα, οι τεράστιες ποσότητες νερού χρησιμοποιούνται για να ξεχωρίσουν το μέταλλο από την πέτρα. Ο ποταμός κόβεται σε ένα σημείο και μεταφέρεται με αγωγούς στις μεταλλευτικές εγκαταστάσεις. Το

νερό που οι μεταλλευτικές εταιρείες εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου αφήνουν πίσω είναι μολυσμένο και δεν αναλαμβάνουν ποτέ την ευθύνη της μόλυνσης. Ένα από τα τρία μεγαλύτερα ορυχεία χαλκού του κόσμου είναι αυτό της Τσουκικαμάτα. Το ορυχείο το εκμεταλλεύεται η κρατική εταιρία Codelco. Η κατανάλωση λίτρου ανά δευτερόλεπτο της Codelco είναι γύρω στα 1.900 λίτρα το δευτερόλεπτο. Η ποσότητα αυτή αντιστοιχεί στην ποσότητα νερού που θα κατανάλωναν σε 1 μέρα 432.000 Αμερικανοί, ή 1.216.000 Ευρωπαίοι, ή 16.416.000 Αφρικανοί.

Οι πόλεις μετατρέπονται σε πόλεις φαντάσματα χωρίς ζωή, καταδικασμένες από την έλλειψη νερού. Οι κάτοικοι μεταναστεύουν μαζικά για να μπορέσουν να επιβιώσουν και οι γεωργοί εγκαταλείπουν ανεπιστρεπτί την αγροτική παραγωγή. Τα ποτάμια δε διασχίζουν πλέον τη χώρα. Χωρίς νερό τίποτα δε φυτρώνει, κανένα ζώο δεν επιβιώνει. Περιοχές ολόκληρες ερημοποιούνται και πεθαίνουν.

Η εθνική κυριαρχία της Χιλής έχει πια υποθηκευτεί αφού το 85% των νερών, ποταμοί και λίμνες, δεν ανήκουν στη χώρα αλλά στην Ισπανική Πολυεθνική Εταιρεία Παραγωγής Ενέργειας, την ENDESA. Συγχρόνως, οι Εταιρίες Ύδρευσης, παροχής πόσιμου νερού και αποχέτευσης, βρίσκονται πια στα χέρια μεγάλων οικονομικών οργανισμών, πολυεθνικών εταιριών και ομίλων και διαμορφώνουν την τιμολόγηση σύμφωνα με τα επιχειρηματικά τους συμφέροντα. Η τροφοδότηση του δικτύου με πόσιμο νερό γίνεται αποκλειστικά μέσω αφαλάτωσης του νερού του ωκεανού. Εργοστάσια αφαλάτωσης δουλεύουν στη Χιλή για τον σκοπό αυτόν. Το νερό στη συνέχεια πρέπει να μεταφερθεί από το επίπεδο της θάλασσας στο υψόμετρο της κατανάλωσης ανεβάζοντας την τιμή του νερού κατακόρυφα. Οι άνθρωποι πίνουν αφαλατωμένο νερό ενώ τα ορυχεία χρησιμοποιούν το φρέσκο νερό των ποταμών για την εξόρυξη των μεταλλευμάτων. Οι πρώτοι πληρώνουν αδρά για την επεξεργασία και την μεταφορά του νερού. Οι δεύτεροι δε πληρώνουν ούτε για την μόλυνση που προκαλούν στον υδάτινο πόρο.

Η κυβέρνηση της Χιλής μέχρι σήμερα δεν έχει να αποτινάξει τα νομικά αποτελέσματα του πολύχρονου δικτατορικού καθεστώτος του Πινοσέτ. Προσπαθεί να τροποποιήσει το Σύνταγμα, αλλά η δεξιά αντιπολίτευση δεν συναινεί και δεν της επιτρέπει να κάνει τις κατάλληλες αλλαγές. Έτσι, ο ντόπιος πληθυσμός βιώνει τις άγριες συνέπειες της πλήρους εμπορευματοποίησης ενός αγαθού που ελάχιστοι

πίστευαν ότι μπορεί να υπαχθεί στους νόμους της αγοράς και το μόνο που το καθορίζει είναι οι αριθμοί του κέρδους μιας χούφτας ιδιωτικών εταιριών.

Ένας Ινδιάνος πολίτης της Ατακάμα περιγράφει: “Ο ινδιάνικος λαός θεωρεί το νερό ως ιερό αγαθό. Μοναδικό και λιγοστό, δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να αποτελέσει ένα εμπόρευμα της αγοράς. Με τον τρόπο δηλαδή που το αντιλαμβάνεται η Δυτική Οικονομία: μια ευκαιρία κερδοφορίας. Αυτό που δηλώνουμε στις μεγάλες επιχειρήσεις και τους κυβερνητικούς ιθύνοντες είναι ότι τα χρήματα δεν πίνονται. Ο λευκός αδελφός δεν παίρνει τις σωστές αποφάσεις. Δεν στέκεται στο ύψος των περιστάσεων. Πιστεύω ότι με την απληστία του καταστρέφει οτιδήποτε βρίσκεται στο πέρασμα του. Και αυτό δεν υπηρετεί την ανθρωπότητα”.

Οι Ινδιάνικη Κοινότητα της Ατακάμα παραμένοντας πιστή στο κοινοτικό ινδιάνικο πνεύμα και στην αρχή της κοινοκτημοσύνης και της δίκαιης κατανομής του νερού σε όλους επιλέγει το δικό της δρόμο δράσης απέναντι στην ασυδοσία της ιδιωτικοποίησης του υδάτινου πόρου. Κατάφεραν μέσα από τους αγώνες τους να καταγράψουν το σύνολο των ιδιωτικών νερών της κοινότητας με κοινοτικό τρόπο ώστε κανένας από τους κατοίκους να μην μπορεί να πουλήσει το δικαίωμα νερού του σε άτομο που δεν ανήκει στην κοινότητα. Η πώληση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο στο εσωτερικό της κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτό αγοράζουν όσα περισσότερα δικαιώματα νερού μπορούν.

Σε μια άλλη περιοχή του πλανήτη, στην Αυστραλία, τον Γενάρη του 2020, μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές - που συνδέονται με την κλιματική κρίση και την έλλειψη οικολογικής πολιτικής στη χώρα, έκαψαν 84 εκατομμύρια στρέμματα και οδήγησαν στην γενοκτονία και τον αφανισμό 1,25 δισεκατομμύρια ζώα - 10000 καμήλες πυροβολήθηκαν και δολοφονήθηκαν από ελεύθερους σκοπευτές μέσω ενός κυβερνητικού προγράμματος κόστους 1.2 εκατομμυρίων δολαρίων, γιατί ήταν ανταγωνιστικές στην κατανάλωση του νερού της περιοχής.

Ο πόλεμος του νερού είναι πλέον στο παρόν και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού μας. Σύμφωνα με την έρευνα για τις περιφερειακές ανισότητες, μέχρι το 2025, 2,4 δισεκατομμύρια άνθρωποι θα κατοικούν σε περιοχές του πλανήτη με ανεπάρκεια νερού και χωρίς πρόσβαση σε υδάτινο πόρο λόγω της ανορθολογικής οικονομικής εκμετάλλευσης και της όξυνσης της κλιματικής κρίσης που προκαλεί. Ο

χρόνος της καθημερινής μετακίνησης των ανδρών και κυρίως των γυναικών για την πρόσβαση σε νερό και την κάλυψη των βασικών αναγκών σε πόσιμο νερό αυξάνεται δραματικά και συχνά αφορούν αποστάσεις μεγαλύτερες από 5 χιλιόμετρα τη μέρα με τα πόδια. Μια νέα κοινωνική πολιτική σε παγκόσμιο επίπεδο για το νερό, με επίκεντρο τον σεβασμό του ανθρώπου στο νερό, κρίνεται επείγουσα και επιτακτική.

Ο κοινός χώρος, η Νέα Αυτοδιοίκηση των Δήμων

Το κίνημα της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων επιλέγει την αλλαγή του πολιτικού και οικονομικού μοντέλου και επιτρέπει μια αληθινή, βιωματική πολιτική εμπειρία σε κάθε κάτοικο μιας πόλης. Αναθεωρεί και επανεφεύρει τη σχέση των ανθρώπων με τα κοινά και τον κοινό τόπο της κοινωνικής συνύπαρξης.

Οι πόλεις, από την ίδια τη φύση της δομής τους θα έπρεπε να φέρουν τα χαρακτηριστικά και να αποτελούν έναν κοινό, ανοιχτό, κοινωνικό και συμμετοχικό χώρο. Ωστόσο, η πραγματικότητα που αντιμετωπίζουμε είναι διαφορετική. Στις πόλεις, οι κάτοικοι, βιώνουμε τις περιφράξεις με ιδιαίτερη ένταση. Οι περιφράξεις διαμορφώνονται από την άνιση και άδικη περιχάραξη της πολιτικής της αγοράς και την ιδιωτικοποίηση του κοινού πλούτου. Ορθώνονται από την μετατροπή ενός κοινού πλούτου που προέρχεται από την μη κερδοσκοπική κατανομή ενός μη εμπορεύσιμου αγαθού σε εμπόρευμα. Οι περιφράξεις υψώνονται από την αποστέρηση και των αποκλεισμό των μελών της κοινωνίας από το κοινό αγαθό.

Στις πόλεις, οι περιφράξεις της αγοράς βρίσκονται παντού και επιβάλουν τη λειτουργία της κερδοσκοπίας. Είναι ιδιαίτερα έντονες και κυρίαρχες. Τις συναντάμε στην ασφυκτική συρρίκνωση του δημόσιου χώρου, στην ανυπαρξία της κοινωνικής κατοικίας, στην μετατροπή των ανοιχτών ελεύθερων χώρων σε ιδιωτικούς χώρους περιορισμένης πρόσβασης. Η νεοφιλελεύθερη πολιτική της λιτότητας αποστραγγίζει την ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών της πόλης, τις υποβαθμίζει και οδηγεί στην εδραίωση της ιδιωτικής επιχείρησης σε τομείς των δημόσιων αγαθών χωρίς καθολική πρόσβαση αλλά με συγκεκριμένη απεύθυνση στον εύπορο πολίτη. Η ίδια η πολιτική βούληση δεν είναι αυθόρμητη και δημοκρατική, δεν προέρχεται από την κοινή βούληση, από τη συνάντηση και τη συναπόφαση των πολιτών αλλά επιβάλλεται από μια απρόσωπη και περίπλοκη γραφειοκρατία. Ο

πολίτης δεν είναι παρά ένας αριθμός στο παγκόσμιο δίκτυο δεδομένων με μοναδικό σκοπό να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας.

Οι πολίτες σήμερα διεκδικούν εκ νέου τις πόλεις τους και μέσα από τη στάση τους αυτή καταθέτουν τη θέση τους στον κοινό χώρο και τη βούληση τους να συμμετέχουν στο κοινό αφήγημα της ανθρωπότητας. Επανεξετάζουν τους δημόσιους θεσμούς, τη λειτουργία, τη δομή και τη χρήση τους, για να τους μετατρέψουν σε υποδομές που στηρίζουν το κοινό συμφέρον, την ενδυνάμωση της κοινωνίας και της κοινωνικής συνοχής. Θέλουν να ενισχύσουν τους δεσμούς και τη συνύπαρξη των κατοίκων των πόλεων, να καλλιεργήσουν την εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών και των εκλεγμένων.

Οι ρίζες της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων βρίσκονται στο “δήμο” της αρχαίας Αθήνας, στα ρωμαϊκά “municipe”, στους όρκους του “conjuratation” του Μεσαίωνα, στα “town meetings” της Νέας Αγγλίας, στην “Commune de Paris”, στα “chiappas” της Κεντρικής Αμερικής, στους αγώνες των πόλεων, στο κίνημα των Κοινών.

Ορισμένα χαρακτηριστικά του κινήματος σταχυολογούνται στα εξής:

α. Το κίνημα της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων αφορά την δημοκρατία του οικείου, τη δημοκρατία της εγγύτητας και της γειτνίασης. Η δημοκρατία του οικείου αποτελεί μια πραγματική εμπειρία της ενεργής πολιτειότητας. Πρόκειται για την εμπειρία της δημοκρατίας ως σχέση, που συνδέει τους κατοίκους σε ένα κοινό γίνεσθαι και ένα κοινό μέλει γενέσθαι. Οι κάτοικοι των πόλεων ενεργοποιούνται, καταλαμβάνουν και αποτελούν μια πλήρη και συνολική θέση στις υποθέσεις της πόλης τους. Το αίτημα για συναπόφαση, η έκφραση της πολιτικής συνείδησης της ανθρώπινης κοινωνίας ενυπάρχουν ως ανάγκη σε όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας. Τα συναντάμε σήμερα με τη μορφή της πολιτικοποίησης, της αυτοδιαχείρισης, της φροντίδας για τους ανθρώπους, της φροντίδας για την πόλη και την πολιτεία, στο κίνημα των Κοινών και της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων.

β. Η Νέα Αυτοδιοίκηση των Δήμων συνδέεται με την Κοινωνική Οικολογία. Καθιστά αντιληπτό ότι η κυριαρχία που επιβάλουν οι άνθρωποι στην κοινωνία των ανθρώπων, την επιβάλουν στη φύση και οδηγούν σε αδιέξοδο το σύνολο της

κοινωνίας και του πλανήτη. Η φροντίδα του ανθρώπου και της φύσης αποτελούν κοινά και ισότιμα δικαιώματα.

γ. Η Νέα Αυτοδιοίκηση των Δήμων εγκαθιστά μια νέα σχέση ανάμεσα στο τοπικό και το οικουμενικό. Επαναπροσδιορίζει τον τόπο των πολιτικών αγώνων και αιτείται τη δύναμη απέναντι στην επιβαλλόμενη αδυναμία που έχει το άτομο. Μέσα από το τοπικό επίκεντρο της πολιτικής μπορούμε να απηχήσουμε οικουμενικά, να συνεργήσουμε στο παγκόσμιο κίνημα, να εφεύρουμε τον πολιτικό χάρτη του κόσμου και να απαντήσουμε σε κοινές αγωνίες. Τα πανευρωπαϊκά και παγκόσμια δίκτυα της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων, όπως το υπερτοπικό “Δίκτυο των Άφοβων Πόλεων”, κάνουν αντιληπτή την ανάγκη εδραίωσης μιας αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της κοινωνίας, των κατοίκων των πόλεων και του πολιτικού ήθους της εκλεγμένης αρχής.

Ο Ηθικός Κώδικας των Αρχών του Δήμου εμπεριέχει μεταξύ άλλων: τη διακυβέρνηση στην υπηρεσία των πολιτών, τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής εκπροσώπησης και του ελέγχου της από τους πολίτες, την ηθική χρηματοδότηση με διαφάνεια και ορθολογική διαχείριση του κόστους, την υπευθυνότητα της πολιτικής με εξάλειψη των προνομίων και μέτρα ενάντια στη διαφθορά, τους κανονισμούς για την εσωτερική αντιπαλότητα.

δ. Η ιδέα της “θηλυκοποίησης” της πολιτικής είναι μια αρχή που αποτελεί τη σπονδυλική στήλη του κινήματος. Η θηλυκοποίηση της πολιτικής δεν περιορίζεται στην ποσότητα των γυναικών που συμμετέχουν στην πολιτική δράση αλλά διαρθρώνει κυρίως την ιδέα των ποιοτικών χαρακτηριστικών της πολιτικής. Υπό το πρίσμα αυτό η πολιτική προσδιορίζεται ως σχέση βιωμένη από τα πολιτικά υποκείμενα, τους ανθρώπους, που τη συντελούν. Η δημοκρατία ακουμπά στον πολιτισμό της ανθρώπινης σχέσης και συνύπαρξης, στην ικανότητα να ακούσουμε και να φροντίσουμε, στην ανάγκη να επανακτήσουμε την εμπιστοσύνη ώστε η πολιτική να γίνεται με όλους και όλες. Στη δημοκρατία η διαδικασία της δράσης είναι εξίσου επικερδής με το αποτέλεσμα που η δράση αυτή μας αποφέρει.

ε. Στο κίνημα της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων εμπεδώνεται η σχέση ανάμεσα στον θεσμικό λειτουργό και τον πολίτη. Δεν περιορίζεται σε μια καταμέτρηση των εκλογικών αποτελεσμάτων αλλά εδραιώνεται καθημερινά με συνέπεια και συνέχεια

στο πεδίο της ζωής. Διεκδικεί την αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στους αιρετούς και τους πολίτες. Αναδεικνύει και ασκεί την ένταση του εξωτερικού και του εσωτερικού των θεσμών, την ανταλλαγή του πολιτικού και του κοινωνικού χώρου, των θεσμών και της κοινωνίας, των κατοίκων και των αντιπροσώπων τους.

Σήμερα, η δημοκρατία βιώνει την κρίση της έλλειψης των ενδιάμεσων συνδέσμων. Η δημοτική οργάνωση γύρω από τις πολιτειακές πλατφόρμες, που είναι πλατφόρμες συμβολής, είναι οι τόποι που μπορούμε να οικοδομήσουμε και να μοιραστούμε μια κοινή οπτική. Μια οπτική του κοινού μέλλοντος, της κοινής γεωγραφίας, της κοινής πολιτικής. Οι πολιτειακές πλατφόρμες παραμένουν ο κοινός τόπος όπου ακούγονται οι διαφορετικές απόψεις, οι διαφορετικές θέσεις. Πρόκειται για ισχυρά ηχεία όπου οι πολίτες και οι αιρετοί συναντιούνται για να κατανοήσουν τις θέσεις, τις δυνατότητες, τις ελλείψεις και να παράγουν από κοινού λύσεις.

στ. Η σημασία της συμβολής και της διαφορετικότητας στο κίνημα είναι το πεδίο που προέρχεται από τη βάση της πολιτικής. Προσκαλεί όλους και όλες και επισημαίνει ότι οι τριβές από τη διαφορετικότητα της συμβολής του καθένα στο εσωτερικό της κοινωνίας μπορούν να πυροδοτήσουν τη μηχανή της δημοκρατίας. Μπορούμε να δημιουργήσουμε χώρους και τρόπους ώστε να εμπεριέχουμε τη συμβολή και να μην την αρνηθούμε σαν μια περίπτωση βίας που θα ασκηθεί εξωτερικά και κοινωνικά. Η ανάληψη της ευθύνης της διαφορετικότητας είναι ένα στοιχείο βαθιά δημοκρατικό και γόνιμο.

η. Η ισότητα απέναντι στα δικαιώματα είναι βασική αρχή της Νέας Αυτοδιοίκησης των Δήμων. Με την αρχή αυτή εννοούμε τα δικαιώματα του συνόλου των κατοίκων του Δήμου ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση ή την εθνικότητα τους. Η ισότητα αυτή θέτει στο επίκεντρο τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τα δημόσια αγαθά και την κοινωνική πολιτική ώστε να είναι προσβάσιμα σε όλους τους κατοίκους χωρίς καμιά εξαίρεση ή αποκλεισμό. Με την αρχή της ισότητας καλλιεργείται η συμμετοχή των κατοίκων στα κοινά και μπορούν να προσεγγίσουν σε μια τοπική γεωγραφία την οικουμενική και υπερτοπική εμπειρία των δικαιωμάτων και της δημοκρατίας.

Ο Χάρτης της Αλλαγής του Οργανισμού των Πόλεων της Αλλαγής απεικονίζει την παγκόσμια πολιτική γεωγραφία της δημοτικής αλλαγής. Προσδιορίζει τη δημοτική πολιτεία, υπερασπίζεται και θέλει να αναπτύξει **5 συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στις Πόλεις της Αλλαγής: τη δημοκρατική πόλη, την κατοικημένη πόλη, την πόλη που συνεργάζεται, την πόλη που φροντίζει και νοιάζεται και τη διαφανή πόλη.**

Οι ανιθαγενείς ή απάτριδες της Γης στην κοινή ανθρωπότητα

***Είσαι μια σκιά εδώ. Μόνο μια σκιά.
Περνάς και κανείς δεν σε βλέπει.***

Τα παιδιά χωρίς ιθαγένεια γεννιούνται σε ένα κόσμο όπου θα αντιμετωπίσουν σε ολόκληρη τη ζωή τους διακρίσεις. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει σε τεράστιο βαθμό τη δυνατότητα τους για μάθηση και ανάπτυξη, την εκπλήρωση της σκέψης και του ονείρου τους για το μέλλον.

Το πρόβλημα της ανιθαγένειας διαρκώς μεγαλώνει. Κάθε 10 λεπτά γεννιέται ένα παιδί χωρίς ιθαγένεια. Στις χώρες που φιλοξενούν τους 20 μεγαλύτερους πληθυσμούς ανιθαγενών τουλάχιστον 70000 παιδιά χωρίς ιθαγένεια γεννιούνται κάθε χρόνο.

Οι επιπτώσεις της γέννησης ενός παιδιού χωρίς ιθαγένεια είναι εξαιρετικά σοβαρές. Σε περισσότερες από 30 χώρες τα παιδιά έχουν ανάγκη τεκμηρίωσης της εθνικότητας τους για να λάβουν ιατρική περίθαλψη. Σε τουλάχιστον 20 χώρες παιδιά χωρίς ιθαγένεια δεν μπορούν να εμβολιαστούν νόμιμα.

Οι ανιθαγενείς δεν έχουν πρόσβαση σε δημόσιες δομές υγείας, συχνά στερούνται την εκπαίδευση, δεν έχουν πολιτικά δικαιώματα, κινδυνεύουν διαρκώς από πιθανή κράτηση, αποκλείονται από επαγγελματικές ευκαιρίες, δεν μπορούν να μετακινηθούν ελεύθερα, αδυνατούν να παντρευτούν, να ανοίξουν λογαριασμό σε κάποια τράπεζα, να βγάλουν δίπλωμα οδήγησης, να αποκτήσουν δικό τους σπίτι.

Οι ανιθαγενείς γεννιούνται και πεθαίνουν «αόρατοι», στερούμενοι όσα οι πολίτες σε ένα ευνομούμενο κράτος θεωρούν δεδομένα. Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, στα μέσα του 2013, η Μιανμάρ, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Ταϊλάνδη, η

Λετονία και η Δομινικανή Δημοκρατία ήταν κατά σειρά οι χώρες με τους περισσότερες ανιθαγενείς. Ακολουθούσαν η Ρωσία, η Συρία, το Ιράκ, το Κουβέιτ και η Εσθονία.

Το να μην έχει κάποιος έγγραφα και εθνικότητα είναι σαν να μην υπήρξε ποτέ σε αυτό τον κόσμο.

Ορισμός

Ο διεθνής νομικός ορισμός του ανιθαγενούς ανθρώπου αναφέρεται στο άρθρο 1 της σύμβασης του 1954 σχετικά με το καθεστώς των ανιθαγενών και ορίζει ανιθαγενές “ένα άτομο που δε θεωρείται υπήκοος από κάποιο κράτος στο πλαίσιο της νομοθεσίας του”.

Αυτό σημαίνει ότι ανιθαγενές άτομο είναι εκείνο που δεν έχει την εθνικότητα κάποιας χώρας.

Μερικοί άνθρωποι γεννιούνται χωρίς ιθαγένεια, ενώ άλλοι καθίστανται ανιθαγενείς κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

Αιτίες της ανιθαγένειας

Μια κύρια αιτία της ανιθαγένειας είναι η ύπαρξη κενών στο νομικό καθεστώς μιας χώρας όσον αφορά στην υπηκοότητα. Κάθε χώρα έχει ένα νόμο ή νόμους, που καθορίζουν υπό ποιες συνθήκες αποκτά κανείς ιθαγένεια ή μπορεί να την απολέσει. Εάν, η σχετική νομοθεσία δεν είναι προσεκτικά γραμμένη ή δεν εφαρμόζεται σωστά, οι άνθρωποι μπορούν να αποκλειστούν, να γίνουν και να παραμείνουν ανιθαγενείς.

Οι ανιθαγενείς διαχωρίζονται σε εκείνους που γεννιούνται από ανιθαγενείς γονείς (*de jure*) και από τους *de facto* ανιθαγενείς που, είτε εγκατέλειψαν την επικράτεια της χώρας της οποίας υπήρξαν υπήκοοι και δεν απολαμβάνουν πλέον της προστασίας της, είτε μεταγενέστερα απώλεσαν την ιθαγένειά τους χωρίς να αποκτήσουν στη συνέχεια μια δεύτερη.

Κάποιες συχνές αιτίες:

1. Ένα παλιό παράδειγμα είναι των παιδιών που βρέθηκαν σε μια χώρα και είναι αγνώστων γονέων – έκθετα βρέφη. Αν η ιθαγένεια μπορεί να αποκτηθεί μόνο βάση της καταγωγής, τα παιδιά αυτά δεν αναγνωρίζονται ως υπήκοοι του κράτους στο οποίο βρίσκονται.

2. Συνθήκη ανιθαγένειας δημιουργεί η μεγάλη μετακίνηση των ανθρώπων από τις χώρες που γεννήθηκαν. Εάν μια χώρα καταγωγής δεν επιτρέπει να περάσει η ιθαγένεια μέσω των οικογενειακών δεσμών, ένα παιδί που γεννήθηκε σε μια ξένη χώρα κινδυνεύει να γίνει ανιθαγενές εάν η χώρα αυτή δεν επιτρέπει την υπηκοότητα του βάσει της γέννησης του.

Οι κανόνες που καθορίζουν ποιος μπορεί και ποιος όχι να διαβιβάσει την ιθαγένεια του μερικές φορές δημιουργούν διακρίσεις.

Οι νόμοι σε 27 χώρες δεν επιτρέπουν στις γυναίκες να περνούν την ιθαγένεια τους, ενώ ορισμένες χώρες περιορίζουν την ιθαγένεια σε ανθρώπους ορισμένων φυλών και εθνотήτων.

3. Η ανιθαγένεια μπορεί να προκύψει από την εμφάνιση νέων κρατών και από τις αλλαγές των συνόρων. Ακόμη και όταν τα νέα κράτη επιτρέπουν την ιθαγένεια σε όλους εντός των συνόρων τους, εθνικές, φυλετικές και θρησκευτικές μειονότητες δυσκολεύονται να αποδείξουν τη σύνδεση τους με τη χώρα.

Σε χώρες που η ιθαγένεια αποκτάται μόνο από απογόνους ατόμων με ιθαγένεια, τότε η ανιθαγένεια μεταβιβάζεται στην επόμενη γενιά.

4. Η ανιθαγένεια μπορεί να προκληθεί από απώλεια ή στέρηση της ιθαγένειας.

Οι πολίτες μπορεί να χάσουν την ιθαγένεια τους επειδή ζουν εκτός της επικράτειας της χώρας τους περισσότερο από ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Οι χώρες μπορεί να στερήσουν αυθαίρετα από τους πολίτες την ιθαγένεια τους μέσα από αλλαγές στο νομικό πλαίσιο. Έτσι, κράτη αφήνουν ολόκληρους πληθυσμούς ανιθαγενείς χρησιμοποιώντας κριτήρια διακρίσεων – φυλετική ή εθνотική καταγωγή.

5. Οι εμπόλεμες συρράξεις και τοπικές αναταραχές ανάμεσα σε διαφορετικές φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες σε διάφορες χώρες παγκοσμίως, γεννούν νέους ανιθαγενείς, καθώς συχνά ο δικαστής της χώρας υποδοχής δεν μπορεί να προσδιορίσει την ιθαγένεια του υπό κρίση πρόσφυγα, μιας και οι αρμόδιες

προξενικές αρχές της χώρας καταγωγής του δεν τον αναγνωρίζουν πλέον ως δικό τους πολίτη.

Ενώ αρκετοί πρόσφυγες είναι και ανιθαγενείς, δεν είναι όλοι οι ανιθαγενείς πρόσφυγες. Παρόλα αυτά, το ζήτημα της ανιθαγένειας αποτελεί κύρια μέριμνα της Έγερσης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Σύμφωνα με στοιχεία του οργανισμού, το 78% των γεννήσεων σύριων προσφύγων, που έχουν καταφύγει στον Λίβανο, δεν έχουν καταγραφεί.

Λόγω της μη καταχώρησης των γεννήσεων τους στα αρμόδια ληξιαρχικά βιβλία, εκτός από τους πρόσφυγες, παραμένουν χωρίς υπηκοότητα και μέλη άλλων ομάδων, όπως οι νομάδες, οι Ρομά, αλλά και άτομα ακαθόριστης ιθαγένειας.

Η ανιθαγένεια σε αριθμούς

Κάθε δέκα λεπτά γεννιέται ένας ανιθαγενής. Πάνω από το ένα τρίτο των ανιθαγενών παγκοσμίως είναι παιδιά. Παιδιά που από τη μέρα που γεννιούνται παραμένουν στην αφάνεια και ζουν στιγματισμένα. Δεν εμβολιάζονται και δεν έχουν καμία πρόσβαση σε δομές υγείας, δε γίνονται δεκτά στο σχολείο, δεν προστατεύονται από κανένα νόμο.

Ο κίνδυνος να μείνουν νεογέννητα παιδιά χωρίς υπηκοότητα γιγαντώνεται σε συνθήκες ενόπλων συρράξεων, όταν οικογένειες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Ας σημειώσουμε ότι μόνο ο πόλεμος της Συρίας έχει οδηγήσει στην προσφυγιά περισσότερα από 50.000 παιδιά. Στις περιπτώσεις που οι γονείς δεν έχουν καταφέρει να διασώσουν τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα, τα νεογέννητα παιδιά τους καταδικάζονται στην ανιθαγένεια.

Περισσότεροι από 600.000 είναι αόρατοι στην Ευρώπη.

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 οδήγησε χιλιάδες ανθρώπους - στις Βαλτικές Χώρες και την Ανατολική Ευρώπη - στην ανιθαγένεια.

Στα τέλη του 2013, περισσότερα από 267.000 άτομα στη Λετονία και 91.000 στην Εσθονία παρέμεναν χωρίς υπηκοότητα.

Παρά τις σημαντικές προσπάθειες των τελευταίων ετών, περίπου 250 χιλιάδες παραμένουν ανιθαγενείς ή ακαθόριστης ιθαγένειας, καθώς βρέθηκαν με ληγμένο σοβιετικό διαβατήριο, σε χώρες που δεν τους αναγνώρισαν.

Από το 2009, 60.000 άνθρωποι αναγνωρίστηκαν από το Κιργιστάν και περισσότεροι από 15.000 από το Τουρκμενιστάν.

Στη Ρωσία, τον περασμένο χρόνο καταγράφηκαν 178.000 πρόσωπα που αυτοπροσδιορίζονται ως απάτριδες, ενώ στην Ουκρανία, ο αντίστοιχος αριθμός άγγιζε τις 40.000. Παρόμοια η κατάσταση και στις χώρες που αποτέλεσαν την ενωμένη Γιουγκοσλαβία. Αν και αρκετοί έχουν κατορθώσει να αναγνωριστούν, 22.000 άνθρωποι, μέλη μειονοτήτων, παραμένουν χωρίς ιθαγένεια, στην πλειοψηφία τους Ρομά, Ασκάλι και Αιγύπτιοι (οι δύο τελευταίες μειονότητες κατοικούν κατά βάση στην Αλβανία, το Κόσοβο, και τη Βόρεια Μακεδονία).

Στους αόρατους της Ευρώπης, όμως περιλαμβάνονται και πρόσφυγες ή μετανάστες στους οποίους δεν αναγνωρίζεται η εθνικότητα της καταγωγής τους.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, τα κενά στις εγχώριες νομοθεσίες συνεχίζουν να γεννούν ανιθαγενείς, την ώρα που μόνο οκτώ ευρωπαϊκές χώρες έχουν ψηφίσει διατάξεις που αφορούν την ιθαγένεια των απάτριδων (Βρετανία, Ουγγαρία, Ισπανία, Γεωργία, Μολδαβία, Λετονία, Γαλλία και Ιταλία).

Οι περισσότερες χώρες έχουν επικυρώσει τη σχετική σύμβαση του ΟΗΕ του 1954 για το καθεστώς των ανιθαγενών, ωστόσο, η Εσθονία, η Κύπρος, η Μάλτα και η Πολωνία δεν το έχουν πράξει.

Παρόλο που ορισμένοι ανιθαγενείς στην Ε.Ε. διαθέτουν άδειες μόνιμης παραμονής, πληρώνουν φόρους και χαίρουν καλύτερης μεταχείρισης, κανείς ανιθαγενής δεν έχει τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους ευρωπαίους πολίτες (μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα ψήφου στις εκλογές).

I Belong, μια παγκόσμια εκστρατεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Με αφορμή την 60η επέτειο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1954 για το Καθεστώς των Ανηθαγενών, η Ύπατη Αρμοστεία ξεκίνησε στις 4 Νοεμβρίου του 2014 μια παγκόσμια εκστρατεία, με τίτλο “I Belong”, και διακηρυγμένο στόχο τον τερματισμό, μέσα στα επόμενα 10 χρόνια, του προβλήματος της ανιθαγένειας.

Το 2017 σχεδόν 70 χώρες κατέγραψαν 3,9 εκατομμύρια ανιθαγενείς. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες οι παγκόσμιοι ανιθαγενείς ανέρχονται στα 10 εκατομμύρια ανθρώπους.

Η ανιθαγένεια έχει πολλές αιτίες, αλλά η μεγαλύτερη είναι τα προβλήματα στη νομοθεσία περί ιθαγένειας, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων. Οι επιπτώσεις στα άτομα και τις οικογένειές τους είναι άμεσες και δεινές. Η ανιθαγένεια σημαίνει μια ζωή χωρίς ιθαγένεια και χωρίς τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή: εκπαίδευση, ιατρική περίθαλψη, νόμιμη εργασία, προσωπική ζωή και γάμος.

Μόνο 25 χώρες σε όλο τον κόσμο εξακολουθούν να διατηρούν διακρίσεις με βάση το φύλο στη νομοθεσία τους περί ιθαγένειας, που εμποδίζουν τις μητέρες από το να δώσουν την ιθαγένειά τους στα παιδιά τους σε ισότιμη βάση με τους άνδρες. Ανάμεσα σε αυτές τις χώρες, κατατάσσονται το Ιράν, το Κουβέιτ, ο Λίβανος, το Κατάρ και η Σομαλία.

Το ψυχολογικό τίμημα της ανιθαγένειας στα παιδιά είναι σοβαρό. Τα παιδιά αναφέρονται στον εαυτό τους ως: “αόρατος”, “εξωγήινος”, “ζώντας σαν μια σκιά”, “σαν ένα σκυλί του δρόμου”, “χωρίς αξία”.

Το ισχυρότερο μήνυμα τους είναι η ανάγκη τους να ανήκουν και η αίσθηση της ταύτισης τους με τις χώρες που έχουν γεννηθεί και έχουν ζήσει όλη τους τη ζωή. Η μετατροπή των δεσμών που έχει ήδη ένα παιδί με τη χώρα της γέννησης του και της ανατροφής του σε νομικό δεσμό είναι ζωτικής σημασίας.

Η πρόληψη, η επίλυση και η εξάλειψη της παιδικής ανιθαγένειας είναι ένας από τους κεντρικούς στόχους της 10ετούς, 2014 – 2024, εκστρατείας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες # I Belong.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η Ύπατη Αρμοστεία, προτρέπει όλα τα κράτη μέλη να λάβουν τα ακόλουθα μέτρα σύμφωνα με το παγκόσμιο σχέδιο δράσης για το τέλος της ανιθαγένειας:

- α. Να επιτρέπουν στα παιδιά να αποκτήσουν την υπηκοότητα της χώρας στην οποία γεννιούνται εάν σε διαφορετική περίπτωση θεωρούνται ανιθαγενή.*
- β. Να μεταρρυθμίσουν τους νόμους που εμποδίζουν τις μητέρες να μεταβιβάσουν την υπηκοότητα τους στα παιδιά τους επί ίσοις όροις με τους πατέρες.*
- γ. Να εξαλείφουν τους νόμους και τις πρακτικές που αρνούνται στα παιδιά την ιθαγένεια λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, φυλής ή θρησκείας.*
- δ. Να διασφαλίσουν την καθολική καταγραφή των γεννήσεων για την πρόληψη της ανιθαγένειας.*

Από την έναρξη της εκστρατείας και μετά έχουν επιτευχθεί σημαντικά αποτελέσματα.

Περισσότεροι από 166.000 ανιθαγενείς έχουν αποκτήσει ή έχουν επιβεβαιώσει την ιθαγένειά τους, ενώ 20 κράτη έχουν προσχωρήσει στις Συμβάσεις για την Ανιθαγένεια.

Ο συνολικός αριθμός των μελών στη Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών ανέρχεται σε 91 και τα μέλη της Σύμβασης του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας ανέρχονται σε 73.

Εννιά κράτη έχουν αναπτύξει ή βελτιώσει τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος ανιθαγένειας, έξι έχουν μεταρρυθμίσει τη νομοθεσία τους περί ιθαγένειας.

Δύο κράτη έχουν εξαλείψει τη διάκριση λόγω φύλου που εμποδίζει τις γυναίκες να περάσουν την ιθαγένειά τους στα παιδιά τους.

Εθνικά σχέδια για την εξάλειψη της ανιθαγένειας έχουν επισήμως υιοθετηθεί σε εννέα χώρες.

Η παγκόσμια ιθαγένεια, η οικουμενική πολιτειότητα, είναι η ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη που, αν και δεν αναγνωρίζεται επίσημα, ωστόσο αποδίδεται

στους πολίτες του κόσμου, από τους ανθρώπους που πιστεύουν ότι οι κάτοικοι της Γης αποτελούν και διαμορφώνουν την κοινή ανθρωπότητα, έναν κοινό λαό με κοινά δικαιώματα και καθήκοντα, πέρα από τις εθνικές διαιρέσεις. Ο παγκόσμιος γεωγραφικός χάρτης της Γης οφείλει να συμπεριλάβει τον άνθρωπο για να βρίσκει εκεί τα δικαιώματα του πολίτη κάθε φορά που ο πολιτικός χάρτης του τα αποκλείει.

Κεφάλαιο 22

***Covid – 19, θα είναι η σπίθα του αρκετή για την χειραφέτηση
της κοινής ανθρωπότητας;***

“Ένα όνειρο που ονειρεύεσαι μόνος σου,

είναι μόνο ένα όνειρο.

Ένα όνειρο που μοιράζεσαι και ονειρεύεσαι από κοινού,

είναι μια πραγματικότητα”.

John Lennon

Γη, η όαση του διαστήματος.

Εκεί όπου ο αέρας είναι ελεύθερος και η αναπνοή είναι εύκολη.

***1. Covid - 19: Η διατάραξη του κύκλου της βιωσιμότητας και οι
επιπτώσεις - Το παγκόσμιο οικοσύστημα σε κρίση, η κοινή ανθρωπότητα
σε κρίση***

Τα νέα δεδομένα της ανθρωπότητας μας φέρνουν αντιμέτωπους με τη ζοφερή πραγματικότητα. Τα αίτια εκδήλωσης νέων μεταδοτικών ασθενειών συνδέονται άμεσα με τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις του κυρίαρχου μοντέλου παραγωγής. Η εκδήλωση του Covid-19 αποκάλυψε με εξαιρετικά βίαιο τρόπο τους

σοβαρούς και παρατεταμένους κινδύνους για την παγκόσμια δημόσια υγεία που επιβάλλει το μοντέλο αυτό.

Η κρίση της υγείας στην κοινωνία των ανθρώπων και η κρίση της οικολογικής, κοινωνικής και οικονομικής βιωσιμότητας που το κυρίαρχο οικονομικό αναπτυξιακό μοντέλο εγκαθιδρύει δεν αποτελούν διακριτά συμβάντα, αλλά εισέρχονται σε διαρκή και πολυδιάστατη αλληλεπίδραση. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε την αλληλεπίδραση μιας σειράς παραγόντων, όπως η κλιματική αλλαγή, η καταστροφή των οικοσυστημάτων, οι υπερεντατικές παραγωγικές πρακτικές στον αγροτικού τομέα, η υπέρμετρη αστικοποίηση, η έλλειψη στοιχειωδών συλλογικών υποδομών και ισότιμης οργάνωσης της κοινής ζωής, η ανεπάρκεια και η αποτυχία της αγοράς να καλύψει τις ανάγκες της ανθρώπινης ζωής και την επιστημονική δράση στην Έρευνα και την Ανάπτυξη της παραγωγής φαρμάκου.

α. Το παγκόσμιο οικοσύστημα σε κρίση - Η επίδραση της κλιματικής αλλαγής και της καταστροφής των οικοσυστημάτων

Η κλιματική αλλαγή αλλάζει τον βióτοπο ορισμένων ειδών (έντομα, πουλιά, ζώα) τα οποία μπορούν να είναι φορείς μιας σειράς μεταδοτικών ασθενειών, που για τα ίδια δεν αποτελούν κίνδυνο. Η κλιματική αλλαγή μέσω της μετανάστευσης ζωικών ειδών αποτελεί, δηλαδή, δυνητικό φορέα εξάπλωσης διαδεδομένων ασθενειών σε νέες γεωγραφικές περιοχές.

Η κλιματική αλλαγή, σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές καταστροφές που επιφέρει (αποδάσωση), ενέχει τον κίνδυνο εμφάνισης νέων ασθενειών, όπως ο ιός Covid-19. Οι περισσότερες νέες ασθένειες προέρχονται από την άγρια πανίδα πριν την εξάπλωση τους προς το ανθρώπινο είδος. Η σταθερή εξόντωση της άγριας πανίδας κατευθύνει τους ιούς στην αναζήτηση νέων ξενιστών για να μπορέσουν να επιβιώσουν. Ανάμεσα στους ξενιστές αυτούς βρίσκεται και ο ανθρώπινος πληθυσμός.

Το 2019 διαμόρφωσε μια νέα πραγματικότητα στον πλανήτη Γη. Είναι αυτή των καταστροφικών πυρκαγιών στον Αμαζόνιο, στον Αρκτικό Κύκλο (με την αποδέσμευση τεράστιων ποσοτήτων CO₂) και στην Αυστραλία. Στην Αυστραλία,

από τον Νοέμβριο του 2019 ως τον Γενάρη του 2020, οι καταστροφικές πυρκαγιές, που συνδέονται με την κλιματική κρίση και την έλλειψη οικολογικής πολιτικής στη χώρα, έκαψαν 84 εκατομμύρια στρέμματα και οδήγησαν στην γενοκτονία και τον αφανισμό 1,25 δισεκατομμύρια ζώα. Η καμένη γη, άφησαν άστεγο έναν ανυπολόγιστο πληθυσμό της άγριας πανίδας. Συνολικά 13 είδη πτηνών, 20 είδη ερπετών, 19 είδη θηλαστικών και 17 είδη ψαριών τέθηκαν σε καθεστώς έκτακτης ανάγκης.

Σήμερα το 85% των θηλαστικών που υπάρχουν στη Γη είναι άνθρωποι και εκτρεφόμενα ζώα. Τα τελευταία 40 με 50 χρόνια έχει εξαλειφθεί το 60% των συνολικών ζώων του πλανήτη (θηλαστικά, πουλιά, ψάρια, ερπετά) θέτοντας την άγρια πανίδα στο στόχαστρο. Η οικολογική αυτή πολιτική σάρωσε την παγκόσμια βιοποικιλότητα και ανέτρεψε με πρωτοφανή τρόπο τις φυσικές ισορροπίες.

Η κρίση του Covid-19, όπως προηγούμενες αντίστοιχες κρίσεις ασθενειών, αποκαλύπτει τη συγκεκριμένη πτυχή της οικολογικής καταστροφής. Η καταστροφή των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας σε συνδυασμό με την υπερ-εμπορευματοποίηση και εκμετάλλευση της φύσης και των ζώων προκάλεσαν μια παθολογία στο μεθόριο μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Οι αναδυόμενες ασθένειες είναι ασθένειες του Ανθρωπόκαινου, συνδέονται άμεσα με το αποτύπωμα της ανθρώπινης δραστηριότητας στον πλανήτη και της επίδρασης της στο κλίμα, το περιβάλλον και τις αναδυόμενες μεταδιδόμενες ασθένειες. Οι τρεις αυτές διαστάσεις συσχετίζονται άμεσα.

Συνολικά, περίπου το 60% των αναδυόμενων μεταδοτικών νόσων είναι ζωνοόσοι, δηλαδή φυσιολογικά μεταδιδόμενες νόσοι και λοιμώξεις, οι οποίες εμφανίζονται συχνά σε πληθυσμούς ζώων και προσβάλλουν ευκαιριακά τους ανθρώπους.

β. Η κοινή ανθρωπότητα μπροστά στην κρίση υγείας του Covid-19 - Η κοινωνία των ανθρώπων σε κρίση, η οικονομία των ανθρώπων σε κρίση

Ο ρόλος της αγροτικής παραγωγής και της κτηνοτροφίας

Οι χώρες που εισέρχονται στο διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων επενδύουν ολοένα και λιγότερο σε υποδομές ασφάλειας και υγείας εξαιτίας των

ανταγωνιστικών πιέσεων που υφίστανται (υποδομές για την υγεία και την προστασία των ζώων). Σε παγκόσμια κλίμακα προέχει η μονοκαλλιέργεια του είδους. Σε επίπεδο βιομηχανικής κτηνοτροφίας, η υγεία των ζώων και των ανθρώπων είναι άμεσα συνδεδεμένες. Τα διατροφικά συστήματα αποτελούν μεταδότες νέων ασθενειών. Το ετήσιο κόστος των ασθενειών που πηγάζουν από τα διατροφικά συστήματα υπολογίζεται σε 110 δισ. δολάρια στις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (στο κόστος εμπεριέχεται η απώλεια παραγωγικότητας, οι δαπάνες υγείας κ.α.).

Ο ρόλος της αστικοποίησης και της έλλειψης βασικών υποδομών

Ο τρίτος παράγοντας έγκειται στις επιπτώσεις της αστικοποίησης και της δημιουργίας των τεράστιων κόμβων κυκλοφορίας και μετακίνησης των ανθρώπων. Το φαινόμενο αυτό συνδέεται άμεσα με την κλιματική αλλαγή και την παγκόσμια ρύπανση. Η μαζική αστικοποίηση αυξάνει την κατακόρυφα την πυκνότητα του πληθυσμού σε ορισμένα σημεία του πλανήτη και τη μεταδοτικότητα των μολυσματικών ασθενειών. Το φαινόμενο αυτό επιδεινώνεται από το φτωχό και εξαθλιωμένο πληθυσμό των αστικών κέντρων που ζει σε συνθήκες κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού. Ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν σε υποβαθμισμένες συνθήκες υγιεινής και χωρίς επαρκή πρόσβαση σε παροχή νερού και τροφής αυξάνεται συνεχώς. Εάν στους ανθρώπους αυτούς προσθέσουμε τους παγκόσμιους οικονομικούς μετανάστες, πρόσφυγες πολέμου και τους κλιματικούς μετανάστες το τοπίο της ανθρώπινης γεωγραφίας διαμορφώνεται με τρόπο εκρηκτικό.

Η έλλειψη του κοινωνικού κράτους

Από την δεκαετία του 1990 κι έπειτα τα κυρίαρχα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο συρρίκνωσαν τις δαπάνες στήριξης του κοινωνικού κράτους και τις υποδομές δημόσιων αγαθών. Στην πραγματικότητα ρευστοποίησαν τις δημόσιες υποδομές για να τις ιδιωτικοποιήσουν και αυτήν την ρευστοποίηση την αποκάλεσαν επένδυση. Άφησαν έτσι το σύνολο της κοινωνίας εκτεθειμένο σε κάθε λογής κίνδυνο. Τα κράτη, οι οργανωμένες κοινωνίες αποποιήθηκαν κάθε ευθύνης. Σε μια κρίση υγείας το αστήριχτο σύστημα υγείας καταρρέει και η κοινωνία καταρρέει μαζί του. Τα δημόσια αγαθά αποτελούν απόλυτη προτεραιότητα της πολιτείας μιας

οργανωμένης κοινωνίας, ενός κυρίαρχου κράτους για τη διαμόρφωση του κοινωνικού δικτιού ασφάλειας.

Η περίπτωση της ιδιωτικοποίησης της Έρευνας και Ανάπτυξης στον φαρμακευτικό τομέα

Μια επίσης κρίσιμη πτυχή του προβλήματος εντοπίζεται στην ελαχιστοποίηση των επενδύσεων της φαρμακευτικής βιομηχανίας σε Έρευνα και Ανάπτυξη που σχετίζεται με την ανακάλυψη αντιβιοτικών και αντικών για την αντιμετώπιση νέων επίμονων παθήσεων. Το κόστος των συγκεκριμένων επενδύσεων, σε συνδυασμό με την αβέβαιη υψηλή κερδοφορία τους, αποτρέπει τη δραστηριοποίηση των φαρμακευτικών εταιρειών. Το κριτήριο της κερδοφορίας δεν υπηρετεί το κοινωνικό συμφέρον, ούτε την ελαχιστοποίηση των κινδύνων που ανακύπτουν για το σύνολο του πληθυσμού από τις εν λόγω ασθένειες.

Η επιτυχία της νεοφιλελεύθερης προστασίας και απελευθέρωσης της αγοράς στον τομέα της υγείας, η στοχοπροσήλωση της κυρίαρχης οικονομίας στο βραχυχρόνιο κέρδος, οδηγούν σε μια πρωτοφανή αποτυχία της παγκόσμιας οικονομίας. Έχουν βαρυσήμαντες επιπτώσεις για την κοινή ανθρωπότητα και οδηγούν στην απώλεια της υγείας της ανθρώπινης κοινωνίας, της κοινωνικής συνοχής και της ανθρώπινης επιβίωσης.

Η αποτυχία της νεοφιλελεύθερης αγοραίας οικονομικής πρακτικής και η οικονομική κρίση

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου:

Το παγκόσμιο εμπόριο αναμένεται να καταγράψει ιστορική συρρίκνωση το 2020 εξαιτίας της πανδημίας του Covid-19 σε έναν πλανήτη σε καραντίνα, όπου τα εμπόδια στην οικονομική δραστηριότητα και στο εμπόριο επιδεινώνουν ένα ήδη δυσμενές περιβάλλον εντάσεων και αβεβαιότητας,.

Το εμπόριο μπορεί να καταρρεύσει από 13% σε 32% φέτος στο χειρότερο σενάριο, αφού αυξήθηκε κατά 2,9% το 2018 και μειώθηκε κατά 0,1% το 2019, σύμφωνα με τους υπολογισμούς των οικονομολόγων του ΠΟΕ. «Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έχουν ήδη χάσει τη δουλειά και το εισόδημά τους», δήλωσε ο γενικός

διευθυντής του Οργανισμού, Ρομπέρτο Αζεβέντο, κατά τη διάρκεια ψηφιακής συνέντευξης Τύπου.

Υπενθυμίζεται πως η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) εκτιμά πως με την πανδημία του νέου κορωνοϊού, η αγορά εργασίας βρίσκεται αντιμέτωπη με τη «σοβαρότερη κρίση της από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο», καθώς 1,25 δισεκατομμύριο άνθρωποι κινδυνεύουν με απόλυση ή με μείωση του μισθού τους. Η πανδημία, μπορεί να προκαλέσει «τη χειρότερη ύφεση ή τη σοβαρότερη οικονομική ύφεση της ζωής μας», πρόσθεσε.

Έχοντας υπονομευτεί από εμπορικές εντάσεις και αναταράξεις από το Brexit, το εμπόριο αναμένεται να καταγράψει «διψήφια» ποσοστιαία πτώση «σχεδόν σε όλες τις περιοχές» του πλανήτη, ανέφερε ο ΠΟΕ στις ετήσιες προβλέψεις του που δόθηκαν σήμερα στη δημοσιότητα.

Η μείωση απειλεί να είναι ιδιαίτερα σοβαρή στη Βόρεια Αμερική και την Ασία, των οποίων οι εξαγωγές θα μπορούσαν να καταρρεύσουν περισσότερο από 40% και 36% αντίστοιχα, στο πιο απαισιόδοξο ενδεχόμενο. Η μείωση στην Ευρώπη και την Νότια Αμερική αναμένεται επίσης πάνω από 30%.

«Οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο μπορούν και πρέπει να θέσουν τα θεμέλια μιας ενεργητικής και χωρίς αποκλεισμούς ανάκαμψης (...) Αν οι χώρες συνεργαστούν, θα δούμε ταχύτερη και πιο σταθερή ανάκαμψη από ό,τι αν κάθε χώρα ενεργήσει μόνη της», προειδοποίησε ο Αζεβέντο.

Συνολικά, η κρίση του παγκόσμιου εμπορίου θα είναι «πιθανότατα μεγαλύτερη από τη συρρίκνωση του εμπορίου που προκάλεσε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009», τόνισε ο ΠΟΕ.

«Ολόκληροι κλάδοι εθνικών οικονομιών έχουν κλείσει, όπως ξενοδοχεία, εστιατόρια, μη βασικό λιανικό εμπόριο, τουρισμός και σημαντικό μέρος της μεταποιητικής δραστηριότητας», πρόσθεσε.

Οι δύο υπερδυνάμεις του πλανήτη, η Κίνα, όπου πρωτοεμφανίστηκε η πανδημία, και οι Ηνωμένες Πολιτείες, το νέο επίκεντρό της, διοχετεύουν εκατοντάδες, ακόμη και χιλιάδες, δισεκατομμύρια δολάρια και γιουνάν στις οικονομίες τους, για τον περιορισμό της ύφεσης.

Οι κύριοι κινητήριοι μοχλοί της ευρωπαϊκής οικονομίας πλήττονται επίσης: στη Γερμανία, η οικονομία θα μπορούσε να συρρικνωθεί κατά σχεδόν 10% το δεύτερο τρίμηνο, ανήκουστο στην πρόσφατη ιστορία, ενώ η Γαλλία αναμένεται να αντιμετωπίσει μια πρωτοφανή ύφεση με την πτώση του ΑΕΠ κατά περίπου 6% το πρώτο τρίμηνο, τη χειρότερη τριμηνιαία απόδοση από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Ήταν η κρίση του Covid-19 ένα πραγματικά απρόβλεπτο γεγονός;

Οι απειλές για την παγκόσμια δημόσια υγεία που προκύπτουν από τους ανωτέρω παράγοντες, φαίνεται να ήταν εν γνώσει της παγκόσμιας ιατρικής κοινότητας. Στις διαπιστώσεις της έκθεσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) τον Σεπτέμβριο του 2019 υπογράμμιζε emphaticά την ορατή απειλή μιας ταχέως μεταδιδόμενης και υψηλής θνησιμότητας πανδημίας αναπνευστικού παθογόνου, το οποίο θα μπορούσε να προκαλέσει απώλειες της τάξης των 50 με 80 εκατομμυρίων ανθρώπων και οικονομικό κόστος της τάξης του 5% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

2. Η τάξη που βάλλεται από τον covid – 19

Θέλοντας να μιλήσουμε για αυτή την πρωτοφανή εμπειρία της παγκόσμιας πανδημίας του covid – 19, για την εμπειρία της κάθε πόλης, της κάθε χώρας, της κάθε ηπείρου και της κοινής ανθρωπότητας πρέπει να το κάνουμε έχοντας στο νου μας την ξεκάθαρη σκέψη ότι πρόκειται για μια ζοφερή τραγωδία.

Η πανδημία του covid – 19 πλήττει θανάσιμα τις ζωές των ανθρώπων, τραυματίζει την οικονομία και την κοινωνία μας, τραντάζει τα θεμέλια και το οικοδόμημα του δυτικού πολιτισμού. Η πανδημία, για πρώτη φορά στη νεότερη ιστορία, μαστίζει τα πλούσια κράτη του παγκόσμιου Βορρά. Δεν μπορεί να κρυφτεί. Δεν αφορά την πραγματικότητα μακρινών πληθυσμών, ως επί το πλείστον φτωχών και εξαθλιωμένων. Δεν μπορεί να περάσει στα ψιλά γράμματα των ειδήσεων, όπως όλοι οι μαζικοί θάνατοι που συναντούν την φτώχη ανθρωπότητα. Η γεωπολιτική του παγκόσμιου πλούτου, όπως, οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Ισπανία, η Γερμανία και η Γαλλία, αποτελούν τις χώρες με τα περισσότερα κρούσματα και τους περισσότερους θανάτους. Ακολουθούν το Βέλγιο, η Ολλανδία και η Ελβετία. Το

80% των κρουσμάτων και το 80% και πλέον των θυμάτων καταγράφεται στις χώρες αυτές.

Ως προς την χώρα μας είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί μέρος του ανεπτυγμένου Βορρά. Ανήκει στον παγκόσμιο Νότο. Τα στοιχεία με τα οποία πρέπει να συγκριθεί η εξέλιξη της πανδημίας στην χώρας μας είναι με αυτά των χωρών που έχουν ανάλογα χαρακτηριστικά με τα δικά μας. Μια ματιά στα Βαλκάνια γύρω μας δίνει το μέγεθος της πανδημίας που αναλογεί στην περιοχή και στην οικονομία μας.

Το πρωτοφανές αποτύπωμα της πανδημίας στον πλανήτη είναι εκπληκτικό. Η παύση της ανθρώπινης δραστηριότητας μεταμορφώνουν τον φυσικό χώρο και επαναφέρουν την φυσική ισορροπία. Τα μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση του covid – 19, έχουν αρχίσει να αφήνουν το αποτύπωμά τους στο περιβάλλον και στην ίδια τη Γη, που έχει γίνει πιο ήσυχη και πιο καθαρή. Η ρύπανση κάθε είδους απομειώνεται. Τα ζώα επιστρέφουν στους άγνωστους τόπους της ανθρώπινης κατοικίας για να τους εξερευνήσουν.

Ο περιορισμός 4 δις κατοίκων του πλανήτη στο σπίτι είναι γεγονός.

Από τον κατ' οίκον περιορισμό των ανθρώπων αυτών απορρέουν ερωτήματα που ζητούν να απαντηθούν. Είναι ο περιορισμός καθολικός; Αφορά το σύνολο της κοινής ανθρωπότητας; Ποιους αφορά;

Σήμερα 4 δις άνθρωποι έχουν μπει σε καραντίνα. Αυτοί οι άνθρωποι κατοικούν, κατά κύριο λόγο, τις χώρες που βάζονται περισσότερο από τον covid – 19, τις χώρες που αποτελούν το επίκεντρο του δυτικού πολιτισμού, τον πλούσιο Βορρά. Είναι οι χώρες στις οποίες συντελείται η οικονομική συσσώρευση του καπιταλισμού, που υιοθετούν και επιβάλλουν την νεοφιλελεύθερη κυριαρχία της αγοράς, που νομιμοποιούν την εμπορευματοποίηση του κόσμου. Εκπροσωπούν το μοντέλο που κυριάρχησε στον κόσμο από το τέλος της δεκαετίας του 1980 και μετά.

Οι παγκόσμιες οικονομικές ανισότητες αποτυπώνουν με ακρίβεια τον ταξικό γεωγραφικό και πολιτικό χάρτη του κόσμου και αναδεικνύουν το οικονομικό δίπολο Βορρά – Νότου. Στον Νότο κατοικεί το εξαθλιωμένο και φτωχό 50% του

παγκόσμιου πληθυσμού. Στον Βορρά κατοικεί, σε μεγάλη συγκέντρωση, το 40% των ανθρώπων που ονομάζουμε μεσαία τάξη. Το 10% που αντιπροσωπεύει τον μεγάλο παγκόσμιο πλούτο κατοικεί παντού στον κόσμο. Το δε 1% της παγκόσμιας οικονομικής ολιγαρχίας που κυριαρχεί στον πλανήτη, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι, όπως και το κεφάλαιο, δεν έχει πατρίδα. Μπορεί να κατοικεί εκεί όπου επιθυμεί, προστατευμένη και στεγανοποιημένη από τον υπόλοιπο πλανήτη. Τα κεφάλαια του 1% κατοικούν εκεί όπου προωθούνται τα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας.

Η τάξη, λοιπόν, που βάλλεται στην συγκεκριμένη πανδημία και διαμορφώνει το παγκόσμιο χαρακτηριστικό της πανδημίας αυτής είναι η παγκόσμια μεσαία τάξη, ο βασικός στυλοβάτης του δυτικού πολιτισμού, του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού και της δημοκρατικής εκλογής των κυβερνήσεων στις χώρες αυτές, που νομοθετούν και νομιμοποιούν τις κυρίαρχες οικονομικές πρακτικές. Αποτελεί την θεμελιώδη μαζική υποστήριξη των τοπικών θεσμών της δημοκρατικής εξουσίας.

Η δυτική μεσαία τάξη

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της τάξης αυτής, που αποτελεί και πρωταρχικό της στόχο, είναι ο φόβος της να μην ταυτιστεί με την τεράστια μάζα των εξαθλιωμένων. Ήδη, η παγκόσμια οικονομική κρίση (που ξεκίνησε το 2008 και δεν έχει τελειώσει ακόμα) αποστέρησε οικονομικά την παγκόσμια μεσαία τάξη, συρρίκνωσε την συμμετοχή της στον παγκόσμιο πλούτο, διαμόρφωσε την νέα πραγματικότητα της επισφαλούς εργασίας και καθιέρωσε τον μη βιώσιμο μισθό. Το χαρακτηριστικό αυτό περιγράφει τον μόνιμο φόβο της μεσαίας τάξης και υποδεικνύει το κεντρικότερο εργαλείο χειραγώγησης της από την κυρίαρχη οικονομική ολιγαρχία. Επίσης το χαρακτηριστικό αυτό περιγράφει τους λόγους για τους οποίους η μεσαία τάξη ολισθαίνει ιδεολογικά στην καχυποψία, στο φόβο του εξωτερικού εχθρού, στην ξενοφοβία, στην συντήρηση.

Η μεσαία παγκόσμια τάξη απαρτίζεται στην πραγματικότητα από τους ανθρώπους που αποτελούν το στήριγμα της αντικειμενικής δομής του σύγχρονου κόσμου και αντιλαμβάνονται τον δυτικό κόσμο ως τον κόσμο των πολιτισμένων ανθρώπων.

Η μοναδική της προϋπόθεση είναι η διατήρηση του τρόπου ζωής της. Ο τρόπος ζωής της δεν είναι διαπραγματεύσιμος.

Όμως, ο covid – 19 χτυπά στην καρδιά αυτής της αντίληψης. Διαχέει την ανασφάλεια και την ασάφεια. Η πανδημία του covid – 19 μπορεί να αλλάξει για πάντα τον κόσμο όπως τον ξέρουμε. Σύμφωνα με τις έρευνες, σε συνέχεια της πανδημίας, 1,25 δισεκατομμύρια εργαζόμενοι, κάτοικοι ως επί το πλείστον του πλούσιου Βορρά, κινδυνεύουν με απώλεια των θέσεων εργασίας τους ή με δραστικές περικοπές μισθών. Να βρεθούν χωρίς τίποτα. Να βρεθούν από την πλευρά των εξαθλιωμένων. Μαζί τους κινδυνεύουν και οι οικογένειές τους. Η παγκόσμια μεσαία τάξη πλήττεται στην ίδια την υπαρξιακή της υπόσταση.

Στην πραγματικότητα η παγκόσμια μεσαία τάξη αντιλαμβάνεται α. ότι έχει εξαπατηθεί και από τα δύο μέρη του συστήματος που υποστήριζε (οικονομικό και πολιτικό) και β. ότι κινδυνεύει να αποστερηθεί όλα όσα της είχαν υποσχεθεί, ακόμα και να βρεθεί σε συνθήκες οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού. Η σύμβαση της μεσαίας τάξης στην δυτική πραγματικότητα φαίνεται κενή περιεχομένου. Ο covid – 19 μετατρέπει τα σαθρά όνειρα και τις αστήριχτες προσμονές της σε εφιάλτες.

Η πανδημία φέρνει σε σοβαρό αδιέξοδο τις κυβερνήσεις του πλούσιου και αναπτυγμένου Βορρά που μέχρι χτες ασπάζονταν και υπηρετούσαν την νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική, την άκρατη ιδιωτικοποίηση της δημόσιας περιουσίας, την εμπορευματοποίηση των κοινών πόρων, την επιθετική καπιταλιστική συσσώρευση, τον εγκληματικό πλουτισμό, την φοροαποφυγή εις βάρος του δημόσιου συμφέροντος. Αποκαλύπτει για άλλη μια φορά την ανικανότητα τους να οικοδομήσουν την οικονομική ευημερία, την κοινωνική συνοχή και την ειρήνη.

Την ίδια στιγμή ο μύθος της αυτορρυθμιζόμενης αγοράς καταρρέει. Στην πραγματικότητα η αγορά ενδιαφέρεται αποκλειστικά στην ρύθμιση για την εξασφάλιση των κερδών της. Δεν είναι φτιαγμένη να σώζει ζωές. Αντίθετα, τις ζωές τις χρησιμοποιεί για να τις θυσιάζει. Το κυρίαρχο σύστημα της οικονομικής ολιγαρχίας είναι ακατάλληλο και ανεπαρκές για να διαχειριστεί από μόνο του την πανδημία, να δώσει απαντήσεις και λύσεις στις κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις.

Έτσι, μέσα στον εγκλεισμό και την απομόνωση του covid – 19 η παγκόσμια μεσαία τάξη, το στήριγμα του παγκοσμιοποιημένου κανιβαλικού καπιταλισμού, κινδυνεύει να φάει τις σάρκες της. Ίσως αρχίζει να αντιλαμβάνεται την ευθύνη της. Θα συνεχίζει να στηρίζει ένα σύστημα που δεν την στηρίζει; Θα συνεχίζει να στηρίζει το πολιτικό και οικονομικό σύστημα ανεπαρκών, ακατάλληλων και επικίνδυνων πολιτικών και επιχειρηματιών;

Η απάντηση της παγκόσμιας μεσαίας τάξης θα προσδιορίσει σε μεγάλο βαθμό τη συνέχεια της ανθρωπότητας μετά την εμπειρία της παγκόσμιας πανδημίας.

3. Το κυρίαρχο οικονομικό – πολιτικό σύστημα και η κεντρική πολιτική στρατηγική του απέναντι στον covid – 19

Η πανδημία του covid – 19, όπως μεταφέρεται από τον τύπο και οι αντιδράσεις των παγκόσμιων αρχών σε αυτό το βαθειά τραυματικό γεγονός που αγγίζει την ανθρωπότητα εμπεριέχουν κάποιους σημαντικούς κινδύνους για αυτό που θα διαμορφώσει την ανθρωπότητα την επόμενη μέρα. Οι κίνδυνοι αυτοί πρέπει να μας βρουν προετοιμασμένους ώστε να μην μπορέσουν να εδραιωθούν και να αποτελέσουν τη νέα πραγματικότητα. Σταχυολογώντας ορισμένους από αυτούς ξεχωρίζουμε:

1. Να επιτρέψουμε στα κράτη να πραγματοποιήσουν μέτρα αχρείαστα και απαράδεκτα που δεν θα συντελέσουν στο κοινό όφελος και το δημόσιο συμφέρον. Τέτοια μέτρα είναι οι μαζικές απολύσεις, οι περαιτέρω μειώσεις των μισθών και των συντάξεων, η στήριξη της οικονομίας με δανειακές συμβάσεις και μνημόνια.

2. Να επιτρέψουμε να εκτραπεί κάθε δημοκρατική αρχή λόγω της ανικανότητας και η ανεπάρκειας της αγοράς και του κυρίαρχου καπιταλιστικού μοντέλου να διασφαλίσει την ασφάλεια, την υγεία και την οικονομική σταθερότητα.

3. Να επιτρέψουμε την αναζήτηση ενός υπευθύνου ώστε να αποδοθεί η ευθύνη, η ανάγκη ταυτοποίησης του κοινού εχθρού και συστράτευσης απέναντι του. Για καιρό, η Ουάσινγκτον και ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ αξίωναν σε

οποιαδήποτε συζήτηση και σε οποιοδήποτε έγγραφο που θα εγκρινόταν από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για να τονιστεί η κινεζική προέλευση της πανδημίας. Μεταξύ των μέτρων που έλαβε η αμερικάνικη κυβέρνηση είναι η παύση της χρηματοδότησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας με την δικαιολογία ότι δεν υπερασπίστηκε τα αμερικάνικα συμφέροντα! Η εδραίωση του αφηγήματος του φόβου απέναντι στον εχθρό που, στην περίπτωση της πανδημίας, είναι ο κάθε άλλος αλλά και ο εαυτός.

4. Να επιτρέψουμε την εδραίωση ενός ακροδεξιού αφηγήματος για την αναγκαία αναδίπλωση στο εθνικό σύνορο και το ισχυρό εθνικό κράτος ως απάντηση στην ανεπάρκεια ασφάλειας του συστήματος. Το σημείο αυτό ελοχεύει έναν ακόμα κίνδυνο. Να μετασχηματίσει την ανάγκη προστασίας σε εκδίκηση προς τον “δηλωμένο” εχθρό ανοίγοντας την οδό της φρικαλεότητας.

5. Να επιτρέψουμε την αποδοχή:

- α. ότι η κατάσταση που συντελείται στον δυτικό κόσμο είναι σημαντικότερη από αυτήν που συντελείται σε άλλες περιοχές του πλανήτη,
- β. ότι ο δυτικός κόσμος είναι ο άξιος και μοναδικός εκπρόσωπος της ανθρωπότητας
- γ. ότι υπάρχουν περιοχές στην ανθρωπότητα που είναι πιο ανθρώπινες από άλλες και αξίζουν περισσότερο από άλλες την συμπόνια όλων μας όταν η δυστυχία συντελείται.

Το πολιτικό ζήτημα που τίθεται στην κοινή ανθρωπότητα είναι το εξής: Ο αυστηρός περιορισμός των ανθρώπων αφορούν προσωρινά μέτρα προστασίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας ή αποσκοπούν στην εγκαθίδρυση του φόβου και την συρρίκνωση των δικαιωμάτων στις ανθρώπινες κοινωνίες;

Στην δεύτερη περίπτωση η ανθρώπινη κοινωνία δεν πρέπει να βρεθεί απροετοίμαστη ούτε να παραμείνει αδρανής, αλλά να σταθεί στο ύψος των δικαιωμάτων, να τα υπερασπιστεί ώστε να συνεχίσει να προστατεύεται από αυτά.

4. Οι “υπόλοιτοι” του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού

Μέσα στα σύνορα του δυτικού πολιτισμού

Το άρθρο της Guardian στις 10.04.2020 εστιάζει σε μια πασιφανή αλήθεια, ότι η υγειονομική κρίση, όπως άλλωστε και η οικονομική κρίση που προηγήθηκε, και παραμένει, καθώς και η νέα που θα προκύψει, χτυπάει δυσανάλογα τους εργαζόμενους, βιώνεται ανάλογα με τα προνόμια της κάθε θέσης εργασίας και διαιρεί το εσωτερικό της εργαζόμενης τάξης.

Ο covid – 19 έχει αποκαλύψει τις δύο κοινωνίες των μεγάλων μητροπόλεων.

Η μία κοινωνία είχε τη δυνατότητα να κλειστεί στα εξοχικά της και στους παραθεριστικούς προορισμούς των προνομιούχων στρωμάτων, να δουλεύει από το σπίτι και να της παραδίδουν τα τρόφιμα στην πόρτα.

Η άλλη κοινωνία κρίθηκε ως "απαραίτητοι εργαζόμενοι" και εξαναγκάστηκε να πηγαίνει στις δουλειές της, χωρίς προστασία. Τι επαγγέλματα κάνουν οι «απαραίτητοι», αυτοί που δεν έχουν την πολυτέλεια να αποσυρθούν στα αριστοκρατικά προάστια, δεν είναι δύσκολο να μαντέψει κανείς: Νοσοκόμες-οι, εργαζόμενοι στις συγκοινωνίες και στην καθαριότητα, οδηγοί φορτηγών, υπάλληλοι σε καταστήματα τροφίμων. Όλοι όσοι βρίσκονται σήμερα στην πρώτη γραμμή για την επιβίωση του συνόλου της κοινωνίας.

Στην συντριπτική τους πλειονότητα πληρώνονται με την κατώτερη μισθολογική κλίμακα, ενώ λόγω φτώχειας, ρατσισμού, ανθυγιεινών συνθηκών εργασίας και διαβίωσης και ελλιπούς πρόσβασης στην περίθαλψη υποφέρουν συχνότερα από χρόνιες παθήσεις όπως άσθμα, διαβήτη, καρδιοπάθειες και είναι πιο ευάλωτοι αν νοσήσουν από τον covid – 19.

Την ίδια στιγμή, η ανέχεια που βιώνει η Ιταλία λόγω έλλειψης κοινωνικής πολιτικής από την πλευρά της κυβέρνησης έχει φέρει ένα λαό που πενθεί στα όρια της πείνας. Τα κρατικά επιδόματα αργούν απελπιστικά και αφήνουν τις οικογένειες χωρίς το καθημερινό φαγητό. Οι περισσότεροι είναι εργαζόμενοι και με τον μισθό τους χωρίς παχυλές καταθέσεις. Περιγράφουν οι Ιταλοί πολίτες:

“Είναι πολύ σκληρό να ζούμε χωρίς χρήματα, γιατί ποτέ δεν ήμασταν έτσι. Η ζωή μας άλλαξε από τη μία μέρα στην άλλη”. «Δυστυχώς η κυβέρνηση ενεργεί με καθυστέρηση» .

«Οι άνθρωποι πρέπει να τρώνε κάθε μέρα. Τα παιδιά πεινάνε».

«Θέλω να έχω μέλλον. Εγώ, τα παιδιά μου, η οικογένειά μου». «Δεν ξέρω ποιον κόσμο θα τους αφήσω».

Η απάντηση των ανθρώπων είναι η αλληλεγγύη και η ιδέα να αφήνουν φαγητό σε σημεία του δρόμου για όσους το έχουν ανάγκη. Η πρωτοβουλία ανήκει στην ομάδα «Ένα ουράνιο τόξο σε κάθε δρόμο».

«Αν δεν έχεις πάρε, αν έχεις δώσε» είναι το σύνθημά τους.

Παράλληλα, οι ψυχιατρικές κλινικές στην Ελλάδα και τα γηροκομεία στην Γαλλία βρίσκονται στο απόσπασμα με ραγδαία εξάπλωση της πανδημίας και κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Την ίδια στιγμή, στην Ελλάδα η νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας νομοθετεί με Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου ακόμα και μετά το πέρας των έκτακτων μέτρων και της άρσης της καραντίνας. Εφαρμόζει στο Κοινοβούλιο ψηφίσματα στα όρια της συνταγματικής εκτροπής μέσω ηλεκτρονικής ψηφοφορίας σε κρίσιμα νομοσχέδια για το μέλλον της χώρας. Φιμώνει την διαφορετική άποψη στα ΜΜΕ. Ρευστοποιεί την πατρίδα και τα κυρίαρχα περιουσιακά της αγαθά αποκαλώντας τη διαδικασία αυτή επένδυση. Παραδίδει την ελληνική φύση χωρίς προϋποθέσεις και κανόνες, χωρίς μέριμνα για το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία στα ιδιωτικά νύχια της οικονομικής ολιγαρχίας.

Οι ενάλωτες περιοχές του πλανήτη που βρίσκονται εκτός των συνόρων του δυτικού πολιτισμού

Εμπιστευτικό - Για τα μάτια σου μόνο

**Αυτά τα παιδικά μάτια
έχουν μέσα τους
τη σκιά της ενηλικίωσης.
Το παιδικό σώμα,
των οκτώ χρονών,
ανακόλουθο.**

Από τα μάτια του όμως

κοιτάζει πια
ο ενήλικας.
Διατάζει το σώμα,
να ακολουθήσει,
όπως μπορεί,
με κάθε τρόπο.

Αυτός,
ο άνθρωπος-παιδί
με την ενήλικη συνείδηση,
έχει την ηλικία
του πολέμου.
Είναι η σειρά του
να πολεμήσει,
να αγωνιστεί.

Για τον εαυτό του,
για το σπίτι του,
για το δίκιο του,
για τη χαμένη του
παιδικότητα.

Την είδε
να ματώνει, εχθές.
Και να πεθαίνει.
Στην άκρη του δρόμου,
στη βομβαρδισμένη
παιδική χαρά,
στους διαμελισμένους
φίλους του.

Από τα ερείπια
του σχολείου του,

άκουσε
τη φωνή της φρίκης.
Τη φωνή του θανάτου.
Γνώση τόσο οδυνηρή
αυτή τη φορά.
Γιατί;
Δεν υπήρχε δάσκαλος
να του απαντήσει.
Μόνο αίμα.
Δεν υπήρχε οικογένεια
να τον αγκαλιάσει.
Μόνο θρήνος.
Και η κοινωνία του.
Η μεγάλη κοινή οικογένεια.

Την παιδικότητα του,
μονάχος του
την έθαψε.
Τώρα τα μάτια του
είναι στεγνά.
Το πένθος του
είναι
το καινούριο του ρούχο.
Τον συντροφεύει.
Και του οπλίζει το χέρι.

Αγάπη Καραμανλή
Γάζα Παλαιστίνης, Αύγουστος 2014

Τα ερωτήματα για τις περιοχές αυτές του πλανήτη είναι απερίφραστα.
Οι ευάλωτοι πληθυσμοί του πλανήτη έχουν σπίτι για να απομονωθούν, τροφή, νερό
και δομές υγείας για να επιβιώσουν; Τι γίνεται στην Υεμένη με την ανθρωπιστική

και επισιτιστική κρίση; Τι γίνεται στη Χιλή με τη φετινή ξηρασία όταν οι άνθρωποι ζουν χωρίς δικαιώματα νερού; Τι γίνεται με το 1,5 εκατομμύρια ανθρώπους που πεθαίνουν τον χρόνο από πείνα;

Τι γίνεται στη Συρία και την Παλαιστίνη; Τι γίνεται με τις περιοχές του κόσμου που βρίσκονται σε καθεστώς πολέμου και έχουν τις βασικές υποδομές του ανθρώπινου πολιτισμού - όπως τα νοσοκομεία - από καιρό βομβαρδισμένα γιατί αποτελούν κύριους στόχους στους βομβαρδισμούς;

Εκεί η καθημερινότητα είναι ο θάνατος. Κι είναι τόσος θάνατος που ο ιός δε βρίσκει ζωή για να επιβιώσει.

5. “Μήπως αυτός είναι τελικά ο φυσιολογικός ρυθμός της ζωής;”

της Όλγκα Τοκάρτσουκ, Πολωνία

Είχα την αίσθηση από πάντα σχεδόν ότι ο κόσμος είναι υπερβολικά πολύς, υπερβολικά γρήγορος, υπερβολικά έντονος, υπερβολικά θορυβώδης. Συνεπώς δεν βιώνω κάποιο «τραύμα απομόνωσης» και δεν μου είναι καθόλου δύσκολο να μη συναντώ άλλους ανθρώπους. Δεν λυπάμαι που έκλεισαν τα σινεμά. Μου είναι εντελώς αδιάφορο που τα εμπορικά κέντρα έβαλαν προσωρινό λουκέτο.

Ανησυχώ και στενοχωριέμαι, φυσικά, όταν σκέφτομαι όλους τους ανθρώπους που χάνουν τις δουλειές τους. Όταν όμως έμαθα για την επερχόμενη καραντίνα, ένιωσα κάτι σαν ανακούφιση. Ξέρω ότι πολλοί άνθρωποι ένιωσαν το ίδιο, ακόμα κι αν ένιωθαν επίσης και κάποια ντροπή γι' αυτό.

Η εσωστρέφεια μου, τόσα χρόνια στραγγαλισμένη και κακοποιημένη από τους υπερδραστήριους εξωστρεφείς, τίναξε τη σκόνη από πάνω της και βγήκε από την ντουλάπα...

Η ζωή συνεχίζεται, όπως συνεχίζεται, αλλά με έναν εντελώς διαφορετικό ρυθμό. Τακτοποίησα επιτέλους την ντουλάπα μου και μάζεψα πλήθος διαβασμένες εφημερίδες για να τις πάω στον κάδο ανακύκλωσης. Πήρα το ποδήλατό μου από το μαγαζί που το είχα παρατήσει για επισκευή. Αρχισα να απολαμβάνω πιο πολύ το μαγείρεμα.

Μου έρχονται διαρκώς στο μυαλό εικόνες από τα παιδικά μου χρόνια. Υπήρχε τόσο πολύ περισσότερος χρόνος τότε, και μπορούσες να τον «χαραμίσεις» και να τον «σκοτώσεις», ξοδεύοντας ώρες με το να χαζεύεις απλά έξω από το παράθυρο, να παρατηρείς τα μυρμήγκια, να κρύβεσαι κάτω από το τραπέζι και να φαντάζεσαι ότι είσαι σε κιβωτό ή απλά να ξεφυλλίζεις την εγκυκλοπαίδεια.

Μπροστά στα μάτια μας εξατμίζεται ο καπνός από το πολιτισμικό παράδειγμα που μας διαμόρφωσε τα τελευταία διακόσια χρόνια: ότι είμαστε οι πρωτομάστορες της δημιουργίας, ότι μπορούμε να κάνουμε τα πάντα, ότι ο κόσμος μας ανήκει.

Μια νέα εποχή πλησιάζει.

Μήπως τελικά έχουμε επιστρέψει στον φυσιολογικό ρυθμό της ζωής;

Μήπως ο ιός δεν αποτελεί διατάραξη της κανονικότητας, αλλά ακριβώς το αντίθετο – μήπως δηλαδή αφύσικος ήταν ο φρενήρης κόσμος πριν από τον ιό;

Στο κάτω-κάτω ο ιός ήταν αυτός που μας υπενθύμισε αυτό το οποίο αρνιόμασταν με τόσο πάθος: ότι είμαστε ευάλωτα πλάσματα φτιαγμένα από το πιο λεπτό υλικό.

Ότι πεθαίνουμε – ότι είμαστε θνητοί.

Ότι δεν μας διαχωρίζει από τον υπόλοιπο πλανήτη η «ανθρωπιά» ή η εξαιρετικότητα μας.

Ότι ο κόσμος είναι ένα είδος μεγάλου δικτύου στο οποίο εμπλεκόμαστε ποικιλοτρόπως, συνδεδεμένοι με τα υπόλοιπα όντα με αόρατα νήματα επιρροής και εξάρτησης.

Ότι ασχέτως της απόστασης που χωρίζει τις πατρίδες μας ή τις γλώσσες που μιλάμε, ή το χρώμα του δέρματος μας, υποκύπτουμε στις ίδιες ασθένειες, μοιραζόμαστε τους ίδιους φόβους, πεθαίνουμε με τον ίδιο θάνατο.

Ο ιός μας έκανε να συνειδητοποιήσουμε ότι όσο αδύναμοι και ευάλωτοι κι αν νιώθουμε μπροστά στον κίνδυνο, περιτριγυριζόμαστε επίσης από ανθρώπους που είναι πιο ευάλωτοι, και για τους οποίους η βοήθεια μας είναι απαραίτητη. Μας υπενθύμισε πόσο ευπαθείς είναι οι ηλικιωμένοι γονείς μας και πόσο έχουν ανάγκη την φροντίδα μας. Μας υπέδειξε ότι οι φρενήρεις ρυθμοί που κινούμαστε θέτουν σε κίνδυνο τον κόσμο μας. Και ανέδειξε ένα ερώτημα το οποίο σπανίως έχουμε το

κουράγιο να κάνουμε στον εαυτό μας: Τι είναι ακριβώς αυτό για την αναζήτηση του οποίου συνεχίζουμε να αναλωνόμαστε;

Ο φόβος μήπως μολυνθούμε μας υπενθύμισε τις φωλιές όπου μεγαλώσαμε και όπου νιώθουμε ασφαλείς. Σε μια τέτοια περίπτωση, ακόμα και οι πιο επιμελείς και ακούραστοι ταξιδιώτες θα αναζητήσουν κάποιο είδος σπιτιού.

Την ίδια ώρα, μας αποκαλύφθηκαν θλιβερές αλήθειες – όπως ότι σε μια τόσο κρίσιμη στιγμή κινδύνου, οι σκέψεις μας υποχώρησαν για άλλη μια φορά στο περιορισμένο και αποκλειστικό πεδίο των εθνών και των συνόρων.

Σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς, έχουμε δει όλοι μας πόσο αδύναμη είναι στην πράξη η ιδέα μιας ευρωπαϊκής κοινότητας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εγκαταλείψει τον αγώνα, αναθέτοντας αποφάσεις ύψιστης κρισιμότητας στα εθνικά κράτη. Οι παλιοί σωβινισμοί έχουν επιστρέψει, φέροντας μαζί τους τον διαχωρισμό ανάμεσα σε «εμάς» και στους «ξένους» – με άλλα λόγια όλα αυτά εναντία στα οποία πολεμήσαμε τόσες δεκαετίες με την ελπίδα ότι δεν θα διαμορφώσουν ποτέ ξανά τη σκέψη μας. Ο φόβος του ιού μεταφέρει την αταβιστική πεποίθηση ότι πρέπει το φταίξιμο να πέσει στους ξένους, ότι αυτοί εισήγαγαν την απειλή.

Στην Ευρώπη, ο ιός είναι «από αλλού». Εδώ στην Πολωνία, όποιος επιστρέφει από το εξωτερικό, θεωρείται ύποπτος. Ο ιός μας υπενθυμίζει ότι τα σύνορα ζουν και βασιλεύουν.

Πολύ φοβάμαι επίσης ότι ο ιός θα μας θυμίσει έντονα μια άλλη παλιά αλήθεια: πόσο δεν είμαστε καθόλου ίσοι. Κάποιοι από μας θα πετάξουν με ιδιωτικά αεροπλάνα σε μακρινά νησιά ή σε πολυτελή καταφύγια στα βουνά, την ώρα που οι περισσότεροι θα παραμείνουν στις πόλεις, κάποιοι θα πρέπει να φροντίζουν για τη λειτουργία των σταθμών ηλεκτρικής ενέργειας, κάποιοι θα πρέπει να δουλεύουν στα καταστήματα ειδών πρώτης ανάγκης ή στα νοσοκομεία, ρισκάροντας τη ζωή τους. Κάποιοι θα βγάλουν χρήματα από την πανδημία και κάποιοι άλλοι θα χάσουν τα πάντα.

Πιστεύουμε ότι μένουμε σπίτι και διαβάζουμε βιβλία ή βλέπουμε τηλεόραση, αλλά στην ουσία, καθώς σιγά-σιγά συνειδητοποιούμε ότι τίποτα δεν θα είναι πια το ίδιο, προετοιμάζουμε τον εαυτό μας για τη μάχη που θα δοθεί με διακύβευμα μια νέα πραγματικότητα την οποία δεν μπορούμε καν να φανταστούμε...

6. Βλέπω έναν νέο κομμουνισμό να φύεται μέσα από τον covid - 19

του Σλαβόι Ζίζεκ, Σλοβενία

Μια νέα αίσθηση των κοινωνικών δεσμών. Νά τι διαφαίνεται μέσα από αυτή την κρίση. Μια νέα κομμουνιστική σκέψη, μακριά από τον ιστορικό σοσιαλισμό. Η προφανής ανακάλυψη ότι για την καταπολέμηση του ιού χρειάζεται συντονισμός και παγκόσμια συνεργασία είναι από μόνη της επαναστατική. Ανακαλύπτουμε ξανά πόση ανάγκη έχουμε ο ένας τον άλλον. Άνθρωποι και κράτη. Κάτι που διακήρυττε η Διεθνής από πάντα. Κάτι τέτοιο δεν υφίστατο ούτε στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γράφετε: "Φοβάμαι τον ύπνο, γιατί με κατακλύζουν εφιάλτες για την πραγματικότητα που μας περιμένει". Είναι ο φόβος που μας ενώνει όλους. Εσείς τι προβλέπετε;

Η πραγματικότητα έχει ήδη αλλάξει. Συντηρητικές κυβερνήσεις λαμβάνουν μέτρα που κάτω από άλλες συνθήκες θα τα αποκαλούσαμε σοσιαλιστικά. Ο Ντόναλντ Τραμπ δίνει εντολή σε ιδιωτικές επιχειρήσεις σχετικά με το τι θα παράξουν. Ο Μπόρις Τζόνσον εθνικοποιεί, προσωρινά, τους σιδηροδρόμους. Βιώνουμε τα πάντα με έναν τρόπο αδιανόητο πριν λίγο καιρό. Υπάρχουν κάποιοι που πιστεύουν ότι με την ευκαιρία του ιού θα μπορούν να μας παρακολουθούν όλους, και, βέβαια μπορεί να συμβεί. Εγώ δεν πιστεύω σε νέους ολοκληρωτισμούς. Σήμερα, σε κατάσταση πανικού βρίσκονται οι κυβερνήσεις, που είναι ανίκανες να ελέγξουν την κατάσταση. Πώς είναι δυνατόν να φανταζόμαστε ότι μπορεί να φτιάξουν μια κοινωνία τύπου "Μεγάλος αδελφός"; Αν κάτι φοβάμαι, είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς. Είναι ενδεικτικό ότι ακόμα και στην Κίνα πραγματοποιήθηκαν διαμαρτυρίες, έστω και περιορισμένες. Πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος ώστε η κοινωνία να ανακτήσει την εμπιστοσύνη απέναντι στην πολιτεία της. Ίσως με νέους Ασάνζ, ικανούς να αποκαλύπτουν τις καταχρήσεις. Είναι βέβαιο ότι ο ιός καθιστά προφανή την αναγκαιότητα άσκησης ελέγχου στους κυβερνήτες από εμάς, τους πολίτες κυβερνήτες, και όχι βέβαια το αντίθετο.

Ισχυρίζεστε ότι ο κόσμος θα έπρεπε να ασχοληθεί περισσότερο με την πολιτική;

Κάποιος ισχυρίστηκε ότι μέσα σε αυτή την κρίση θα πρέπει να ασχοληθούμε μόνο με τη σωτηρία μας. Εγώ πιστεύω ακριβώς το αντίθετο. Δεν υπάρχει πιο πολιτική στιγμή από αυτή που βιώνουμε. Παρ' όλες τις προειδοποιήσεις των επιστημόνων, οι κυβερνήσεις βρέθηκαν απροετοίμαστες. Αλλά τώρα που βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το χειρότερο είναι προφανές: δεν υπάρχει περιθώριο για σλόγκαν τύπου «America First». Για να επιβιώσουν τα κράτη από εδώ και πέρα, θα πρέπει να ασχολούνται αδιάκοπα με το μέλλον. Χρειάζεται ένα νέο παγκόσμιο δημόσιο σύστημα Υγείας, ικανό να συν-ενεργεί με δράσεις συμφωνημένες. Επιβάλλεται το εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα, το οποίο δίνει ακόμη και ο Τραμπ. Η αντίληψη μου για τον κομμουνισμό είναι το όνειρο ενός διανοούμενου. Ανακαλύπτουμε στην πέτσα μας ότι κάποια μέτρα πρέπει να λαμβάνονται προς το κοινό συμφέρον. Ας μην υποτιμάται η ώθηση που ο ιός δίνει σε νέους τρόπους αλληλεγγύης, σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Η διαμόρφωση ενός νέου τρόπου ζωής θα είναι η δική μας δοκιμασία. Αλλά ο κόσμος πρέπει να πάρει την πρωτοβουλία της κατάστασης τώρα. Δεν πρέπει να περιμένει το τέλος της κρίσης.

Και πώς γίνεται; Βρισκόμαστε όλοι έγκλειστοι στο σπίτι.

Δεν χαζεύουν όσοι βρίσκονται σε καραντίνα. Βάζουμε στον εαυτό μας βασικές ερωτήσεις γύρω από τη ζωή μας, ερωτήσεις που κάτω από άλλες συνθήκες θα τις αποκαλούσαμε μεταφυσικές. Πολλοί αξιοποιούν τον χρόνο του εγκλεισμού στο σπίτι για να προβληματιστούν και να επιλέξουν. Είναι αλήθεια ότι είμαστε απομονωμένοι, αλλά και περισσότερο από ποτέ εξαρτημένοι ο ένας από τον άλλο. Βιώνουμε μια παράδοση επιταγή, εκφράζουμε την αλληλεγγύη μας διατηρώντας αποστάσεις ο ένας από τον άλλο. Δεν υπήρξα ποτέ αισιόδοξος, αλλά αυτή η συμμόρφωση προϋποθέτει μια βαθιά αλλαγή στη συμπεριφορά μας, που θα διατηρηθεί και μετά από την κρίση.

Αλήθεια, πιστεύετε ότι θα αποκομίσουμε κάτι από όλο αυτό;

Το ψυχολογικό κόστος είναι τεράστιο. Και βέβαια η απομόνωση προκαλεί νέες μορφές παράνοιας: το αποδεικνύει η σωρεία των θεωριών συνωμοσιολογίας που κυκλοφορούν στο Διαδίκτυο. Αλλά, επιμένω, υπ' αυτές τις συνθήκες θα συνειδητοποιήσουμε τι σημαίνει να είσαι κοντά στον άλλον, στο καλό και στο κακό. Όταν θα ξανασυναντηθούμε, θα πρόκειται για μια μεγάλη χαρά. Θα είμαστε πιο

προσεκτικοί. Εξάλλου αυτή η κατάσταση έφερε στο φως και τις κοινωνικές διαφορές. Αναφέρομαι στον εγωισμό των κροίσων που βρίσκονται κλεισμένοι στα καταφύγια ή στις θαλαμηγούς τους. Η Μαντόνα ανεβάζει ένα βίντεο μέσα από την μπανιέρα της λέγοντας ότι βρισκόμαστε όλοι στην ίδια βάρκα. Δεν είναι βέβαια έτσι - και ο κόσμος το αντιλαμβάνεται. Οι κοινοί άνθρωποι είναι οι νέοι ήρωες.

Προκειμένου να αποφευχθεί η διάδοση του κορωνοϊού, έκλεισαν τα σύνορα. Κατά κάποιον τρόπο βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια νέα μορφή εθνικισμού. Δεν φοβάστε μια αναζωπύρωση του λαϊκισμού;

Κάθε άλλο, την πίεση την δέχεται ακριβώς ο λαϊκισμός. Τύποι όπως ο Ντόναλντ Τραμπ και ο Ζαΐρ Μπολσονάρου ξεδίπλωσαν την αθλιότητα τους καθιστώντας αντιληπτό ότι είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τους πιο αδύνατους. Και στην Ευρώπη δεν οδήγησε πουθενά να τα βάλουν με τους Κινέζους ή τους μετανάστες. Ο ιός μεταδόθηκε από τους τουρίστες και τους επιχειρηματίες. Ακόμη και η προσφυγή στα όπλα των Αμερικανών είναι γραφική. Φροντίζουν να προστατεύουν το σπίτι και αρρωσταίνουν γιατί δεν πλένουν αρκετά τα χέρια τους. Μαθαίνουμε όλοι ότι οι μεμονωμένες εθνικές προσπάθειες δεν επαρκούν - τα όρια του εθνολαϊκισμού που εμμένει στην κρατική κυριαρχία είναι προφανή. Επαναλαμβάνω, παγκόσμια αλληλεγγύη και συνεργασία είναι η μόνη εγωιστική, ώστε να προφυλάξουμε τον εαυτό μας, και λογική διέξοδος που πρέπει να ακολουθήσουμε. Θα πρέπει να αναμετρηθούμε με το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άντεξε αλλά με έναν τρόπο φαιδρά παθητικό. Θα μπορούσε να αναλάβει δράσεις και να προσφέρει βοήθεια. Δεν το έκανε. Έχει αποτύχει.

Δεν έχουμε βγει από τις συνθήκες έκτακτης ανάγκης. Πώς θα αντέξουμε μέχρι να συμβεί αυτό;

Βιώνουμε μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Μπορεί να μας οδηγήσει στο καλύτερο και στο χειρότερο. Δεν θα γίνουμε όλοι μοναχοί βουδιστές ή άγιοι καθολικοί. Για να αντιμετωπίσουμε τη μοναξιά, ίσως ο καλύτερος τρόπος είναι να επεξεργαστούμε μια διαδικασία ρουτίνας, η οποία θα μας παρεμποδίσει να περιέλθουμε στο χάος. Για να είμαστε έτοιμοι αύριο, πρέπει να διατηρήσουμε μια τάξη.

Η συνέντευξη δημοσιεύθηκε στο “Robinson” - ένθετο της εφημερίδας “Repubblica”
στις 6 Απριλίου 2020

7. Covid – 19, θα είναι η σπίθα του αρκετή για την χειραφέτηση της κοινής ανθρωπότητας;

Τα ερωτήματα στις μέρες μας μπαίνουν επιτακτικά. Μπορεί να γίνει η αλληλεγγύη πράξη και να διασφαλίσει την ειρηνική συνύπαρξη και ασφάλεια της κοινής ανθρωπότητας στον κοινό πλανήτη; Είναι ο κόσμος των εργαζομένων και η ανθρώπινη κοινωνία έτοιμοι να κάνουν το βήμα προς αυτή την κατεύθυνση; Να επιλέξουν με διαφορετικό κριτήριο από αυτό του φόβου τους κανόνες του παιχνιδιού τους;

Η αποκάλυψη της πανδημίας δεν αφήνει περιθώρια παραπλάνησης ή ψεύτικων προσδοκιών. Εκτός από την κυρίαρχη οικονομική ολιγαρχία, το σύστημα δεν προστατεύει καμιά οικονομία και καμιά ανθρώπινη κοινωνία στο εσωτερικό του.

Η απάντηση της κοινής ανθρωπότητας

Ο χρόνος για την έξοδο της ανθρωπότητας από το βίαιο αυτό οικονομικό μοντέλο, που την καταδικάζει στην δυστυχία και τη φτώχεια, πιέζει.

Η απάντηση της ανθρωπότητας στο οικονομικό μοντέλο, που η παγκόσμια ολιγαρχία της επιβάλλει δεν έχει δοθεί ακόμα. Σε καμία περίπτωση δεν είναι προδιαγεγραμμένη.

Οι κρατικοί θεσμοί μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη τους, να επανεφεύρουν την θέση τους και την αποστολή τους στην κοινωνία, που είναι υπεράσπιση των δικαιωμάτων της και η προστασία της κοινωνικής ευημερίας και συνοχής, και να διαδραματίσουν τους θετικούς τους ρόλους. Να επικεντρωθούν στην ενδυνάμωση των ανθρώπων και στην συνυφασμένη με τις ανάγκες της κοινωνίας διακυβέρνηση σε μικρή και μεγάλη κλίμακα. Να εμφυσήσουν εμπιστοσύνη στη συλλογική δράση. Να εδραιώσουν την πολιτειακή εμπιστοσύνη.

Είναι ακόμη πολύ νωρίς για να ξέρουμε πώς θα ξεδιπλωθεί και πως θα επιλυθεί η πανδημία. Ωστόσο, είναι αρκετά σαφές ότι αυτή η πανδημία θέτει υπό αμφισβήτηση πολλά στοιχεία της νεοφιλελεύθερης αγοράς και της κρατικής επάρκειας, των οποίων τα θεσμικά όργανα και η πολιτική ηγεσία είτε είναι δυσλειτουργικά και δεν δεσμεύονται να ανταποκριθούν στις δημόσιες ανάγκες, είτε

δεσμεύονται στις επιταγές του νόμου της αγοράς. Πρόκειται για ένα πρόβλημα του ίδιου του κυρίαρχου συστήματος και ζητά απαντήσεις από την ανθρώπινη κοινωνία.

Μπορούμε να προχωρήσουμε σ' αυτό το φιλόδοξο και αλληλέγγυο έργο μας. Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και τα κινήματα, οι φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, οι αριστεροί και οι δημοκράτες, οι πράσινοι, οι αγανακτισμένοι των πόλεων, οι καθημερινοί άνθρωποι, οι εργαζόμενοι, οι πολίτες πρέπει να αποτρέψουμε τους κινδύνους που απειλούν να καταλάβουν την ύπαρξη μας και να ανελιχτούν στηριζόμενοι στον δικό μας φόβο. Να αποδείξουμε τη σημαντικότητα και την ωφελιμότητα των μετασχηματιστικών οικονομιών, των νέων μορφών κοινής συνεργασίας και παραγωγικών δομών, των νέων τρόπων χρηματοδότησης και εταιρικών σχέσεων. Σπάνια έχουμε τις ανάγκες μας και τις δυνατότητες μας τόσο ευθυγραμμισμένες.

Η κοινή ανθρωπότητα, η κοινωνία των ανθρώπων, πρέπει να κάνουμε την επιλογή μας. Θα προχωρήσουμε προς την κατεύθυνση της διαίρεσης ή θα υιοθετήσουμε την πορεία της παγκόσμιας αλληλεγγύης. Αν επιλέξουμε την διαίρεση, αυτή θα παρατείνει την κρίση και, πιθανόν, θα οδηγήσει σε ακόμη χειρότερες καταστροφές στο μέλλον. Αν επιλέξουμε την παγκόσμια αλληλεγγύη, τότε μπορούμε να προστατευτούμε από όλες τις μελλοντικές κρίσεις που θα μπορούσαν να απειλήσουν την ανθρωπότητα τον 21ο αιώνα.

Η κοινή γλώσσα, το Κοινό των Ποιητών

«Βαδίζεις σε μιαν έρημο. Ακούς ένα πουλί να κελαηδάει. Όσο κι αν είναι απίθανο να εκκρεμεί ένα πουλί μέσα στην έρημο, ωστόσο εσύ είσαι υποχρεωμένος να του φτιάξεις ένα δέντρο. Αυτό είναι το ποίημα»

Κική Δημουλά, 22.02.2020

Υπάρχει μια ειδική σχέση μεταξύ πολιτικής και ποίησης που αναδεικνύεται φέρνοντας στο παρόν ένα ιστορικό παράδειγμα. Μια τριπλή σύνδεση της ιστορικής στιγμής διαμορφώνει την αρχική μας υπόθεση.

Πρώτον, σχετίζεται με την εποχή που, σε πλανητικό επίπεδο και πέρα από όσα πιστεύουμε για τη συγκεκριμένη συγκυρία, η ανθρωπότητα έχει μπροστά της δύο διαφορετικές υποθέσεις, και ως εκ τούτου δύο διαφορετικές επιλογές, για το γενικό μέλλον της ανθρωπότητας. Αναφερόμενοι στην πολιτική και ιστορική αυτή συγκυρία πρέπει να θυμόμαστε ότι δεν ήταν απλώς η εμφάνιση ενός πολιτικού προσανατολισμού μεταξύ άλλων. Σε μια ολόκληρη περίοδο που ξεκίνησε ήδη από τον 19ο αιώνα, βρήκε τους εκφραστές της πρώτης εφαρμογής της τον 20ο αιώνα και συνεχίζεται στις μέρες μας, τον 21ο αιώνα, η ιδέα ότι το γενικό μέλλον της ανθρωπότητας ήταν αντικείμενο μιας ουσιαστικής αντιπαράθεσης μεταξύ του καπιταλιστικού και αυτοκρατορικού προσανατολισμού αφενός και του κομμουνιστικού προσανατολισμού από την άλλη και την κατάφαση ότι επρόκειτο για ένα ζήτημα το οποίο υπερέβαινε την ίδια την πολιτική.

Το παράδειγμα μας βρίσκεται στην ακολουθία της ύπαρξης δύο κοσμοθεωριών, δύο αναπαραστάσεων του πεπρωμένου της ανθρωπότητας και στη συνέχεια διακλαδώνεται στις λεπτομέρειες των συγκεκριμένων πολιτικών. Η μία είναι βασισμένη στην ιδιοκτησία και τον ανταγωνισμό και η άλλη στην ιδέα της ισότητας και της κοινής ανθρωπότητας.

Δεύτερον, συμβαίνει στο πλαίσιο ενός μεγάλου λογοτεχνικού, ποιητικού και καλλιτεχνικού αναβρασμού εν γένει, που ξεκινά από τη δεκαετία του 1920, με τον σουρεαλισμό και πλήθους άλλων προσανατολισμών και προτάσεων που αφορούν την εκπληκτική καλλιτεχνική και ποιητική δραστηριότητα της ανθρωπότητας.

Τρίτον, υλοποιείται με την ευκαιρία ενός ουσιαστικού ιστορικού επεισοδίου, του Ισπανικού Εμφυλίου, μεταξύ 1936 και 1939.

Η ποίηση και η πολιτική, που συνδέεται και παίρνει μορφή την ιστορική αυτή στιγμή δε συναντά στην παγκόσμια ιστορία πολλά ισοδύναμα.

Ας ξεκινήσουμε με τους ποιητές.

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, σε όλες σχεδόν τις γλώσσες της Γης, πολλοί μεγάλοι ποιητές έχουν διεκδικήσει, έχουν εκφραστεί και έχουν εκφράσει την κομμουνιστική ιδέα. Στη Γαλλία, ο Éluard και ο Aragon. Στην Τουρκία, ο Nazim Hikmet. Στη Χιλή, ο Pablo Neruda. Στην Ισπανία, ο Rafael Alberti. Στην Ιταλία, ο Eduardo Sanguinetti. Στην Ελλάδα, ο Γιάννης Ρίτσος. Στην Κίνα, ο Ai Qing. Στην Παλαιστίνη, ο Mahmoud Darwish. Στο Περού, ο Cesar Vallejo. Στη Γερμανία, ο Bertold Brecht. Η συλλογή αυτών των ποιητών είναι εξαιρετική. Είτε ο αναγνώστης είναι κομμουνιστής είτε είναι μη κομμουνιστής, η αναγνώριση της συμβολής τους στον παγκόσμιο πολιτισμό είναι καθολική. Τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή του Ισπανικού Εμφυλίου μια Κομμουνιστική Διεθνής σχηματίστηκε στην Ποίηση.

Αυτό που προκάλεσε και συνέδεσε τους ποιητές, που τους έκανε να υιοθετήσουν τη θέση της ρητής συσπείρωσης, αυτό που τους ώθησε στον κοινό τους αγώνα είναι η πεποίθηση για την ουσιαστική σχέση μεταξύ της ποίησης, με τον τρόπο που οι ίδιοι την ανέπνεαν, μετασχηματισμένης και ριζοσπαστικής, και του κομμουνισμού, που στην ουσία του είναι η αγωνία και η έγνοια για αυτό που είναι κοινό για όλους. Εξέφρασαν μια αγάπη τεταμένη και παράδοση της κοινής ζωής, που καθιστά δυνατή την επέκταση και την έκφραση της ατομικής ζωής με διαφορετικό τρόπο. Η

επιθυμία ότι αυτό που είναι κοινό δεν μπορεί να εκφραστεί εκτός του κοινού τόπου. Η ιδέα ότι πρέπει να αποποιηθούμε το κοινό και να το προστατέψουμε από την ιδιωτικοποίηση του. Στις μέρες μας όλα αναφέρονται στην ιδιωτικοποίηση. Όμως, η ποίηση της ιδιωτικοποίησης είναι μια υπόθεση που δεν έχει εμπνευστές γιατί δεν εκφράζει τίποτα. Η ποίηση για την κομμουνιστική ιδέα, για την ιδέα της κοινής ανθρωπότητας έχει συμβεί και θα συνεχίσει να συμβαίνει.

Ο ποιητής είναι στην ουσία του κομμουνιστής γιατί ένας πολύ σημαντικός λόγος τον κάνει να αυτοαναφέρεται, να αναφέρεται και να εκφράζεται ουσιαστικά και υπαρξιακά στον κοινό κόσμο. Ο αποκλειστικός του τομέας είναι η γλώσσα. Αρχικά η μητρική γλώσσα, η γλώσσα με την πιο άμεση έννοια.

Η γλώσσα είναι αυτή που δίνεται σε όλους από την παιδική ηλικία και θεμελιώνει τον κοινό δεσμό. Η γλώσσα είναι αυτή που δίνεται σε αυτόν που γεννιέται για να γίνει ένας άνθρωπος. Είναι το πρώτο κοινωνικό δώρο. Η γλώσσα αποτελεί την υποστήριξη οποιασδήποτε ιδέας ισότητας. Η ισότητα είναι πρωτίστως η ισότητα από και προς την γλώσσα.

Η ποίηση ανεξάρτητα από τις επιμέρους φόρμες της εργάζεται στην κατεύθυνση αυτή. Το ποίημα είναι το δώρο της γλώσσας σε όλους τους ανθρώπους και μπορεί να οριστεί ως τέτοιο. Η ποίηση είναι η τέχνη που συνδέεται περισσότερο με την παιδική ηλικία και την παιδικότητα, ακόμη και στις πιο περίπλοκες και σύνθετες εκφάνσεις της. Το ποίημα είναι το δώρο που ο ποιητής κάνει στη γλώσσα. Αποτελεί μια αύξηση της γλώσσας και προορίζεται στην κοινή ανθρωπότητα, χωρίς να αναφέρεται σε κανέναν ειδικά αλλά ως έκφραστης όλων των ενικοτήτων.

Οι μεγάλοι ποιητές του εικοστού αιώνα ερμήνευσαν, με τον δικό τους τρόπο, το μεγάλο επαναστατικό σχέδιο του κομμουνισμού γιατί αναγνώρισαν σ' αυτό κάτι οικείο. Για τον σκοπό αυτό προσχώρησαν στο εγχείρημα δημιουργώντας μια εκπληκτική διεθνή των ποιητών. Εξέφρασα την συνείδηση και τη γνώση ότι το ποίημα επανεφεύρει τη γλώσσα και, όπως η γλώσσα δίνεται σε όλους, έτσι κι ολόκληρος ο κόσμος συνολικά θα πρέπει να δίνεται σε όλους, όπως το ποίημα. Όπως το ποίημα, το καθετί γίνεται το κοινό αγαθό της ανθρωπότητας. Υπάρχει εδώ κάτι από την αληθινή ουσία του ποιήματος. Κι είναι ο λόγος της εκπληκτικής σύνδεσης του κομμουνισμού και της ποίησης εκείνη την εποχή.

Αυτό που είναι εντυπωσιακό είναι ότι, μέσα στην κομμουνιστική σκέψη, οι ποιητές είδαν και εμπνεύστηκαν μια νέα μορφή του λαού. Είδαν την ποιητική φιγούρα των ανθρώπων, τη δυνατότητα να ποιητικοποιήσουν τον λαό. Ο λαός, στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αποτελούνταν από την τεράστια μάζα των εξαθλιωμένων φτωχών, τους εργάτες, τις εγκαταλελειμμένες γυναίκες, τους αγρότες χωρίς γη.

Ο λόγος για τον οποίο οι "καταραμένοι της Γης" ενδιαφέρουν το ποίημα και τον ποιητή είναι απλός. Σ' εκείνους που δεν έχουν τίποτα πρέπει να δοθούν τα πάντα. Το ποίημα πρέπει να δοθεί στον καθημερινό άνθρωπο χωρίς φωνή, στον αόρατο εξαθλιωμένο, στον αποκλεισμένο ξένο, στον ρομαντικό που πιστεύει ότι η ανθρωπότητα μπορεί να ζήσει έναν καλύτερο κόσμο. Δεν πρόκειται να δοθεί στον βάρβαρο, στον ειδικό, στον εθνικιστή, στον διαιτητή, στον ολιγάρχη, στον εκμεταλλευτή, σε αυτόν που έρχεται να χωρίσει τον κόσμο.

Η ίδια η ιδέα ότι το ποίημα θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ανοιχτό και προσβάσιμο δώρο σε όλους και να πάψει να απευθύνεται στην εξειδίκευση ενθουσιάζει τους ποιητές. Στον εργαζόμενο που δεν έχει παρά την εργασία του πρέπει να δώσουμε ολόκληρη τη Γη, τα βιβλία, τη μουσική, τους πίνακες ζωγραφικής, τις επιστήμες και το ποίημα. Η σύζευξη της πολιτικής και της ποίησης εσωτερικεύεται στην ίδια την ποίηση, βρίσκει νέες μορφές και επανεφεύρει μια πολύ παλιά μορφή της, την επική ποίηση.

Το ποίημα των κομμουνιστών ποιητών είναι το έπος του ηρωισμού των καταραμένων της γης, το έπος του ηρωισμού των εργαζομένων.

Για παράδειγμα, ο Nazim Hikmet διακρίνει στο δικό του έργο αφενός τα λυρικά ποιήματα, ρητά αφιερωμένα στην αγάπη, και αφετέρου τα επικά ποιήματα αφιερωμένα στη δράση του λαού. Η συνειδητοποίηση ότι το έπος επανεισάγεται στο ποίημα μέσω της μεσολάβησης της νέας πολιτικής ελπίδας αντανakλάται από τους ποιητές.

Ο Cesar Vallejo με τον "Ύμνο στους εθελοντές της δημοκρατίας" σηματοδοτεί ότι το σταυροδρόμι της επαναστατικής πολιτικής και της ποίησης είναι επικό. Ο ποιητής αναζητά στη γλώσσα τη νέα πηγή του έπους. Ένα έπος που δεν είναι το έπος της αριστοκρατίας και των ιπποτών αλλά το έπος του λαού.

Η Διεθνής των Κομμουνιστών Ποιητών εκείνης της εποχής θα επανοργανώσει το πεδίο που δημιουργείται μεταξύ της δυστυχίας, της ακραίας σκληρότητας της ζωής, της τρομακτικής καταπίεσης, όλων αυτών που θα αποκαλούσαμε ύστατο οίκτο και αντ' αυτού θα ποιήσει την ποίηση της ανύψωσης, του αγώνα, της συλλογικής σκέψης, του νέου κόσμου. Όλα όσα αποκαλούμε “θαυμασμό”. Είναι η ποίηση που ενεργοποιεί τη συμπόνια και τον θαυμασμό.

Το πρόσωπο της δυστυχίας του κόσμου το αισθανόμαστε και το αντιμετωπίζουμε με συμπόνια, μια συμπόνια που είναι αναπόφευκτη. Το πεπρωμένο του, όμως, το θαυμάζουμε γιατί είναι αυτό της ηρωικής αντίστασης και του δημιουργικού μεγαλείου στο επαναστατικό πολιτικό κίνημα, της συνεισφοράς, της εξέγερσης, της αδελφοσύνης. Η πρόταση είναι βίαια ποιητική και διαρθρώνει όλα τα ποιήματα από το βύθισμα στην ανύψωση, από την παραίτηση στον ηρωισμό. Οι ποιητές συναντούν αυτό που αναζητούν. Το ανάστημα, τη μορφή, τη συμβολική δύναμη. Οι ποιητές θέλουν να κοινωνήσουν μέσα από την φιγούρα του νέου έπους την υπομονή των καταπιεσμένων στο πέρασμα των αιώνων, την αντοχή τους και τη στιγμή που, τα σώματα τους που εγείρονται και οι σκέψεις τους που μοιράζονται, θα αλλάξουν σε συλλογική δύναμη.

Οι ποιητές που έγραψαν μεταξύ της δεκαετίας του 1920 και της δεκαετίας του 1940 συγκεντρώθηκαν γύρω από αυτή τη μοναδική ιστορική στιγμή, τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο. Το μαρξικό έργο της Διεθνούς στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο, δεν ήταν μια γραφειοκρατία, αλλά το βίωμα μιας πραγματικά διεθνούς επαναστατικής πολιτικής.

Μια αποφασιστική και αθάνατη στιγμή στον Ισπανικό Εμφύλιο ήταν η παρέμβαση των Διεθνών Ταξιαρχιών. Οι Διεθνείς Ταξιαρχίες ήταν κάτι πρωτόγνωρο, μια διεθνής κινητοποίηση μυαλών και λαών. Χιλιάδες Γάλλοι εργάτες ήρθαν ως εθελοντές για να πολεμήσουν στην Ισπανία. Αμερικανοί, Γερμανοί, Ιταλοί, Ρώσοι, άνθρωποι από όλες τις χώρες. Αυτή είναι ίσως η πιο εντυπωσιακή επιτυχία, στιγμιαία και περιστασιακή, για ότι σκέφτηκε ο Μαρξ και το αποκάλεσε “Διεθνής” (Internationale).

Η σκέψη του μπορεί να συνοψιστεί σε δύο προτάσεις:

α. Αρνητικά. Οι προλετάριοι δεν έχουν πατρίδα, η πολιτική τους πατρίδα είναι ολόκληρος ο κόσμος των ζωντανών ανδρών και γυναικών. Αν ο κίνδυνος μιας κατάτμησης αυτού του κόσμου είναι επικείμενος και τρομερός, όπως ήταν σαφές στον Ισπανικό Εμφύλιο, η πολιτική μας επιλογή για ένα κοινό κόσμο μας αφορά όλους, κάθε μέλος της κοινής ανθρωπότητας.

β. Θετικά. Μια διεθνική και υπερεθνική οργάνωση της κοινής δράσης των λαών μπορεί να καταστήσει δυνατή την αντιμετώπιση και τη νίκη του κοινού εχθρού, του εχθρού όλων των λαών του κόσμου, δηλαδή της καπιταλιστικής οργάνωσης της οικονομίας, της νεοφιλελεύθερης πολιτικής επιλογής της αγοράς και της βίαιης και εγκληματικής φασιστικής πρακτικής.

Η εφεύρεση αυτής της νέας μορφής του ποιητικού έπους, που έχει την εικόνα ενός αποτελεσματικού και πολιτικού έπους ικανό να αποδώσει τη συγκίνηση και τον ηρωισμό της εποχής του, καθιστά δυνατή τη δικαιοσύνη που φέρνει η γλώσσα σε όλες τις γλώσσες και τον διεθνισμό όλων των λαών .

Μια συλλογή των παγκόσμιων ποιημάτων του Ισπανικού Εμφυλίου θα ήταν μαγευτική. Οι ίδιοι οι τίτλοι αυτής της συλλογής είναι κατατοπιστικοί. Δείχνουν πάντοτε την ευαίσθητη αντίδραση του ποιητή, την ταλαιπωρία που μοιράζεται με τη δοκιμασία του ισπανικού λαού και τον ενθουσιασμό που μοιράζεται η διεθνής δράση για την αντιμετώπιση αυτού του πόνου. Η συλλογή του Pablo Neruda έχει τον τίτλο: “Η Ισπανία στην Καρδιά”. Η πρωταρχική δέσμευση του ποιητή, πέρα από μια πολιτική δέσμευση, είναι προφανώς υποκειμενική, άμεση, συναισθηματική αλληλέγγυη. Η συλλογή του Cesar Vallejo έχει τον τίτλο: “Ισπανία, πάρε αυτό το ποτήρι μακριά από μένα”. Κι είναι η Ισπανία αυτή που θα κρατήσει τον ποιητή μακριά από το δισκοπότηρο, είναι η Ισπανία που θα μπορέσει να ανακουφίσει την ταλαιπωρία και να την θεραπεύσει. Την ίδια στιγμή, ο Neruda και ο Vallejo, έχοντας κοινά σημεία εκκίνησης, θα αναπτύξουν αντίθετες κατευθύνσεις, θα τραγουδήσουν την άγνωστη ελευθερία, η οποία είναι βασικά το μυστικό αυτής της ποίησης. Μια άγνωστη μορφή ελευθερίας, διότι η ελευθερία ανέρχεται στο επίπεδο της ελευθερίας του λαού και των καταραμένων της γης και όχι της αριστοκρατικής ελευθερίας του ατόμου που βιώνει τη ζωή του. Μέσω μιας αγωνιστικής και ιδιαίτερης κατάστασης όλα θα μαρτυρούν την ανατροπή και την οικουμενική υπόσχεση χειραφέτησης. Στο επίκεντρο της λειτουργίας του ποιήματος ενυπάρχει η

κατανόηση της απόλυτης ιδιαιτερότητας του ευαίσθητου και το έργο της παγκόσμιας διαδοχής αυτού του ευαίσθητου. (Alain Badiou, *L' internationale des poètes*).

Ο ηρωισμός δεν έχει πρότυπα. Ο πολίτης – και - μέσα από την γνώση της ιστορίας του γίνεται ενεργώς και δημιουργικός, ώστε ο ηρωισμός να είναι διαρκώς εφευρετικός. Εφόσον ο ηρωισμός ενυπάρχει στον καθένα ο κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει, να φράξει τον δρόμο που έχει δομηθεί με δογματικά προαπαιτούμενα και να ανοίξει νέα υπαρξιακά και συλλογικά μονοπάτια αναλύοντας την υπάρχουσα κατάσταση, εφευρίσκοντας νέες προοπτικές, υιοθετώντας νέες προτάσεις και διαμορφώνοντας την αισθητική του σκέψη και πράξη στη ζωή, τις τέχνες, τις επιστήμες και τη συνύπαρξη στην κοινωνία των ανθρώπων.

Η τραγωδία των μη Κοινών

Η κατάσταση που επιβλήθηκε και επιβάλλεται στην ανθρωπότητα γίνεται ολοένα περισσότερο εχθρική, ολοένα περισσότερο μισαλλόδοξη. Ο καπιταλισμός συγκροτώντας τις βάσεις της διεύρυνσης του καταστρέφει τις συνθήκες της ζωής στον πλανήτη, οδηγεί την καταστροφή του ανθρώπου από άνθρωπο. Η ώθηση του καπιταλισμού δρομολογήθηκε ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέσω μιας ιδιόρρυθμης αναδιανεμητικής και κοινωνικής πολιτικής προς όφελος της οικονομικής ολιγαρχίας. Από τη δεκαετία του 1980, ο νεοφιλελευθερισμός, μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής επέβαλε τον ανταγωνισμό σε ολόκληρη την κοινωνία και σε κάθε επιμέρους πτυχή της.

Το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν ένα σύστημα κανόνων που διείσδυσε στην κοινωνία, διαμόρφωσε τις αρχές της, άλλαξε την αντίληψη της εργασίας, τις συμπεριφορές των ανθρώπων και τις σκέψεις. Εντέλει, σμίλεψε μια σχέση του εαυτού μας με τους άλλους στη λογική ότι οφείλουμε να ξεπερνούμε συνεχώς τον εαυτό μας και να βελτιώνουμε τις επιδόσεις μας στο άπειρο.

Αυτός ο κανόνας του ανταγωνισμού δεν είναι φυσικός, δεν είναι εγγενής, δεν ενυπάρχει στον καθένα μας. Αποτελεί το προϊόν μιας στοχευμένης πολιτικής που εφαρμόστηκε, με τη βοήθεια των κυβερνήσεων και του κράτους που νομοθετούν υπέρ των συμφερόντων του κυρίαρχου συστήματος, υπέρ της άνευ ορίων κεφαλαιακής συσσώρευσης, η οποία δίνει τις εντολές για τις καθολικές, ταχύτατες και βίαιες αλλαγές στην κοινωνία, στις κοινωνικές σχέσεις και στις υποκειμενικότητες. Στην εποχή του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, η εργασία, οι θεσμοί, οι δράσεις, οι χρόνοι της ζωής υπόκεινται στη γενική κανονιστική λογική που τις μορφοποιεί και τις κατευθύνει ανάλογα με τους στόχους της κεφαλαιακής συσσώρευσης.

Είναι το ίδιο μοναδικό σύστημα κανόνων που τροφοδοτεί τον παγκόσμιο οικονομικό πόλεμο, που υποστηρίζει την εξουσία των χρηματοπιστωτικών αγορών, που εγκολπώνεται τις καλπάζουσες ανισότητες, που τρέφεται από την τρωτότητα της κοινωνίας των πολλών. Είναι το ίδιο μοναδικό σύστημα κανόνων που επιταχύνει την έξοδο της κοινωνίας των ανθρώπων από τη δημοκρατία.

Είναι η ίδια κανονιστική λογική που επιταχύνει την οικολογική κρίση και μεταμορφώνει τον άνθρωπο σε εχθρό της φύσης, σε εχθρό της ίδιας της φύσης του. Το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα, για να δικαιολογήσει την οικονομική πολιτική του ως ένα σύστημα που ανταποκρίνεται περισσότερο στη φύση του ανθρώπου, αναφέρεται στον άνθρωπο δίνοντας έμφαση σε δύο του χαρακτηριστικά: την απόλυτη προτεραιότητα που δίνει στην ικανοποίηση των επιθυμιών του και την αποκλειστική λειτουργία και δράση του με γνώμονα το εγωιστικό ατομικό του συμφέρον. Πρόκειται λοιπόν για ένα σύστημα που δεν επιβάλλεται στην κοινωνία αλλά που η κοινωνία επιλέγει, σύμφωνα με το κυρίαρχο αφήγημα.

Όμως, πως είναι δυνατόν ο άνθρωπος με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, αυτό το εγωιστικό άτομο, το επικεντρωμένο στο ιδιωτικό του συμφέρον, να επιλέγει ένα οικονομικό σύστημα που το μόνο που του εξασφαλίζει είναι η εξαθλίωση, η περιθωριοποίηση και η φτώχεια;

Οι θέσεις του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι Σύνοδοι Κορυφής για το Κλίμα θέτουν την Οικολογία ως το μείζον και πλέον επείγον πρόβλημα του τέθηκε ποτέ στην ανθρωπότητα. Οι φτωχοί πληθυσμοί είναι οι πρώτοι που θα βιώσουν τον αντίκτυπο και τα αποτελέσματα της οικολογικής ασιδωσίας στον πλανήτη. Ωστόσο, από το 2050 και μετά, ίσως και πολύ νωρίτερα, ο κάθε άνθρωπος και το κάθε έμβιο όν θα βιώσουν τις επιπτώσεις αυτές. Η κλιματική μετανάστευση θα αποτελεί την αναγκαστική συνθήκη της ανθρωπότητας και το διακύβευμα για τα δικαιώματα του νερού και τη χρήση του θα πυροδοτεί πραγματικούς πολέμους για τους φυσικούς πόρους.

Η οικολογική κρίση, που επηρεάζει καθολικά τη ζωή και την επιβίωση των πληθυσμών του πλανήτη, δεν επιτρέπει πλέον στην οικονομική ολιγαρχία και τις κυβερνήσεις να νομοθετούν κανόνες στην κατεύθυνση της κοινής καταστροφής, να

μονοπωλούν τους φυσικούς πόρους, να απαξιώνουν τη ζωή, να κάνουν τη δουλειά τους ως συνήθως (*business as usual*), σα να μη συμβαίνει τίποτα.

Η οικολογική κρίση αποκαλύπτει τα αδιέξοδα που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε. Ο κόσμος μας δε προστατεύεται και δεν πρόκειται να προστατευθεί από τη δεξαμενή των κοινών φυσικών αγαθών (γη, νερό, αέρας, δάση κ.α.) εφόσον αυτά δε παραμένουν προστατευμένα από τον βάρβαρο καπιταλιστικό επεκτατισμό. Όλες οι δραστηριότητες του ανθρώπου και όλες οι περιοχές του πλανήτη αλληλεπιδρούν. Ο άνθρωπος δεν προστατεύεται πλέον από τα Κοινά εφόσον σταδιακά τα εξαντλεί παραχωρώντας τα στον ιδιώτη. Ο άνθρωπος είναι αυτός που πρέπει να προστατέψει τα Κοινά για να επιβιώσει.

Η προστασία των Κοινών προϋποθέτει τη βαθιά αλλαγή της οικονομίας και της κοινωνίας, την έξοδό τους από το σύστημα κανόνων που τους επιβάλλεται και απειλεί ευθέως την ανθρωπότητα και τη φύση. Το γεγονός ότι η πολιτική αυτή αργεί να εδραιωθεί αποκαλύπτει ότι οι πολιτικοί και οι οικονομικοί ιθύνοντες παραμένουν δέσμιοι του παγκοσμιοποιημένου ανταγωνισμού και της καπιταλιστικής ολοκλήρωσης. Η ιδέα της κοινής κατάληξης της ανθρωπότητας ακόμα δεν έχει επικρατήσει, οι οδοί της απαραίτητης συνεργασίας παραμένουν κλειστοί.

Στην πραγματικότητα βιώνουμε την τραγωδία των μη κοινών.

Το αδιέξοδο στο οποίο βρισκόμαστε μαρτυρά τον πολιτικό αφοπλισμό των κοινωνιών και την επικίνδυνη συρρίκνωση της δημοκρατίας. Η συρρίκνωση της δημοκρατίας οδηγεί στην αποδυνάμωση των όποιων μέσων έχουμε περισώσει για να προστατευτούμε από την ακατάλληλη και ανεπαρκή κυρίαρχη οικονομική λογική, να διατηρήσουμε τους μη εμπορευματοποιήσιμους χώρους ζωής, να υποστηρίξουμε θεσμούς, να νομοθετήσουμε κανόνες που εγείρουν και εδραιώνουν αρχές και όρους ζωής διαφορετικούς από το κέρδος. Να διορθώσουμε και να εξαλείψουμε το νόμο του παγκοσμιοποιημένου ανταγωνισμού και τα αποτελέσματά του.

Το αίτημα των κοινών και η στροφή της πολιτικής σκέψης στα κοινά επανήλθε από το έλλειμμα και την ανικανότητα των κυβερνήσεων και του κράτους να προφυλάξουν το δημόσιο συμφέρον, το κοινό όφελος των πολιτών και της

κοινωνίας. Οι κυβερνήσεις δεν εργάζονται σήμερα για το κοινό καλό και την ευημερία της κοινωνίας αλλά για την επιβολή του νόμου της ζούγκλας, της παγκοσμιοποιημένης ολοκλήρωσης. Εθνικοποιούν τους φυσικούς πόρους για να τους ιδιωτικοποιήσουν στη συνέχεια, δηλαδή να τους εκχωρήσουν στα συμφέροντα της οικονομικής ολιγαρχίας. Θεσμοθετούν και νομοθετούν αρχές και αξίες για το ήθος, την παιδεία, τον πολιτισμό που απαξιώνουν τη ζωή, απαξιώνουν τον άνθρωπο, τον καθιστούν αναλώσιμο, ασήμαντο και χωρίς δικαιώματα. Η δημόσια περιουσία έπαψε να συντελεί στην προστασία του κοινού αλλά αποτελεί μια μορφή συλλογικής ιδιοκτησίας προορισμένη για την κυρίαρχη ολιγαρχία, η οποία μπορεί να την οικειοποιηθεί, να αποκλείσει τον πληθυσμό από κάθε πρόσβαση, να την διαχειριστεί σύμφωνα με τις επιθυμίες και τα συμφέροντα της.

Η θέση μας απέναντι στα συλλογικά ιδεολογικά ερείπια είναι η παραγωγή μιας οπτικής πέρα από τον καπιταλιστικό ορίζοντα. Αναδύεται η ανάγκη να σκεφτούμε τις νέες υπαρξιακές μας συνθήκες και δυνατές μορφές της κοινής μας δράσης. Να διαρθρώσουμε τις αρχές που θα κατευθύνουν τους αγώνες μας. Να συνδέσουμε τις πράξεις μας με τη μορφή που θέλουμε να πάρει η δημοκρατία στις ζωές μας.

Αντί επιλόγου για την Εφαρμοσμένη Δημοκρατία στον 21ο αιώνα

Στην καμπή του 21ου αιώνα, εκεί που η ανθρωπότητα βρίσκεται σήμερα, αναδύονται οι επιλογές που θα οδηγήσουν και θα καθορίσουν τη μοίρα της, το μέλλον της. Δεν πρόκειται για μια αφηρημένη ανθρωπότητα αποκομμένη από το δομικό και υπαρξιακό της στοιχείο που είναι ο άνθρωπος. Είναι η κοινή ανθρωπότητα των ανθρώπων που επιλέγει την έκβαση της.

Αν έχουμε σήμερα την αίσθηση ότι ο παλιός κόσμος, οι συνήθειες και οι πρακτικές του 20ου αιώνα, που οδήγησαν την ανθρωπότητα και τον πλανήτη σε υπαρξιακό αδιέξοδο – οικονομικό, οικολογικό, κοινωνικό και πολιτειακό – εξαφανίζεται θραύσμα το θραύσμα, στην πραγματικότητα δεν έχουμε ακόμα την απάντηση για τη επιλογή μας που θα φέρει την νέα αυγή της ανθρωπότητας.

Δε γνωρίζουμε ακόμα αν θα επικρατήσει η τυραννική βία του αγοραίου νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού ή η ευημερία της Δημοκρατίας και το κοινό όφελος της κοινής ανθρωπότητας, που δεν εξαιρεί κανέναν και εδραιώνει μια ζωή άξια να ονομάζεται έτσι.

Οι δυο αυτοί κόσμοι στέκονται και σήμερα ο ένας απέναντι στον άλλο. Μετρούν τις δυνάμεις τους. Είναι δυο κόσμοι γνωστοί. Υπήρχαν και συνεχίζουν να υπάρχουν στην ιστορία του ανθρώπου. Είναι η Δημοκρατία και η Ολιγαρχία. Σήμερα η ανθρωπότητα δεν μπορεί να επικαλεστεί καμία άγνοια για να δικαιολογήσει την επιλογή της.

Από το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο κι έπειτα το νεοφιλελεύθερο καπιταλιστικό σύστημα οικοδόμησε την δύναμή του, εδραίωσε τον ιστό του, αύξησε τον πλούτο του, κατακερμάτισε τις κοινωνίες και τον άνθρωπο, καταβαράθρωσε αρχές και αξίες, εξαφάνισε τη φύση.

Στην πραγματικότητα όλα αυτά τα κατάφερε πουλώντας ένα και μοναδικό αγαθό. Τη δημοκρατία. Την κατατεμάχισε και την εμπορευματοποίησε. Εξαγόρασε την ανθρωπότητα και λεηλάτησε τον πλανήτη πουλώντας κομμάτι κομμάτι την ιδέα της δημοκρατίας.

Ο χαρακτήρας της παγκόσμιας συστημικής εξουσίας είναι φτιαγμένος με την χρηματοπολιτιστική διακυβέρνηση, τη συσσώρευση του πλούτου και τον αστυνομικοκρατούμενο έλεγχο. Είναι αυτός που διαμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο του νεοφιλελευθερισμού και επιβάλλεται στις πολιτικές, στις κυβερνήσεις που νομοθετούν, στις συμπεριφορές και στις υποκειμενικότητες φυλακίζοντας μας.

Το αδιέξοδο μας είναι πρόδηλο. Οι κυβερνήσεις μιλούν για μεταρρυθμίσεις και οι πολίτες γνωρίζουν ότι ο όρος αυτός δε συνδέεται πλέον με την κοινωνική πρόοδο που εξέφραζε στην απαρχή του. Οι μεταρρυθμίσεις σήμερα συνδέονται με τη συρρίκνωση της δημοκρατίας. Με τη συρρίκνωση της κοινωνικής, οικονομικής, οικολογικής και πολιτειακής δικαιοσύνης. Κάτω από την υπαγόρευση της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής απολυταρχίας οι κυβερνήσεις μεταρρυθμίζουν ένα δικαίωμα για να το καταργήσουν. Βιώνουμε καθημερινά μια απώλεια δικαιωμάτων με όποιο τρόπο κι αν προσδιορίσουμε την οντότητα μας – άνθρωπος, πολίτης, εργαζόμενος κ.α.

Το ίδιο το αφήγημα του κυρίαρχου οικονομικού και πολιτικού συστήματος αντιφάσκει. Από τα επικρατέστερα μιντιακά του φερέφωνα είμαστε μάρτυρες ενός ακούσματος που εγκωμιάζει τα προτερήματα του ανταγωνισμού το πρωί, κλαίει για τις ανισότητες και τη φτώχεια το μεσημέρι και διεκδικεί την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας το βράδυ. Είναι η μεθοδολογία του για να αποθαρρύνει και να χειραγωγήσει την κοινωνία των ανθρώπων, να θρέψει τους φόβους της. Θέλει να την τρομοκρατήσει και να την καταστήσει αδρανή.

Η Δημοκρατία βρίσκεται στο στόχαστρο. Η τεχνολογία των ανθρώπινων δεδομένων μέσω των ψηφιακών προφίλ μετασχηματίζει τους πολιτικούς σε σειсмоγράφους. Στο πολιτικό μάρκετινγκ, η πολιτική εμπορία πραγματοποιείται με μια ενδελεχή και καθαρά ποσοτικοποιημένη καταγραφή των ψηφιακών σημάτων της ανθρώπινης ομάδας στόχου. Η πολιτική πρόταση αρθρώνεται σύμφωνα με την αντίδραση της στοχευμένης ομάδας. Έτσι, το σύνολο της ομάδας αλλά και εξατομικευμένα ο

καθένας θα βρεθεί εκ των προτέρων μπροστά στην επιλογή της πρότασης που θέλει να ακούσει.

Η πολιτική δεν προτείνει πια ένα σχέδιο έργου για να υπερβεί την τρέχουσα πραγματικότητα. Η αντίδραση στα μιντιακά σήματα γίνεται για τη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων των εκλογών. Είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης της εκλογικής διαφήμισης και της χρηματοδότησης των εκλογικών επενδύσεων. Όταν βελτιστοποιούμε δεν παράγουμε πολιτικό έργο. Όταν βελτιστοποιούμε ενισχύουμε την κατάσταση των πραγμάτων.

Πρόκειται για μια εξαιρετικά συντηρητική πολιτική όπου τα δεδομένα αποκτούν κανονιστική ισχύ. Τα δεδομένα καταγράφονται παθητικά, ποσοτικοποιούνται και αποτελούν τη βάση της παραγωγής ενός πολιτικού προγράμματος.

Οι άνθρωποι δε συναντιούνται, δεν αναθεωρούν τις απόψεις τους, δεν αναπτύσσουν μια αντανάκλαστική πολιτική σκέψη που οικοδομείται από κοινού. Το μόνο που ενδιαφέρει την κυρίαρχη πολιτική και την κυρίαρχη οικονομία είναι η υπερεξατομίκευση και η εμπορευματοποίηση των προφίλ των πολιτών. Με τον τρόπο αυτό οι πολίτες δέχονται χωρίς να αξιολογούν την απάντηση στη ζήτηση που δίνει το κυρίαρχο σύστημα με καθαρά εμπορικό τρόπο. Αν τα προφίλ ομογενοποιηθούν με τη βοήθεια της μιντιακής εκπαίδευσης ακόμη καλύτερα. Η δουλειά της επιχείρησης διευκολύνεται. Δεν κυβερνάμε πλέον τα γεγονότα. Κυβερνάμε από τα γεγονότα μηδενίζοντας κάθε δυνατότητα να αρθρωθεί μια κριτική.

Όμως, η πολιτική χτίζεται με την αντιπαράθεση των διαφορετικών απόψεων. Ο δημόσιος χώρος δεν είναι ένας χώρος διαπροσωπικού διαλόγου ανάμεσα σε ένα πολιτικό και την στοχευμένη του ομάδα. Είναι ο χώρος συνάντησης που γεννά την ίδια την πολιτική γιατί τα άτομα αντιμετωπίζουν πράγματα που δεν είχαν προβλεφθεί για τα ίδια και έτσι ενθαρρύνονται να επανεξετάσουν τις προτιμήσεις τους, να αναπτύξουν μια συλλογιστική, να αυτοπροσδιοριστούν ως πολιτικά όντα, να γίνουν πολιτικά υποκείμενα.

Η νέα τρωτότητα των ανθρώπων, που βρίσκονται αντιμέτωποι με το προφίλ τους σε μια εξατομικευμένη πολιτική, έγκειται στο ότι ενώ αποτελούν το στόχαστρο του πολιτικού μάρκετινγκ με βάση το προφίλ τους, οι ίδιοι αγνοούν το γεγονός αυτό.

Έτσι εξαφανίζεται η δυνατότητα και σταδιακά η ικανότητα της αναφοράς των ανθρώπων στον εαυτό τους, της συνειδητοποίησης των δικών τους κινήτρων και των δικών τους πολιτικών πεποιθήσεων, του δικαιώματος της αλλαγής γνώμης. Ο άνθρωπος δεν κυβερνιέται ως πρόσωπο ή άτομο. Στην πραγματικότητα δεν ενδιαφέρει την εξουσία και δεν έχει κανένα ενδιαφέρον για αυτήν. Αυτό που ενδιαφέρει την εξουσία είναι οι ευκαιρίες που αντιπροσωπεύουν τα άτομα και οι κίνδυνοι που εκπροσωπούν. Δεν την ενδιαφέρει η ζωή αλλά αυτό που αντιπροσωπεύει ο τρόπος ζωής.

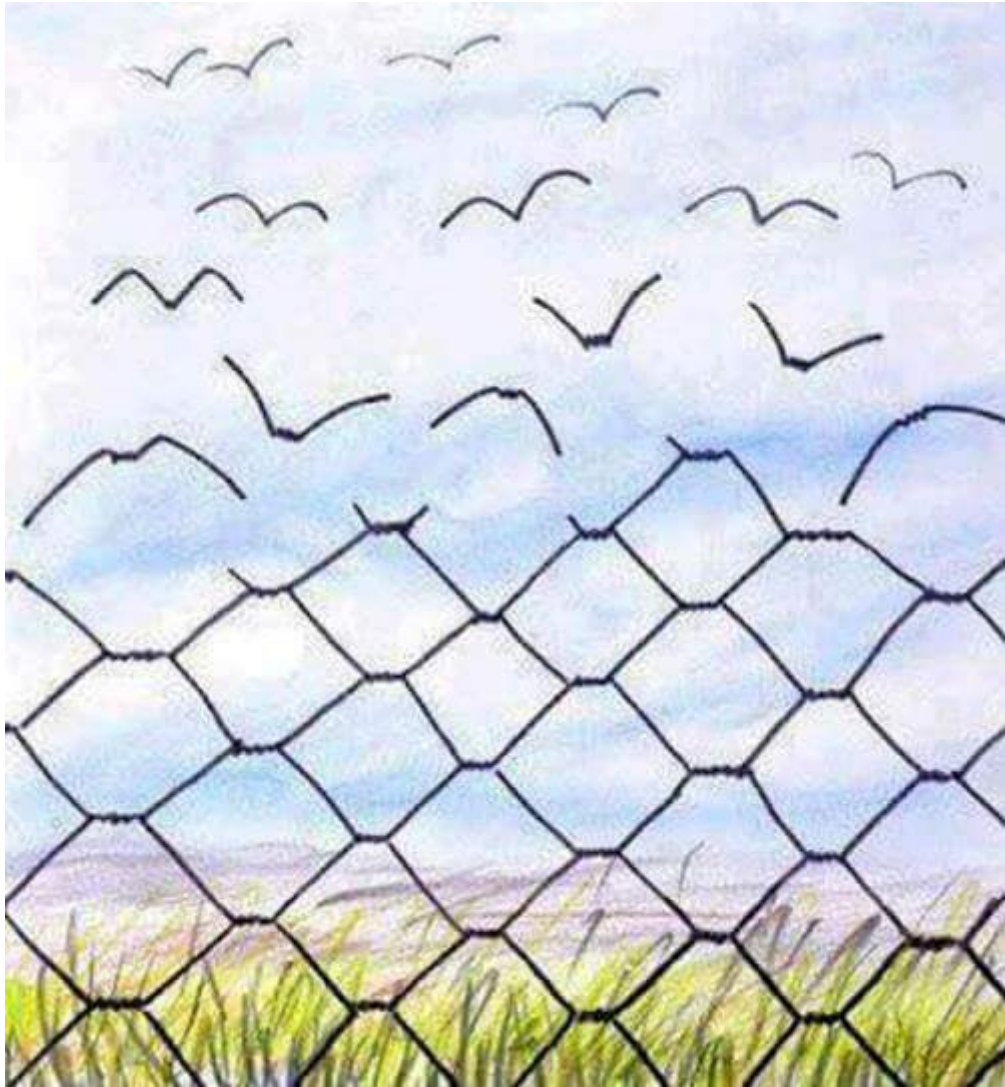
Εντούτοις, η ίδια η ζωή είναι ανθεκτική απέναντι σε μια τέτοια απαξία και χειραγώγηση. Η πολιτική σκηνή είναι στην ουσία της ένας δημόσιος χώρος και όχι μια παράθεση ιδιωτικών επενδύσεων μεταξύ ενός πολιτικού πωλητή, που διεκπεραιώνει την πώληση μέσω της διαδικασίας πόρτα – πόρτα, και του στοχευμένου του πολίτη – πελάτη. Το άνοιγμα της πολιτικής σκηνής προϋποθέτει την ανάληψη της ευθύνης της πολιτικής πρότασης και της υλοποίησης της. Προϋποθέτει την επανασύνδεση της ανθρώπινης υπόστασης με τη γνώση της ανθρώπινης ατέλειας και τον κίνδυνο της απώλειας του ίδιου του έργου. Αφορά τη βαθιά γνώση και συνείδηση της κοινωνίας των ανθρώπων ότι δυνητικά μπορούμε να κάνουμε λάθος, μπορούμε να χάσουμε και μπορούμε να μάθουμε από τις αποτυχίες, τα λάθη και τις απώλειες μας. Ότι μπορούμε να ανοίξουμε νέα υπαρξιακά και κοινωνικά μονοπάτια, να αρθρώσουμε νέες σκέψεις, να κοιτάξουμε νέους ορίζοντες. Στην πολιτική και στη ζωή πρέπει να διατηρήσουμε κοινούς χώρους κριτικής, κοινούς χώρους αβεβαιότητας, κοινούς χώρους αναποτελεσματικότητας, κοινούς χώρους που διαφεύγουν κάθε προσπάθεια βελτιστοποίησης, κοινούς χώρους που δεν φυλακίζονται από το εμπορικό ή το πολιτικό μάρκετινγκ.

Η Δημοκρατία δεν είναι προς πώληση. Η ιδέα της Δημοκρατίας δεν καταρρίπτεται. Η ανθρώπινη ιστορία δεν είναι προδιαγεγραμμένη ούτε γνωστή. Ο μόνος ικανός να γράφει την ιστορία του είναι ο οικουμενικός άνθρωπος, οι κοινωνίες των ανθρώπων, οι λαοί του κόσμου.

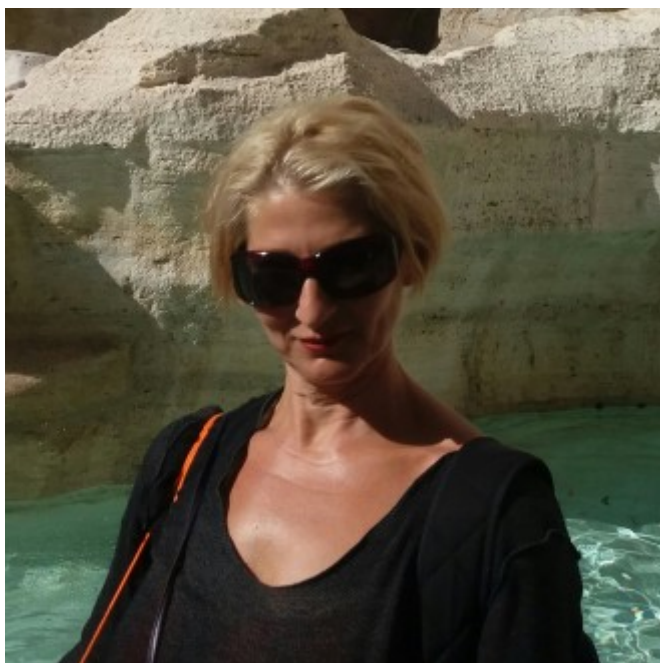
Η έξοδος από την τρομοκρατία της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής ολιγαρχίας είναι στην πράξη η απάντηση σε ένα βαθύ και αληθινό αίτημα δημοκρατίας. Ένα αίτημα για την αναγνώριση του κυρίαρχου λαού.

Συνυφαίνει την οικονομική ευημερία, την κοινωνική υγεία, την οικολογική συμβίωση και εγκαθιδρύει έναν οικουμενικό πολιτισμό που αξιώνει τη ζωή και την πολιτική συναπόφαση της κοινής ανθρωπότητας.

Η έξοδος από το βάρβαρο σύστημα που κυριαρχεί στις ζωές μας σημαίνει ότι η ανθρωπότητα δεν αποδέχεται πλέον τον εγκλεισμό της στην ολιγαρχική διακυβέρνηση του. Σημαίνει ότι επιλέγουμε την καλύτερη ζωή στο παρόν και την ελπίδα στο μέλλον. Σημαίνει ότι αφήνουμε χώρο για την αισιοδοξία στην ζωή μας, επιτρέπουμε στον εαυτό μας να πιστέψει ότι καλά πράγματα μπορούν να συμβούν. Σημαίνει ότι επιλέγουμε τη Δημοκρατία.



Για τη συγγραφέα



Αγάπη Καραμανλή

Γεννήθηκα το 1971 στη Θεσσαλονίκη.

Σπούδασα Μακροοικονομία και Θέατρο στη Θεσσαλονίκη, Θεατρική Ψυχολογία και Φιλοσοφία στο Παρίσι από το 2012 δίπλα στον Alain Badiou. Από το 1987 εξασκούμε στην πρακτική της γιόγκα και του διαλογισμού.

Είμαι ερευνήτρια στην Εφαρμοσμένη Φιλοσοφία, τη Μακροοικονομία και τις Μετασχηματιστικές Οικονομίες - την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, την Κυκλική Οικονομία, τα Κοινά και τη Νέα Αυτοδιοίκηση των Δήμων.

Δραστηριοποιούμε στον Τουρισμό, την Πράσινη Επιχειρηματικότητα και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Από το 2011 εργάστηκα για τη διεύρυνση του πεδίου της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ), την υλοποίηση και τη βελτίωση του σχετικού νόμου της ΚΑΛΟ του 2016, τις Ενεργειακές Κοινότητες και τη Δίκαιη Ενεργειακή Μετάβαση.

Το 2010 εξέδωσα το “Γεννημένοι από τ’ αστέρια”.

Έχω μεταφράσει στα Ελληνικά το βιβλίο “99%” του Pierre Laurent (2017, Libreria Espanola Νικολόπουλος).

Το 2020 εξέδωσα το βιβλίο “Η Εφαρμοσμένη Δημοκρατία στον 21ο αιώνα”.

Είμαι μέλος του Ινστιτούτου Νίκος Πουλατζάς.

